

**SİLİFKE(MERSİN) İLÇE'SİNDE GÖÇEBE HAYVANCILIK VE
YAYLACILIK FAALİYETLERİ: KAVRA DAĞI ÖRNEĞİ**

Mustafa YEL

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Halil HADİMLİ

Uşak

Ocak, 2018

**SİLİFKE(MERSİN) İLÇE'SİNDE GÖÇEBE HAYVANCILIK VE
YAYLACILIK FAALİYETLERİ: KAVRA DAĞI ÖRNEĞİ**

Mustafa YEL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Coğrafya Anabilim Dalı Coğrafya Bölümü

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Halil HADİMLİ

Uşak

Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Ocak, 2018

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ

SİLİFKE(MERSİN) İLÇE'SİNDE GÖÇEBE HAYVANCILIK VE YAYLACILIK
FAALİYETLERİ: KAVRA DAĞI ÖRNEĞİ

Mustafa YEL

Coğrafya Anabilim Dalı

Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ocak 2018

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Halil HADİMLİ

Araştırma sahasını oluşturan Silifke, Mersin'e bağlı bir ilçe olup 2 945,5 km² yüz ölçümüne sahiptir. İlçenin güneyinde Akdeniz, doğusunda Erdemli, batısında Mut ve Gülnar ilçeleriyle, kuzeyinde Karaman ili bulunur.

İlçede Göksu deltasının bulunduğu alan dışındaki yerler dağlık ve engebeli bir yapıya sahiptir. Sahada Akdeniz ikliminin bariz özellikleri görülmektedir. Yıllık ortalama sıcaklık 19,2⁰C, yıllık ortalama yağış 569,2 mm'dir. Göksu nehri ilçenin en önemli içme ve sulama suyu kaynağını oluşturmaktadır. Göksu deltasında alüvyal topraklar, dağlık kesimlerde ise kırmızı Akdeniz toprakları ile kahverengi orman toprakları yaygındır. Karakteristik bitki örtüsünü kızılçam ormanları ve maki bitki topluluğu olan çalılıklar oluşturur.

Araştırma sahasının kırsal kesiminde en önemli geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. İlçenin dağlık ve engebeli yerleri tarımsal etkinliklere elverişli olmadığı için buralarda daha çok hayvancılık yapılmaktadır. Sahada geçmişten günümüze kadar süregelen göçebe hayvancılık faaliyetlerinin yerini artık yarı göçebe hayvancılık ve besi hayvancılığı almıştır. Yapılan hayvancılık faaliyetleri daha çok yarı göçebe halinde yapılır. Kavra Dağı ve kuzey kesimleri yaylak olarak kullanılırken, kışlak olarak ise Kavra Dağı'nın, Kaleli Dağ'ın güneyi ve Karakisle mevkiindeki korunaklı alanlar kullanılır. İlçedeki en büyük yükseltilerden biri olan Kavra Dağı ve çevresi genellikle Gündüzler, Yenisu, Karahacılı ve Kargıcak nüfusu tarafından kullanılmaktadır. Kavra Dağı ve yakın çevresinde sadece hayvancılık yapanlar, tarım ve hayvancılığı beraber yapanlar ve sadece tarım yapanlar mevcuttur. Kavra Dağı ve civarında hayvancılık yapılmasını en fazla maki bitki örtüsünün geniş yer kaplaması ve hayvancılığı desteklemek amacıyla yapılan tahıl tarımı etkilemiştir. Bazı kesimlerde yeryüzü şekillerinin engebeli ve toprak örtüsünün sınırlı olması tarımsal etkinlikleri engellerken halkı hayvancılığa yönlendirmiştir. Yaylacı göçebeler ve yarı göçebelerin yanı sıra göçebe Yörük aşiretlerinden Sarıkeçililer de araştırma sahasını kışlak olarak kullanmaktadır.

Anahtar kelimeler: Mersin, Silifke, Maki bitki örtüsü, Göçebe hayvancılık, Gündüzler Köyü, Kavra Dağı, Yaylak, Kışlak, Tarım, Hayvancılık.

ABSTRACT

ACTIVITIES OF NOMADIC ANIMAL BREEDING AND PASTORALISM IN
SİLİFKE(MERSİN): EXAMPLE OF KAVRA MOUNTAIN

Mustafa YEL

Social Sciences Institutes Usak University, January 2018

Advisor: Assist. Prof. Dr. Halil HADİMLİ

Silifke which forms the research field, is a county of Mersin city, and it is 2945,5km² in area. In South of the county, there is Mediterranean Sea, in east of the county, there is Erdemli county, in West of the county, there are Mut and Gülnar Counties and in its North, there is city of Karaman.

Except for the area of The Göksu Delta, The ground is mountainous and rugged. In the field, we see features of marine climate. Annual average temperature is 19,2 C° and annual average amount of rain is 569,2 mm. River of Göksü is the county's most important source for drinking and farming. In The Delta of Göksu, we see alluvial soil and in mountainous areas we see red mediterranean soil and Brown forest soil. The most common flora consists of Ponderosa forests and bushes which are maki plants.

In rural areas of the research field, the most important source of living is farming and animal breeding. Because the mountainous and rugged areas aren't suitable for farming, we see more examples of animal breeding in these areas. In the field, Instead of nomadic breeding which was more common in the past, people are now focusing on semi nomadic breeding and breeding of livestock animals. The operations of animal breeding are more likely to be semi-nomadic and, the nearby areas of the villages(higher areas) are used as pasture. The villages and lower and some sheltered areas are used for overwintering. The mountain of Kavra which is one the biggest elevations in the county, and its surroundings are used by villagers of Gündüzler, Yenisu , Karahacılı and Kargıcak. In the mountain and its surroundings, there are people who deal with only animal breeding and there are people who deal with both animal breeding and agriculture and there people who deal with only agricultere. The most important reasons of animal breeding in surrounding areas of Kavra Mountain are that the flora of the region is maki and also people deal with grain farming to support animal breeding. In some areas, because the surface is rugged and the soil is limited for agriculture, people headed for animal breeding. As well as the nomadic people and semi-nomadic people ,” Sarıkeçililer”, one of the nomadic tribes of “Yörük” people also use this field for overwintering.

Keywords: Mersin, Silifke, Maki flora, nomadic animal breeding, Gündüzler Village, Mountain of Kavra, pasture, areas for overwintering, farming, animal breeding.

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Coğrafya Anabilim Dalı yüksek lisans/ doktora/ sanatta yeterlik öğrencisi Mustafa YEL 'in "Silifke (Mersin) İlçesinde Kavra Dağı Ve Yakın Çevresinde Göçebe Hayvancılık İle Yaylacılık Faaliyetleri" başlıklı tezi 30/01/2018 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, Yüksek Lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ

İmza

Üye (Tez Danışmanı) : Yrd. Doç. Dr. Halil HADİMLİ
Üye :
Üye :
Üye :
Üye :

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Tarihten günümüze kadar insanların beslenmesinde önemli bir yeri olan hayvansal besinlerin elde edilmesi, ilk çağlardan beri insanlığın temel uğraşlarından birini oluşturmuştur. İnsanlar beslenme ihtiyaçlarını önce göçebe şekilde sürdürdükleri avcılık ve toplayıcılıkla karşılarlarken, hayvanların evcilleştirilmesi, bitkilerin kültür altına alınmasıyla yerleşik yaşamın bir parçası haline gelmişlerdir. Her ne kadar yerleşik hayata geçilmiş olsa da hayvancılık faaliyetleri fiziki coğrafya koşulları altında göçebe ya da yarı göçebe şekilde devam etmektedir.

Araştırma sahasını oluşturan Kavra Dağı ve yakın çevresinin (Silifke) fiziki coğrafya şartları, beşeri coğrafyasını etkilerken insanların ekonomik faaliyetlerine de yön vermiştir. Kırsal kesimde arazinin dağlık ve engebeli oluşu tarım alanlarını ve tarımsal etkinlikleri sınırlandırmıştır. İlçedeki tarım alanları Göksu Delta'sında ve dağların eteklerindeki alüvyal sahalarda toplanmıştır. Sahada tarım alanlarının sınırlı olması insanları hayvancılık yapmaya yönlendirmiştir. Yapılan bu hayvancılık faaliyetleri ise göçebe (Sarıkçililer) ve yarı göçebe olarak devam etmektedir. Çoğunlukla yarı göçebe olarak sürdürülen hayvancılıkta yaylak olarak kullanılan Kavra Dağı, Kocayer Tepe, Gözkaya Tepe gibi belli dağlık alanlar mevcuttur. Kışlak olarak ise köy yerleşmesinin kendisi ya da yakını kullanılmaktadır. İlçedeki dağlık alanların tamamına yakınında hayvancılık faaliyetleri aynı ya da benzer koşullar altında sürdürülmektedir. Kavra Dağı ve yakın çevresi Silifke ilçesi için bir örnek seçilmiş ve ayrıntılı olarak çalışılmıştır. Göçebe hayvancılık ve yaylacılık birlikte ele alınmış olup tarımsal ve rekreasyonel amaçlı yapılan yaylacılık faaliyetlerine de değinilmiştir. Son olarak ise Yörüklerin günlük yaşantısı, doğal ortamla olan ilişkileri ele alınmış ve bunların etkileri açıklanmaya çalışılmıştır. İşin folklorik, etnografik ve kültürel yanına çok değinilmemiş, içinde bulunduğumuz zaman dilimi göz önüne alınarak araştırma sahasındaki göçebelik ve yaylacılığın bu günkü durumu açıklanmaya çalışılmıştır. Sonuç ve öneriler kısmında ise yaylacılık ve hayvancılık faaliyetlerinin sorunları dile getirilmiş, çözüme yönelik öneriler sunulmuştur.

Lisans eğitiminden bu yana sürekli yardımını gördüğüm ve tezimin her aşamasında büyük katkıları olan, bütün sorularımı sabırla ve içtenlikle dinleyip cevaplayan değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Halil HADİMLİ' ye teşekkürü bir borç bilirim. Lisans eğitimini aldığım Atatürk Üniversitesi Coğrafya Bölümü hocalarıma ve Yüksek lisans eğitimini aldığım Uşak Üniversitesi Coğrafya bölümü hocalarıma katkılarından dolayı teşekkür ederim. Saha çalışmalarının her anında yanımda bulunan babam Avni YEL' e, Kavra Dağı'na yapılan arazi çalışmasında bize yol gösteren ve eşlik eden Mehmet NASUHOĞLU' na, yaylaktaki ve kışlaktaki çadırlarını bizlere açarak sorularımıza samimiyetle cevap veren başta Sarıkçililer olmak üzere araştırma sahasındaki bütün Yörüklere canı gönülden teşekkür ederim.

Mustafa YEL

Uşak – 2018

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler:

Adı Soyadı :Mustafa YEL
Doğum Yeri ve Tarihi : Mersin / Silifke / 02.01.1990
Lisans Öğretimi : Erzurum Atatürk Üniversitesi
Yüksek Lisans Öğretimi : Uşak Üniversitesi
Bildiği Yabancı Diller : İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri :

İş Deneyimi:

Çalıştığı Kurumlar : MEB (Coğrafya Öğretmeni)
Projeler:

İletişim:

e-posta adresi : 100208019yel@gmail.com.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZET.....	III
ABSTRACT.....	IV
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	V
ÖNSÖZ.....	VI
ÖZGEÇMİŞ.....	VII
İÇİNDEKİLER	VIII
TABLOLAR LİSTESİ.....	X
GRAFİKLER LİSTESİ.....	X
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	X
HARİTALAR LİSTESİ.....	XI
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ.....	XI
KISALTMALAR.....	XII
Giriş.....	1
1. Araştırma Sahasının Yeri Sınırları ve Genel Özellikleri.....	1
2. Amaç ve Metot.....	6

BİRİNCİ BÖLÜM

1. SİLİFKE İLÇESİ'NİN FİZİKİ COĞRAFYASI.....	8
1.1. Yer yapısı Özellikleri.....	8
1.2. Yer şekli Özellikleri.....	12
1.3. Toprak Özellikleri.....	15
1.4. İklim Özellikleri.....	17
1.5. Bitki Örtüsü Özellikleri.....	20
1.6. Hidrografya Özellikleri.....	22

İKİNCİ BÖLÜM

1. KAVRA DAĞI VE ÇEVRESİNDE YAYLACILIK İLE GÖÇEBELİK.....	25
1.1. Kavramsal Çevre.....	25
1.1.1. Yayla ve Yaylacılık.....	25
1.1.2. Konar-Göçerlik Meselesi.....	26
1.1.3. Yörük ve Türkmen Kavramı.....	27
1.2. Tarihsel Gelişim Sürecinde Silifke Yörükleri ve İskanı.....	28
1.3. Kavra Dağı ve Çevresinde Yaylacılık ile Göçebeliği Etkileyen Fiziki coğrafya özellikleri.....	30

1.3.1. Kayaç Yapısı ve Yeryüzü Şekilleri ile Yaylacılık ve Göçebelik İlişkisi.....	30
1.3.2. İklim Özellikleri İle Yaylacılık ve Göçebelik İlişkisi.....	34
1.3.3. Bitki Örtüsü İle Yaylacılık ve Göçebelik İlişkisi.....	36
1.3.4. Hidrografiya İle Yaylacılık ve Göçebelik İlişkisi.....	40
1.3.5. Toprak Özellikleri İle Yaylacılık ve Göçebelik İlişkisi.....	42
1.4. Yaylacılık ve Göçebelik Faaliyetine Katılan Yerleşmelerin Beşeri Coğrafya Özellikleri.....	43
1.4.1. Nüfus İle Yaylacılık ve Göçebelik İlişkisi.....	43
1.4.2. Yerleşme İle Yaylacılık ve Göçebelik İlişkisi.....	45
1.4.2.1. Sürekli Kır Yerleşmeleri.....	45
1.4.2.1.1. Köy ve Mahalle Yerleşmeleri.....	45
1.4.2.1.1.1. Sahanın Tarihi Coğrafyası ve Bazı yer Adlarının Analizi.....	48
1.4.2.2. Dönemlik Kır Yerleşmeleri.....	51
1.5. Kavra Dağı Çevresinde Yaylalar ve Yaylacılık.....	54
1.5.1. Yaylalar ve Yaylacılığı Etkileyen Faktörler.....	54
1.5.2. Yaylalar ve Kullanım Amaçları.....	59
1.5.3. Yaylalarda Barınma ve Meskenler.....	63
1.5.4. Yaylaya Göç ve Yaylada Günlük Hayatın seyri.....	68
1.6. Kavra Dağı ve Çevresinde Göçebelik (Yörükler).....	70
1.6.1. Göçebelik.....	70
1.6.1.1. Yerleşik Yörük Yaylacılığı.....	71
1.6.1.2. Yarı Yerleşik Yörük Yaylacılığı (Yarı Göçebelik)....	72
1.6.1.3. Göçebe Yörük Yaylacılığı (Dağ Göçbeliği).....	74
1.6.2. Kavra Dağı ve Çevresinde Küçükbaş Hayvan Varlığı ve Bunu Etkileyen Etmenler.....	78
1.6.3. Yaylalarda Hayvan Sürülerinin Yapısı ve Otlatılma Düzeni...82	
1.6.4. Yörüklerde Hayvanlara Verilen Adlar ve Hayvancılıkla İlgili Bazı Uygulamalar.....	84
1.6.5. Hayvansal Üretim ve Ürünlerin Değerlendirilmesi.....	87
1.6.6. Yörüklerde Göç, Göçün Yıl İçindeki Seyri ve Göç Yolları.....	89
1.6.7. Yörüklerde Yerleşme Düzeni ve Meskenler.....	95
1.6.8. Yörüklerde Doğal Ortam ve Çevre İlişkisi.....	102
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	107
KAYNAKÇA.....	111

TABLOLAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1. Mersin İli Yüz Ölçümünün İlçelere Göre Dağılımı.....	1
Tablo 2. Silifke’de Ortalama Güneşlenme Süresinin Aylara Göre Dağılışı	18
Tablo 3. Silifke ‘de Ortalama Yüksek ve Ortalama Düşük Sıcaklıkların Aylara Göre Dağılışı.....	19
Tablo 4. Silifke ‘de Yıllık Ortalama Yağışın Aylara Dağılışı.....	19
Tablo 5. Silifke’de Ortalama Yağışın Mevsimlere Dağılışı.....	19
Tablo 6. Araştırma Sahasında Yaylaları kullanan Yerleşmeler ve Yaylaya Çıkan Kişi Sayısı.....	45
Tablo 7. Araştırma Sahasındaki Yaylaların İdari Bakımdan Bağlı Olduğu Köyler ve Yaylaları Kullanan Yerleşmeler.....	56
Tablo 8. Araştırma Sahasındaki Köylerin Küçükbaş Hayvan Varlığı.....	80

GRAFİKLER LİSTESİ

Sayfa

Grafik 1. Silifke İlçesinin Ortalama Yağış ve Sıcaklık Grafiği.....	19
Grafik 2. Silifke’de Yıllık Ortalama Yağışın Mevsimlere Dağılışı.....	20
Grafik 3. Araştırma Sahası Yakınındaki Mut ve Silifke İlçesinin Sıcaklık Grafikleri..	35

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1. Kavra Dağı Çevresinde Bitki Örtüsünün Yükseltiye Göre Değişimi ve Yaylacılık İlişkisi.....	39
Şekil 2. Yolların Kavşak Noktasında Bulunan Gündüzler Köyünün Krokisi.....	48
Şekil 3. İki Ailenin Kullandığı Ortadan Bölünmüş Yayla Meskeni.....	65
Şekil 4. Çardak Planı.....	67
Şekil 5. Branda Örtülü Çadır ve Yurt Yerleşim Planı.....	97
Şekil 6. Dağ Göçebelerinde Kışlık Çadırın İç Düzeni ve Yurt Yerleşim Planı.....	98
Şekil 7. Karaçadırın (Kıl Çadır)Çeşitli Şekillerdeki Planları.....	101

HARİTALAR LİSTESİ

Sayfa

Harita 1. Araştırma Sahasının Lokasyon Haritası.....	2
Harita 2. Silifke İlçesinin Fiziki Haritası.....	4
Harita 3. Silifke İlçesinin Jeoloji Haritası.....	11
Harita 4. Silifke İlçesinin Topoğrafya Haritası.....	14
Harita 5. Silifke İlçesinin Toprak Haritası.....	16
Harita 6. Kavra Dağı ve Çevresinin Topoğrafya Haritası.....	32
Harita 7. Kavra Dağı ve Çevresinin Hidroğrafya Haritası.....	42
Harita 8. Silifke İlçesinde Yayla Yerleşmelerinin Dağılışı.....	58
Harita 9. Araştırma Sahasındaki Yaylalar ve Köylerin Ulaşım Haritası.....	70
Harita 10. Araştırma Sahasındaki Yaylak ve Kışlak Sahaları.....	76
Harita 11. Araştırma Sahasındaki Göçerler ve Göçebelik Türleri.....	77
Harita 12. Silifke İlçesinde Köylere Göre Küçükbaş Hayvan Dağılışı.....	81
Harita 13. Araştırma Sahasında Köylere Göre Göç Güzergahları.....	91
Harita 14. Sarıkeçili Yerleşim Alanları ve Göç Güzergahları.....	94

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Sayfa

Fotoğraf 1. En Geniş Alana Sahip Olan Miyosen Yaşlı Arazilerden Bir Görünüm... 10	10
Fotoğraf 2. Yatay Yapılı Miyosen Kalkerleri Üzerinde Gelişmiş Lemas Çayı Vadisi.13	13
Fotoğraf 3. Araştırma Alanında Boylu Ardıç, Karaçam ve Sedirler.....	22
Fotoğraf 4. Göksu Irmağı ve Aksıfat Deresi.....	24
Fotoğraf 5. Ağıl Olarak Kullanılan Bir Mağara ve İçi Su İle Dolmuş Dolinler.....	31
Fotoğraf 6. Sahadaki Yer Şekillerinden Bazıları.....	33
Fotoğraf 7. Göksu Irmağı vadisinde Kızılçam ve Maki Bitki Örtüsü	38
Fotoğraf 8. Kışlak Olarak Kullanılan Sakız Tapırı Tepe ve Gavurkalesi Tepe.....	40
Fotoğraf 9. Sahadaki Hidroğrafya Kaynaklarından Bazıları.....	41
Fotoğraf 10. Gündüzler Köyünden Bir Görünüm.....	46
Fotoğraf 11. Göksu Irmağı Kenarındaki Değirmendere Mahallesinden Bir Görünüm	46
Fotoğraf 12. Araştırma Sahasında Tarihi Coğrafyaya Işık tutan Kaynaklar.....	51
Fotoğraf 13. Gölgeleli Mevkiinde Bir Çoban Yerleşmesi.....	52
Fotoğraf 14. Gündüzler Köyü Kıranlıyurt Mevkiinde Bir Bağ Evi.....	53
Fotoğraf 15. Dokuzalanı Yaylasından Görüntüler.....	57
Fotoğraf 16. Dokuzalanı Yaylasında Traktörle Buğday Hasadı.....	60
Fotoğraf 17. Ekinlerin İmece Usulü İle Harman Edilmesi.....	60
Fotoğraf 18. Kavra Dağın Kuzeydoğusunda Tarla ve Bağ Bahçe Alanları.....	61
Fotoğraf 19. Halildedede Yaylasında Sofralık Üzüm Hasadı.....	62
Fotoğraf 20. Dokuzalanı Yaylasında Betonarme Konut.....	64
Fotoğraf 21. Haçka Yaylasında Çardaklar.....	66
Fotoğraf 22. Oturulan ve Ahır Olarak Kullanılan Çardaklar.....	67
Fotoğraf 23. Yayla Meskenlerinin Eklentilerinden Biri olan Köşk.....	68
Fotoğraf 24. Karstik Arazide Otlayan Kıl Keçileri.....	80

Fotoğraf 25. Arpanın Hasat Edildiği Tarlada Otlayan Kıl Keçileri.....	83
Fotoğraf 26. Keçilerin Kırılması.....	86
Fotoğraf 27. Ağılda Kıl Keçileri.....	86
Fotoğraf 28. Yaylaya Göçen Sarıkeçili Yörükleri.....	90
Fotoğraf 29. Gündüzler Köyünden Geçen Yörük Kafilesi.....	95
Fotoğraf 30. Yeni Kurulmuş Olan Bir Karaçadır.....	100
Fotoğraf 31. Göçebelere Ait Çadır ve Yurtlar.....	102
Fotoğraf 32. Evde Beslenen Hayvanlar İçin Kesilen Ağaç Dalları.....	106
Fotoğraf 33. Karaçadırın Önünde Arazi Çalışmalarından Bir An.....	110

KISALTMALAR LİSTESİ

Md.	:Müdürlüğü
Vb.	:Ve benzeri
Cm.	:santimetre
M.	:Metre
TÜİK	:Türkiye İstatistik Kurumu
Diğ.	:Diğerleri
Mah.	:Mahalle
Vs.	:Vesaire

GİRİŞ

1.Araştırma Sahasının Yeri, Sınırları ve Genel Özellikleri

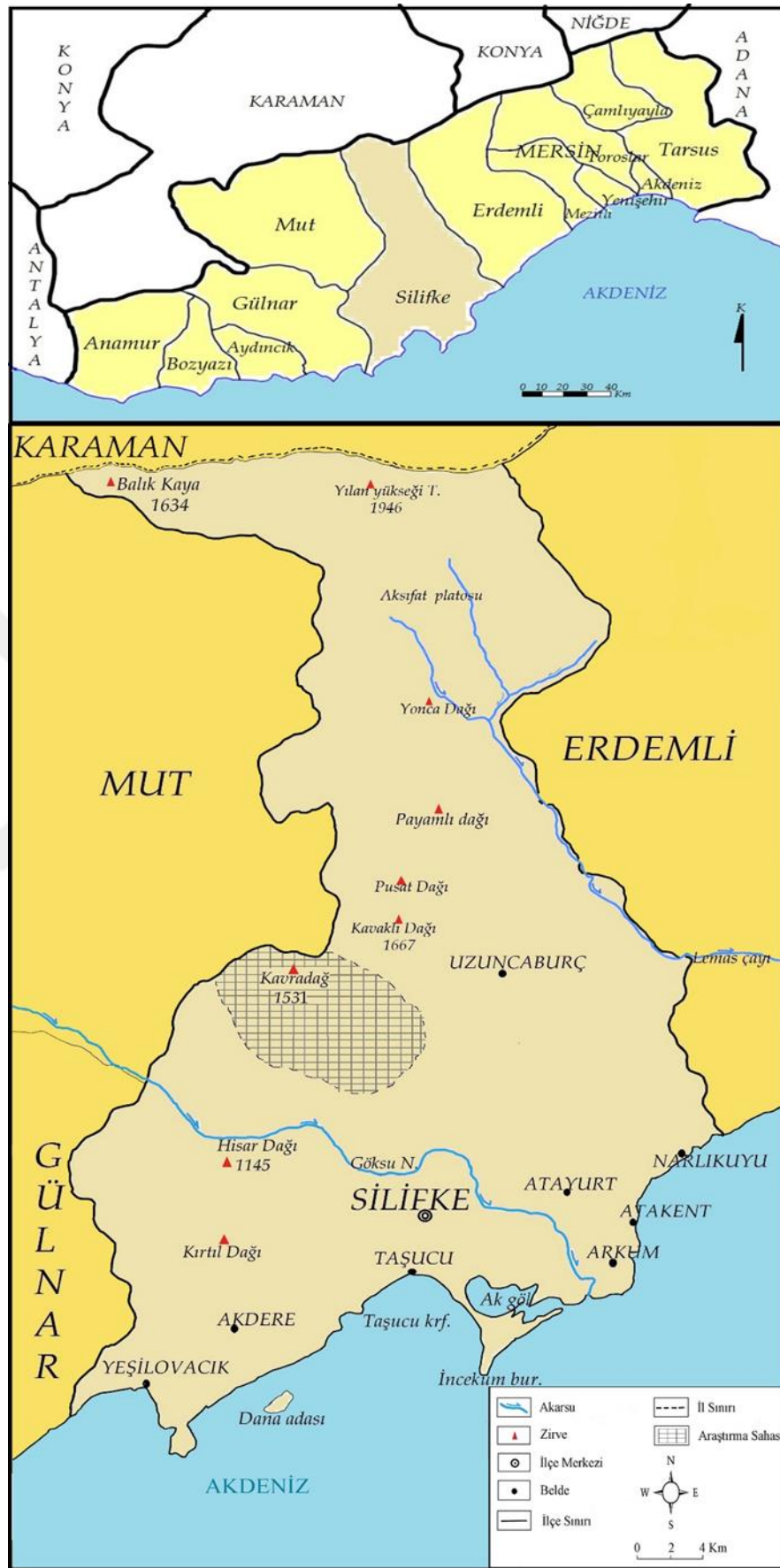
Araştırma sahası, Akdeniz bölgesinin Adana bölümünde Mersin ili sınırları içerisinde yer alır. Doğuda Erdemli, batıda Mut ve Gülnar ilçeleri, kuzeyde Karaman ili ve güneyde Akdeniz ile çevrilidir. Silifke ilçesi Göksu Irmağının dar ve derin vadilerle yarılmış aşağı çığırını ve Göksu Deltası'nın tamamını içine almaktadır. Kuzeydoğudaki Aksıfat deresi Silifke - Erdemli sınırının bir kısmını oluşturur. Batı sınırına yakın yerdeki Kavra Dağı(1531), Kavaklı Dağı(1667), Pusat Dağı ve Yonca Dağı ise Mut ve Silifke arasındaki başlıca yükseltileri oluşturur. Kuzeyde Aksıfat platosu, Karaman sınırını oluşturan Yılanyükseği T.(1946), Yüksek Yurt T.(1806), Balık Kaya(1634), ise Orta Torosların başlangıcı olan Bolkar dağlarının batı uzantısı konumundadır. Sahadaki dağlar genel itibari ile doğu-batı istikametinde uzanmaktadır. Sahanın sınırları doğal sınırlarla örtüşmemekle birlikte güneyden kuzeye doğru yükselti artmaktadır.

Silifke 1831 yılından itibaren Adana eyaletine bağlanmış, 1869 yılında Mersin sancağının merkezi olmuş, 1919 yılında ise bağımsız sancak haline getirilmiştir. 1924 yılında yeni kurulan Mersin ilinin merkezi yapılmış; 1933 yılında Mersin, Mersin ilinin merkezi olunca Silifke ilçe olarak Mersin iline bağlanmıştır. 2012 yılında çıkartılan 6360 sayılı kanun ile büyük şehir belediyesinin sınırları il mülki sınırları olarak genişletildi ve bu kanun sonucunda Silifke de büyükşehir sınırları içerisine alındı. İlçe, yüz ölçümü bakımından Tarsus, Mut, Erdemli gibi Mersin ilinin büyük ilçesi konumundadır.

Tablo 1: Mersin İli Yüzölçümünün İlçelere Göre Dağılımı

İlçe	Yüz ölçümü(Km ²)	İlçe	Yüz ölçümü(Km ²)
Tarsus	2029	Çamlıyayla	602
Silifke	2692	Bozyazı	642
Mut	2718	Aydıncık	352
Erdemli	2279	Mezitli	371
Anamur	1430	Akdeniz	265
Gülnar	1416	Yenişehir	139
Toroslar	1075	Toplam	16010

Kaynak: www.hgk.msb.gov.tr/images/urun/il-ilçe-alanları.pdf(14.10.2016)

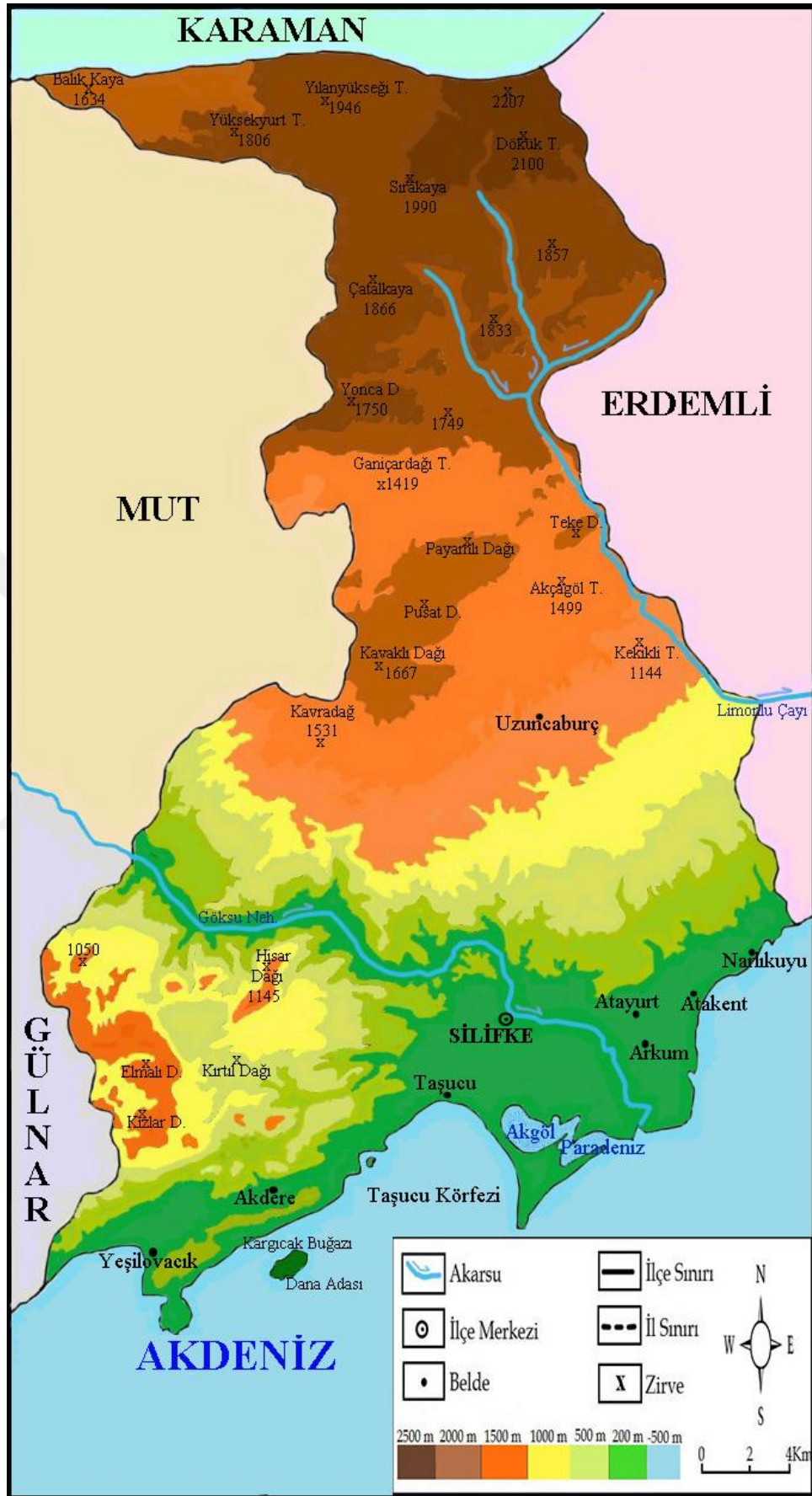

Harita 1. Araştırma sahasının lokasyon haritası

Silifke İlçesi'nin kuzeyde kalan kısmı, Orta Torosların batı kenarında yer alır. İlçeyi oluşturan rölyefin ana unsurunu, dağlık sistemler oluşturmaktadır. Mevcut rölyef düzenini oluşturan ovalar ve platolar gibi diğer yerçekli unsurları ise dağlık kütlelerin izin verdiği ölçüde gelişme fırsatı bulabilmiştir. Böylece bu dağlık saha; platolara, derin vadilere ve biriktirme şekillerine de yer veren değişimlere uğramıştır. Toros Dağları silsilesi içerisinde yer alan araştırma sahasında genel olarak Paleozoikten Kuvaternere kadar çeşitli yaşlarda, denizel, gösel, geçiş karakterli ve karasal sedimenter yapılar görülmektedir. Sahanın temeli Paleozoik ve Mezozoik kalkerlerinden oluşmakla birlikte Alp Himalaya Dağ kuşağındaki oluşumlardan etkilenecek şekilde şekillenmiştir (Sarıbaş, 2009; 1. Pınar-Sarıbaş 2013; 211). Miyosen yaşlı araziler Göksu Irmağı'nın kuzeyinden, kısmen güneyindeki bazı yerleri de içine alarak Karaman sınırına kadar geniş bir yayılım alanına sahiptir (Sarıbaş, 2009; 9). Saha, iki ana doğrultuda uzanan Alp Dağlarının güney kanadı olan Dinar Alpleri'nin (Dinaridler) parçası konumunda yer alır. Sahanın deniz seviyesi ile yüksek dağlar arasındaki yükselti farkı 2000 metrenin üzerindedir. Ana yer şekli ünitelerini platolar, yüksek ve engebeli dağlık alanlar ile ovalar oluşturmaktadır. Dağlık alanlar Yeşilovacık ve Akdere gibi bazı alanlarda denizden hemen sonra başlarken, Silifke şehri civarında ise Göksu Deltası'nın kuzey kenarından başlayarak Karaman sınırına doğru yükselerek devam etmiştir. Aksıfat deresi tarafından yarılan Aksıfat Platosu bir diğer yükseltiyi oluşturmaktadır. Sahadaki en büyük ova Göksu Deltası olmakla birlikte, dağlık alanlar içerisindeki mevsimlik akarsuların taşıdığı malzemelerle oluşan, küçük çapta piedmont ve dağ içi ovaları da önemli yere sahiptir.

Sahada Akdeniz ikliminin karakteristik özellikleri etkisini sürdürmektedir. Yazın sıcak ve kurak, kışın ılık ve yağışlıdır; bahar mevsimleri de çok belirgindir. Ancak kıyıda kuzeydeki dağlık alanlara doğru çıkıldıkça bölgenin karakteristik iklim özellikleri değişime uğrar. Sahada yıllık ortalama sıcaklık 19,2°C'dir. Kış sıcaklıkları 10°C'nin altına inmemekle birlikte en soğuk ay olan ocak ayının ortalama sıcaklığı 10,2°C'dir. Yaz sıcaklık ortalamaları 28°C civarında seyrederek. En sıcak ay olan temmuz ayı ortalama sıcaklıkları 28°C'dir. Ocak ayı itibari ile artmaya başlayan sıcaklık değerleri mart ayı ile hız kazanarak temmuz ve ağustos aylarında maksimuma ulaşır. Eylül ayında düşüşe geçen sıcaklık değerleri, ekim ayında belirginleşerek düşer ve ocak ayında en düşük değere ulaşır. Ortalama yıllık yağış değeri 569,2 mm dir. En kurak geçen ay ağustos ayı iken en yağışlı geçen ay ise aralık ayıdır. Ekim ayı ile birlikte başlayan yağış artışı aralık ayında maksimuma ulaşırken, ilkbahar aylarından itibaren tekrar azalmaya başlar; yaz mevsiminde özellikle temmuz ve ağustos aylarında en düşük değerlere iner.

Hâkim olan Akdeniz ikliminden dolayı en yaygın görülen toprak türü kırmızı Akdeniz topraklarıdır. Yükseltiye ve bitki örtüsünün zenginliğine bağlı olarak kahverengi orman toprakları da görülmektedir. Göksu Irmağının geniş tabanlı vadi oluşturarak aktığı yerlerde ve Göksu Deltasında alüvyal topraklar, deltanın denizle birleştiği yerde ve Akgöl çevresinde bataklıklar, eğimin azaldığı yamaç eteklerinde ise kolüvyal topraklar görülür. Bazı dağlık alanlarda eğim fazlalığından dolayı toprak ya hiç oluşmamıştır ya da çok ince bir tabaka halindedir.

Harita 2: Silifke ilçesinin Fiziki haritası

Hidrografik olarak Göksu Irmağı'nın ve Lemas Çayı'nın su toplama havzası içerisinde kalır. Arazinin kayaç yapısından dolayı yağışın akışa geçme oranı düşüktür. Yağan yağmur ve kar suları karstik arazilerdeki çatlak ve boşluklardan sızarak yer altı suyuna karışmaktadır. Yağış rejiminin düzensiz olması nedeniyle mevsimlik akarsular fazladır. Sahadaki en büyük akarsu Göksu Irmağı'dır. Nehir, kaynağını Ermenek yakınlarından alan Ermenek Göksu'yu ve Hadim yakınlarından alan Hadim Göksu'nun Mut ilçesi yakınlarında birleşmesiyle oluşarak, Silifke'yi geçer ve Akdeniz'e dökülür. Aksıfat platosunu drene eden Aksıfat Deresi Lemas Çayı adı ile Erdemli ilçesinden denize ulaşır. Kargıcak ve Değirmendere köylerinde kısa boylu dereler de Göksu Irmağına katılır. Havzadaki akarsuların debisi, kışın yağışın arttığı dönemde ve ilkbaharda, yüksek kesimlerdeki karların erimesiyle artar. Yazın özellikle temmuz ve ağustos aylarında yağışın azlığına bağlı olarak kuruyacak derecede azalır. Sahanın hidrografyası üzerinde en fazla etkili olan unsurlar, kayaç özellikleri ve yer şekli özellikleri ile iklim özellikleridir.

Hâkim bitki örtüsü genel itibari ile kızılçamlardır. Kızılçam ormanlarının tahrip edildiği yerlerde maki bitki örtüsünün karakteristik çalı türleri yaygındır. Yükseltinin artmasına bağlı olarak karaçam, ardıç, sedir ve köknar görülmeye başlar. Bazı sarp kayalık alanlar bitki örtüsünden tamamen yoksundur.

Silifke yöresi Silifke adıyla tanınmadan önce Arzava, Kilikya isimleriyle anılmıştır. Güney Anadolu'da yaşayan Luviler Silifke'nin de ilk yerlileridir, sonrasında ise Hititler gelmiştir. Asurlar zamanında dağlık Kilikya adıyla bilinen Silifke, Büyük İskender'in Pers krallığını yenilgiye uğratmasına kadar bir süre Medler ve Perslerin egemenliğinde kalmıştır. Silifke ilçesi M.Ö. 300 yıllarında Büyük İskender'in komutanlarından Selefkos Nikador tarafından kurulmuş, Helenistik dönem de denilen Selefkoslar döneminde bir ara Mısır krallığının hâkimiyetine geçmiş ve birkaç kez el değiştirmiştir. M.Ö. 1.yy ise Romalıların eline geçmiştir. Dört halife döneminde Müslümanlıkla temas etmiş ve sonrasında kısa bir süre tekrardan Bizans hâkimiyeti altına girmiştir. 1228 yılında Karamanoğulları'nın bölgeyi fethetmesiyle 14. yy'a kadar Karamanoğulları'nda kalmış, 1471 yılında Fatih Sultan Mehmet'in komutanlarından Gedik Ahmet paşa tarafından Osmanlı topraklarına katılmıştır. Silifke zaman zaman Konya ve Adana'ya bağlanmış, 1869 yılında Mersin sancağının merkezi olmuş, 1919 yılında ise bağımsız sancak haline getirilmiştir. 1924 yılında yeni kurulan Mersin ilinin merkezi yapılmış; 1933 yılında Mersin, Mersin ilinin merkezi olunca Silifke ilçe olarak Mersin iline bağlanmıştır(Uçar, 2009, Aslan, 1988, Gürtürk, 1987).

İlçede 2012 yılına kadar 1 kent, 8 belediye örgütlü köy (belde), 66 köy, 19 yayla yerleşmesi bulunmaktaydı. Ancak 2012 yılında çıkartılan büyük şehir kanunu ile il sınırı içindeki bütün ilçeler büyük şehre bağlanmış, ilçelere bağlı köy yerleşmeleri de büyük şehrin mahallesi konumuna getirilmiştir.

İlçenin nüfusu 1980'de 25.000'i bulmazken, 1990'da 38.000'e, 1997'de 45.000'e yaklaşmış, 2000 yılı sayımına göre ise 41.000'e düşmüş, 2008 nüfus sayımına göre merkezde 50.000'e genelde ise 114.000'e yaklaşmıştır. 2015 yılı itibari ile ilçenin genel nüfusu 116.441'dir. Silifke, Mersin'in merkez ilçelerinden sonra ikinci en kalabalık ilçesi konumundadır. (Birinci kalabalık ilçesi Tarsus'tur) İlçede

sürekli olarak köyden kente doğru bir göç olması kırsal nüfusu azaltmıştır. Yazın turizm faaliyetlerinin etkinlik kazanmasından dolayı mevsimlik bir nüfus artışı yaşanmaktadır.

İlçede ekonomik faaliyetlerin başını tarım, sanayi ve hizmetler sektörü çekmekle birlikte kireç, çimento ve mermer ocaklarının bulunması madencilik sektörünü de geliştirmektedir. İklimin elverişliliği ve sulama imkânlarının genişliği Göksu Deltası'nda ve vadisinde tarımsal etkinliklerin yoğunlaşmasını beraberinde getirmiştir. Kuzeydeki dağlık alanlarda tarım, yer şekillerinin ve iklimin izin verdiği ölçü de yapılırken, tarımın yapılamadığı alanlarda insanlar küçükbaş hayvancılığa özellikle kıl keçisi yetiştiriciliğine yönelmiştir. Sanayi faaliyetleri organize sanayi bölgesinde ve şehrin çevresindeki atölye tipi sanayi kuruluşlarında toplanmıştır. İlçe doğal ve tarihi zenginliklerinden ve güneşlenme süresinin uzun olmasından dolayı iyi bir turizm potansiyeline sahiptir.

2. Amaç ve Metot

Yapılan çalışmada Silifke ilçesi ve ilçedeki en büyük dağlardan biri olan Kavra Dağı ile yakın çevresi ele alınmıştır. Çalışma, bir beşeri coğrafya konusu olmasına rağmen araştırma sahasının fiziki coğrafyasına da genel özellikleriyle değinilmiştir. Saha, Anadolu'da ve Akdeniz Bölgesi içerisinde göçebe olarak küçükbaş hayvancılığın yapıldığı yerlerin en güzel örneklerinden birini teşkil eder. Fiziki coğrafya şartlarının insanların yaşam koşullarını şekillendirmesi sonucunda bölgede özgün bir hayat tarzı ortaya çıkmıştır. Silifke ilçesi Akdeniz Bölge'sinin genel özelliklerini taşımakla birlikte Mersin ili içerisinde diğer ilçelerden farklılık göstermektedir. Nitekim denize yakın olan sahil(ovalık) kesim ile Göksu Deltası'nın kuzey kenarından başlayan dağlık ve engebeli saha hemen hemen bütün özellikleriyle birbirinden farklıdır. Bu farklılık beraberinde yaşam koşullarını da farklılaştırmıştır. Bütün bu özelliklerin yanında Silifke ilçesi ve Kavra Dağı çevresi, Akdeniz Bölgesinde yapılan göçebe hayvancılık faaliyetlerine örneklem olarak seçilmiş ve araştırma sahası olarak belirlenmiştir. Kırsal kesimde yapılan hayvancılık faaliyetleri hemen her yönü ile ele alınıp incelenmeye çalışılmıştır. Temelde insan ve onun çevre ile etkileşimini çeşitli yönleri ile inceleyerek, mekânsal farklılıkları neden, sonuç ilkeleri doğrultusunda ele alan ve bunların yeryüzündeki dağılımlarını ortaya koyan coğrafya bilimi içerisinde, yaylacılık ve göçebelik faaliyetleri önemli bir yere sahiptir(Zaman, 2007).

- Fiziki coğrafya şartlarının insanların yaşam koşullarını şekillendirmesi sonucunda bölgede özgün bir yaşam ortaya çıkmıştır, ortaya çıkan bu özgünlüğü neden ve sonuçları ile birlikte ele alarak açıklamak,
- İnceleme sahasının fiziki çevre özellikleri ile yaylacılık ve göçebelik faaliyetleri arasındaki etkileşimi incelemek,
- Yöre halkının ekonomik faaliyetlerine göre yaylaları kullanım amaçlarını belirlemek,
- Sahadaki sürekli yerleşmeler ile yaylacılık ve göçebelik faaliyetleri arasındaki kesintisiz etkileşimi ele almak ve açıklamak,

- Kavra Dağı ve yakın çevresinde sürdürülen yaylacılık faaliyetlerinin tarihi süreç içerisindeki gelişimi ve değişimini sorgulamak ve buna neden olan coğrafi etmenleri belirlemek,
- Sahadaki göçebe hayvancılık faaliyetlerinin geçmişteki ve günümüzdeki durumlarını göz önüne alarak gelecekteki durumları hakkında tahminlerde bulunmak,
- Yaylacılık faaliyetlerine katılan devamlı yerleşmelerdeki ekonomik ve toplumsal değişmelerin yaylaların işlevleri üzerindeki etkilerini araştırmak,
- Yaylacılık ve göçebe hayvancılık faaliyetlerinde ortaya çıkan meskenlerin, farklılıklarını ve benzerliklerini ortaya çıkararak bunların nedenlerini araştırmak,
- Yaylaların ve yaylacılık faaliyetlerinin, göçebe hayvancılık etkinliklerinin bundan sonraki seyrini ve gelişme olanaklarını ortaya koyarak öngörülerde bulunmak, başlıca sorunlarına çözümler önermek... Bu tez çalışmasının öncelikli amaçları arasındadır.

Araştırmada veri toplama aracı olarak gözlem, görüşme fotoğraf ve haritalar kullanılmıştır. Arazide gözlem ve görüşme ile elde edilen veriler nitel veri analizinden geçirilmiştir. Araştırmanın her aşamasında coğrafya biliminin ilkelerine bağlı kalınmaya çalışılmış ve sürekli olarak neden sonuç ilişkisi kurulmuştur. Dağılım ilkesi de göz önünde bulundurularak elde edilen veriler haritalandırılmaya çalışılmıştır. Çalışma konusunun özelliği itibarıyla araştırma sahası her mevsim ayrı incelenmeye çalışılmış ve buna uygun olarak arazi çalışması yapılmıştır. Kavra Dağı çevresi 1/25 000 ölçekli haritadan incelenerek dağ ve yakın çevresinin topoğrafya haritası çizilmiştir, Silifke ilçesinin genel özellikleri belirtilirken ise 1/500 000 ölçekli haritalardan yararlanılmıştır. Referans eserler taranmış ve ana kaynaklara ulaşmaya çalışılmıştır. Bazı veriler ise İlçe Tarım Müdürlüğü ve TÜİK gibi resmi kurumlardan elde edilmiştir. Görüşmeyi kabul eden yöre halkı başta olmak üzere yaylak ve kışlakta yaylacılık faaliyetlerini devam ettiren Yörüklerle yüz yüze mülakatlar yapılmıştır. Yüz yüze görüşme tekniği ile elde edilen Yörüklerin sosyal kültürel ve ekonomik aktivitelerine ait bulgular amaca uygun olarak değerlendirilerek arazi çalışmaları tamamlanmıştır. Yazım aşamasında ise ifadeleri güçlendirmek ve anlatımı kolaylaştırmak amacı ile harita, şekil ve fotoğraflar kullanılmıştır.

Yöntem olarak nicel ve nitel araştırma yöntemlerini içine alan karma yöntem kullanılmıştır. Mülakat, gözlem, doküman ve kayıtlar gibi verilerin elde edilmesinde, bu dokümanların harita, tablo ve grafiğe aktarılmasında (sayısallaştırılmasında) nicel yaklaşımlar kullanılmıştır. Sahada yapılan gözlem ve mülakatların yorumlanması, farklılıkların ve benzerliklerinin ortaya koyulması, bu farklılık ve benzerliklerin nedenlerinin açıklanması nitel yaklaşımlar ile ele alınmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.SİLİFKE İLÇESİNİN FİZİKİ COĞRAFYASI

1.1. Yer Yapısı Özellikleri

Silifke ilçesi Akdeniz Bölgesi'nin Adana Bölüm'ünde Orta Torosların batı ucunda yer almaktadır. Genel görünüm itibari ile Göksu Deltası dışında dağlık ve engebeli bir yapıya sahiptir. İlçeyi ve yakın çevresini oluşturan araziler farklı jeolojik zamanlarda oluşmuş çeşitli formasyonları ihtiva ederler.

Türkiye'deki dağ kuşakları, levha tektoniği ile tekrarlanan çarpışmaların sonucunda ortaya çıkmıştır. Bu çarpışmalar, Lavrasya ve Gondwana-Land adlı iki eski kıtanın bugünkü eski dünya karalar topluluğunu oluşturan parçalarının nihayet birbirlerine kaynamalarına neden olmuştur. Tetis geç Paleozoyik'te, Pangea'nın bir araya gelmesiyle doğmuştur(Şengör-Yılmaz,1983, 5). Türkiye'de yer alan dağ sıraları Akdeniz Alpidlerinin doğu kesimini oluşturmaktadırlar. Bu kesimde kısmen Pan Afrikan/Baykaliyen, kısmen Hersinyen yaşlı kıtasal bir temeli, Paleo-Tetis ve Neo-Tetis deformasyonları etkilemiş ve bu deformasyonlar birbiri üzerine eklenmiştir. Akdeniz çevresinin, Paleozoik sonrası dönemine ait levha tektoniği sentezlerinin hemen hepsi Atlantik Okyanusu'nun açılışına dayandırılmaktadır(Şengör, Yılmaz, 1983, 4). Arabistan, Afrika ve Anadolu levhalarının karşılıklı hareketleri sonucunda doğuda Arabistan levhasının Avrasya levhası ile çarpışması, batıda ise Afrika ve Anadolu levhalarının birbirine yakınlaşması üst Kretase' den beri devam etmektedir. Avrasya levhası ile Arap-Afrika levhalarının birbirine yaklaşması sonucunda bir sıkışma tektoniği meydana gelir ve Tetis Okyanusu'nun alanı daralmaya başlar. Alanı daralan Tetis Okyanusu'nun orta kısmında Alpler, Dinaridler, Pinduslar, Toroslar ve Zağros dağları ortaya çıkmıştır. Alplerin Paratetis adı verilen kuzey kolu Karadeniz tarafını oluştururken, Neotetis adı verilen güney kolu ise Akneniz tarafını oluşturmuştur. Mesozoik sonlarından başlayan bu harekete paralel olarak Toros Dağları da kıvrımlanarak yükselmiştir. Bu olay II. zaman sonunda başlamış ve ağırlıklı olarak III. Zaman'da devam etmiştir. Toros Dağları, Alp Dağları'nın güney kolu olan Dinaridllerin (Yunanistan'da Pinduslar) Türkiye'deki uzantısı konumundadır (Şengör,1983, Erol, 1983, Özgül, 1976).

Toroslar, genel anlamda Paleozoik ve Erken Tersiyer yaşlı sedimanter kayaçlardan oluşmuştur. Kabaca Kretase-Eosen kıvrımları ile oluşan bölge arazileri, Tersiyer sonuna gelindiğinde aşındırılmış ve Miyosen deniz tabakaları tarafından örtülmüştür. Pliyosen sonlarında başlayan ve Pleistosen'de şiddetlenen pozitif bir epirojenik hareketle dağlar bugünkü konumlarını kazanmışlardır(Arınç, 2010; 27).

Araştırma sahasında hemen hemen bütün jeolojik devirlere ait kalkerlere rastlamak mümkündür. Ayrıca bu kalkerler sahanın jeomorfolojik kaderini de tayin etmiştir. Bir kısmı rusubi (tortul) bir kısmı da lüvyoner (alüvyoner) araziden ibaret olan sahada temel kaya birimleri olarak Karaütük Formasyonu, Ağılderesi

Formasyonu, Taşucu Formasyonu, Gedik dağı formasyonu ve Silifke formasyonları bulunmaktadır(Gökten, 1976; 117-124).

Miyosene ait araziler bölgede en geniş yayılma alanına sahip olan arazilerdir. Al ve Orta Miyosene ait araziler özellikle Göksu Irmağının kuzeyinden başlayarak Karaman sınırına kadar geniş yer kaplamaktadır. İlçe merkezinin batısından başlayıp Kretase, Kambriyen ve Devoniyen arazilerini kesen Orta Miyosen arazisi Göksu ırmağının güneyini de içine alan geniş bir koridor şeklinde Gülnar ilçesi sınırına kadar da uzanmaktadır(Sarıbaş, 2010; 9.Gedik-Birgili-Yılmaz-Yoldaş, 1979; 8-26). (Harita 3, Fotoğraf 1).

Miyosen yaşlı arazilerden sonra sahada en fazla görülen arazi Devoniyen oluşumludur. Çoğunluğu Göksu ırmağının güneyinde kalan araziler Taşucu'nun batısından başlayarak yer yer Ota Jura- Kretase arazileri ile parçalanmış olarak Akdere beldesini de içine alacak şekilde parçalı bir yayılış alanına sahiptir. Ekşiler ve Bük değirmeni civarında Miyosen arazileri tarafından kesilen dar bir yayılış alanına sahiptir. Bir diğer yayılış alanı ise Kretase yaşlı araziler tarafından kesilen Kırtıl Dağı çevresi ve Uşakpınarı köyü civarındadır(Sarıbaş-Pınar, 2013, 29).

Sahada Kretase yaşlı araziler ilçenin güneyinde Taşucu beldesini de içine alarak denize paralel bir şekilde Devoniyen arazileri arasına yayılmış halde bulunur. Işıklı kuzeyi ile Yeşilovacık güneyinden Gülnar sınırına kadar uzanır. Netritik kireç taşlarından oluşan bu arazi, Gülnar sınırında kısmen ofiyolit arazi özelliği gösterir.

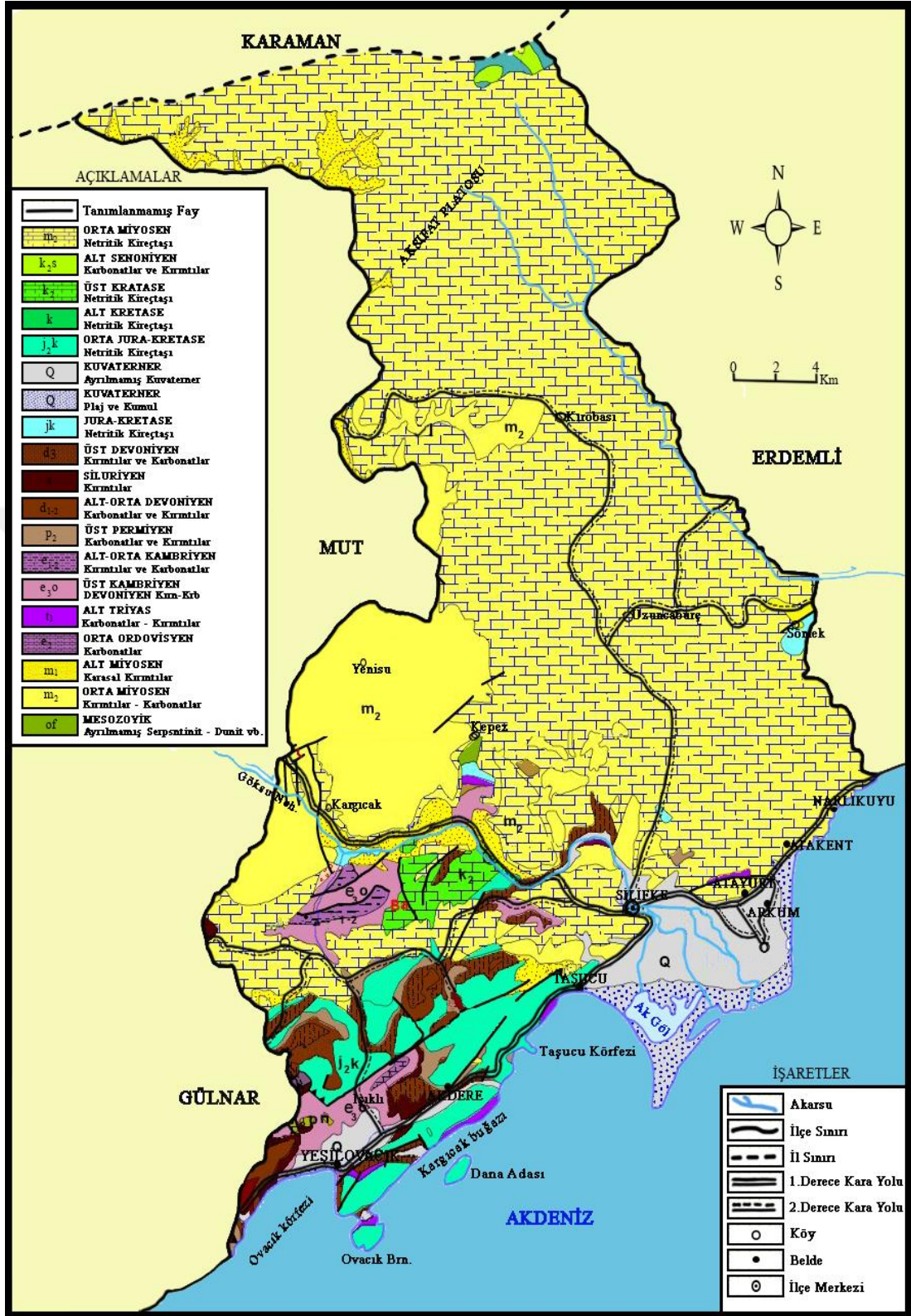
Permiyen yaşlı araziler ve Mezozoik araziler Kepez köyünün güneyinde dar bir alanda bulunmaktadır. Burada Mezozoik(Kretase) yaşlı serpantinlere rastlanır (Sarıbaş, 2010; 9. Gökten, 1976; 120).

Netritik kireç taşlarından oluşan Üst Kretase arazilerine Göksu ırmağının güneyi ile Çadırılı, Gümüşlü ve Hisar Dağı arasında rastlanır. Üst Kambriyen ve Ordovisyen yaşlı arazilere Hisar Dağının batısı ile güneyinde rastlanır. Sahada bulunan bir diğer formasyonda Alt Triyas yaşlı arazilerdir bu araziler çok fazla bir bütünlük göstermeyip Atayurt civarında ve Taşucu ile Yeşilovacık arasındaki sahil şeridinde parçalı halde dağılmışlardır(Avşin, 2009, Gökten, 1976, Gedik-Birgili-Yılmaz-Yoldaş, 1979). (Harita 3)

Araştırma sahasında IV. Zamana ait araziler Göksu Irmağının oluşturduğu delta ovasında ve vadi tabanlarında biriken dolgu tabakalarıdır. Sahanın en genç oluşumlu arazilerini oluşturan bu formasyon, İlçe merkezini de içine alan Holosen oluşumlu ayrışmamış Kuaterner arazilerini oluşturan yeni alüvyonlardır. Bu arazi en geniş olarak Göksu deltası üzerinde görülür(Sarıbaş, 2010; 11). Deltanın sınırları Atayurt'tan başlayıp Atakent, Arkum ve Silifke ilçesini de içine alarak Taşucu körfezine dayanır. Deltanın güneyinde denize paralel olarak plaj, kumul ve alüvyal bataklıklar yer alır. Irmağın geniş tabanlı vadi oluşturduğu Değirmendere, Dabran ve Tekeler Köyü çevresinde de holosen oluşumlu alüvyonlar teşekkül eder(Harita 3). Göksu Deltası'nda bulunan alüvyal topraklar jeolojik menşei itibari ile kalker ve sistlerden oluşan, IV. Zaman (Kuaterner) alüvyonlardan müteşekkildir(Pınar, 1990, 6).

Fotoğraf 1: En Geniş Yayılma Alanına Sahip Olan Miyosen Yaşlı Arazilerden Bir Görünüm.(sırasıyla, Gündüzler Köyü Güneyindeki Kapız Deresi, Gavurkalesi Tepe ve Önde Denizden Hemen Sonra Yükselen Toros Dağları)

Harita 3: Silifke İlçesinin Jeoloji Haritası

1.2. Yer Şekli Özellikleri

Araştırma sahasını oluşturan çeşitli yaştaki kalkerler sahanın jeomorfolojik kaderini de belirlemiştir. Alp Orojenezinin uzantısı konumunda olan dağlık saha bölgedeki rölyefin ana unsurunu oluşturur. Mevcut rölyef düzenini oluşturan diğer unsurlar ise dağlık kütlelerin izin verdiği ölçüde gelişme fırsatı bulabilmiştir. Sahadaki rölyef düzenini etkileyen etmenlerin başlıcaları: Orojenik hareketler, litolojik yapı, iklim özellikleri ve flüvyal hareketlerdir.

Araştırma sahasının ana morfolojik ünitelerini aşınım yüzeyleri (alçak ve yüksek platolar), dağlık sahalar ve bu sahalardan aşınan malzemelerin birikmesi sonucunda oluşan ovalar oluşturmaktadır. Kıyıdan iç kesimlere doğru gidildikçe yükselti ve engebe artmaktadır. Sahanın % 89'u dağlık ve engebeli, % 11'i ovalık, düz ve düze yakın arazilerden oluşur(Sarıbaş-Pınar, 2009; 371). Paleozoik ve Mezozoik dönemde Tetis Denizi içinde jeosenkinal birikim sahalarında bulunan tortul malzemeler Mezozoik sonuna doğru Alpin orojenik hareketlerin etkisi ile kıvrılarak yükselmiştir. Miyosen'de deniz altında bulunan saha meydana gelen orojenik hareketler sonucu 2 000 metrenin üzerine kadar yükselmiş ve karstlaşma başlamıştır. Yöre Orta- Üst Miyosen' den sonra K-G yönlü bir sıkışma tektoniği rejimi ile şekil değiştirmiş ve Miyosen tortullarının bulunduğu alanda yayvan bir antiklinal oluşmuştur. Mesozoyik sonunda şekillenmeye başlayan akarsu ağı araziye işleyerek aşındırmaya başlamıştır. Aşınmaya karşı dirençli olan Yonca Dağı, Payamlı Dağı, Pusat Dağı, Kavaklı Dağı ve Kavra Dağı gibi yükseltiler asıl durumlarını korumuşlardır(Arınç, 2010; 22-28. Sarıbaş 2010; 12, Sarıbaş-Pınar, 2009; 372). (Harita 4)

Orta Torosların genelinde olduğu gibi saha da bugünkü şeklini son tektonik hareketler sonucunda kazanmıştır. Sahanın genel jeolojik karakterini oluşturan kalkerler kimyasal çözünmeye uğramış ve akarsular tarafından parçalanmıştır. Sahanın en büyük akarsuyu olan Göksu Nehri üzerinde kanyon ve boğaz vadilerin en bariz örneklerine rastlanır. Göksu üzerinde yer alan Derinçay ve Silifke boğazları, nehrin yan al aşındırmasına karşı direnç göstererek oldukça dar ve derin bir vadi morfolojisi ortaya koymuştur(Avşin, 2009, 317). Sahanın diğer önemli akarsuyu olan Aksıfat Deresi ve diğer mevsimlik dereler üzerinde de kanyon ve boğaz vadi oluşumları görülmektedir. Erdemli - Silifke sınırının bir kısmını oluşturan Lemas çayı kanyonu yatay yapılı Miyosen kalker arazi üzerinde oluşmuş önemli bir vadidir. Aşındırma faaliyetleri sonucunda oluşan bir diğer jeomorfolojik şekil de aşınım yüzeyleridir. Karaman sınırı güneyinde Aksıfat Dersi ve kolları tarafından parçalanmış olan Aksıfat platosu bulunur. Güneyde ise Alibaba Tepesi, Hayvan Dağı, Kırtıl Dağı gibi alanlarda alçak aşınım yüzeyleri meydana gelmiştir. Bu aşınım yüzeyleri, resifal kireçtaşı, killi kireçtaşı, marn, şeyl ve dolomit gibi litolojik birimleri kesmektedir(Gedik-Birgili-Yılmaz-Yoldaş, 1979, 8-25. Sarıbaş, 2010, 12).

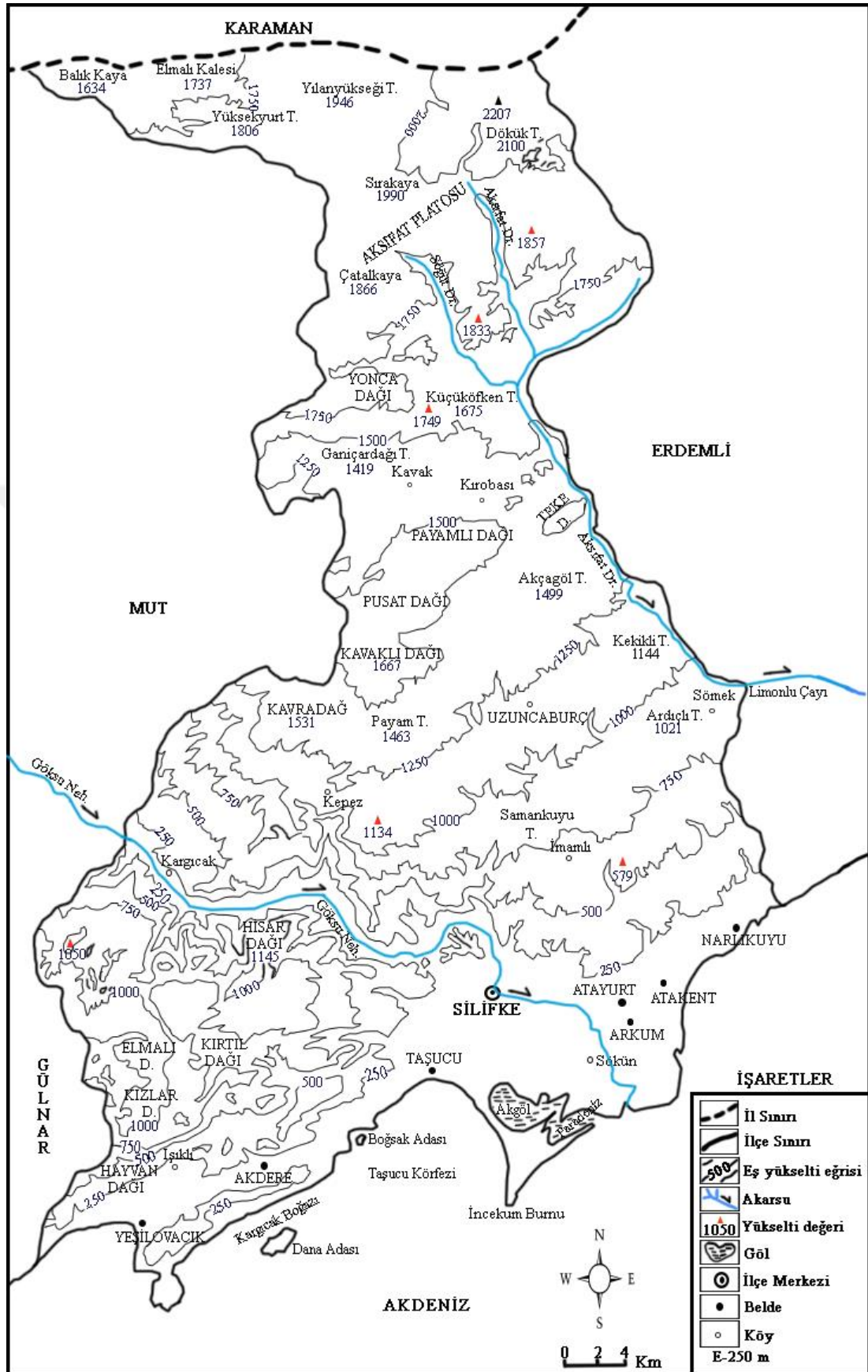
Arazinin tamamında karstik aşınım şekillerine rastlanır. Lapy'a'nın her türlü (oyuk, delik, çukur, oluk, kanal) görülen arazinin bazı yerlerinde yürümek adeta zorlaşır. Yer yer bu araziler aşırı şekilde fiziksel ufalanmaya uğrayarak taş çölünü andıran bir görüntü sergiler. Yörede koyak, tava, kandak olarak da bilinen, dolin, uvala, polye de görülür. Bunların tabanları geniş olanlarında tarım yapılırken içinde su

bulunanlardan(mevsimlik) ise hayvanları sulamak amacıyla yararlanılır. Obruk, Mağara ve Subatan(dipsiz) ise diğer karstik aşınım şekillerini oluşturur. Bunların en tanınmışlarını Narlıkuyu Beldesi'ndeki Cennet ve Cehennem obrukları ile Astım (Dilek) mağarası oluşturur.

Sahanın aşındırılması ve taşınması sonucunda eğimin azaldığı yerlerde biriken malzemeler birikinti konilerini oluşturur. Jeolojik köken olarak kalker ve şistlerden oluşan bu malzemeler Göksu Nehri'nin oluşturduğu delta alanında depolanmıştır. Göksu Irmağı'nın geniş tabanlı vadi olarak aktığı yerlerde taşkın yataklarında da alüvyal depolar görülmektedir. Yeşilovacık, Atayurt, Atakent, Narlıkuyu civarında da mevsimlik derelerin getirdiği alüvyal depolar mevcuttur. Bu alüvyal depoların oluşumu Holosen'den günümüze hala devam etmektedir(Sarıbaş, 2010, 14). Göksu Nehri vadisine kavuşan mevsimlik derelerin ağız kısımlarında, bazı dağların eğiminin azaldığı iç kısımlarda (küçük dağ içi ovaları) ve eteklerinde alüvyal konilere rastlanır.

Fotoğraf 2: Yatay Yapılı Miyosen Kalkerleri Üzerinde Gelişmiş Lemas Vadisi

Harita 4: Silifke İlçesinin Topoğrafya Haritası (Saribaş'tan(2010) Yararlanılarak Oluşturulmuştur).

1.3. Toprak Özellikleri

Araştırma sahasında üç ana toprak grubuna ait topraklar görülmektedir. En çok görülen toprak grubunu zonal topraklar oluşturur. Ova ve vadi tabanlarında alüvyal, yükseltinin arttığı sahalarda kırmızı Akdeniz toprakları, yükselti ve bitki örtüsünün değişimine göre kahverengi orman toprakları ile kireçsiz kahverengi orman toprakları, eğimli yamaçlarda kolüvyal ve taşlı litosoller, Göksu Deltası'nın denizle birleştiği yerlerde ise halomorfik topraklar bulunmaktadır.

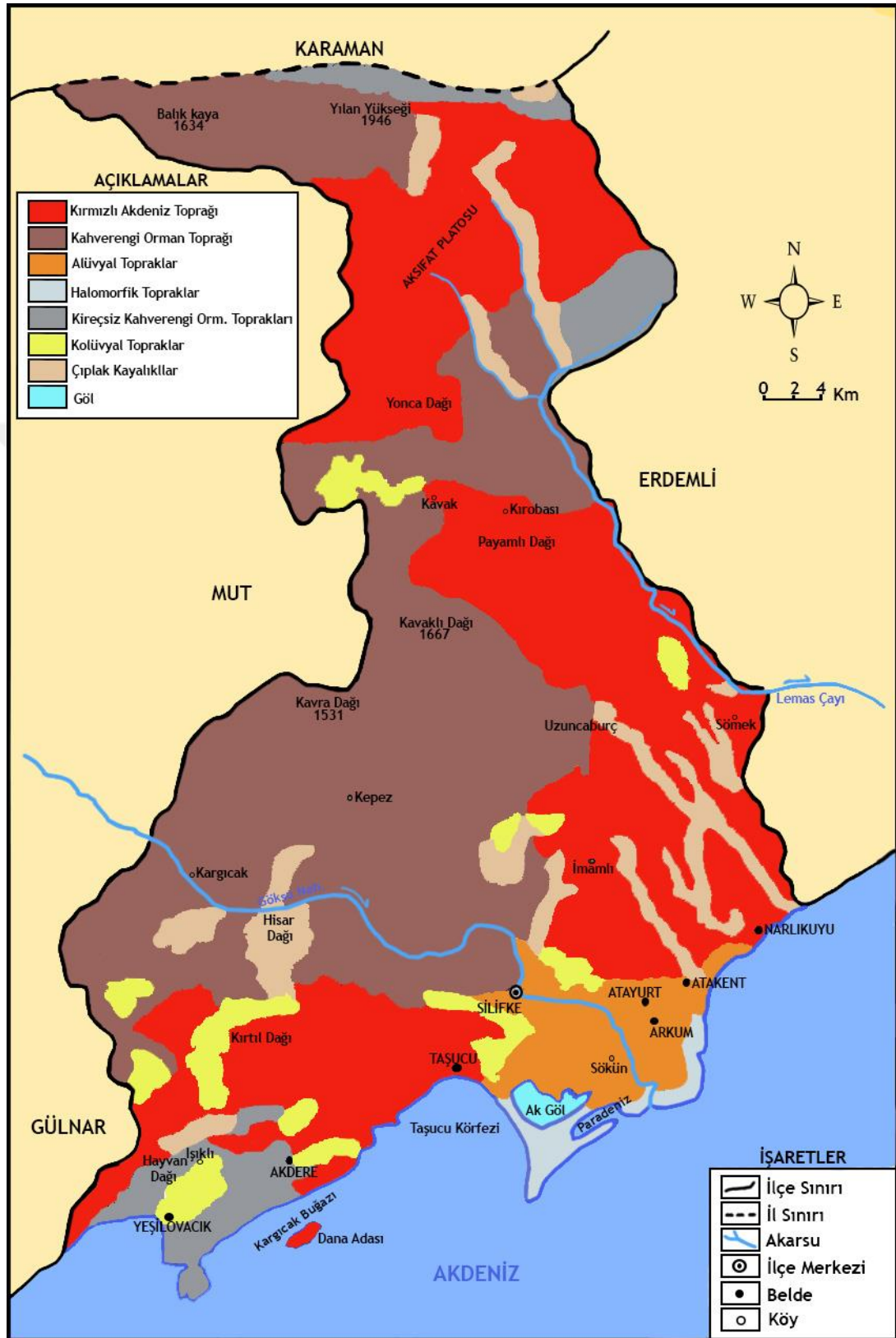
Saha topraklarının oluşumunda etkili olan faktörleri iklim, bitki örtüsü, anakaya, yeryüzü şekilleri ve dış kuvvetler oluşturur. İklim ve bitki örtüsüne bağlı olarak oluşan zonal topraklar grubunda kırmızı Akdeniz toprakları, kahverengi orman toprakları gibi topraklar görülür. Dış kuvvetlerin etkisi ile oluşan azonal topraklar grubunda eğim ve yükseltinin fazla olduğu yerlerden taşınan alüvyal ve kolüvyal topraklar vardır. Sahil kesimde ise suya doygun ve tuzlu olan halomorfik topraklar görülür. Dağlık ve engebeli alanlarda aşınmanın fazla olmasından dolayı toprak oluşumu sığ iken Göksu Deltası'nda, vadi tabanlarında ve dağ eteklerinde kalın topraklar mevcuttur.

Akdeniz iklimi ile paralellik gösteren kırmızı Akdeniz toprakları (terrarossa) sahadaki en geniş yayılış alanına sahip topraklardır. 1000 metreye kadar açık bir şekilde görülen kırmızı Akdeniz toprakları 1500 – 2000 metreler arasında organik maddenin artmasına bağlı olarak kırmızımsı kahverengiye doğru koyu bir renk almaya başlar(Atalay, 2011, 395). Bünyesindeki demir, kalsiyum karbonat, silis ve kil gibi maddeler nedeniyle kırmızı renk alan bu topraklar ilçenin doğusunda Göksu Deltası'nın kuzeyinden Erdemli sınırı boyunca uzanmaktadır. Kırobası ve Kavak Köyleri kuzeyinde kesintiye uğrayan kırmızı Akdeniz toprakları, Yonca Dağı çevresinde tekrar ortaya çıkar ve Aksıfat platosunu da içine alarak Karaman sınırına kadar uzanır. Ayrıca Silifke ve Taşucu'ndan başlayarak Gülnar sınırına kadar bol miktarda görülür(Harita 5).

Kahverengi orman toprakları yükselti artışına bağlı olarak kızılçam ve bazı yerlerde ise ardıç, sedir, meşe gibi bitki formasyonları altında gelişen topraklardır. Toprağın fiziksel ve kimyasal özellikleri bu bitki türlerinin ekolojik özelliklerine bağlı olarak değişir. Kızılçam ormanlarının fazlalığı bu toprak türünün geniş bir alana yayılmasına neden olmuştur. Kahverengi orman toprakları Silifke ve Uzuncaburç hattının batısından başlayarak Göksu Irmağı'nın güneyini de içine alıp Mut ve Gülnar sınırına kadar yayılış gösterir. Kırobası, Yonca Dağı ve Aksıfat Deresi çevresinde kırmızı Akdeniz topraklarının arasına sokulmuş şekilde görülen kahverengi orman toprakları Karaman sınırında da geniş sayılabilecek alanlarda görülmektedir. Yıkanmanın fazla olduğu yüksek yerlerde kireçsiz kahverengi orman toprakları görülür. Ortalama yükseltinin fazla olduğu Karaman sınırında, Aksıfat deresinin doğusunda ve Yeşilovacık - Akdere arasındaki sahada kireçsiz kahverengi orman toprakları görülmektedir(Harita 5).

Azonal toprak grubunu alüvyal, alüvyal sahil bataklıkları, kolüvyal topraklar ve litosoller oluşturur. Alüvyal toprakların genel itibari ile en çok görüldüğü yer Göksu Irmağı'nın oluşturduğu Göksu deltasıdır(Harita 5). Sahanın tamamına yakını drene

eden Göksu Irmağı kalkerli arazilerden taşıdığı malzemeleri biriktirerek kalın toprak örtüsüne sahip bir ova oluşturmuştur.

Harita 5: Silifke İlçesinin Toprak Haritası(Saribaş 2010'dan Değiştirilerek)

Kalker ve şistlerden müteşekkil olan deltanın oluşumu Kuvaterner'den bu yana devam etmektedir(Gürbüz, 2000; 131). Bölgenin tarımsal faaliyetleri bu topraklar üzerinde yoğunlaşmıştır. Deltanın denizle birleştiği yeni dolgu sahalarında halomorfik topraklar görülür. Bu topraklar tuz oranı yüksek geçirgen olmayan tarıma elverişsiz topraklardır.

Kolüvyal topraklar, yüksek dağ kütlelerinin eğimlerinin azaldığı yamaçlarda ve dağ eteklerinde görülen topraklardır. Bölgedeki kireç taşlarından oluşan eteklerdeki yamaç depoları çakılıdır. Bu depoların içindeki ince malzemeler ise kırmızı renklidir. Dağ yamaçlarından yüzeysel akışa geçen suların etkisiyle bu malzemeler eğimin azaldığı yerlerde ince taneler altta, iri taneler ise üstte olacak şekilde birikirler. Bu topraklar Kırtıl Dağı, Hayvan Dağı, Kavra Dağı, Kavaklı Dağı gibi çevresine göre yüksek dağlık kütlelerin eteklerinde ve Göksu deltasının kenarında birikinti konisi olarak görülürler. Genç oluşumlu olan bu toprakların kalınlıkları biriktiği yerin eğimine göre farklılık göstermektedir. Litosoller sahadaki dağlık arazilerin bitki örtüsünden yoksun, erozyonun aktif olarak devam ettiği alanlarında görülür. Bu topraklar genellikle çakıl ve kum boyutundaki malzemelerden ibarettir. Bu nedenle yamaçlarda taşlı topraklar hâkim durumdadır. Kavra Dağı'nın kuzey yamaçları, Kavaklı Dağı, Yonca Dağı ve Balıkkaya gibi dağların bitki örtüsünden yoksun kesimlerinde görülmektedir.

Sahada aşındırma ve taşımanın fazla olduğu alanlarda toprak örtüsünden yoksun çıplak kayalıklar mevcuttur. Göksu ırmağı kenarındaki Hisar Dağı, Gedik Dağı ve sahanın doğusundaki mevsimlik dere yatakları boyunca toprak ve bitki örtüsünden yoksun çıplak kayalıklar yer alır. İlçenin doğusunda ve Aksıfat deresinin yukarı çıkırında bu sarp kayalıklar bir hat halinde uzanır.

1.4. İklim Özellikleri

Araştırma sahasının iklim özelliklerinin belirlenmesinde Silifke Meteoroloji İstasyonu verileri dikkate alınmıştır. İstasyonun denizden yüksekliği 15 metredir. İstasyonun şehir içerisinde kurulmuş olması araştırma sahasının tamamını temsil etmekten yoksundur. İlçenin yükseltisi kuzeye doğru artarak Karaman sınırında 2000 metreyi bulmaktadır. Sahadaki iklimi etkileyen etkenlerin başında gelen yükselti şartları, sahil kesimden kuzeye doğru gidildikçe yöre ikliminde büyük farklılıklar ortaya çıkarmaktadır.

Silifke'de dağlık alanların çok olması iklimi etkileyen en önemli faktördür. Deniz gerisinde yükselen Orta Toros kuşağının bir parçası olan bu dağlar (Kırtıl Dağı, Hisar Dağı, Kavra Dağı vs.) doğu - batı yönünde uzanmaktadır. Özellikle kış mevsiminde tropikal hava kütlelerinin etkisiyle dağlar cephe sistemi oluşturmakta ve buna bağlı olarak bol yağış görülmektedir. Dağların denize paralel olarak uzanması iç kesimdeki soğuk havanın sahil kesime, sahil kesimdeki nemli ılıman havanın da iç kesimlere geçişini engellemektedir. Bu geçişler bazı yerlerde (Göksu vadisi gibi) akarsu vadilerinden sağlanmaktadır.

“Sahada Akdeniz İkliminin karakteristik hali etkili olmaktadır. Kıyı kesimde tipik Akdeniz ikliminin etkili olduğu ilçede, bu durum yükseltinin artmasına bağlı olarak bozulmaya uğramaktadır. Sahada yıllık ortalama sıcaklık 19°C, yıllık ortalama yağış 572,2 mm'dir. Ayrıca sahada Thornthwaite'in iklim tasnifine göre, kurak-az

nemli, orta sıcaklıkta, su fazlası kış mevsiminde ve çok kuvvetli olan, okyanus tesirine yakın (C₁ B₄ s₂ b₄) iklim tipi görülmektedir”(Sarıbaş, Pınar, 2009,s. 371).

Güneşlenme süresi ocak ayından temmuz ayına kadar sürekli artış gösterir. Temmuz ayında zirveye çıkan güneşlenme süresi, bu ayda itibaren azalmaya başlar ve eylül ayından sonra ise büyük bir düşüş meydana gelir. Maksimum güneşlenme temmuz ayında iken minimum güneşlenme aralık ayındadır.

Tablo 2: Silifke’de Ortalama Güneşlenme Sürelerinin Aylara Göre Dağılışı (1985-2006)

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Y.O
Saat	5	6	7,1	8	9,5	10,7	11,1	10,7	10	8,1	6,4	4,8	8,1

Kaynak: Silifke İlçe Meteoroloji istasyonu

Kış mevsiminde Akdeniz havzasının alçak basınç alanı haline gelmesi çevresindeki yüksek basınç alanlarından doğan soğuk hava dalgalarının buraya doğru yönelmesine neden olur. Bu hava akımları ise fırtına ve bol yağış meydana getirir. Yaz mevsiminde, soğuk hava kütleleri kuzeye doğru çekilir ve Türkiye tropikal hava kütlelerinin etkisi altına girer. Bu mevsimde genel hava sirkülasyonu yağışa elverişli olmadığı için Silifke ve çevresinde kurak bir hava hâkim olur(Somuncu, 2005, 43).

Silifke’de yıllık ortalama sıcaklık 19°C olarak tespit edilmiştir. Aylık ortalama sıcaklığın yıl içerisindeki değişiminde en soğuk ay 10,2°C ile ocak, en sıcak ay ise 27,9°C ile ağustostur. Dört mevsiminde belirgin olarak yaşandığı ilçede ocak ayından ağustos ayına kadar sıcaklıkta sürekli bir artış, ağustos ayından itibaren de sürekli bir azalma görülür.

Ocak ayından itibaren sürekli artan ortalama yüksek sıcaklıklar maksimum seviyeye ağustos (33,2°C) ayında ulaşır. Ağustos ayından itibaren sürekli düşen sıcaklıklar, ocak ayında ise 14,5°C’ye iner. Ortalama düşük sıcaklıklarda ocak ayından ağustos ayına kadar sürekli bir artış meydana gelir. Ağustos ayından ocak ayına kadar sürekli bir düşüş meydana gelerek Ocak ayında 6,9°C’ye kadar düşer. Ancak hiçbir zaman minimum sıcaklıklar 0°C’nin altına inmemiştir. Geçiş dönemlerinde ise sonbahar mevsimi, ilkbahar mevsimine göre daha sıcak geçmektedir(Tablo 3).

Bu veriler Silifke, Taşucu, Atayurt, Atakent, Yeşilovacık gibi sahilde kalan yerleşmeleri temsil ederken kuzeydeki yüksek dağlık alanları tam olarak temsil etmemektedir. 1000 metrenin üzerindeki Gündüzler, Kepez, Kavak, Kırobası, Yenisu, Uzuncaburç gibi yerleşmelerde hava sıcaklığı sık sık 0°C’nin altına düşmektedir. Göksu Vadisi’ne kanalize olan denizel hava vadi içindeki Tekeler, Karakaya, Değirmendere ve vadi yamacındaki Ortaören, Kargıcak, Keven gibi yerleşmelerin iklimini yumuşatmaktadır. İlçe merkezinde ve yakın çevresinde don olaylı günler çok nadir yaşanırken, kıyıda iç kesimlere doğru gidildikçe don olayının görüldüğü günler artmaktadır.

Tablo 3: Ortalama, Ortalama Yüksek ve Düşük Sıcaklıkların Aylara Dağılışı

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Y.O
Ort. Sic.°C	10,2	10,8	13,5	17,1	21,3	25,2	27,8	27,9	25,4	21,3	15,9	11,6	19
Ort.Yük.°C	14,5	15,5	18,5	22,5	26,5	30,1	32,6	33,2	31,5	27,7	21,7	16,1	24,2
Ort. Düş.°C	6,9	7,3	9,2	12,2	15,8	19,7	22,6	22,9	20,3	16,8	12,4	8,5	14,6

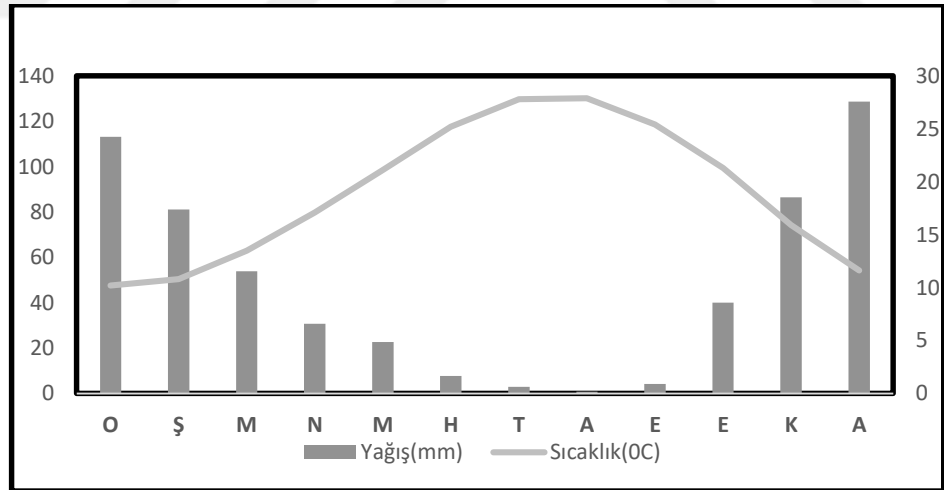
Kaynak: Silifke İlçe Meteoroloji istasyonu

Araştırma sahasının yağış değeri Türkiye ortalaması için hesaplanmış olan 626,2 mm'den biraz düşüktür. Silifke yıllık ortalama 572,2 mm yağış almaktadır. Saha; orografik yağışlar yanında polar ve tropikal hava kütlelerinin kış mevsiminde Akdeniz üzerinde karşılaşmaları sonucu oluşan frontal yağışları da almaktadır. Yaz mevsiminde ise yağışlar oldukça azalmaktadır. En fazla yağış 128,7 mm ile aralık ayında düşer. En az yağış ortalaması ise 0,8 mm ile ağustos ayında gerçekleşir. Yağışlar aralık ayından ağustos ayına kadar sürekli bir düşüş gösterirken, eylül ayından itibaren de artmaya başlar. Maksimum yağış kış mevsimine (323mm %56,5), minimum yağış da yaz mevsimine (11,4mm %2) rastlar. Yöre kış mevsiminden sonra en fazla yağışı Sonbaharda (130,6mm %22,8) ve ilkbaharda (107,2 %18,7) alır. (Tablo 4-5)

Tablo 4: Silifke'de Yıllık Ortalama Yağışın Aylara Dağılışı

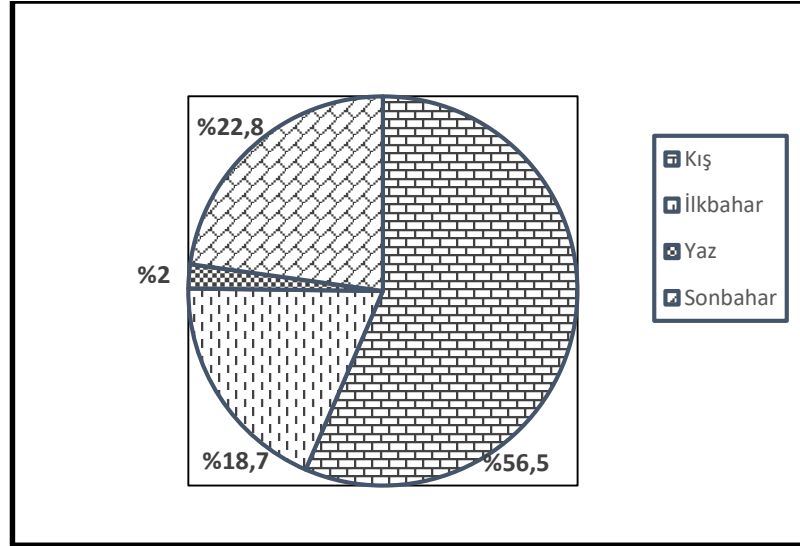
Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Y.O
mm	113,1	81,2	53,9	30,7	22,6	7,7	2,9	0,8	4,1	40	86,5	128,7	572,2

Kaynak: Silifke İlçe Meteoroloji istasyonu

Grafik 1: Silifke İlçesinin Ortalama Yağış ve Sıcaklık Grafiği**Tablo 5:** Silifke'de Ortalama Yağışın Mevsimlere Dağılışı

Mevsim	Kış	İlkbahar	Yaz	Sonbahar
Yağış(mm)	323(%56,5)	107(%18,7)	11,4(%2)	130,6(%22,8)

Kaynak: Silifke İlçe Meteoroloji istasyonu

Grafik 2: Silifke’de Yıllık Ortalama Yağışın Mevsimlere Dağılışı

İlçede rüzgârın yönü kuzeybatı-güneydoğu istikametindedir. Bunun nedeni ise yer şekilleridir. Rüzgârlar, kıyı ile iç kesimler arasında bir set halinde uzanan Toros Dağları’nı Göksu Vadisi’ne kanalize olarak aşar ve Akdeniz’e ulaşır. Poyraz Göksu vadisine kanalize olduktan sonra ani soğuk baskınlarına ve zaman zaman kar yağışlarına neden olur. Lodos ise denizden estiği için ılıtıcı etkiler yapar ve özellikle kış mevsiminde yağışlara neden olur. Bu rüzgârlar yağış bırakmakla birlikte, Toroslardaki karın ani olarak erimesine de sebep olarak zaman zaman su baskınları meydana getirir.(2004 yılı 5-7 Mart Göksu Nehri taşkını)

“Halk arasında denizden esen rüzgârlara *Gökyel* denir. Yörede kullanılan *Gökyel avara* (sebze, meyve) poyraz davara (keçi, koyun sürüsü) iyi gelir özdeyişi, iklim olaylarını değerlendiren güzel bir tespittir” (Arınç, 2011, 151).

Sahada kış mevsiminde kuzey sektörlü sert ve soğuk rüzgârlar etkili olurken, yaz mevsiminde ise meltem rüzgârları etkilidir. Meltem rüzgârları geceleyin karadan denize doğru estiği için ilçenin sıcak yaz gecelerinde serinletici bir etkiye sahiptir. Göksu vadisi ve iç kısımlardaki derin vadiler boyunca özellikle yaz mevsiminde yöre halkı tarafından *aşağı yeli* ve *tepe poyrazı* olarak bilinen dağ ve vadi meltemleri de etkili olmaktadır.

1.5. Bitki Örtüsü Özellikleri

Silifke ilçesi Akdeniz flora bölgesinin Doğu Akdeniz alanı sınırları içerisinde kalır(İnandık, 1969). Orta Toros kuşağının güney yamaçlarında yer alan sahada bitkiler Akdeniz ikliminin karakteristik özelliklerini taşımaktadır. Genel itibari ile yaz kuraklığına dayanıklı, sıcaklık ve ışık isteği fazla olan, kök sistemi gelişmiş kurakçıl karakterde bitkiler bulunur. Göksu Nehri kenarında, Göksu Deltası’ndaki sulak ve bataklık sahalarda su istekleri fazla olan bataklık bitkileri, yeraltı suyu seviyesinin yüksek olduğu denize yakın dolgu alanlarında ise bataklık bitkileri ve tuzcul bitkiler birlikte bulunur.

“İklim özelliklerinde kısa mesafelerde ortaya çıkan değişiklikler, morfolojik özelliklerinden kaynaklanan çeşitlilikler, toprak tiplerinin farklılıkları gibi çok sayıda

coğrafi faktör, bitki formasyonlarının da farklılaşmasına ve türce çeşitlenmesine katkı sağlamıştır” (Avcı, 2005, 28).

Silifke’de deniz seviyesinden yüksek sahalara doğru bataklık-tuzcul bitkiler, maki-garig toplulukları, kızılçam, karaçam, ardıç, meşe ve sedir toplulukları; ilçenin kuzeyindeki yüksek sahalarda da subalpin otsu topluluklar görülmektedir. Göksu Nehri’nin oluşturduğu vadi, yükselti farklılığının oluşmasında önemli bir morfolojik yapıyı oluşturur. Göksu Deltası denizden ortalama 2-3 metre yükseklikte bulunmaktadır. Deltanın büyük kısmında kültür bitkileri ile doğal bitkiler yan yana bulunurlar. Doğal bitkiler çoğunlukla, tarım yapılamayan sahalarda, yeraltı suyu yüksek tuzlu topraklar üzerinde, bataklık ve sulak alanlar ile kumullar üzerinde yer alır. Kumsal alanlarda ve çorak arazilerde tuzcul (halofit) bitkiler yayılış gösterir. Özellikle saz, kurşun otu, kamış, kuduz otu ve kazayağı gibi türler yaygındır. Akgöl ve çevresindeki kumullar üzerinde sütleğen, kayışkıran, mersin ve yabani soğan gibi bitkiler görülürken, kıyının biraz içerisindeki kumul tepeleri üzerinde maki türleri de görülmektedir. Göksu Nehri’nin her iki yakasında, tarım alanı olmaktan kurtulmuş sahalarda sucul yabani bitkiler hâkimdir. Bu bitkiler karmaşık halde çoğalabilen türlerdir. Bu türler akarsu kenarında yerine göre değişen genişlikte bir şerit halinde uzanmaktadır(Sarıbaş, 2010,33.Gürbüz, 2000, 130-136. Sarıbaş-Pınar, 2009, 373-374).

Araştırma sahasında görülen maki ve garig formasyonları kuzeye doğru yükseltinin artmasına bağlı olarak deltanın hemen kuzeyinden itibaren kendini göstermeye başlar. Maki türleri 500 metreye kadar net olarak görülürken 500 metreden sonra ise kızılçam formasyonları ile karışık olarak, 1000 metreye kadar görülmeye devam eder. Güney yamaçlarda ve korunaklı vadi içlerinde daha belirgin olarak görülen bu çalı ve ağaççık türleri şunlardır: Yabani zeytin, sandal, keçiboynuzu, kermez meşesi, defne, melengiç, kekik...

Akdeniz ikliminin karakteristik bitki örtüsünü temsil eden kızılçamlar, sıcaklığa ve kuraklığa dayanıklı olmasından dolayı sahada en fazla bulunan flora unsurudur. 500 ile 1500 metreler arasında yoğun olarak bulunmaktadır. Alçak ve orta zonda maki türleri ile karışık meşcereler kuran kızılçam, toprak ve iklim şartlarının iyileşmesine bağlı olarak saf meşcereler meydana getirir. Yüksek kesimlerde ise meşe ve ardıç türleriyle karışık halde görülür. Yeşilovacık, Akdere, Dana adası(Mavi kent), Narlıkuyu gibi bazı yerlerde ise deniz kıyısından itibaren kızılçam toplulukları görülebilmektedir. Alibaba Tepesi, Kargıcak, Nasrullah, Sabak, Yenisu ve Gündüzler köyleri kızılçamların saf halde görüldüğü başlıca alanlardır.

Yükselti artışına bağlı olarak sıcaklık ve bağıl nemin düşmesi, kurutucu rüzgârların etkisinin artması gibi iklimsel parametrelerdeki farklılıklar bitki yaşamına etki etmektedir(Duran, 2012; 13). Bunun yanında denize olan uzaklık da havadaki nem oranını ve buharlaşmayı etkileyerek orman alanlarının dağılışına etki eder. Yani deniz etkisine açık sahalarda daha geniş orman alanları yer alır.

Yükseltinin artmasına bağlı olarak kızılçamlar yerini karaçam, ardıç ve sedir gibi türlere bırakır. Çok sığ ve fakir topraklar üzerinde hayatını devam ettirebilen boylu ardıç, karaçam ve sedirle karışık halde bulunurlarken, Kavra Dağı, Kavaklı Dağı, Pusat Dağı, Haçka, Dokuzalanı ve Gelin Yaylası çevresinde saf halde boylu

ardıç topluluklarına rastlanır. Saf halde olmasa da yörede katran ardıcı ve andız da sık rastlanan ağaç türlerindedir. Ardıç ormanlarının tahrip edildiği yerlere Orman Genel Müdürlüğü tarafından karaçam ve sedir dikilerek bu tahribat giderilmeye çalışılmıştır. 1400 metre civarındaki nemli yerlerde görülen meşe ağaçları hayvan otlatmak ve yakacak amacı ile oldukça tahrip edilmiştir. Kavaklı Dağı ve Pusat Dağı çevresinde Lübnan sedirine de topluluk halinde rastlanır(Sarıbaş, 2009; 34).

Çalışma sahasındaki otsu topluluklar genellikle yükseltinin artmasına bağlı olarak değişen iklim şartları sonucu 1800 metrenin üstündeki alanlarda görülür. Havaların ısınmasıyla ilkbahar aylarında yeşeren çayırlar ağustos ayı sonuna kadar varlıklarını sürdürürler. Dağların yüksek kesimlerinde de görülen bu topluluklar, Aksıfat platosundan Karaman sınırına kadar iyi bir yayılış alanına sahiptir.

Toprak örtüsünün bulunmadığı sarp ve çıplak kayalık alanlar orman örtüsünden mahrum olan yerlerdir. Karaman sınırına yakın yerdeki Elmalı mevki de verimsiz toprak örtüsünden ve olumsuz iklim şartlarından dolayı orman örtüsünden yoksundur.

Fotoğraf 3: Araştırma Alanında Boylu Ardıç, Karaçam ve Sedirler a) Verimsiz Topraklar(Taşlık Arazi) Üzerindeki Boylu Ardıçlar b) Anıt Ağaç Niteliğindeki Boylu Ardıç c) Tahrip Edilen Ardıçların yerine Dikilmiş Karaçam ve Sedirler

1.6. Hidrografya Özellikleri

Araştırma sahası hidrografik açıdan komşularına (Erdemli, Gülnar, Mut) göre zengin bir konumdadır. Yaz mevsiminin kurak geçtiği sahada su kaynakları önemli bir yere sahip olmakla birlikte, canlı yaşamının sürdürülebilmesi için de önem arz etmektedir. Sahanın hidrografyasını etkileyen başlıca etmenler: Klimatik unsurlar, kayaç yapısı ve yeryüzü şekilleridir. Tamamı Akdeniz'e dökülen akarsuların boyları

Göksu Nehri haricinde kısadır. Sahanın en önemli akarsuları: Göksu Nehri ve Aksıfat Deresi'dir. Göksu Nehri ilçenin güneyini drene ederken, Aksıfat Deresi de ilçenin kuzey ve kuzeydoğusunu drene etmektedir.

Doğu Akdeniz hidrolojik havzası içerisinde yer alan Göksu Nehri, Seyhan ve Ceyhan'dan sonra Akdeniz'e dökülen akarsuların en önemlisidir. Akarsu havzası idari açıdan yer yer Konya, Karaman ve Mersin illeri sınırları içerisinde bulunmaktadır. Havza sınırları içerisinde Hadim, Taşkent (Konya), Sarıveliler, Başyayla, Ermenek (Karaman), Mut ve Silifke (Mersin) ilçeleri ve bunlara bağlı belde, köy ve köy altı yerleşim birimleri yer alır. 2000 metrenin üzerindeki Orta Toroslar'ın zirvelerine kadar uzanan Göksu Nehri Paleozoik yaşlı kalkerlerden iki önemli kol halinde doğar. Biri Hadim Göksu'yu, öteki Ermenek Göksu'yu, Ermenek Çayı ya da Gökçay adları ile anılan iki önemli kolun birleşmesi ile oluşur. Göksu Nehrinin diğerine göre uzun kolu Hadim Göksu'yu, Konya'nın Taşkent ilçesi batısındaki Karakuş Dağı'ndan doğar ve Hadim'e kadar Balcılar Çayı adıyla akar. Kaynağını Karakuş Dağı'nın güneyinden alan Ermenek Göksu'yu ise çıktığı yörede Gevne Çayı diye bilinir. Mut'un güneybatısındaki Suçatı mevkiinde Hadim Göksu'yu ile birleşerek bir nehir görünümünü alır. İşte asıl Göksu Nehri bu noktadan itibaren başlayıp GD'ye doğru uzanır ve Silifke yakınlarında kendi oluşturduğu delta üzerinden geçerek Akdeniz'e sularını boşaltır. KB-GD doğrultusunda uzanan Göksu Nehri'nin su toplama alanı 10 069 km² dir. Uzunluğu 308 km olan nehir, yıllık ortalama olarak saniyede 118 m³ su taşımaktadır(Fotoğraf 4)(Güney, 2004; 123-124. Arınç, 2010; 42. Buldur-Pınar-Başaran, 2006; 140-150).

Birçok yan dere ve mevsimlik akarsularla beslenen nehre dökülen derelerin en önemlileri şunlardır: Yenisu ve Gündüzler yakınlarından doğan Kapız Deresi, Kargıcak civarında Koca Dere ve Kargıcak Dere, Kavaklı Dağından doğan Ağıl Dere, ilçe merkezinin kuzeyinden gelen Göbek Deresi... Nehir bazı yerlerde vadi yamaçlarından doğan karstik kaynaklarla da beslenir. Nehirdeki ortalama akım ekim ayından itibaren artmaya başlar, mart ve nisan aylarında zirveye çıkar. Yaz mevsiminde ise belirgin bir şekilde azalır. İlkbahar mevsiminde debi artışının en önemli nedeni Toroslardaki kar erimeleridir.

Sahadaki diğer önemli su kaynağı Aksıfat Deresi'dir. Karaman sınırına yakın yerlerdeki yüksek dağlık alanlardan kaynağını alan bu dere karstik arazide oluşturduğu dar ve derin vadi içerisinde akmaktadır. Üç kol halinde doğan bu dere Erdemli sınırı yakınında birleşerek, tek kol halinde GD istikametinde akar; bazı yerlerde ilçenin doğu sınırını oluşturarak Sömek köyü yakınlarından Erdemli'ye geçerek Lemas Çayı adını alır. Lemas Çayının su toplama havzası 1 356 km² dir. Havzanın jeolojik ve jeomorfolojik yapısından dolayı çatlak ve yarıklardan sızan sular, karstik boşlukları takip ederek doğrudan denize ulaşır(Fotoğraf 4). Bundan dolayı sahada yağışın akışa geçme oranı düşüktür(Sarıbaş, 2010,26).

Sürekli akarsular dışında iklim şartlarına bağlı olarak oluşan mevsimlik dereler de bulunmaktadır. Bunlardan bazıları Yeşilovacık ile Akdere arasında yer alan Deli Dere, Kırtıl Dağı'ndan doğan Zindan Dere, Uzuncaburç yakınlarından doğan Kabat Deresi'dir. Yağışların artmasıyla akmaya başlayan bu dereler yağışların azaldığı yaz mevsiminde akımlarının düşmesiyle ve tamamen kururlar.

Araştırma sahasının en büyük göllerini Ak Göl (1 200 ha) ve Paradeniz Gölleri (350 ha) oluşturur. Bunlardan başka Ak Göl İle Paradeniz arasında Kuğu Gölü, Paradeniz'in doğusundaki Arapalanı Gölü, Göksu Nehri'nin eski yatağı olan Cılba, Turna ve Aliağanın Gölü gibi küçük göller de mevcuttur. Ak Göl ve Paradeniz, İncekum yarımadasının oluşumu sırasında meydana gelen kıyı oklarının gerisinde kalmış lagünlerdir(Gürbüz, 2000; 131-133).

Sahanın en büyük gölü olan Ak Göl hafif tuzlu, acı su karakterindedir. Gölün derinliği 0,5 ile 1,0 metre arasında değişmektedir. Göl balıkçıların açtığı bir kanal ve sulama suyu projesinin de yapılmasıyla Paradeniz'e bağlanmıştır. Fazla suların Paradeniz'e boşalması ve drenaj kanallarından gelen suların da eklenmesi ile gölün suları tatlı hale gelmiştir. Sulamaya, yağış ve buharlaşmaya bağlı olarak göl seviyesi 0,4 metrelik bir değişim gösterir. Ak göl ile bağlantılı olan Paradeniz'in derinliği 1,5 metre civarındadır. Gölün tuzluluğu yazın kuraklık ve buharlaşma ile artmaktadır. Ayrıca yazın Akdeniz'in tuzlu suları Paradeniz'e daha fazla etki etmektedir. Kışın ise yağıştan ve sellenmeden dolayı tuzluluk düşmektedir. Ancak Kuzey tarafı Ak Gölden ve drenaj kanallarından gelen sular nedeniyle diğer kesimlere oranla daha az tuzludur(Güney,2004; 220. Sarıbaş, 2010; 27, Gürbüz, 2000; 131-133)

Fotoğraf 4:Göksu Irmağı ve Lemas Çayının Yukarı Çığırını Oluşturan Aksıfat Deresi.

İKİNCİ BÖLÜM

1.KAVRA DAĞ VE ÇEVRESİNDE YAYLACILIK İLE GÖÇEBELİK

1.1.Kavramsal Çevre

1.1.1.Yayla ve Yaylacılık

Yaylaların ve yaylacılığın ülkemizde kırsal kesimin yaşamında çok önemli bir yeri bulunmaktadır. Yaylacılık faaliyeti, göçebe ve yarı göçebelere farklı olarak, tarımla uğraşan yerleşik köylülerin hayvancılık faaliyetlerini de kapsamaktadır (Somuncu,2005; 20). Yaylacılık, Anadolu'nun her bölgesinde ve yöresinde yaygın olmasına karşın, bölgeden bölgeye olduğu gibi her bölge içindeki küçük alanlarda da birtakım değişiklikler göstermektedir. Sosyo – ekonomik faaliyetler, kültürel farklılıklar, iklimik ve topoğrafik faktörler bu değişikliklere etki eden etmenlerin başında gelir. Anadolu'da yaylacılık faaliyetleri çok eskilere ve hatta Orta Asya göçebe aşiretlerinin yaşam tarzlarına dayanmaktadır. Ancak hayvancılığa dayalı konargöçer yaylacılık faaliyetlerinde Osmanlı döneminde ve Cumhuriyet'ten sonra iskân siyaseti uygulanmış ve büyük oranda başarı sağlanmıştır. Günümüze doğru ise teknoloji, ulaşım, eğitim ve şehirleşmedeki gelişmeler yaylacılığı da etkileyerek yaylalarda fonksiyonel değişikliklere yol açmıştır.

Yayla teriminin, köken itibari ile Eski Türkçe (Osmanlıca) ile Eski Türk Lehçelerinde (Azari ve Çağatayca gibi) kullanılan yay (yaz) ve yaylamak (yazı geçirmek) ifadeleriyle ilgili olduğu kabul edilir. Çünkü yaylamak teriminin zamanla yaylag veya yaylak şekline dönüştüğü ve bölgeden bölgeye görülen farklı ifadelerin etkisiyle, terimin sonundaki 'g' ve 'k' sessiz harflerinin düşürülerek, yayla şeklinde ifade edilen (yazılan ve okunan) terimin olduğu kabul edilmektedir (Doğanay, 2014; 301). Yayla eski Türkçede yaz mevsimi anlamına gelen "Yay" kökü ile hayvanları açıkta ve dağınık olarak otlatmak manasını da ifade eden yaymak mastarından çıkmıştır (Alagöz, 1993; 1). Yayla en basit görünümü ile köy ve kasabalarda hatta birçok şehirlerde yaşayan insanların, yılın en sıcak kısmını geçirdikleri bir mahal olup, bu yerde en iptidai meskenlerden en modern villalara kadar çok çeşitli mesken tipleri yer alır. Yayla sadece bir ikamet mahalli olmak gibi basit bir fonksiyona sahip olmayıp, bilakis yaylaya çıkan grupların ikamet süresince birtakım ekonomik faaliyetlerde buldukları bir yer olarak özellik taşır (Tunçdilek, 138; 1967).

Araştırma alanındaki yayla yerleşmeleri genel olarak daimi yerleşmelere yakın olması köy ve yayla etkileşimini arttırmış, küreselleşme ve teknolojik gelişmelerin de etkisiyle fonksiyonel olarak değişen yaylalar kısmen kendine özgü bir yapı kazanmıştır. Sahadaki yayla yerleşmelerini Zaman ve Birinci(2012) şu şekilde tanımlamıştır: Yayla yerleşmeleri yazları hayvanların otlatıldığı köyün dışında olmakla birlikte, idari ve ekonomik bakımdan köye bağlı olan ve onu destekleyen bir tür dönemlik yerleşmedir. Bu şekliyle de genellikle kırsal nüfusun ek geçim sahaları, yaz mevsiminde tarım, hayvancılık ve dinlenme amacı ile çıkılan yaylalar, kırsal yerleşmelerin ikinci bir geçim alanıdır (Zaman, Birinci, 2012; 754).

Yazları sürüleri otlatmak, tarım yapmak, arıcılık ya da başka bir ekonomik etkinlik için yaylaya çıkan, orada yazın sıcak aylarını geçirip, sonra yine aşağı inen çiftçilik ve çobanlık yaparak geçinenlere yaylacı; bu faaliyete de yaylacılık

denilmektedir. Böylece yaylacı, yaylak ve kışlak diye tabir edilen yerler arasında yıl içerisinde yer değiştirir. Bu yer değiştirmeler iklime, kişinin yaptığı ekonomik faaliyetlere ve kültürel özelliklere göre farklılık arz etmektedir. Kısaca yaylacılık; yayla ile köy yerleşmeleri arasındaki etkinliklere verilen addır (Zaman, Birinci, 2012; 754). Yani, havaların ısınmasıyla yazın yaylaya çıkıp bir süre burada çeşitli etkinliklerde bulunduktan sonra havaların soğuması ve kışın yaklaşmasıyla daha aşağıdaki devamlı yerleşme yerlerine ya da kışı geçirecek oldukları kışlaklara dönme olayını içermektedir.

1.1.2. Konar - Göçerlik Meselesi

Göç, bir idari sınırı geçerek oturma yerini devamlı ya da uzun süreli olarak değiştirme olayını ifade etmektedir. Bu değişim, kıtalararası, uluslararası, bölgelerarası, kırdan şehre ya da şimdi görüldüğü gibi şehirden kıra doğru herhangi bir ölçek ya da yönde meydana gelebilir(Tümertekin- Özgüç, 2009).

Tarih öncesi bulguların esas alındığı kurama göre insanlığın üretmeyen ekonomiden üretici ekonomiye geçiş süreci yaklaşık olarak M.Ö. 10.000'den M.Ö. 3000'li yıllara uzanmaktadır. Evcilleştirmenin önce köpek, at gibi hayvanlarla başladığı, daha sonra bitkilerin kültür altına alınmaya başlaması, ardından da koyun, inek, domuz, kedi gibi hayvanların evcilleştirildiği kabul edilmektedir. Bitki yetiştirenlerin yeniden avcı ve yarı göçebe hayata geçtikleri, ardından hayvanları ehlileştirerek çoban/göçebelğe yöneldikleri ileri sürülmüştür (Büyükcansayılır, 2012). İşte bu bitkilerin ve hayvanların kültür altına alınması her yerde farklı zaman ve sırada gerçekleşmiştir. Özellikle fiziki coğrafya şartlarının bölgelere göre farklılık göstermesi, toplumların yaşayış biçimleri ve geçirdikleri aşamaları da farklı kılmıştır. Hayvancılıkla uğraşan topluluklar, kendileri için değil hayvanların ihtiyaçları için göç ederler. Hayvanların ihtiyaçları göçerlerin hayatını şekillendirirken otlaklar ve hayvanlar da göçün şeklini ve güzergâhını belirlemiştir.

Göçebe sözcüğüne iki farklı anlam yüklenmektedir: Birincisi, değişik şartlara bağlı olarak belli bir yöre içinde çadır, hayvan ve öteki araçlarla yer değiştiren, yerleşik olmayan kimse veya topluluk; ikincisi ise mevsimlere göre ülke veya yer değiştiren kimse/topluluktur(Yılmaz, Telci, 2010; 16). Eyüboğlu'na göre, kelimenin "köçeroba"dan türetildiği ve bu nedenle "köçeroba-köçebe/göçebe" olarak kullanıldığı belirtilmiştir(Eyüboğlu, 1988; 285).

Konar-göçerlik; ülkemizde sayıları ve toplam nüfusları hakkında hiçbir zaman kesin bilgilere sahip olamadığımız, günümüzde varlıkları giderek azalan, toprağa ve sabit konuta bağlı olmadan sürekli çadır hayatı yaşayan, üyeleri arasında bir akrabalık bağları olan, tek geçim kaynağını hayvancılığın oluşturduğu, göçebe ya da konar-göçer olarak nitelenen toplulukların yaşama biçimidir(Kutlu, 1992; 59). Eröz göçebeligi, Horizontal(yatay) göçebelik ve Vertikal Göçebelik(dağ göçebeligi) olarak ikiye ayırmıştır. Yatay göçebelik; uzak mesafeler arasında cereyan eden, daha çok Arap yarımadası ve Kuzey Afrika gibi çöl bölgelerinde görülen göçebelik türüdür. Vertikal göçebelik(dağ göçebeligi/dikey göçebelik); yazın yüksek dağlar üzerindeki yaylalara, otlaklara, kışın kışlaklara göç etmek sureti ile devam eder(Eröz, 1991; 71-72).

Yarı göçebelik, göçebelerin yılın belli bir süresi içinde, çoğunlukla kış aylarında sabit konutlarda oturmaya ve tarımla uğraşmaya başlamaları yılın geri kalan kısmını ise göçlerle yaylalarda geçirmeleri ve burada da çadırda yaşamalarını ifade eder. Bu faaliyette, göçebelerin hayatında tarımın yer alması ve giderek yerleşik hayata geçişin görülmesi göçebelikten çok bir ara tip ya da geçiş biçimi olan “Yarı göçebelik “ kavramıyla açıklanmaktadır(Somuncu, 2005; 18). Kutlu’ya göre yarı göçerlik; yerleşik düzende(köylerde) ekonomilerinin temelini göçer hayvancılığın oluşturduğu göçebelikle – yerleşiklik arasında bir ara tip (uzlaşma) olarak beliren köy-yayla hayatını yarı-göçer nitelikleri ağır basan biçimlerde sürdüren toplulukların yaşama biçimidir(Kutlu, 1992; 59). Eröz ise yarı göçebeliği şu şekilde izah etmiştir: Göçebelikten sedanter hayata geçiş tarzındaki ara tiptir. Kışı köylerde sabit olan bir meskende geçirerek ziraat yaparlar. Bu daha ziyade hayvancılıkla birlikte yürütülen hububat ziraatidir. Yazın ise hayvanlarını alıp yaylaya çıkarlar çadırda otururlar(Eröz, 1991; 72).

Araştırma sahasındaki göçebe ve yarı göçebeler net olarak şu şekilde arif edilebilir: Mevsimlere bağlı olarak yaylak ve kışlak arasında sürüleri ile birlikte yer değiştiren(sabit meskenleri olmayan, varsa da burada hiç kalmayan) insanlar göçebe ya da konar-göçer olarak tarif edilir. Hayvancılıkla birlikte sabit olan kışlaklarında tarımsal faaliyetlerde de bulunan insanlar yarı göçebe olarak tarif edilir. Yarı göçebelerin birçoğu yazı çadırlarda geçirip sadece hayvancılık yaparken, bir kısmı - genellikle hayvan sayısı az olanlar- tarım da yapmaktadır. Yarı göçebelerde yaylak ve kışlak alanları çok fazla değişim göstermez, nadiren yapılan yaylak ve kışlak alanı değişimleri eski mekânlarına yakın mesafelerde gerçekleşir.

1.1.3. Yörük ve Türkmen Kavramı

Yörük adının yürü (yörü, yori, yürümek) fiilinden türetildiği ve yürüyen sefere koşan, çadır halkı, bir yerde durmayıp devamlı yer değiştiren göçebe manasına geldiği genellikle kabul edilmiştir(Beşirli, Erdal, 2007, 111). Eröz Yörük kavramını yürümek/yürümek fiilinden yapıma, Anadolu’ya gelip yurt tutan göçebe oğuz boylarını (Türkmenleri) ifade eden bir kelime olarak açıklamıştır(Eröz, 1991, 20). Oğuzlar, Yörükler ve Türkmenler üzerine çalışmalar yapan Sümer’e göre de Yörük adı yürü- fiilinden –k eki ile yapılmış bir isim olup yürüyen anlamına, deyim olarak ise göçebe anlamına gelmektedir. Eröz ve Sümer gibi Türkay’da Yörük deyiminin iyi ve çabuk yürüyen, göçebe, Anadolu’nun çadırda oturan Türkmenleri, bir yerde yerleşmeyen göçebe, göçebe halkı anlamlarına geldiğini; bunların, Anadolu’ya ve oradan Rumeli’ye yayılmış Türkmen toplulukları olduğunu ifade etmektedir. Yörük terimine ilk defa Yazıcıoğlu Ali’nin, “Tevarih-i Ali Selçuk” adlı kitabında rastlanmıştır. “Sahra nişin ve göçkücü, yani yaban yurtlu ve Yörük” sözlerini kullanmıştır. Yine aynı yazar ”Yörük evi” kelimesini kullanmıştır. Ayrıca Germiyanoglu Ali Şah, Osman Gaziye Yörükoğlu tabirini kullanmıştır(Beşirli, Erdal, 2007, 134).

Yörük ve Türkmen kelimeleri bazı yerde aynı anlamda kullanılırken, birçok yerde farklı oldukları ileri sürülmüştür. Yörük ve Türkmen aynı manaya gelmekte olup, Anadolu’ya gelen göçebe Oğuz Türklerini ifade etmektedir. Bütün vesikalar bu göçebelerin Orta Asya’dan geldiklerini göstermektedir(Eröz, 1991; 22). Sümer

Kızılırmak'ın doğusundaki Türk göçebelerine Türkmen, batısındakilere Yörük denildiği kanaatindedir. Yine Sümer Oğuzlardan Müslümanlığı kabul eden gruplara onları, gayrimüslim kardeşlerinden ayırt etmek için Maverana un-nehr Müslümanlarınca Türkmen denildiğini ifade ederken, Türkmen adının kullanılmasının nedenini ise, Orta Asya'da ilk defa Müslümanlığı kabul eden Türk kavminin ismi olmasından kaynaklandığını belirtir. Sonrasında İse Türkmen kelimesi “Müslüman Türk” anlamında kullanılmaya başlamıştır. Türkmen kelimesinin kullanılmasındaki bir önemli nokta da Türkmen kelimesinin Oğuzları, Şamanist Oğuzlardan ayırt edebilmek için kullanılmasıdır. Yazılı literatürde ise ilk olarak X. Yüzyılın son yarısında Mukaddesi'de görülüyor. Mukaddesi o zamanki İslam ülkesinin Orta Asya'daki sınırında bulunan yerleri anlatırken “Türkmen “ adını iki yerde kullanmıştır. Hüseyin Hüsameddin'e göre Türkmen adındaki “men” Türkçe büyüklük eki olup, “Türkmen” “Büyük Türk” anlamına gelmekte, Necip Asım'a göre ise Türkmen kelimesi, Türk ile adam manasına gelen man'dan meydana gelmiştir ve “Türk eri” tabirinin tercümesidir(Gelekçi, 2004; 9-18 Beşirli-Erdal, 2007; 92-107 Eröz, 1991. Büyükcansayılır, 2013; 23-38).

“Her Yörük Türkmen'dir; ama buna karşılık her Türkmen'e Yörük demek doğru olmaz. Yörükler, Türkmen aşireti hayatının sadece davar sürüleri otlatmakla geçinen ve daha klasik bir hayat tarzı içinde olanlarıdır. Netice olarak Yörükler yazın yaylalarda serin otlaklarda ve kışın kışlaklarda, daha sıcak ovalarda hayvancılıkla uğraşan, büyüklü küçüklü gruplar halinde yaşayan, konar-göçer Türkler' dir.”(Doğan, 2004; 18).

Sonuç itibari ile Yörüklerin de Türkmenlerin de yaşam biçimlerindeki kültürel farklılaşmaların yaşadıkları coğrafyadan ve yaptıkları ekonomik etkinliklerden kaynaklandığı görülmektedir.

1.2. Tarihsel Gelişim Sürecinde Silifke Yörükleri ve İskânı

Tarihten bu yana birçok kez farklı milletler arasında el değiştiren Silifke şehri ismini Büyük İskender'in komutanlarından olan, şehrin kurucusu Selefkos Nikador'dan almıştır. Arazinin dağlık ve engebeli olması tarım olanaklarını kısıtlarken, üzerinde hüküm süren toplulukları denizciliğe yönlendirmiştir. Selefkos Nikador'dan sonra Roma, Bizans ve Haçlılar arasında el değiştiren Silifke, XI. yy.'dan itibaren Anadolu Selçuklu Türkmenler' inin baskısı ardından Karamanoğlu Türkmenler'inin eline geçti. 1473'te Fatih'in komutanlarından Gedik Ahmet Paşa burayı Karamanoğulları'ndan alıp Osmanlı İmparatorluğuna bağlamıştır(Uçar, 2009. Gürtürk,1987). Günümüzde de hala devam eden göçebe hayvancılık faaliyetleri ise Müslüman Türk boylarının bölgeye akınlarıyla başlamıştır.

Selçuklularda, Osmanlı devletinde ve Türkiye Cumhuriyeti devletinde Yörükler birçok kez iskâna tabi tutulmuştur. Selçuklularda ve Osmanlı devletinde Yörüklerin çoğu zorla iskâna tabi tutulurken, Türkiye Cumhuriyeti devletinde ise iyice fakirleşen ve yaşam şartları zorlaşan Yörüklerin kendilerinin iskân olmak istedikleri görülmektedir. XVII. yy.'ın sonlarına doğru Osmanlı Devleti, Yörükleri, idari otoriteyi sağlamak için zorunlu iskâna tabi tutmuştur. Bunda amaç arazinin işlenmesini ve eşkıya gruplarına karşı set görevi görmelerini sağlamaktır. Aşiretlerin Osmanlı kuralcılığına gösterdikleri tepkilerin yansımaları, Osmanlı fetihlerinde onların ciddi

direnç göstermeleri şeklinde ortaya çıkmıştır. Bilhassa dağlık kesimlerde yaşayan Türkmenler üzerinde hâkimiyeti sağlamak kolay olmamıştır. Osmanlı Devletine son katılan beyliklerden biri olan Karamanoğullarının, Bulgar Dağıyla İçel'in dağlık kesimlerine sığındıklarından dolayı üzerlerinde otorite sağlamak çok zor olmuştur. Osmanlı devletinin buradaki Türkmen göçebeleri iskân ettirmek için giriştiği harekât, sonraki dönemlerde Toroslardaki aşiretlerin daima Osmanlı'dan uzak durmalarına ve fırsat buldukça ayaklanmalarına ya da savaşlarda karşı devleti desteklemelerine yol açmıştır.(Erdal-Beşirli, 2007. M.Doğan-C.Doğan, 2004. Artun, 1996. Erden 1994). Silifke yöresindeki bazı yaşlılardan duyduğumuz “Ayıdan post Osmanlı'dan dost olmaz.” sözü durumun ciddiyetini açık şekilde anlatmaktadır. Güneydeki Toros dağlarında yaşayan göçebe Türkmen aşiretlerinin Avşar boyundan olan Dadaloğlu da her fırsatta şiirlerinde Osmanlı'ya kinini dile getirir ve aşiret erlerini savaşa teşvik eder. “Hakkımızda devlet vermiş fermanı, Ferman padişahın dağlar bizimdir.” diyerek yerleşik düzene geçmemekte kararlı olduğunu vurgulamıştır. Zorla iskân ettirilmemin yanında bazı teşviklerden de yararlanmışlardır. Yaşadıkları bölgelere köyler, mezralar ve yurtlar kurularak daha yaşanabilir ve cazip hale getirmişler, evlenen erkekleri askerlikten muaf tutmuşlar, bazıları vergiden muaf tutarak yol ve köprü gibi yerlerin güvenliğinde kullanmışlardır(Çiçek, 2013. Beşirli-Erdal, 2007. Saydam, 2009. Büyükcansayılır, 2012).

Eski çağda Taşlık Kilikya adı verilen bölgenin Silifke'nin güneyinde kalan kısmına, “uç olmaktan çıkmış toprak” anlamında İç-il ismi de kullanılmıştır. Silifke'nin Türkleşmesi Karamanoğulları'nın bölgeye gelmesi ile tamamlanmış ve Silifke yöresi Oğuz'un Beydili, Bayındır, İğdır, Bozdoğan, Varsak Yüregir, Kınık, Salur, Karkın, Kuştemirlu, Çavuşlu, Ceritler, Elvanlı, Çaparlu, Karakeçili, Kızılkeçili ve Yıva boylarının yerleşim alanı haline gelmiştir. Bunlardan bazıları sonra Silifke yöresinden ayrılarak Çukurova, Karaisalı ve Kusun Bölgesini yurt tutmuşlardır. Silifke yöresine yerleşen bu boylar yerleştikleri köylerin birçoğuna kendi isimlerini vermişlerdir. Bayındır, Arpaçbahşiş, Karahacılı gibi köyler en güzel örneği teşkil eder. Silifke yakınlarındaki Boğsak yöresinin adının da Varsak'tan geldiği tahmin edilmektedir. XVI. yy.'ın başı itibari ile Silifke Yörükleri iskâna tabi tutulmaya başlanmış ve zaman zaman problemler yaşanmıştır. Bu yüzyılda İlk olarak 1707 yılında Alaiye (Alanya) ve Beyşehir Yörüklerinin kışlaklarına iskân ettirilmeleriyle başlamıştır. 1708'de ise önceden İçel sancağına yerleştirilen ama daha sonra yerlerini terk edip Aydın taraflarına giden Bulaçlı (Bolacalı), Totmarlı, Büyükece, Çavuşlar gibi Yörük aşiretleri eski yerlerine yerleştirilmişlerdir. 1713 yılında Eski Yörük, Sendil, Patralu, Saçıkara, Şamlı yörükleri ve Şeyhlü, Kiselioğlu, Solaklı, Gediklü, Toslaklı, Cerid aşiretleri iskân emirlerine uymayıp çevrelerine zarar verince “Kıbrıs'a sürülmeleri” yolunda emir verilmiştir. 1717 yılında bölge de yaşayan aşiretler harap ve boş köylere, çiftliklere yerleştirilmiş bunlardan da vergi alınmıştır. Böylece şekavet ve başıbozukluk önlenmiş, bu tür köy ve çiftlikler mamur hale getirilmiştir. Silifke Yörüklerinin yerleştirilmesindeki bir amaç da güneydeki Arap aşiretlerine karşı alınan önlemdir(Memişoğlu, 2004. Çelik, 2000. Uçar, 2009. Genç, 2007. Erdal, 2007).

XVIII. yüzyılda Silifke'de farklı tarihlerde yaşanan veba ve kolera gibi iki salgın hastalık birçok insanın ölümüne neden olmuş hatta bazı köylerde sadece bir kişi kalmıştır. Bu salgında Bozkır, İmreli, Talanlı, Çaltı, Sinağı gibi yirmiden fazla köy nüfus kaybına uğramış ve boşalan bu köylere Keşli, Timuçinli (Demircili ?) Tırtar,

Boynuinceli, İmamuşığı, Bulaçlı (Bolacalı ?) ve diğer aşiretler yerleştirilmiştir(Uçar, 2009). Ali Rıza Yalman (Yalgın) ise İçel'de 26 oba (Yörük aşireti) tespit etmiştir. Bu obalar: İmamlı, Tırtar, Koyuncu, Çiriş, Kayacı, Sandallı, Karakeçili, Kocahasanlı, Köserelli, Karaçadırlı, Boynuinceli, Bekdi, Keşşafı, Karahacılı, Afşar, Cerid, Bolacalı, Honamlı, Karakoyunlu, Karamanlı, Karaköçer, Haytalı, Karakıllı, Bakış (Bahış), Telli Kacar isimleriyle anılırlar[Yalman(Yalgın), 2000; 529].

Cumhuriyet döneminde de devam eden iskân faaliyetlerinin büyük kısmı Yörüklerin kendi istekleri ile gerçekleşmeye başlamıştır. Yıllardır hayat tarzlarını değiştirmeden koruyan konar-göçerler; şehirleşme sürecinin hızlanması, eğitim ve ulaşım faaliyetlerinin de gelişmesi ile adeta hareket edemez hale gelmişlerdir. Tarım, orman ve yerleşim alanları bunların aleyhine gelişmeye başlayınca doğal olarak yerleşik bir düzen kurup toprağa bağlanmak zorunda kalmışlardır. Silifke yöresindeki Boynuinceliler 1947 ve 1954 yıllarında iki defa daha iskâna tabi tutulmuşlar ancak siyasi sebepler ve zamanın yöneticilerinin çıkarları doğrultusunda birkaç kez yer değiştirmek zorunda kalmışlar ve yerleşik düzene uyum sağlamakta bir hayli zorlanmışlardır. Tırtar, Ayaş, Hüsametli, Sömek, Cambazlı, Güvere, Örenköy, Seydili, İrecepli, Ovacık, Türkmenuşığı, Susanoğlu, Karadedeli, İmamlı, Yenibahçe, Karaböcülü, Kabasakallı ve Keşlitürkmenli köylerine yerleştirilmişlerdir. Silifke'de Susanoğlu, Narlıkuyu ve Arpaçbahşış çevresi, Mara Köyü en yoğun olarak yaşadıkları yerler arasındadır. Yine aynı tarihlerde Tırtar ve Karakeşli aşiretleri de iskâna tabi tutulmuş ve benzer problemler yaşanmıştır(Eröz,1991. Memişoğlu, 2004. Çelik, 2000. Genç, 2007). İskân politikalarının genellikle amacına geç ulaşması ve iskân sırasında büyük problemler yaşanmasının nedenleri arasında; yerleştirilecek olan coğrafi alanların iyi seçilmemesi, göçerlerin hayat tarzına uygun yerlerin verilmeyişi, ziraat için verilen toprakların verimsiz oluşu gösterilebilir.

1.3.Kavra Dağı ve Çevresinde Yaylacılık ile Göçebeliği Etkileyen Fiziki Coğrafya Özellikleri

1.3.1.Kayaç yapısı ve Yeryüzü şekilleri ile Yaylacılık ve Göçebelik İlişkisi

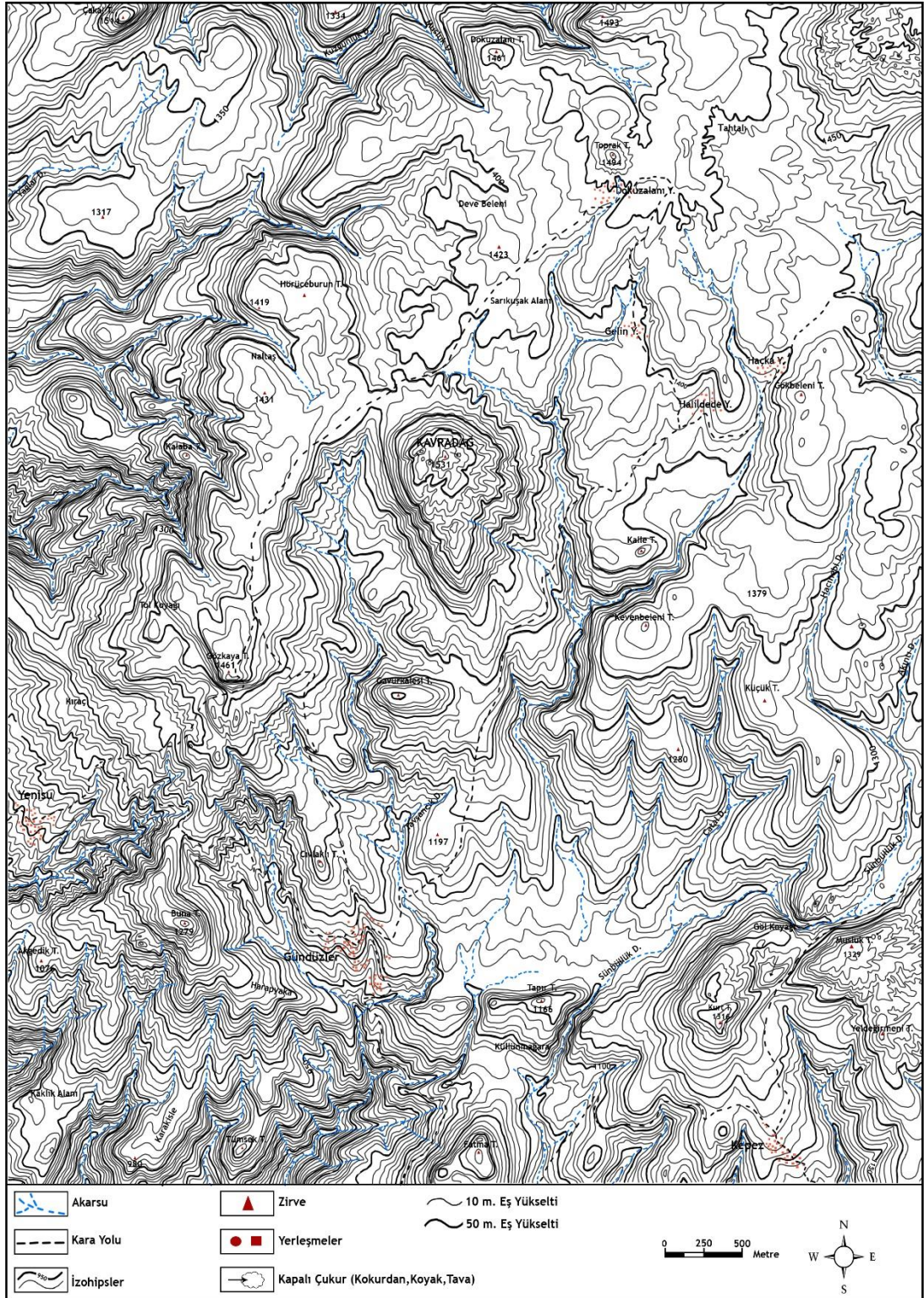
Yeryüzü şekilleri ve kayaç özellikleri ile kırsal alanlar arasındaki ilişkiler bölgeden bölgeye, yöreden yöreye değişir, dolayısıyla bu özellikler alansal farklılıklar gösterir. Kırsal alanlarda yaşam sürdüren insanlarla kayaç yapısı ve yer şekilleri arasındaki ilişkiler çok açık ve kesindir. İnsanlar kuşaklar boyunca, uzun yıllar süren yaşamları süresince içinde buldukları arazi koşullarını iyice öğrenmiş, ortam koşullarına en üst düzeyde uyum sağlayarak yaşadıkları ortamı kontrol altına almaya çalışmışlardır.

Alp-Himalaya orojenik kuşağında yer alan inceleme alanı genel olarak dağlık ve engebeli bir görünüme sahiptir. Mesozoik'te Tetis denizi ile kaplanan sahada yüksek yerler, dış etmen ve süreçlerin etkisi ile aşınarak Tetis jeosenklinealinin tabanında birikmeye başlamıştır. Tetis jeosenklinealindeki bu tortullanma Oligosen (Senozoik-Tersiyer) sonlarında sıkışma tektonik rejimi denetiminde kıvrılarak yükselmeye uğramıştır(Atalay, 2007). Bolkar Dağlarının batı uzantısında yer alan araştırma sahası genel itibari ile 800 metre ile 1550 metreler arasında yer almaktadır. Saha akarsular tarafından derince yarılmış ve engebeli bir görüntü ortaya çıkmıştır. Arazi güneşten kuzeye doğru hafif bir suretle yükselmiş ve birbirine paralel

akarsuların, kalker tabakalarının kalınlığına bağı olarak oluşturduğu, kanyon vadilerle engebeli bir görünüm kazanmıştır. Birçok yerde çentik vadiler de sahaya, dar alanlarda büyük yükselti farkı meydana getirecek şekilde engebeli bir topoğrafya kazandırmıştır. Güneyden itibaren Kavra Dağı'na(1531) kadar sürekli yükselen arazi, Kavra Dağı'ndan sonra tekrar alçalarak 1400 metreler civarında seyrederek. Dokuzalanı Yaylası yakınlarında küçük bir dağ içi ovası görünümünü alan arazi, Toprak Tepe(1494) ve Dokuz Alanı Tepe(1461) gibi tek tepelerle devam eder. Kuzeydeki Metris Dağı(1579), Kavaklı Dağı(1667), Çakal Tepe(1514) ve Kocayer Tepe ise sahadaki diğer yüksek kesimleri oluşturur. Sahanın güneyini ise çoğunlukla yükseltileri 1000 ila 1200 metreler arasında değişen ve yamaç eğimleri az olan, Cıvırlıklı Tepe, Buna Tepesi, Fatma Tepesi, Tapır Tepesi, Gavurkalesi Tepe, gibi tepeler oluşturur. Özellikleri kısaca belirtilen saha, kayaç yapısı olarak fazla farklılık göstermese de yer şekilleri açısından çeşitliliğe sahiptir.

Fotoğraf 5: Ağıl Olarak Kullanılan Bir Mağara (Foto: Rabiye CİRİT) ve İçi Su İle Dolmuş Dolinler.

Harita 6: Kavra Dağ ve Çevresinin Topoğrafya Haritası

Sahanın arazi yapısının genellikle engebeli ve sarp olması sonucunda, topoğrafik koşullar tarımsal faaliyetleri kısıtlarken, hayvancılığı zorunlu hale getirmiştir. Sahada sürekli akarsuyun bulunmaması da tarım olanaklarını olumsuz etkilemiştir. Kavra Dağı ve çevresinin tamamına yakını Alt ve Orta Miyosen yaşlı kalkerler oluşturmaktadır(Harita 3). Kireçtaşının yeterli kalınlıkta ve yaygın olarak

bulunduğu bu alanlar, karstik aşındırma şekli olan lapy, dolin ve uvala bakımından da zenginlik gösterir. Tabanları terrarossa ile kaplı olan dolin ve uvalalar bazı yerlerde tarım alanı olarak kullanılırken, bazı yerlerde ise – genellikle küçük çapta olanları- korunaklı oldukları için yörüklerin yerleşim alanlarını oluşturmaktadırlar. Kavra Dağı'nı yaylak olarak kullanan göçebeler, dağın zirvesindeki dolinleri çok küçük de olsalar tahıl tarımı yapmak amacıyla kullanırlar. Yine Yenisu köyü göçerlerinden Tuncay Temel de Kavra Dağı'nın kuzeydoğusunda Gölgeli mevkiindeki küçük bir dolini yaylak olarak kullanmaktadır. Dolin ve uvalalardan başka yörede bulunan mağara ve kaya kovukları da göçebeler için önem arz eden bir diğer yer şekilleridir. Genellikle kışlak olarak kullanılan kovuk ya da mağaraların ağız kısımları soğuk, kar ve yağmuru önleyecek şekilde duvarla kapatılmıştır. Fatma tepesinin doğusunda ve Gündüzler Köyünün güneyindeki büyük kaya kovukları bunların en bilinen örneklerini oluşturmaktadır(Fotoğraf 5-6).

Fotoğraf 6: a) Gündüzler Köyü Güneyindeki Vadi Yamaçlarında Kışlak Olarak Kullanılan Mağaralar. b)Kavra Dağ'ı Zirvesinde Tahıl Tarımı Amacı İle Kullanılan Küçük Bir Dolin (koyak). c)Kavra Dağın Batı Yamacından Bir Görüntü.

Dağ yamaçlarındaki az eğimli alanlar, küçük çaptaki dağ eteği ve dağ içi ovaları yaylacılığı etkileyen önemli faktörlerdir. Dokuzalanı Yaylasındaki Sarıkışak Alanı ve Toprak Tepenin kuzeyi küçük bir dağ içi ovası özelliğinde iken, Gelin Yaylası, Haçka ve Halildedede Yaylaları ise az eğimli yamaçlara ve yamaçtan taşınan malzemelerin biriktiği alanlara kurulmuştur. Toprak örtüsünün çevresine göre kalın olduğu bu sahalarda eskiden tahıl ve nohut tarımı yapılırken, hayvancılığın da

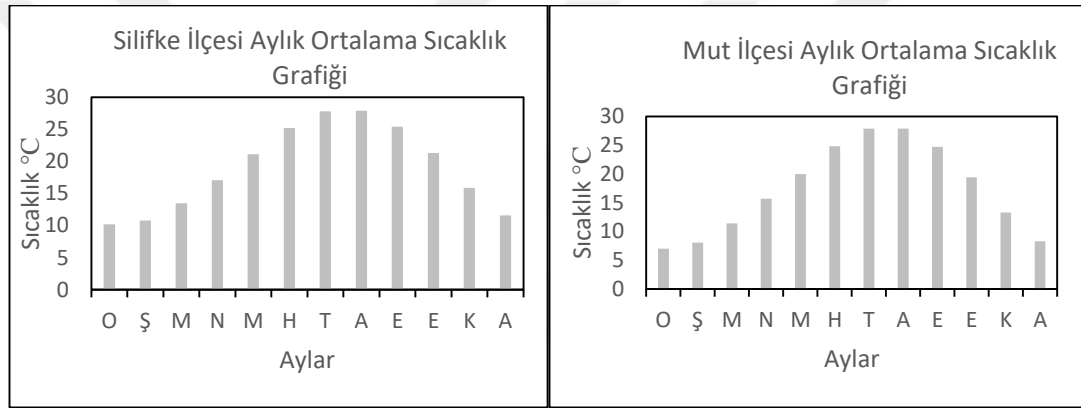
azalmasıyla, günümüzde bu tahıl tarımı yerini bağ ve bahçe tarımına bırakmaya başlamıştır. Bu alanları yayla olarak kullananlar bu yaylaların fonksiyonel yönden değişmesini de etkilemişlerdir. Ancak toprak örtüsünün zayıf ve arazinin engebeli olduğu; Kavra Dağı, Kocayer Tepe, Kızılalan gibi yerler insanların zorunlu olarak hayvancılık faaliyetlerine devam etmesini gerektirmiştir. Akarsular tarafından yer yer derince yarılan arazide vadiler en korunaklı alanları oluşturmaktadır. Vadilerin güney yamaçları göçebelerin kış aylarını geçirmek için yerleştikleri mekânların başında gelmektedir. Vadiler su kaynakları bakımından da diğer yerlere oranla farklılık göstermektedir. Yamaç kaynaklarının sık olarak rastlandığı vadiler, yaylacıların ve göçebelerin su ihtiyaçlarını karşılamak amacı ile yaptıkları kuyu (sarnıç) ve çeşmelerle doludur. Saha arazisinin morfolojik yapısındaki bu çeşitlilik, yaylacılık ve göçebe hayvancılık faaliyetleri için de uygun bir ortam sağlamıştır(Güner-Ertürk, 2005).

1.3.2. İklim Özellikleri İle Yaylacılık ve Göçebelik İlişkisi

İklim, göçebe hayvancılık faaliyetlerindeki belirleyici faktörlerden birisidir. Gerek bu faaliyetlere yol açması, gerekse yaylacılık ve göçebelikteki hareketlerin zamanını ve süresini tayin etmesi bakımından önem teşkil etmektedir(Somuncu, 2005, Güner-Ertürk, 2005). Sahada Akdeniz ikliminin kısmen bozulmuş hali görülmekle birlikte, verimsiz tarım arazilerinin başka seçenek bırakmadığı çalışma alanında göçebe hayvancılık faaliyetleri zorunlu hale gelmiştir.

Toros Dağları üzerinde yer alan araştırma sahası, konum itibari ile denizel Akdeniz termik rejimi tipi ile karasal geçiş tipi sıcaklık rejimlerinin özelliklerini taşır(Koçman, 1993). Denizden yüksekliği ortama 1400 - 1500 metreler arasında olan saha, daha çok karasal geçiş tipi sıcaklık rejimlerinin özelliklerini yansıtmaktadır. Denizden yüksekliği 15 m. olan Silifke Meteoroloji İstasyonunda kış sıcaklık ortalamaları 10°C altına düşmezken, araştırma alanının sınırında yer alan, denizden yüksekliği ortalama 250 – 300 metre civarında olan Mut şehrinde kış sıcaklık ortalamaları 7 °C civarında seyrederek. Her iki ilçede de yaz aylarının ortalama sıcaklığı 25-30°C arasında değişmektedir(Grafik 3). Kış mevsiminden yaz mevsimine geçiş yavaş gerçekleşirken, yaz mevsiminden kış mevsimine geçiş, daha hızlı gerçekleşir. Kış aylarında Doğu Akdeniz üzerinde etkili olan alçak basınç sistemlerinin sıcak sektörlü tropikal hava kütlelerinden beslendiği için, sıcaklıkların yüksek ve yaklaşık olarak 10°C civarında olmasına neden olur. Bu dönemde Anadolu içlerinde ise, gezici alçak basınçların soğuk sektörü hâkimdir. Kuzey sektörlü bu soğuk rüzgârlar Toroslardaki sıcaklık ortalamalarını düşürürken, biryandan da Göksu vadisine kanalize olarak vadide yer alan köylerin ve Silifke şehrinin de sıcaklıklarını düşürür. Yaz aylarında ise, polar cephenin kuzeye doğru çekilmesi ve tropikal hava kütlelerinin kuzeye doğru ilerlemesi Akdeniz kıyı kesiminde sıcaklıkların 25-30°C olmasına neden olur. Bu mevsimde Anadolu'nun güneyine hakim olan karasal tropikal hava kütlelerinin karakteri ve genel sirkülasyon yağışa da imkan vermez(Erinç, 1997. Koçman, 1993). Ancak deniz kıyısından kuzeye doğru gittikçe yükseltinin değişmesi sıcaklık değerlerinin değişmesini de beraberinde değiştirir. Değişen bu sıcaklık değerleri bitkilerdeki vejetasyon sürelerini etkilerken, yaylacıların ve göçebe hayvancılık yapanların da yıl içerisindeki göç hareketlerinin, yönünü ve zamanını da etkiler. Göksu vadisinde bitkilerin vejetasyon süresi daha uzun olduğu için başta Sarıkeçili ve Karahacılı köyü Yörükleri olmak üzere birçok göçer burayı kullanmaktadır. Sonbahar

yağışlarıyla yeşermeye başlayıp kış boyunca yeşil kalan Göksu Vadisi içerisindeki çayır bitki örtüsü Yörükler için çekici bir kışlak alanını oluşturur. İlkbahar aylarının sonuna doğru sıcaklığın artması, çayırların kurumasına ve hayvanların sıcaktan etkilenmesine neden olur. Bu sırada(nisan sonu, mayıs başı) 1400-1450 metreler arasında yer alan Dokuzalanı, Halildedede, Haçka ve Gelin Yaylarında ise vejetasyon süresi çoktan başlamış ve hayvanlar için iyi bir otlak alanı ortaya çıkmıştır. Kış yurtlarındaki sıcaklık ortalamalarının artması göç vaktinin geldiğinin de bir belirtisidir. Sonbaharda ekim ve kasım aylarında sıcaklıkların ani olarak düşüşü ile vejetasyon süresi sona erer ve yayladan kışlağa doğru bir dönüş hareketi başlar. Yarı yerleşik olup da bağ bahçe tarımı ile uğraşanların göç vaktini tarım ürünlerinin olgunlaşma(özellikle üzüm) süresi de etkilemektedir. Araştırma sahasındaki Yörükler üzerinde Yükselti ve sıcaklık ilişkisinin yanında bakı faktörü de önemli bir etkiye sahiptir. Kışlak olarak Gündüzler, Yenisu, Sabak gibi yükseltisi 1000-1100 metre arasındaki köyleri kullananlar, çadırlarını rüzgâr duldasında güneşe bakan korunaklı yerlere kurarlar.

Grafik 3: Araştırma Sahası Yakındaki Mut ve Silifke ilçesinin Sıcaklık Grafikleri

Yörenin yağış özellikleri dikkate alındığında, Akdeniz yağış rejiminin karakteristik özelliklerini taşıdığı görülür. Sonbaharın ortalarına doğru başlayan yağış, en yüksek değerini kış aylarında almaktadır. Eylül ve ekim aylarında kısa süreli olarak artan yağışlar, en yüksek değerine aralık ayında ulaşır. En az yağış alan aylar temmuz ve ağustos aylarıdır. Az farklarla ocak ve şubat aylarından itibaren başlayan azalma temmuz ve ağustos aylarında en düşük değerini bulur.

“Kış aylarında Doğu Akdeniz üzerinde etkili olan alçak basınç sistemleri, Toros dağlarının güney yamaçlarına bol yağış bırakır. Bu yağışlar cephesel olmanın yanında orografik etkilerle de tetiklenmişlerdir. Yörenin bu dönemde sıcak olması, havanın mutlak nem bakımından zengin olmasını sağlamaktadır. Bu da yörede kış yağışlarının yüksek olmasında etkilidir. Kış aylarında yörede hâkim olan yüksek sıcaklık ve bol yağış, göçerlerin hayvancılık faaliyetleri için uygun şartları oluşturur. Çünkü kış aylarının nemli ve ılık geçmesi, yörede vejetasyon süresinin uzun olmasını sağlar.(Somuncu, 2005,46).“

Yaz aylarında ise yörede hâkim olan subtropikal yüksek basınç koşulları, yağışın azalmasına neden olmaktadır(Koçman, 1993). Çok nadir olarak yamaçlarda orografik etkilerle yağış görülür. Akdeniz bölgesinin geneline hâkim olan yaz kuraklığı, yörede de belirgin olarak yaşanır. Yaşanan bu mutlak kuraklık, maki

bitkilerinin sertleşmesine ve otsu türlerin sararıp kurumasına neden olur. Bu durum yörenin alçak kesimlerinde hayvancılığı kısıtlayan önemli bir faktör oluşturmaktadır. Yörede yükseltinin güneyden kuzeye doğru artış göstermesi, yağış miktarını çok etkilemezken, yağış türünü değiştirmektedir. Toros Dağlarının 800-1000 metre yükseltisinden sonra yağışlar kar şeklinde düşmeye başlar ve yükseltinin artışına bağlı olarak kar örtüsünün yerde kalma süresi uzar. Kavra Dağı ve çevresinde 1 metreyi geçen kar kalınlıkları burada sürekli olarak yaşayan Yörükleri zor şartlar altında bırakır. Zaman zaman 500 metrelere kadar inen kar yağışlarının, göçerlere ve tarım alanlarına zararı azımsanmayacak derecededir.

Araştırma sahasını oluşturan Kavra Dağı ve çevresi iklim tipi olarak yarı nemli Akdeniz ikliminin özelliklerini tam olarak yansıtmaktadır. Yağışlar deniz kıyısına oranla biraz daha azdır(600-800mm). Yaz mevsimi kurak ve yaz yağışının yıl içindeki payı hemen her yerde %2 civarındadır. Kış mevsimi kısmen ılık geçer ve en soğuk ay olan aralık ayının ortalama sıcaklık derecesi 7-10 °C arasında değişir. Kışın kısa süreli don olayları görülür. Toros Dağlarının yüksek kesimlerine bol olarak yağın kar, alçak alanlarda görülse de, uzun süre yerde kalmaz. Buharlaştırma yoluyla su kaybının yüksek olması bazı yıllarda kuraklığı beraberinde getirir(Koçman,1993;77). Yöre ikliminin ılıman bir özellik taşıması yörüklerin sahile inmek yerine, 1000 metre civarındaki Gündüzler, Yenisu, Sabak gibi köylerin güneyini kışlak olarak tercih etmelerini sağlamıştır. Bazı Yörükler hiç yer değiştirmezken, bazıları çok kısa mesafelerde yer değiştirir. Kışların ılık geçmesi Yörükler için avantaj sağlar, ancak yazın kurak geçtiği yıllarda su kıtlığı çok büyük bir problem oluşturmaktadır. Otlakların erkenden sararıp kuruması, ekilen yem bitkilerinin ve tahılların verimsiz olması Yörükler için bereketsiz bir yılın en belirgin özelliğidir.

1.3.3. Bitki Örtüsü İle Yaylacılık ve Göçebelik İlişkisi

Bir alanın iklim, toprak, yer şekli, kayaç ve orografik özellikleri, o alanın bitki örtüsünü şekillendiren çevre şartlarıdır. Bunun yanında biyotik ve beşeri faktörler de bitki hayatı, türlerin yayılış ve karakteri gibi konularda dolaylı ya da dolaysız etkilere sahiptir(Erinç, 1977; 7).

Daha çok iklim şartlarının ve yer şekli özelliklerinin etkisi altında olan sahanın bitki örtüsü, yaz kuraklığına dayanıklı, sıcaklık ve ışık isteği fazla olan, kök sistemi gelişmiş, kurakçıl karakterdeki bitki topluluklarından oluşur(İnandık, 1969). Akdeniz iklim kuşağı içerisinde yer alan araştırma sahası, yarı nemli Akdeniz ikliminin karakteristik özelliklerini taşımaktadır. Silifke-Göksu Irmağı ile Ecemiş koridoru arasında yer alan Bolkar Dağları, doğuya ve kuzeydoğuya doğru çeşitli kollar halinde uzanır. Bolkar Dağları'nın batı uzantısı üzerinde yer alan saha, oldukça engebeli bir morfolojik yapıya sahiptir. Dağların denize göre konumu ve yerel özelliklerle ortaya çıkan iklimsel şartlar, bitki örtüsünün dağılışını ve türlerini kısa mesafede oldukça etkilemiştir.

Araştırma sahasının büyük kısmı Akdeniz flora bölgesinin Doğu Akdeniz alanları içerisinde yer alırken, kuzeye doğru yükseltinin artmasıyla İran-Turan Fitocoğrafya bölgesine geçilir. Bölgede 500-600 metre yükseltiden sonra Akdeniz iklim şartları değişmeye başlar, Akdeniz vejetasyonunun bazı elementleri de sıcaklık, nem ve yağışın farklılaşmasıyla belli bir yükseltiden yukarı çıkamazlar. Bu

sebeple maki formasyonu kıyıda dar bir şerit teşkil ederek uzanır ve ancak vadiler boyunca içeriye doğru sokularak yer yer 1000 metreye kadar çıkar(İnandık, 1969. Avcı, 2005).

Yörede Akdeniz bölgesinin klimaksı olan kızılçam ormanları en geniş yayılış alanına sahiptir. Bitki örtüsü belli bir zonlaşmadan ziyade birbirinin içine girmiş zonlar şeklinde görülmektedir. Gündüzler köyü güneylerine kadar karışık halde bulunan kızılçam ve makiler 1000 metre yükseltiden sonra yavaş yavaş ayrışmaya başlar ve maksimum 1050-1100 metrelerden sonra saf kızılçam birlikleri halini alır. 1300 metreler civarında kızılçam ve boylu ardıçlar karışık halde görülmeye başlar 1400 metrelerden sonra ise saf ardıç birlikleri, sedir, meşe ve karaçam ile karışık halde görülür. Araştırma sahasında maki formasyonu, korunaklı olan vadi içlerinde ve yükselti şartları uygun olan güney yamaçlarda sık bir yüzey örtüsü oluşturur. Göksu vadisinin her iki yamacı, Yenisu, Sabak, Gündüzler gibi köylerin güneylerinde yer alan akarsu vadileri maki bitki örtüsü bakımından en zengin olan yerleri oluşturur. Bu alanlar aynı zamanda yörüklerin kışlak olarak kullandıkları mekânlardır. Buralarda maki bitki örtüsü ve kızılçamlar karışık halde bulunur(Fotoğraf 7). Karışık halde bulunan bu bitki örtüsü bir yandan hayvanların besin maddesi olurken (maki), diğer yandan da rüzgârları engellediği için doğal bir koruma işlevi görür. Maki bitki örtüsünün görüldüğü bir başka alan ise yerleşmelerin yakınındaki kızılçamların tahrip edildiği yerlerdir. Yörede maki formasyonunu oluşturan ağaççık ve çalı türleri şunlardır: Yabani zeytin (*Olea*), sandal (*Arbutus andrachne*), keçiboynuzu (*Ceratonia Cilicica*), kermez meşesi (*Quercus coccifera*), akçakesme (*phillyrea latifolia*), melengiç (*Asparagus acutifolius*). Bunun yanında dere ve su kenarlarında zakkum da (*Nerium oleander*) görülmektedir(Sarıbaş-Pınar, 2009). Bunlar içerisinde yörede en iyi gelişme gösteren ve keçi yetiştiriciliği için önemli olan pınar olarak bilinen kermes meşesi, sandal, tesbih çalılardır. Maki bitki örtüsü hayvanlar için önemlidir ancak hayvan türlerinin seçilmesinde de belirleyici bir rol oynar. Maki bitki örtüsünün bulunduğu kısmen engebeli alanlarda genellikle kıl keçisi yetiştirilirken, koyun daha az yetiştirilmektedir. Çünkü koyun çalılara ardılıp (tırmanıp) beslenemez, engebeli alanlara uyum sağlayamaz.

Yükselti arttıkça, sıcaklığın düşmesine bağlı olarak 1300 metrenin üzerindeki sahalarda ağaç türleri değişikliğe uğrar ve yüksek kesimlerde kızılçam ağaçları yerini karaçam, sedir ve ardıç türlerine bırakır. 1300 metrelerde karışık olarak görülen boylu ardıç (*Juniperus excelsa*) ve kızılçamlar (*Pinus brutia*) bu yükseltiden sonra ayrışmaya başlar; Kavra Dağı, Dokuzalanı, Haçka, Halildede ve Gelin yaylası civarlarında saf ardıç birlikleri olarak görülür. Gevenbeleni mevki, Haçka yaylası ve Toprak Tepenin kuzeyinden itibaren başlayan Bozbayır çevresinde ise ardıçlar karaçam (*Pinus nigra*), Toros sediri(*Cedrus libani*), Andız (*juniperus drupacea*) ile birlikte görülür. Görülen bu ağaç türlerinin altında geven, borcak, pıtrak, kanak, kuşburnu ve çeşitli diken türleri ile nisan, mayıs aylarında yeşermeye başlayan, yaz ortalarında ise sararıp kuruyan çayır benzeri otlar bulunur. Kış ve ilkbahar aylarının yağışlı geçtiği yıllarda daha gür yetişen bu ot türleri hayvancılıkla uğraşan yaylacılar için iyi bir otlatma alanı oluşturur.

Kavra Dağı'nın güneye bakan yamaçlarında, Gavurkalesi Tepe, Sakız Tapırı ve Ekisce deresi vadisinde maki türünün karakteristik bitkisi olan kermes meşesi(pınar) (*Qercus coccifera*) yoğun bir yayılış alanına sahiptir(Fotoğraf 8).

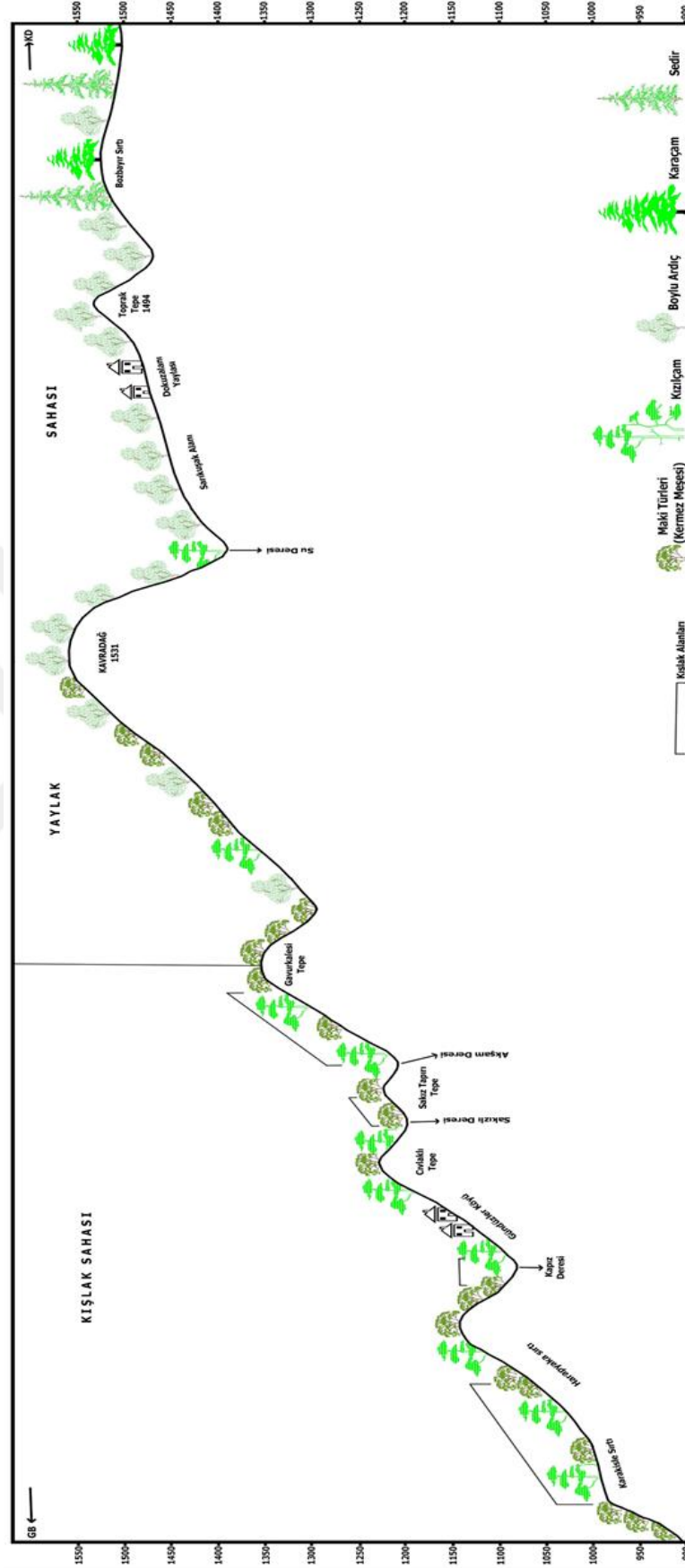
Kermes meşesinin yıl boyunca yeşil kalması buraları kullanan Yörükler için hayvanları otlatma da avantaj sağlamıştır. Kavra Dağı'nı yaylak olarak kullanan Gündüzler köyü yörükleri, kış mevsimini Kavurkalesi Tepe'nin güneye bakan yamaçlarında ve Sakız Tapırı mevkiinde geçirmektedir. Buraların kışlak olarak tercih edilmesinin en önemli nedeni, sürekli yerleşmeleri olan Gündüzler Köyüne yakın olması ve kermes meşesinin(pirnar) bol miktarda bulunmasıdır(Şekil 1).

Fotoğraf 7: Göksu Irmağı Vadisinde Kızılcım ve Maki Bitki Örtüsü

Fotoğraf 8: Kışlak olarak Kullanılan Sakıztapırı Tepe ve Gavurkalesi Tepe.

Şekil 1: Kavra Dağ Çevresinde Bitki Örtüsünün Yükseltiye Göre Değişimi ve Yaylacılık İlişkisi

1.3.4. Hidrografya ile Yaylacılık ve Göçebelik İlişkisi

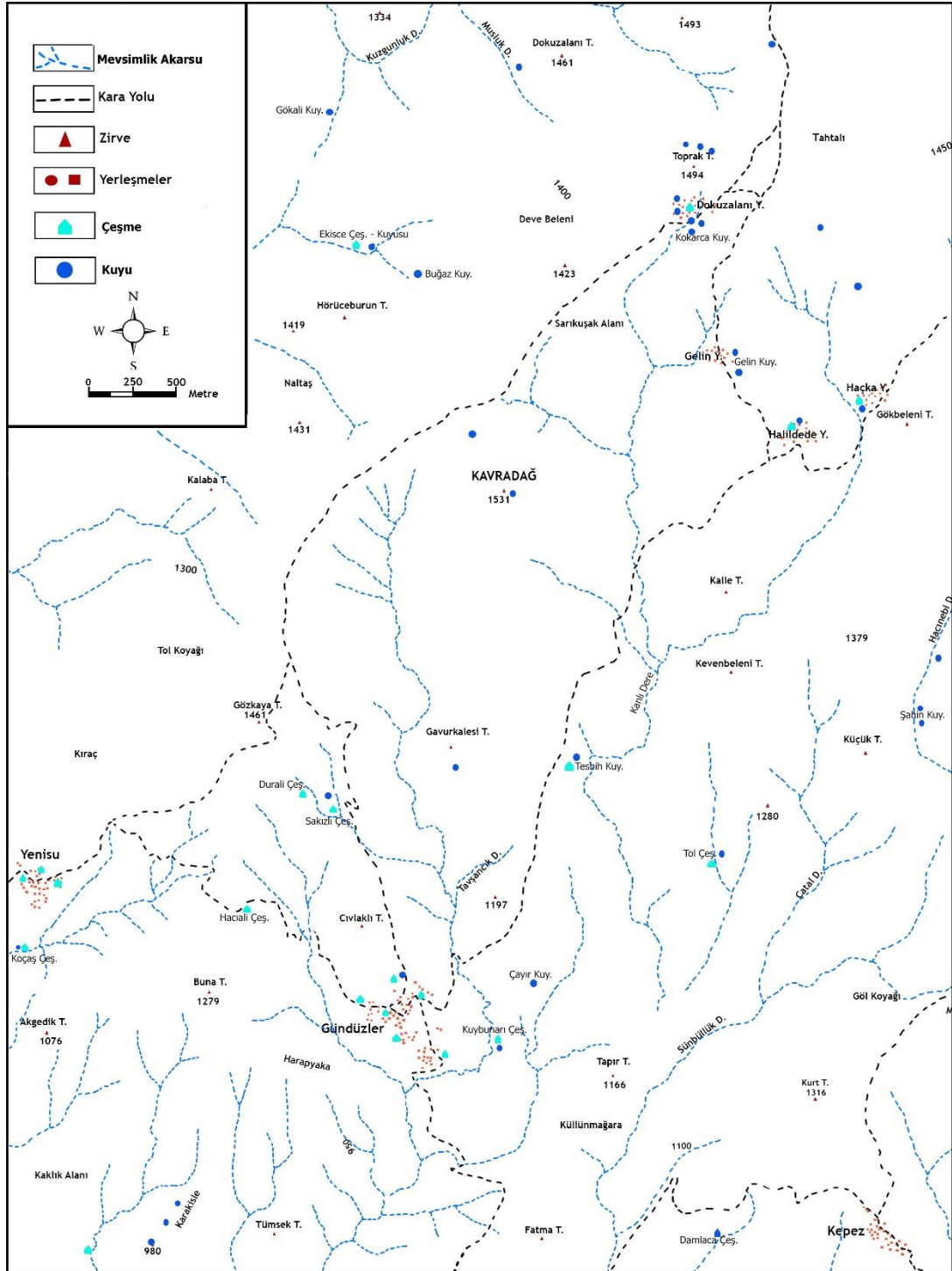
Yaz mevsiminin kurak geçtiği Akdeniz Bölgesi'nde, akarsular ve kaynaklar, bölgedeki canlı hayatının sürdürülebilmesinin en temel koşullarını hazırlar. Sahanın hidrografyasının oluşum ve gelişiminde topoğrafik, jeolojik ve iklimik unsurlar etkili olmuştur. Doğu Akdeniz hidrolojik havzası içerisinde yer alan sahadaki tek sürekli akarsu Göksu Nehri'dir. Araştırma sahasının dışında yer alan Göksu Nehri, kışlak olarak kullanılan bazı arazilerin içinden yol aldığı için dolaylı olarak konumuza dâhil olmaktadır. Mevsimlik dereler, karstik kaynaklar ve yer altı suları sahanın diğer hidrolojik unsurlarıdır.

Sahanın jeolojik yapısı kireçtaşlarından oluştuğu için, geçirimli bir özelliğe sahiptir. Topoğrafyanın eğimli bir yapıya sahip olması, yüzeysel akışları hızlandırmakta ve yer altına sızmayı azaltmaktadır. Ancak eğimin az olduğu yerlerde yer altına sızma meydana gelir. Yaz sıcaklığının yüksek olması buharlaşmayı maksimum seviyeye çıkartarak, zaman zaman su kıtlıklarına neden olmaktadır. Araştırma sahasında su miktarı çok veya az olan birçok kaynağa rastlanmıştır. Bu kaynaklar, kar erimelerine ve yağışlara bağlı taban suyunun beslenmesi şeklindedir. Sular, geçirimli kayalardan sızarak bir akiferde toplanan ve eğim doğrultusunda hareket ederek geçirimli ve geçirimsiz tabakaların kontak noktalarında yüzeye çıkarlar. Bunların birçoğu yöre halkı tarafından üzerine bir çeşme yapılarak daha kullanışlı hale getirilmiştir(Meydan, 2016; 34). Genellikle vadi yamaçlarında yer alan bu kaynakların akımı mevsimlere göre farklılık göstermektedir. Yaz aylarının aşırı sıcak geçtiği yıllarda tamamen kuruyanlar bile görülmüştür.

Yarı dağınık bir yerleşme dokusuna sahip olan yayla yerleşmeleri bu kaynaklar etrafına kurulmuş ve gelişmiştir. Dokuzalanı, Haçka, Halildede ve Gelin yaylası su kaynakları etrafına kurulmuş yaylaların en güzel örneğini oluşturmaktadır(Harita 7). Konar-göçerler de genellikle bir kaynak yakınına çadır kurmakta ve burada hayatlarını devam ettirmektedirler. Gölgesi mevkiindeki Ekisce çeşmesi, Kavra Dağı'nın güney yamacındaki Tespih kuyu çeşmesi, Tol alanı mevkiindeki Tol çeşmesi, Yenisu Köyü güneyindeki Koçaş çeşmesi gibi çeşmeler yörüklerin yakın olarak konakladığı çeşmelerin birkaçıdır. Sahadaki su ihtiyacını karşılamada, açılan kuyular da çeşmeler kadar öneme sahiptir. Her yaylada çeşmenin yanında bir ya da iki kuyu yer almaktadır. Bu kuyuların büyük kısmı gözlü (kaynaklı) olduğu için yılın her mevsiminde az ya da çok suya sahiptir. Yaklaşık 10-15 metre derinliğinde olan kuyular genellikle killi kayaların olduğu yerlere açılmaktadır. Dokuzalanı yaylasında bulunan kuyular, Gelin yaylasının da ismini aldığı Gelin kuyusu, Kokarca kuyuları, Ekisce kuyusu, Kocayer Tepe mevkiindeki Ak kuyular, Tesbih kuyu, Halil Efendi sarnıcı gibi kuyular yörüklerin yakın oturdukları kuyuların başında gelmektedir(Harita 7, Fotoğraf 9). Bazı kışlak alanlarında Roma döneminden kalan kuyular tamir edilerek su ihtiyacı karşılanmaktadır. Karakisle mevkiinde bulunan kireçtaşlarına oyulmuş Roma dönemi kuyularının birçoğu tamir edilerek su ihtiyacı karşılanır. Bu kuyu ve çeşmelerin yanında yöredeki en yüksek debiye sahip olan kaynak suyu, Halildede yaylasında sondaj vasıtası ile çıkartılan kaynaktır. Bu kaynak 2016 yılı temmuz ayı itibari ile kullanılmaya başlanmış ve altı köye içme suyu olarak dağıtılmıştır. Gündüzler köyündeki yangın havuzu da yörüklerin su ihtiyacını karşılamada azımsanmayacak öneme sahiptir.

Fotoğraf 9: Sahadaki Hidrografya Kaynaklarından Bazıları. Sırasıyla, Ekisce Kuyusu ve Çeşmesi, Yenisu Köyü Yörüklerinden Halil İbrahim Güner'in Hayvanları İçin Yaptığı Havuz, Boğaz Kuyu, Dokuzalanı Yaylasındaki Çeşme, Yenisu Köyü Güneyinde Koçaş Çeşmesi.

Harita 7: Kavra Dağ ve Çevresinin Hidrografya Haritası

1.3.5. Toprak Özellikleri ile Yaylacılık ve Göçebelik İlişkisi

Araştırma sahasında üç büyük toprak grubundan da (zonal, azonal ve intrazonal) topraklar yer almaktadır. Çalışma alanının topraklarının oluşumunda yer şekilleri, iklim, bitki örtüsü ve ana kaya en fazla etkili olan faktörlerdir. Bölgedeki kireçtaşları üzerinde Akdeniz ikliminin etkisiyle kırmızı Akdeniz toprakları oluşmuştur. Bu topraklar eğimin azaldığı yerlerde, dolin ve uvala tabanlarında kalın örtüler halinde görülürken, eğimli sahalarda ise kireçtaşlarının çatlakları ve

tabakalaşma yüzeyleri boyunca görülür(Atalay, 2011). Kavra Dağı, Sakıztapırı Tepe ve Kavurkalesi Tepe kırmızı Akdeniz topraklarının bu şekilde görüldüğü yerlerdendir. Çatlaklar boyunca oluşan topraklara kermes meşeleri tutunurken, uvala tabanlarında oluşan kalın toprak örtüleri ise tahıl tarımı için kullanılır. Özellikle kalkerlerin yayılışı ile paralellik gösteren Kırmızımsı Akdeniz topraklarında, yükseltiye bağlı olarak sıcaklığın düşmesi ile organik madde miktarında artış meydana gelir. Organik madde miktarının artışıyla toprağın renginde kırmızıdan kahverengiye doğru bir değişim söz konusudur. Kahverengi orman toprakları ardıç bitki örtüsün bulunduğu yerlerde 1200 metrelerden sonra görülmeye başlar. Gölgeli mevkii, Sarıkuşak alanı, Tahtalı, Gevenbeleni mevkii, Genlin yaylası yakınlarındaki Soğla alanında ve Haçka yaylası çevresinde görülür. Orman arazisinin tarım arazisine dönüştürüldüğü bu yerlerde toprağın taşı ayıklanarak bağ ve bahçe ziraatı yapılmaktadır. Bu topraktaki kireç oranı biraz yüksektir. Oluşumunda ana materyalin etkili olduğu killi-kireçli topraklara Dokuzalanı, Toprak Tepe, Kokarca kuyuları, Delikardıç, Gelin yaylası ve Halildedede yaylası çevresinde rastlanır. Yamaçlar boyunca beyazımsı, sarımsı ve yeşilimsi renkte olan kireçli ana materyaller ve C horizonundan ibaret olan topraklar yaygındır(Atalay, 2011). Doğal dengesi bozulmuş olan yamaçlar, genel olarak oyuntularla parçalanmıştır. Son yıllarda yapılan ağaçlandırma çalışmaları ile bu alanlarda meydana gelen toprak akmalarının önüne geçilmeye çalışılmıştır.

Azonal topraklar grubunda Alüvyal topraklar, kolüvyal topraklar ve litosoller bulunmaktadır. Genellikle dış kuvvetlerin etkisiyle oluşan bu toprak grubu çalışma alanında dar bir sahada görülür. Mevsimlik akarsuların getirdiği malzemelerin birikmesi sonucunda oluşan alüvyal topraklar, derelerin eğiminin azaldığı her yerde kum ve mil depoları halinde görülmektedir. Dağ etekleri boyunca oluşan yamaç depoları ise biraz daha iri taneli malzemelerin meydana getirdiği topraklardan oluşur. Arazideki bütün dağların yamaçlarında ve eteklerinde, yüzeysel akışa geçen suların getirdiği kumlu, köşeli, çakıllı malzemelerin oluşturduğu kolüvyal topraklar bulunur. Yamaçtaki aşınmanın etkisini net olarak gösteren bu topraklar yarı olgun bir profile sahiptir. Kavra Dağı eteğindeki bu topraklarda genellikle bağcılık yapılmaktadır. Litosoller ve taşlı topraklar, araştırma alanında aşınmanın fazla olduğu engebeli alanlarda görülür. Erozyonun sürekli olarak devam ettiği eğimli, engebeli ve bitki örtüsünden yoksun Kavra Dağı'nın kuzey yamaçları, litosollerin görüldüğü yerlerdendir. Yürümeyi bile zorlaştıran bu çakıl depoları üzerinde sadece ardıç ağaçları yetişir.

Araştırma sahasındaki dağlık alanların üzeri ise yer yer bitki örtüsünden yoksun çıplak kayalıklar halindedir. Bu kayalıklar üzerindeki çatlaklarda oluşan topraklara bodur ardıç, kekik ve yavşan otu gibi bitkiler tutunabilmiştir.

1.4.Yaylacılık ve Göçebelik Faaliyetine Katılan Yerleşmelerin Beşeri Coğrafya Özellikleri

1.4.1. Nüfus İle Yaylacılık ve Göçebelik İlişkisi

Araştırma alanında yaylacılık faaliyetlerine katılan, 4 köy, 1 mahalle ve 2 şehir yerleşmesi bulunmaktadır. Yaylacılık faaliyetlerine konu olan bu yerleşmelerin tamamı Mersin ili sınırları içerisinde yer almaktadır. Sadece, sürekli bir yerleşmeleri olmayan Sarıkeçili Yörükleri Mersin ili sınırları dışına çıkarak Karaman ve Konya

illerinin arazilerini yaylak olarak kullanmaktadırlar. Yaylaya çıkan nüfus hakkında kesin veriler olmamakla birlikte, her yıl farklılık göstermektedir. Verilen bilgiler arazi taramaları ve röportajlar sonucunda elde edilmiştir.

2016 yılı nüfus sayımına göre araştırma sahasında yer alan köylerin toplam nüfusu 895 kişidir. Kargıcak köyü 344 kişi ile en fazla nüfusa sahipken, bunu 246 kişi ile Gündüzler köyü ve 238 kişi ile de Karahacılı köyü takip etmektedir. Sahadaki en az nüfusa sahip köy yerleşmesi 67 kişi ile Yenisu köyüdür. Çalışma alanındaki köylerin 2007 yılı nüfusuna bakıldığında ise Kargıcak köyü 455, Karahacılı köyü 258, Gündüzler köyü 257, Yenisu köyü 111 kişilik bir nüfusa sahiptir. Çalışma sahasındaki köylerin nüfusuna, yıllara göre bakıldığında devamlı bir azalma söz konusudur. Bu azalmanın başlıca nedeni köyden kente olan göçlerdir. Bu göçlerin başlıca nedenleri ise tarım topraklarının yetersizliği, tarımda makineleşme, hayvancılık faaliyetlerinin azalması ve şehirdeki iş imkânlarının daha fazla olmasıdır. Yaz mevsiminde Silifke'nin sığağından kurtulmak ve tarımsal etkinliklerini gerçekleştirmek amacı ile Yenisu ve Gündüzler Köylerine mevsimlik olarak göçler yapılmaktadır. Göçler sonucunda ise sözü edilen bu köylerin nüfusunda kayda değer artışlar gözlenmektedir.

Sahada yer alan yayla yerleşmelerinin nüfusları ise yıllara göre değişmektedir. 2017 yılı yaz ayında Dokuzalanı yaylasında 50, Gelin yaylasında 20, Halildedede yaylasında 25, Haçka yaylasında 40, Gölgeleli mevki ve Kavra Dağı çevresinde ise 30 kişinin yaşadığı tespit edilmiştir. Yaylaların nüfusunda geçmişe oranla bir azalma söz konusudur. Bu azalmanın nedeni, ulaşım faaliyetlerinin gelişmesi ile yaylalara günü birlik gidiş gelişlerin yapılabilmesi, hayvancılık faaliyetlerinin yerini tarım faaliyetlerine bırakmaya başlamasıdır. Yaylalar genellikle tarım ve hayvancılık faaliyetleri için kullanılmaktadır. Ancak bazı aileler yaylaları rekreasyon amacıyla da kullanmaktadır. Yaylaya çıkan ailelerin yaylada kalma sürelerini yaptıkları tarımsal etkinlikler ve iklim şartları büyük oranda belirlemektedir. Yaylalara il ve ilçe merkezlerinden çıkanlar genellikle rekreasyon amaçlı yaylacılık faaliyeti için çıkanlardır. Köylerden yaylacılık faaliyetine katılanlar ise tarım ve hayvancılığı birlikte yapanlar ve sadece hayvancılık için yaylaya çıkanlar olarak belirtilebilir. Dokuzalanı yaylasına 5 aile rekreasyonel yaylacılık amacı ile çıkarken, 4 aile tarımsal etkinlikler amacı ile yaylaya çıkmaktadır. Geriye kalan 8 aile tarım ve hayvancılık faaliyetini birlikte yürütmektedir. Tarım ve hayvancılık faaliyetini birlikte sürdüren bu ailelerde, hayvancılık daha önde gelen bir etkinlikken, tarım, hayvancılığı desteklemek ve ailenin ihtiyacını karşılamak amacı ile yapılmaktadır. Gelin yaylasında 1 aile rekreasyonel yaylacılık, 3 aile tarımsal faaliyetler, 3 aile de tarım ve hayvancılık etkinliklerini birlikte sürdürmek için bulunmaktadır. Halildedede yaylasında daha çok tarımsal etkinlikler amacı ile bulunan aileler, bazı yıllarda yaylada ikamet etmeyip, geliş-gidiş yoluyla tarımsal faaliyetlerini sürdürmektedirler. Bu yaylada 3 aile hayvancılık faaliyetleri ağırlıklı olarak tarım ve hayvancılığı birlikte sürdürürken, 6 aile de tarımsal etkinlikler için yaylaya çıkmaktadır. Genellikle Karahacılı köylülerinin çoğunlukta olduğu Haçka yaylasında hayvancılık faaliyetleri ön plandadır. 3 aile rekreasyon amacı ile yaylaya çıkarken 12 aile de tarım ve hayvancılık amacı ile yaylaya çıkmaktadır. Göleli mevki ve Kavra Dağı çevresinde ise 2 aile rekreasyon amacı ile yaylada bulunurken, 1 aile tarımsal etkinlikler amacı ile, 6 aile de hayvancılık amacı ile yaylada bulunmaktadır.

Yayla	Kulanan Yerleşme	Kişi Sayısı	Toplam
Dokuzalanı Yaylası	Mersin İl Merkezi	5	50
	Silifke İlçe Merkezi	5	
	Gündüzler Köyü	10	
	Karahacılı Köyü	8	
	Yenisu Köyü	8	
	Kargıcak Köyü	4	
	Pembecik Mah.	10	
Gelin Yaylası	Silifke İlçe Merkezi	4	20
	Gündüzler Köyü	16	
Halildede Yaylası	Gündüzler Köyü	18	25
	Karahacılı Köyü	7	
Haçka Yaylası	Silifke İlçe Merkezi	5	40
	Değirmendere Mah.	2	
	Karahacılı Köyü	32	
	Gündüzler Köyü	1	
Gölgeli Kavra Dağ	Gündüzler Köyü	17	30
	Yenisu Köyü	8	
	Değirmendere Mah.	2	
	Silifke İlçe Merkezi	3	

Tablo 6: Yaylaları Kullanan Yerleşmeler ve Yaylaya Çıkan Kişi Sayısı(2017)

1.4.2. Yerleşme ile Yaylacılık ve Göçebelik ilişkisi

Araştırma sahasında yaylacılık ve göçebelik faaliyetlerine katılan dört köy yerleşmesi ve bir mahalle yerleşmesi mevcuttur. Bunlardan başka Mersin il merkezinden ve Silifke ilçe merkezinden de rekreasyon amacıyla yaylacılık faaliyetlerine katılanlar bulunmaktadır. Geçici yerleşme olarak dört yayla yerleşmesi, bir kom (tir, tol, tola) yerleşmesi, sayıları yıllara göre değişen oba yerleşmeleri (göçebe çadırlar) ve bağ evleri mevcuttur. Devamlı yerleşmelerden olan köy ve mahalle yerleşmeleri bir başlık altında incelenirken, asıl konumuzu oluşturan yaylacılık ve göçebelik faaliyetleri ayrıca ele alınacaktır.

1.4.2.1. Sürekli Kır Yerleşmeleri

1.4.2.1.1. Köy ve Mahalle yerleşmeleri

Araştırma alanında, Gündüzler, Yenisu, Karahacılı, Kargıcak köyleri ve Kargıcak köyü Pembecik (Pamuklu, Olucak) mahallesi yer almaktadır(Fotoğraf 10). Konumuzla doğrudan ilgili olan bu yerleşmelerin yanında dolaylı olarak, Kepez, Sabak, Keben köyü Değirmendere mahallesi gibi yerleşmeler de zaman zaman konumuz içerisine dolaylı olarak dâhil olmaktadır(Fotoğraf 11). Köyler yükselti, iklim, jeolojik ve jeomorfolojik özellikler bakımından farklılık arz ettiği için beşeri coğrafya özellikleri bakımından da birbirinden farklıdırlar. Kuruluş yerleri (konumları) ve dokuları (yerleşme planları) bakımından benzer özelliklere sahip olan köy yerleşmeleri güney yamaçlara kurulmuştur. Köylerin tamamı, Osmanlı Devletinden günümüze kadar çeşitli zamanlarda iskâna tabi tutulmuş olan Yörüklerin yerleştirilmesi ile oluşmuştur. Yörüklerin yerleştirildiği ilk zamanlarda daha çok

hayvancılığın hâkim olduğu köylerde zamanla tarım ve hayvancılık faaliyetleri birlikte yapılmaya başlamış, günümüze doğru ise hayvancılık geri planda kalarak tarım faaliyetleri ön plana çıkmıştır. Köylerin ekonomik temellerini düzenleyen coğrafi koşullar, zorunlu olarak köylerin yapısını etkisi altına almış ve köyün oluşumunu da bu koşullar içinde meydana getirmiştir. Sonuçta, buldukları coğrafi ortam ile o ortamı etkileyen sosyo-ekonomik faktörlerin beraberce meydana getirdikleri bir köy şekli ortaya çıkmıştır(Tunçdilek, 1984). Burada yer alan köylerde tarım ve hayvancılık birlikte yapılan bir ekonomik faaliyettir. Köylüler ürettikleri mahsullerin artanını pazara sevk eder, bir kısım alet ve ev eşyasını şehirden getirir. Ekonomik açıdan yarı kapalı köyler durumunda olan bu köylerde, köy esas yiyeceğini bizzat temin eder. Bunun için köylerde ev ekonomisi önemli bir yere sahiptir.

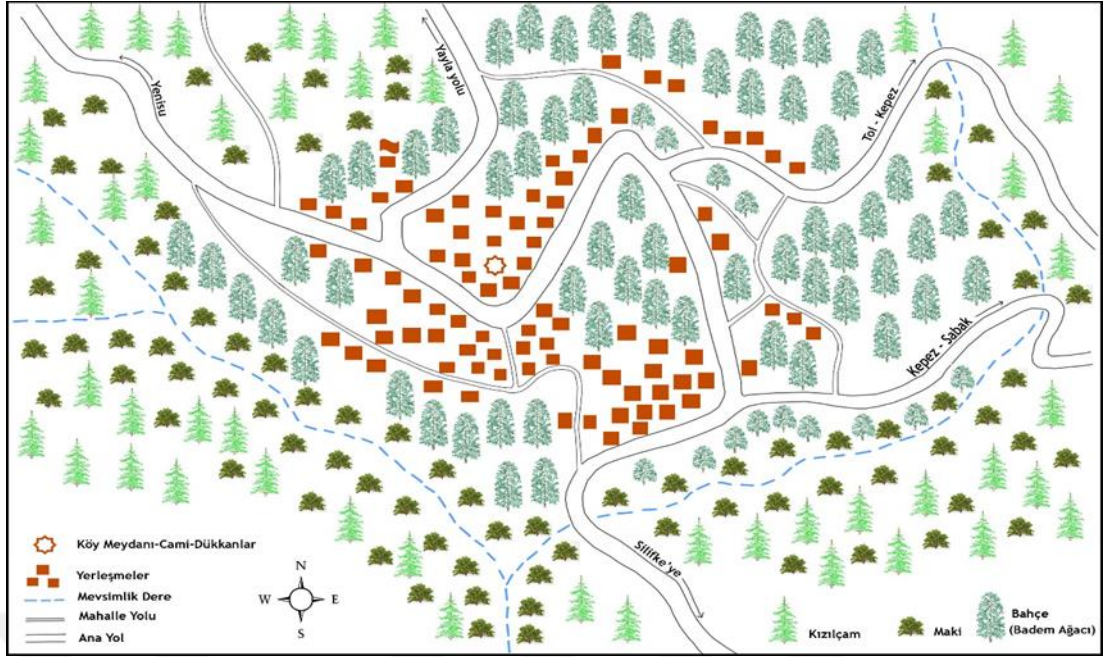
Fotoğraf 10: Gündüzler Köyünden Bir Görünüm.

Fotoğraf 11: Göksu Irmağı Kenarındaki Değirmendere Mahallesinden Bir Görünüm.

Köylerin farklı yükselti değerlerine ve yeryüzü şekillerine sahip olmaları ekonomik faaliyetlerini de etkilemiştir. Yeterli tarım alanları bulunan Gündüzler köyünde tarım faaliyetleri ön plana çıkarken hayvancılık faaliyetleri ikinci planda kalmıştır. Karahacılı köyünde hayvancılık faaliyetleri ön planda iken, tarım alanlarının yetersizliği tarımsal üretimi geri planda bırakmıştır. Yenisu köyü dışarı verdiği aşırı göçten dolayı sürekli nüfus kaybetmektedir. Zaten az olan tarım alanları bakımsızlıktan iyice verimsizleşmiş, bağ ve bahçeler kurumuştur. Köyde kalan az sayıdaki nüfus ise çoğunluğu hayvancılık faaliyetinde, az bir kısımda tarımsal faaliyetlerde meşguldür. Yerleşme planı itibari ile bir yol boyu köyü karakteri gösteren Kargıcak Köyü Göksu Vadisi'nin kuzey yamacı boyunca gelişme göstermiştir. Buradan geçen Mersin-Konya karayolu köyün gelişmesinde etkili olmuştur. Birçok kişi yol boyunca açtığı tezgâhlarda sattığı ürünlerle geçimini sağlamaktadır. Köydeki sosyal tesislerin varlığı köyü, yolculuk yapanların uğrak merkezlerinden biri konumuna getirmiştir. Sulama suyunun bulunması, ikliminin elverişli ve toprağının verimli olması tarım faaliyetlerini de olumlu yönde etkilemiştir. Hayvancılık sadece aile ihtiyacını karşılamak amacı ile yapılır. Yazın görülen bunaltıcı sıcaklıklardan kurtulmak için bazı aileler Dokuzalanı yaylasına çıkar. Kargıcak köyünün Pembecik (Pamuklu) mahallesi 400-500 metreler arasında kurulmuş, mahalleden çok köyü andıran büyükçe bir yerleşmedir. Yükseltinin ve iklimin elverişli olması zeytin tarımının yapılmasını olumlu yönde etkilemiştir. Mahalledeki asıl ekonomik faaliyet ise koyun yetiştiriciliğidir. Hayvancılıkla uğraşanların tamamı bahar ayından itibaren Dokuzalanı Yaylasına göç etmektedirler.

Araştırma alanındaki köylerde yaşayan insanların büyük çoğunluğunun asıl amacı, her şeyden evvel kendi geçimlerini veya gereksinmelerini kendi emekleri ile karşılamaktır. Bunun için köylerin hiç birinde tek bir ekonomik faaliyet etkili olmayıp, tarım ve hayvancılığı birlikte yapmaktadırlar. Tarımla uğraşanlar mono-kültür bir tarım işletmeciliğinden çok poli-kültür bir tarım sistemi sürdürmektedir. İklimde görülen büyük istikrarsızlık köylüyü tek bir maddeye bağlanmaktan daima uzak tutmuştur. Tabiri caizse köy halkı her damlanın altına bir kap koymuştur. Gündüzler, Karahacılı, Yenisu gibi köylerin iklim koşulları yılın bir kısmını “yokluk” bir kısmını da “varlık” olmak üzere iki devreye ayırmış bulunmaktadır. Yokluk devresi olan kış ve ilkbahar mevsimini, varlığa hazırlanma devresi olarak yorumlamak mümkündür. Özellikle tarımla uğraşan kişiler yokluk devresinde birtakım çabalar sarf etmek zorundadır. Morfolojik olarak bakıldığında sahada yer alan köylerin büyük kısmı bir yamaç köyü özelliği göstermektedir. Yerleşme planlarına (dokularına) göre ise küme ya da yığın köy olarak belirtilebilir. Bu köylerden en önemlisi köy yollarının kavşak noktasında bulunan merkezi konumdaki Gündüzler köyüdür(Şekil 2). Yaylalara ve diğer köylere yakınlığı, büyük iki tane bakkalın bulunması ve ulaşım imkânlarının varlığı köyü bir cazibe merkezi haline getirmiştir. Köy özellikle cuma günleri yaylacıların ve yörüklerin toplanma merkezi haline gelir. Zirai gübrelerden hayvan yemlerine kadar her şeyin bulunması ve cuma günleri küçük çaplı bir pazarın kurulması köyün etki alanını genişletmiştir.

Şekil 2: Yolların Kavşak Noktasında Bulunan Gündüzler Köyünün Kroki

1.4.2.1.1.1. Sahanın Tarihi Coğrafyası ve Bazı Yer Adlarının Analizi

Amasyalı Strabon'a göre bu köylerin üzerinde yer aldığı kısım Taşlık Kilikya'dır. Strabon Taşeli yöresini şu şekilde tarif etmiştir: Doğusunda ova Kilikya yani Adana ovası batısında da Pamfilya yani Antalya ovası bulunur. Buraya Taşeli denmesi arazinin hususiyeti dolayısıyladır. Bölgenin büyük bir kısmı kalker tabakaları ile örtülüdür. Kar ve yağmur suları bu kayaları erittiğinden arazi karstik bir manzara almıştır(Selen, 1948, 306). Arazinin fırsat verdiği yerlere kurulan araştırma alanındaki köyler çok eski bir geçmişe sahip değillerdir. Eskiden Yörüklerin kışlak alanı konumunda olan bu köyler, iskân siyasetinin uygulanmasıyla yarı yerleşik bir düzene sahip olmuşlar, tarımsal etkinliklerin yapılmaya başlamasıyla da köy karakterini tam olarak kazanmaya başlamışlardır. Zaten, İçel bölgesi halkı İçel Sancağı Kanunnamesinde "İçel reayası Yörük gibidir" şeklinde tanımlanır(Uçar, 2009). Bu özelliği ile tam yerleşik değil, konar-göçerlik vurgulanır. Tarihi coğrafya açısından çok az kaynağa rastlanan köylerde Roma ve Bizanslılardan kalan sarnıçlar, şarap kuyuları, kaya mezarları ve kale harabeleri mevcuttur. Bunların yanında birbirine yakın sayılabilecek mesafelerdeki küçük çaplı Müslüman mezarlıkları ve Sabak köyündeki tarihi bir caminin kitabesi buradaki köy yerleşmelerinin geçmişi hakkında bilgi vermektedir. Mezarlıkların birbirine yakın ve küçük olması Yörük mezarlıkları olduğu kanısını güçlendirmektedir. Gölge mezarlığı, Ekisce mezarlığı, Toprak Tepe mezarlığı, Karıcak mezarlığı, Bozağaçlı mezarlık, Halildedede mezarlığı bunlardan bazılarıdır(Fotoğraf 12). İçel sancağındaki boyların Oğuzların Üçok ve Bozok kollarına mensup oldukları bilinmektedir. Araştırma alanındaki Gündüzler ve Karahacılı köylerinin Danişmendli aşiretinden olduğu tahmin edilmektedir(Geç, 2007). Osmanlı'nın son dönemlerine doğru merkezi otoritenin zayıflaması derebeylik sistemini ortaya çıkarmıştır. Araştırma alanı içerisindeki köyler de dâhil olmak üzere Kargıcak, Gündüzler, Yenisu, Kepez, Sabak, Ortaören, Nasrullah, Evkaf Çiftliği ve Keben köyleri Evkaf Derebeyliği adındaki merkezi Sabak Köyünde bulunan

derebeyliğe bağlanmıştır. Hakkında fazla bilgi bulunmayan bu derebeyliğin başkanının Sabak Köyündeki Halil Ağa olduğu belirtilmektedir(Gürtürk, 1987). Sabak köyündeki tarihi cami kitabesinde Halil Ağa isminin yazması bu tahmini doğrular niteliktedir(Fotoğraf 12). Yapılan saha çalışmalarında, Gündüzler Köyü'nün adını Karamanoğullarından, Gündüz Bey'den aldığı tespit edilmiştir. Köyde İğdir'dan gelen Gökçeliler de bulunmaktadır. Göçebe bir Yörük olan Gündüz Bey şimdiki Gündüzler Köyünün olduğu yeri kışlak olarak kullandığı için zamanla buraya yerleştiği söylenmektedir. Köy yakınlarındaki Kıranlı Yurt mevki ilk yerleştikleri yer iken, burada vuku bulan bir salgın hastalık birçok ölüme yol açmış (kıran girmiş) ve şimdiki Gündüzler Köyü'nün olduğu yeri yurt edinmişler.

Yörede bulunan birçok mevkiinin adı coğrafi özellikler(kayaç, bitki, hayvan, vs.), şahıslar, aşiretler, mezarlıklar gibi faktörlerden etkilenerek konulmuştur. Çoğu ismi yörüklerin koyduğu kullandığı kelimelerden ve soylarından anlaşılmaktadır. Nitekim yukarıda anlatılan Gündüzler Köyü bunu doğrulamaktadır. Gündüzler Köyü yakınındaki Sabak Köyü eskiden çok kalabalıkmış, Sabaklılar eski adı Çatalin olan Müsait sınırları içindeki su çokluğunu görünce(suyun çıktığı yerin adı da Çokpınar) buranın bir yaşam alanı olarak kendilerine daha uygun olacağını düşünmüşler. Tarım için Sabak'tan göçüp Çatalin'e ve Müsait'e yerleşmişler. Adına da uygun yer anlamına gelen Müsait demişler. Çatalin çevresinden çıkan bütün sular bir dere içinden Değirmendere'den Göksu Irmağına iner. Bahçe tarımın olmadığı zamanlarda bu dere kenarında bol su değirmeni vardı. Bundan dolayı yerin adı Değirmendere'dir. Günümüzde bu değirmenlerden sadece biri ayakta ve atıl haldedir. Elektriğin olmadığı dönemde kuzeyde kalan Gündüzler, Kepez, Yenisu, gibi köylerden buraya buğday öğütmek için gelenlerin sayısı fazlaca imiş. Teknolojinin gelişmesi bu değirmenleri geri planda bırakmış ve kaderine terk etmiştir. 1949 yılında Silifke-Mut yolunun yapılması Değirmendere'yi bir cazibe merkezi haline getirdi ve buraya yerleşenlerin sayısı hızla arttı(Fotoğraf 11). Keben adının Yörüklerden alındığı tahmin edilmektedir. Çünkü Yörükler üst tarafı kayalık ve uçurum olan yerleşim yerlerine “keben”, alt tarafı kayalık ve uçurum olan yerleşim yerlerine “senir” dermiş(Yalman Yalkın, 2000). Bu da bize Silifke'nin Keben ve Senir Köylerinin adının tabiatın faydalanarak Yörüklerin koyduğunu göstermektedir. Mut yolu üzerindeki Kargıcak Köyünün adı kargı ve kamıştan türetilmiştir. Bu isim yanında Kargıcak'ın girişinde “Sazak” diye bir yerleşim yeri var ki tam bir kargı ve kamış yeridir. Burada bir su sızıntısı olduğundan sızmak anlamına gelen “Sazak” adı buraya verilmiştir. Yörüklerin Coğrafi şekillerden faydalanıp verdikleri isimlerden biri de “sıvat”tır. Bir nehrin kıyısı akıntısı toprak seviyesinde ise; o kıyıya “sıvat” denir. Nehrin bir kıyısında seviye normal, öbür kıyısında yüksekse buraya da “yarı sıvat” denir. Böylece Aksıfat deresi ve Aksıfat platosunun isminin nereden geldiği anlaşılmış oldu.

Yöredeki birçok mevkiinin adı da “koyak” kelimesi ile ilişkilidir. Koyak coğrafi anlamda, karstik arazilerde görülen dolinlerin birleşmesiyle oluşan tekne şeklindeki(uvala) oyuklardır. Yörede birçok yerde üç tarafı kapalı bir tarafı açık, küçük vadi şeklindeki derinlikler olarak göze çarpar. Koyaklar Yörüklerin daima kullandığı yerlerden biridir. Koyaklar, sahilde ise Yörüklerin kış yurdu, yaylada ise yaz yurdu olarak kullanılır. Tarım ve yerleşme açısından en uygun yerlerdir. Tabanı toprak olduğu için tarımda kullanılır. Rüzgâr duldasındaki kuytu yerler olduğu için de yerleşme (çadır kurma) için kullanılır. Koyaklar su açısından da elverişli bir yapıya

sahiptir. Etraftaki yağmur suları için yapılan sarnıçlar koyak etrafından gelen suyu biriktirir. İşte koyakların hepsine özelliklerine göre isimler verilir. Örneğin tabanında bir sarnıcın bulunduğu koyağa sarnıç koyağı denirken, etraftaki kar ve yağmur sularının koyağın tabanında geçici bir göl oluşturmuşsa buna da göl koyağı denir. Koyağın tabanı kırmızı renkli toprakla(terraossa) örtülü ise buraya kırmızı koyak denirken koyağın tabanı çakıl taşları ile kaplanmışsa buna da çakıllı koyak adı verilir. Koyaklar bitkilere göre de adlandırılmaktadır. Koyakların vazgeçilmez otu “boz ot” tur. Bu otun çok olmasından dolayı bazı koyaklara boz koyak denir. İçerisinde karaçalı (kör çaltı) var ise bu koyaklara da çaltılı koyak adı verilir. Yörede koyakların küçüğüne ise “kandak” adı verilir. Kandaklar da yine koyaklar gibi isimlendirilir. İçindeki kök boya bitkisinden dolayı boyalı kandak olarak bilinen Gündüzler Köyündeki yer bunun en güzel örneklerinden birini teşkil eder.

Traktör, Patos ve Döverbiçer gibi araçların olmadığı dönemde tahıllar at ve öküz gibi hayvanlarla harman edilmekteydi(Düven sürülmesi). Bu harmanların kuruluş yerlerine göre de birçok mevkiye isim verilmiştir. Genişçe ve düz bir yere kurulmak zorunda olan harmanın tabanı “say” yani taş ise buraya (sayarman) sayharman denilmiştir. Harmanın bulunduğu yerde maki bitki örtüsü olan sumak bitkisi çok ise sumakharmanı olarak adlandırılmıştır. Yörede alan ile bilinen birçok yer adı da mevcuttur. Dilimizde düz, geniş ve açık yer anlamına gelen alan adı, bulunduğu yerin özelliğine göre adlandırılmıştır. Kırmızı topraklarla kaplı olan alana kırmızı alan denilirken, Tol mevki yakınlarında olan alana da Tol alanı denilmiştir. Dokuzalanı Yaylasına da düzlüklerin çok olmasından dolayı bu isim verilmiş olabilir. Bayır adı, yamaç, (yaka) anlamına gelmektedir. Bayıra toprağının gri renkte olmasından dolayı “Bozbayır” ya da toprağının beyaz renkte olmasından dolayı “Akyaka” gibi isimler verilir. Bayırların bazıları üzerindeki bitki örtüsüne göre de isimlendirilir. Gündüzler köyündeki Çamlıyaka’ya üzerindeki kızılçam ormanlarından dolayı bu isim verilmiştir.

Üzerinden yolgeçen dağ sırtı anlamına gelen “belen” adı da sahada birkaç yerde kullanılmaktadır. Tol mevkiinin yakınlarındaki Gevenbeleni, adını dağda bulunan geven dikenlerinden ve buradan Haçka ve Halildedede yaylalarına geçen yoldan almış olması muhtemeldir. Yamaçları dik, girildiğinde çıkılması çok zor derin kanyon anlamına gelen Kapız, Gündüzler Köyünün güneyinde derin bir vadi olarak net şekilde bellidir. Gedik, yolun dar bir geçitten aştığı tepenin üzerine denir. Gedik Dağı üzerindeki aralığın her taraftan bakılınca görülmesi dağın adının nereden geldiğini açıkça ortaya koymaktadır. Kavra Dağın eteğine yakın kısımdaki Canavarlıgedik adı da burada ki yörüklerin hayvanlarına bu dar geçitte canavarların (Kurt) saldırmasından dolayı ya da burada canavarın çok olmasından dolayı da bu isim verilmiş olabilir. Mevkii adlarının kimisi de şahıslardan kaynaklı olarak konulmuştur. Bunlardan Alibaba Tepesi denilen yerde bulunan Alibaba adlı şeyhin ve yakınlarının mezarının bulunması buraya bu isimin verilmesinde etkili olmuştur. Yine Tesbih dede mevkiinin adı, burada yatan bir zatın mezarının olduğu yerde tesbih çalılarının çok olmasından kaynaklı olarak konulmuştur. Karakisle mevki adı ismini kiliseden almış bir mevkiidir. Eski bir yerleşim yeri olan Karakisle de kilise kalıntısı görülmese de birçok yerleşim yeri kalıntıları, şarap kuyuları ve sarnıçlara rastlanmaktadır. Bu kelime yörede Türkçeleştirilmiş olarak söylenmiş olabilir. Almancada kilise “Kirhe” diye söylenir. Geçmişte burada yaşayan insanların kilise anlamına gelen “kirse” sözü

“kara” ile birleştirilerek Karakisle adı söylenmiş olabilir. (Silifke Belediyesi Eski Kültür Müdürü Lütfi Uğur ile Röportaj 01.25.2018).

Fotoğraf 12: Araştırma Sahasında Tarihi Coğrafyaya Işık Tutacak Kalıntılar. a)Halildedede Mezarlığı, b)Yenisu Köyü çeşme kitabesi, c)Sabak Köyü tarihi cami kitabesi, d)Gölgeli Mezarlığı.

1.4.2.2. Dönemlik Kır Yerleşmeleri

Geçici kır yerleşmesi olarak yaylalardan başka bir kom yerleşmesi, oba ve bağ evleri mevcuttur. Köylerin yakınında kurulmuş olan ağıllar ise birer kışlak vazifesi görürler.

Oba, (çoban yerleşmeleri) denince; bu gruba göçebe ve yarı göçebe çobanların kurdukları iskân merkezleri girer. Sürüleri ile birlikte, otlaklar keşfetmeye çıkmış; ne zaman nereye gideceğini ve ne kadar kalacağını, önceden kendisinin dahi bilmediği göçebe çobanların çadır yerleşmeleri ile kışı vadi ve ovalarda buraya kurduğu çadırlarda veya buralara inşa ettiği kışlaklarda; yaz mevsimini ise, yaylalarda geçiren, yarı göçebelerin iskân merkezlerini birbirinden ayırmak gerekir. Oba yerleşmeleri, hayvancılıkla geçinen göçebelerin bir süre için konakladıkları yer anlamına gelir(Yücel, 1993, Zaman, 2010). Araştırma alanında her iki gruptan da yerleşmeler mevcuttur. Sürüleri ile birlikte otlak otlak dolaşan Sarıkeçili yürükleri belli bir güzergâh üzerinde yıl boyunca hareket halindedirler. Ancak bunların göç güzergâhları üzerindeki herhangi bir şehirde ya da köyde sabit meskenleri de bulunmaktadır. Sahadaki Yörüklerin (Sarıkeçililer)göç faaliyeti bu yönüyle pastoral nomadizmden farklıdır.

Fotoğraf 13: Kavra Dağın Kuzeyindeki Gölgeli Mevkiinde Bir Çoban Yerleşmesi.

Genellikle Doğu Anadolu'ya ait bir kır yerleşmesi olarak bilinen kom yerleşmesine Gevenbeleni mevkiinde tek bir yerde rastlanmaktadır. Ekonomik fonksiyonları büyük ölçüde hayvancılığa dayanan bu yerleşmeleri, temelde hayvancılık ekonomisi ortaya çıkarmıştır. Bu nedenle komlar, çoğu zaman hayvan yetiştirme çiftliği olarak düşünülür ve köy dışında hayvanları koymak için yapılmış bir veya birkaç ağıl ile çoban kulübesinden ibaret dönemlik yerleşme şekli olarak ifade edilebilir(Zaman, 2010). Coğrafyacılardan çoğu, Tir, Tol, Tola, gibi isimler de verilen kom yerleşmelerini, farklı özelliklerle tanıtmışlardır. Bunun nedeni farklı yer şekilleri, iklim, hidrografik özellikler ve bitki örtüsü gibi doğal şartların farklılık göstermesi ile yetiştirilen hayvanların ve meskenlerin farklılık göstermesidir(Bulut-Özdemir, 2010; 25-33). Yücel, komu; Ahalisinden bir bölümünün hayvancılıkla, diğer bölümünün ziraatle uğraştığı, bazılarında sadece rençperlerin barındığı, bir veya birkaç aile tarafından kurulmuş devamlı oturlan taştan yapılmış, düz damları toprakla örtülü, tek oda, mutfak, samanlık ve tezeklikten müteşekkil evler ve ağıllardan ibaret iskân yerleri olarak açıklamıştır(Yücel, 1993, 148-169). Erinç ve Tanoğlu'da komları ziraat ile birlikte hayvancılık yapan bir veya birkaç aile tarafından kurulmuş, birkaç haneli küçük yerleşmeler olarak ifade etmişlerdir(Erinç, 1953, 87-97; Tanoğlu, 1954,1-33). Koday ise Hınıs ilçesinde komlar üzerine yaptığı çalışmada komu şöyle tanımlamıştır: Bağlı bulunduğu köyün veya şehrin biraz uzağında, ekonomik bakımdan bağımsız, idari bakımdan köy ya da ilçe merkezine bağlı, mülkiyeti şahıslara ait otlak ve ekip biçme alanları ile iç içe hâkim ekonomik faaliyetin hayvancılık olduğu, birkaç ev ve eklentilerinden oluşan, devamlı oturlan birer çiftlik yerleşmesidir(Koday, 1999, 357-382). Yapılan bu tanımlar doğrultusunda araştırma alanındaki kom, yıl boyunca oturlan, hâkim ekonomik faaliyetin hayvancılık olduğu, bunu desteklemek amacı ile tarımın da yapıldığı, idari bakımdan Kepez köyüne bağlı olan bir kır yerleşmesidir. Bir çeşme ve bir sarnıcın bulunduğu Kom da üç tane ev (aile) bulunmaktadır. Bu üç

aileden ikisi hayvancılık ağırlıklı olmak üzere tarım ve hayvancılık faaliyetlerinde birlikte bulunmaktadır. Bir aile ise sadece yaz aylarında dinlenme amacı ile çıkar ve hobi olarak arıcılık yapar. Hayvancılığın ağırlıklı olarak yapıldığı komda ev eklentisi olarak ahır, samanlık ve davar ağılları bulunurken, zirai faaliyet olarak da bağcılık yapıldığı için pekmez yapılan yerler de (üzümün suyunun çıkartıldığı selik ve kaynatıldığı fırın) meskenlerin birer eklentisidir.

Hayvanların muhafaza edildiği yer anlamına gelen ağıllar daha çok köy yerleşmelerinin yakınına kurulmuş kışlaklardır. Bu ağıllar, çevresi ahşap veya taştan bir perde ile kuşatılmış bir yer olup, koyun ve keçi sürülerinin konulup barındığı, etrafı çit veya duvarla çevrili bir mekândır. Ağılların bir kısmı mağaraların girişlerinin taş veya tel çit ile çevrilmesi ile oluşturulmuştur. Ağılların köye yakın olarak kurulmasının nedeni, hayvan sürülerinin köy içerisinde rahatsızlık (özellikle kokusuyla) vermesini önlemek ve köye gidiş-gelişlerin kolaylıkla yapılabilmesini sağlamaktır.

Konumuzla çok fazla bir ilgisi olmayan bağ evlerine ise genel ekonomisi bağcılık tarımı olan Gündüzler köyünde daha çok rastlanmıştır. Üzümün hasat edildiği mevsimde gelinen bağ evlerine bazen, özellikle yaz aylarında, hafta sonları Silifke'nin sıcağından ve gürültüsünden kurtulma amacı ile dinlenmek için de çıkılmaktadır(Fotoğraf 14).

Fotoğraf 14: Gündüzler Köyü Kıranlıyurt Mevkiinde Bir Bağ Evi.

1.5.Kavra Dağ'ı Çevresinde Yaylalar ve Yaylacılık

1.5.1.Yaylalar ve Yaylacılığı Etkileyen Faktörler

Yayla sadece bir ikamet mahali olmak gibi basit bir fonksiyona sahip olmayıp, bilakis yaylaya çıkan grupların ikamet süresince bir takım ekonomik faaliyetlerde buldukları bir yer olma özelliği taşır. Yayla en basit görünümü ile köy ve kasabalarda hatta birçok şehirde yaşayan insanların, yılın en sıcak kısmını geçirdikleri bir mahal olup, bu yerlerde en iptidai meskenlerden en modern villalara kadar çok çeşitli mesken tipleri yer alır. Bu özelliğiyle yaylalar köylerin ekonomik yönden bir tamamlayıcısı konumundadır(Tunçdilek, 1967;137-138). Geçmişten günümüze yaylacılık faaliyetlerinde farklılıklar olsa da araştırma alanındaki yaylaları kullananların, yaylaya çıkış amaçları çok fazla değişmemiştir.

Anadolu Yarımadası elverişli coğrafi koşulları sebebiyle, insanlık tarihinin en eski dönemlerinden başlayarak yerleşilmiş ve sunduğu imkânlar dâhilinde çok çeşitli ekonomik faaliyetlere zemin hazırlamıştır. Tarım ve hayvancılık bu ekonomik faaliyetlerin başında gelmektedir(Kılıç, 2014). Alp Dağları sisteminin güney kanadına ait olan Toros Dağları ülkemizin güneyinde geniş bir alana yayılmıştır. Bütünüyle bir mikro klima alanı olan Toros Dağları sahip olduğu özelliklerle, beşeri ve ekonomik faaliyetler açısından değerlidir. Yapılan bu beşeri ve ekonomik faaliyetlerin içerisinde yaylacılık ve göçebelik önemli bir yere sahiptir. Toros Dağları'nın, iklim, jeolojik ve jeomorfolojik özellikleri başta olmak üzere fiziki coğrafya şartlarının tamamı yapılan yaylacılık ve göçebelik faaliyetini etkilemektedir. Zamanla, yapılan ekonomik etkinliklerin değişime uğraması aynı şekilde doğayı ve araziye de etkilemiştir. Araştırma alanında yapılan yaylacılık ve göçebelik faaliyetleri Akdeniz Bölgesi yaylacılığına bir örnek teşkil etmektedir. Akdeniz bölgesi dikey ritmik yaylacılık hareketlerinin cereyan ettiği bir bölgedir. Bölge yaylaları, meskenleri çadırlar veya basit kalıcı evlerden oluşan eğreti yerleşmelerdir. Akdeniz Bölgesindeki yaylacılığın uygulanış şekilleri ve yaylalarda yapılan ekonomik faaliyet türleri de benzerlik göstermektedir.

Araştırma sahası, Güney Anadolu'da Toros Dağları'nın güney yamaçlarında yer almaktadır. Toros Dağlarının tamamında kısa mesafelerde yükseklik farklarının görülmesi bölgesel iklim değerleri değişimi için önemlidir. Bu özelliğin sonucunda bölgede mevsimsel olarak göç hareketleri yön kazanmıştır. Geleneksel yaşam süren göçebe halk kışın daha sıcak olan alçak kesimlerde konaklarken, yazın ise aşırı sıcaklıklardan dolayı yüksek yaylalara çıkmaktadır. Buna ek olarak ise eski dönemlerden bu yana geleneklere, arazi yapısına, ekonomik etkinliklere ve teknolojiye bağlı olarak, farklı model ve formda göçebe yaşam tarzı gelişmiştir. Araştırma sahasında bulunan yaylalarda da genel olarak bu özellikler doğrultusunda geçmişten günümüze yaylacılık faaliyetleri farklılık kazanmıştır. Yöredeki yaylacılığın sınıflandırılmasına en yakın yaylacılık sınıflandırmasını Alagöz(1993) şu şekilde yapmıştır:

1-Akdeniz tipi normal yaylacılık

2-Küçük yaylacılık:

a)Tarımla birlikte küçük yaylacılık

b)Yalnız hayvan besleyen küçük yaylacılık

3-Yörük (aşiret)yaylacılığı (veya Toros yaylacılığı)

a)Yerleşik Yörük yaylacılığı

b)Yarı yerleşik Yörük yaylacılığı

c)Göçebe Yörük yaylacılığı

4-hayvancılıktan başka amaçlarla yapılan mevsimlik yer değiştirmeler:

a)Sayfiyecilik (rekreasyonel amaçlı yaylacılık)

b)Tarım amacıyla devri yer değiştirme (Mezraacılık)

Yapılan bu sınıflandırmaya arazideki yaylacılık şekilleri büyük oranda uymaktadır. Sadece mezraacılık amaçlı yaylacılık araştırma alanında hiç görülmemektedir. Sadece tarım amaçlı yaylaya çıkmış olsa bile evin ihtiyacını karşılamak için beslenen birkaç küçükbaş hayvan mevcuttur.

Silifke İlçesi genelinde yaylaların dağılışı Göksu Irmağı'nın kuzeyinde Karaman sınırına doğru yoğunluk kazanır(Harita 8). Göksu Nehrinin güneyinde yer alan yaylalar genellikle 1000 m. yükseltide yer alan yaylalardır. Bu kısımda yer alan yaylalar köy yerleşmelerinin yakınına kurulmuştur. Alçak yaylalar grubuna giren 900-1200 m. yükseltisi arasındaki bu yaylalarda tarım ve hayvancılığın yanında rekreasyonel amaçlı yaylalar da bulunmaktadır. 1200-1600 metreler arasında yer alan yaylalarda tarım ve hayvancılık birlikte sürdürülürken, ilçenin kuzey kesiminde Karaman sınırına doğru 1600 metrenin üstünde yer alan yüksek yaylalar bulunmaktadır(Daşcı - Çomaklı, 2006, 276). Bu kısımdaki yaylalar ekonomik fonksiyonu hayvancılığa bağlı olan yaylalardır. Aksıfat platosundan Karaman sınırına doğru yükseltinin de artması yağışları beraberinde getirir ve bu yağışlar sahayı hayvancılık faaliyetleri için önemli bir otlak alanı haline dönüştürür. Arazi ve iklim şartlarının tarıma müsaade etmediği Haçpınar, Uğra, Uzunkuyu, Yüzüardıçlı, Dikilitaş gibi yüksek yaylalarda küçükbaş hayvancılığın yanında arıcılıkta yapılmaktadır.

Kavra Dağı çevresinde dört yayla yerleşmesi yer almaktadır. Orta yaylalar grubunda 1200 – 1600 m. yükselti arasında yer alan bu yaylalar, Dokuzalanı, Gelin, Halildede ve Haçka Yaylalarıdır. Dokuzalanı yaylası 1450, Gelin yaylası 1400, Halildede yaylası 1380, Haçka yaylası 1390 m. yükselti arasında yer almaktadır. Her yayla mülkiyet bakımından tek bir köye ait olsa da yararlanılan alan bakımından birkaç köy ile ortak kullanılmaktadır. Dokuzalanı yaylası, Yenisu köyü mülkiyetinde olmasına rağmen Gündüzler, Kargıcak, Yenisu, Pembecik gibi yerleşmelerin ortak kullanım alanıdır. Gelin, Halildede ve Haçka yaylaları Gündüzler Köyünün mülkiyetinde olmalarına rağmen Karahacılı, Gündüzler, Değirmendere gibi yerleşmelerin ortak kullanım alanındadırlar. Nüfus bakımından en kalabalık yaylalar olan Dokuzalanı ve Haçka yaylaları kullanan yerleşme sayısı da fazladır. Araştırma alanındaki yaylacılığa

bakıldığında yapılan yaylacılık faaliyetinin ekonomik bir yanı olmakla birlikte geçmişten gelen bir geleneğin devamı olma özelliğini de göz ardı etmemek gerekir. Bu yaylalara büyük sürü sahiplerinin ve geniş tarım alanı bulunanların yanısıra az sayıda küçükbaş hayvan ve arazi sahipleri de çıkmaktadır. Bu tarzda yaylacılığa katılanlar, yayla döneminde hayvanlarını daha masrafsız bir şekilde besleyebilmek için yaylaya çıkarırken; tarım alanı küçük olanlar da tarlalarını aile bireylerinin dayanışmasıyla, geleneksel yöntemlerle hasat ederler. Gerçekleştirilen bu faaliyetin temelinde ekonomik etkinlikler yatsa da birazda yüzyıllardır var olan bir geleneği devam ettirme isteği de bulunmaktadır. Yaylacıların genel olarak yaşlılardan oluşması, yaylacılığın yörede halen sürdürülmesinin geleneğe bağlı olduğunu düşündürmektedir(Yürüdü, 2006, 247-272). Hiç hayvanı olmasa veya ekili bir tarlası olmasa bile bazı köylülerin (özellikle yaşlılar) her yıl yaylaya çıkması, bunlar için yaylacılığın geleneğe bağlı olduğunu göstermektedir.

Yaylaların mülkiyet olarak bağlı olduğu köyden uzaklığı ortalama olarak 5 – 7 km arasında değişmektedir. Ulaşım imkânlarının gelişmiş olması, yaylaları kullanan kişi sayısında yıldan yıla farklılık göstermektedir.

Yayla Adı	Yaylanın idari bakımdan Bağlı Olduğu Köy	Kullanan Yerleşmeler
Dokuzalanı	Yenisu	Mersin İl Merkezi Silifke İlçe Merkezi Gündüzler K. Kargıcak K. Karahacılı K. YenisuK. Pembecik Mah.
Gelin	Gündüzler	Silifke İlçe Merkezi Gündüzler K.
Halildede	Gündüzler	Gündüzler K. Karahacılı K. Silifke İlçe Merkezi
Haçka	Gündüzler	Silifke İlçe Merkezi Gündüzler K. Karahacılı K. Değirmendere Mah.

Tablo7: Yaylaların idari bakımdan bağlı olduğu köyler ve yaylaları kullanan yerleşmeler

Fotoğraf 15: Dokuzalanı Yaylasından Görüntüler

Harita 8: Silifke İlçesinde Yayla Yerleşmelerinin Dağılışı(Sarıbaş, 2010'dan yararlanılarak oluşturulmuştur).

1.5.2. Yaylalar ve Kullanım Amaçları

Araştırma alanındaki yaylaların kullanım amaçları tek bir faaliyete yönelik değildir. Tarım ve hayvancılığın en etkin ekonomik faaliyet olarak yapıldığı yaylalar rekreasyonel faaliyetlere de konu olmaktadır. Tek bir faaliyet amacıyla kullanılan yaylalar olmamakla birlikte bu faaliyetlerin ikisi ya da üçü bir arada gerçekleşmektedir. Günümüzde ulaşım imkânlarının ve sosyo-ekonomik yapının değişmesi yaylacılık faaliyetlerini farklılaştırmış, hâkim olan ekonomik etkinliği değiştirmiştir. Sahadaki kırsal kesim insanının yaptığı yaylacılığının asıl nedeni yaz döneminde hayvanlarını otlatmak ve tarımsal etkinliklerde bulunmaktır. Ancak az da olsa yaylaları rekreasyonel amaçlı kullanan aileler de vardır.

Tarım faaliyetleri araştırma sahasındaki bütün yaylalarda yapılmaktadır. Ancak bu faaliyeti tahıl tarımı ve bağ bahçe tarımı olarak ayırmak gerekir. Tahıl tarımı genellikle hayvancılığı desteklemek ve ailenin ihtiyacı için yapılır. Karst topoğrafyasının hâkim olduğu alanda, karstik aşınım ve birikim etkili olduğu *Koyak* adı verilen dolinlerin varlığı, tarımsal açıdan önemli bir avantaj oluşturur. Yapılan tarımsal etkinlikler mekân değişimi temeline dayanır. Köyler ve yaylalar arasındaki nispi yükselti farkının oluşturduğu mekânsal farklılıklar yapılan zirai faaliyetlere de farklılık kazandırmıştır(Zaman, 2007; 189). Araştırma alanındaki yaylaların tamamında su kaynaklarının sadece yaylacıların ihtiyacını karşılayacak kadar olması, sulu tarım (sebze) yapılmasını engellemiştir. Arazi yapısı az eğimli olan Dokuzalanı, Gelin ve Halildedede yaylaları buğday ve arpa ekiminde ön sırada gelmektedir. İnsanlar kendi gereksinimlerini karşılamak için ekmiş oldukları bu ürünlerin bir kısmını kendilerine ayırırken bir kısmını da hayvanlarına yem olarak ayırmaktadırlar. Yem olarak genellikle arpa, çavdar ve diğer tahıl ürünlerinin saman kısmı ayrılır. Bölgede topoğrafya şartlarının uygun olmaması ve tarlaların taşlı olmasından dolayı tarımsal işlemler küçük el aletleriyle ve az bir kısımda da traktörle zahmetli olarak, zaman alıcı bir şekilde yöre halkı tarafından yapılmaktadır(Fotoğraf 16-17). Baklagiller grubundan ekilen nohut ise tamamen ekonomik olarak yapılır ve saman kısmı hayvanlara yem olarak ayrılır. Koyaklarda yapılan tarımsal faaliyetler insan ve hayvan gücüne dayanırken düz ve az eğimli alanlardaki tarımsal faaliyetlerde traktör kullanılmaktadır. Üretilen tahıl ürünlerinin ticari bir amacı yoktur. Sadece aile ihtiyacını karşılamak amacı ile tarım yapılmaktadır. Üretilen ürünün fazlası sonraki senenin ihtiyacını karşılamak amacı ile saklanır. Sahil köyleri arasında söylenen ” Memlekette kıtlık olsa Gündüzlüler iki sene sonra ölür.” sözü durumu iyi bir şekilde izah etmek için yeterlidir. Tarımsal açıdan son derece önemli bir uygulama olan yaylacılık tarımla uğraşan kişiler arasında önemli bir sosyal dayanışma aracı olarak da göze çarpmaktadır(Daşcı, Çomaklı, 2006; 275-280). Çünkü yaylada yapılan tarımsal ürünlerin, özellikle hasat edilmesi imece ya da keşik yöntemi ile yapılmaktadır. Tarımsal etkinliğin insan gücüne dayandığı yerlerde bu yöntemler daha çok kullanılır. İnsan gücüne ihtiyacın fazla olduğu; destelerin tarladan harmana toplanması ve harman edilmesi gibi işlerde imece yöntemi vazgeçilmez bir yardımlaşma tekniğidir(Fotoğraf 16-17).

Fotoğraf 16: Dokuzalanı Yaylasında Traktörle Buğday Hasadı

Fotoğraf 17: Ekinlerin İmece Usulü İle Harman Edilmesi

Tahıl tarımının yanında hayvancılığı desteklemek amacı ile yapılan diğer bir tarımsal etkinlik ise yem bitkilerinin yetiştirilmesidir. Yem bitkileri arasında en çok yetiştirilen ürün fiğ'dir. Bu yem bitkisinin çok yetiştirilmesinin nedeni, yöre iklimine uygun olması ve devletin fiğ ekenleri mali yönden desteklemesidir. Son yıllarda fiğ ekim alanlarında düşüş meydana gelmiştir. Kışlık bir yem ürünü olarak saklanması gereken fiğin, yeşil olarak hayvanlarla otlatılması devletin desteğini durdurmuştur. İlçe tarım ve hayvancılık çalışanları ekilen tarlaları gezip hasat edene destek verdiği için vatandaş ekmekten vazgeçmiştir. Araştırma alanında 2010 yılında 1.355,177 hektar alanda fiğ ekilirken 2012 yılında 462,92 hektar alana düşmüş ve bazı yıllar hiç ekilmemiştir. En son 2016 yılında fiğ ekim alanı 79, 189 hektara kadar düşmüştür.

Arpa ekiminde de yıldan yıla bir azalma söz konusudur. Bazı vatandaşların hayvancılığı bırakması, at, eşek, katır gibi yük ve çeki hayvanlarının sayısındaki azalma arpa ekimini de azaltmıştır. Sahada 2014 yılında 217,678 hektar alanda arpa ekilirken, 2016 yılında bu ekim alanı 28,156 hektara kadar düşmüştür. (Silifke İlçe Tarım ve Hayvancılık Md.) Buğday ekim alanlarında ise yıldan yıla dalgalanmalar görüle bile önemli bir düşüş söz konusu değildir. Yöre halkı buğdayı kendi ihtiyacı için üretir ve saman kısmını da hayvanlarına ayırır, hayvanı yoksa satar.

Tarım alanlarının bir kısmı da bağ ve bahçe tarımı için ayrılmıştır(Fotoğraf 18). Bu alanlarda genel olarak ticari anlamda bağcılık yapılır (Fotoğraf 19). Bir kısmında da elma, ceviz, kiraz, kayısı, şeftali, armut gibi ürünler aile ihtiyacı için üretilir. Geri kalan kısım da ticarete konu olur. Bağcılık, hayvancılığın azalmaya başlamasıyla gelişmeye başlamış ekonomik getirisi yüksek olan bir tarımsal etkinliktir(Fotoğraf 19). İklimin uygun olması, toprağın verimli olması, ekonomik getirisinin yüksek olması ve pazarlama imkânının geniş olması yöre halkını eskiden tahıl tarımı için kullanılan alanları bağcılık için kullanmaya yöneltmiştir. Tahıl tarımından sonra ticari amaçla yapılan bağ ve bahçe tarımı ekonomik refahı da arttırdığı için yeni yaşam biçimleri ve alışkanlıklarla sosyo - kültürel değişimin yolunu açmıştır. Yayıllardaki bu fonksiyonel değişim yaylacılığı da etkilemiş, yaylaya çıkanların sayısında değişiklikler meydana gelmiştir. Yaylacı aileler yıl içinde sürekli kalmamak kaydıyla yaylaya defalarca inip çıkarlar. Ancak yaylacıların yaylada uzun süre kalmaya başladıkları dönem ürünlerinin hasat zamanını oluşturur(Zaman, 2007). Özellikle bağ ve bahçe tarımıyla uğraşanlar köydeki ürünlerin erken olgunlaşması nedeniyle, yayladaki bağ ve bahçelerinin hasadını köyden geliş-gidiş yaparak tamamlarlar. Tarımsal amaçlarla yaylaları kullanan ailelerin yaylacılık takvimini ürünlerin olgunlaşma dönemi oluşturur.

Fotoğraf 18: Kavra Dağ'ın Kuzey Doğusunda Tarla ve Bağ - Bahçe Alanları

Fotoğraf 19: Halildede Yaylasında Sofralık Üzüm Hasadı

Bütün bu tarımsal etkinliklerin yanında, yayla konutlarının yakınında oluşturulmuş olan küçük bahçe alanlarında ailenin ihtiyaçlarını karşılamak için az miktarda sebze de yetiştirilir. Ancak yayla genelinde su sorunu olduğu için her aile sebze işinde avantajlı değildir. Su kaynağına yakın bulunanlar ya da kendine ait kuyusu(Sarnıç) olanlar sebze yetiştirmek için daha avantajlı bir konuma sahiptirler.

Araştırma alanındaki yaylalardan tamamen rekreasyonel faaliyetin yapıldığı bir yayla yerleşmesi yoktur. Ancak rekreasyonel amaçla yaylaları kullanan vatandaşlar vardır. Yaz aylarında kıyı kuşağında yaşanan yüksek sıcaklık ve beraberindeki yüksek nem oranı, insanları kıyı gerisindeki Toroslarda bulunan yaylalara çıkmaya zorlamıştır. Yaylaları rekreasyonel amaçlı olarak kullanan nüfus genellikle yaşlılardan oluşmaktadır. Yaylalarda dışardan gelenlerin konaklaması için herhangi bir mekân yoktur. Yaylayı kullananların yaylada kesin olarak kendi mülkiyetleri vardır. Yaylaları kırsal ve kentli nüfusun rekreasyonel olarak kullanması farklı özellikler göstermektedir. Yaylacılık takvimleri, yayla konut tipleri, yaylalardaki sosyal ilişkiler, doğal çevre ile uyum derecesi ve arazi kullanma şekli gibi konular bunların bazılarıdır. Kırsal nüfustan yaylayı rekreasyonel olarak kullananların birçoğu konutlarının etrafını ekip dikmektedir. Bazıları buna ek olarak birkaç tane de küçükbaş hayvan, arı ve tavuk da beslemektedir. Yaylada kalma imkânı olmayıp, ilçe merkezinde çalışan kesim ise yaylayı hafta sonları kullanmaktadır. Pazar günleri Silifke yerlilerinin yaylaya, Silifke yerlisi olmayanların ise deniz kenarlarına akın etmesiyle ilçe adeta boşalır. Yaylaları rekreasyonel amaçla kullanan aile sayıları farklıdır. Dokuzalanı yaylasında 6 aile, Gelin yaylasında 3 aile, Halildede yaylasında 3 aile, Haçka yaylasında 5 aile, Kavra Dağ'ın kuzey eteklerinde(Gölgeli mevki) ise 6 aile rekreasyonel olarak ikamet etmektedir.

Yaylaların genelinde hâkim olan ekonomik faaliyet hayvancılıktır. İlerleyen kısımda ayrıntılı olarak ele alınacağı için burada değinilmeyecektir.

1.5.3. Yaylalarda Barınma ve Meskenler

İnsanların üçte birini uykuda olmak üzere, yaşamlarının büyük kısmını geçirdikleri barınak, ihtiyaçları arasında en üst sırada yer alır. Mesken denilince; en basit avcı, balıkçı yahut bekçi kulübesinden şehirlerin en mütakâmil ev ve apartmanına kadar, sadece ikametgâh olarak kullanılan yapılar değil; ambar, ahır, samanlık, hangar, atölye, mağaza, okul, cami, kilise, kışla, tiyatro, sinema gibi ticari, sınai, dini, askeri, kültürel yahut eğlence ihtiyaçları karşılamak üzere yapılan bütün binalar akla gelmelidir. Konutların birden çok fonksiyonu vardır; Soğuğa, rüzgâra, yağışa karşı korunma bunlardan yalnızca bir kaç tanesini oluşturur. Coğrafi görünümün bir parçası olarak ev de insanların nasıl yaşaması gerektiği, aile bireylerinin birbirleri ile bağlantısının nasıl olması gerektiği ve ev sakinlerinin dış dünya ile nasıl bağlantı kurmaları gerektiği hakkında fikirleri sembolize eder. İlk başta doğal coğrafya şartları ile sıkı bir ilişki içerisinde olan meskenlerin (özellikle kır meskenleri); ulaşım şartlarının gelişmesi ile yapı malzemelerinin kolay temin edilebilmesi, çevreye olan bağımlılığı azaltmış ve meskenlerin şekillerinde farklılık meydana getirmiştir(Tümertekin, Özgüç, 2009, 364. Tanoğlu,1969, 212.Tunçdilek, 1967, 93).

Araştırma alanındaki yaylalarda gerçekleştirilen değişik faaliyetlere paralel olarak, buralarda birbirinden hayli farklı meskenler bulunmaktadır. Araştırma sahasında sabit olan meskenler ve çadırlar olmak üzere iki tür mesken şekline rastlanır. Sabit olan meskenleri genellikle rekreasyonel yaylacılık yapanlar ve tarımsal etkinliklerle uğraşanlar kullanırken, çadırları ise göçebe ve yarı göçebe hayvancılık yapanlar kullanmaktadır(Güner-Ertürk, 2005, 143-144).

Yaylacıların barındığı meskenler genellikle yakın çevreden temin edilen basit yapı gereçlerinden oluşur. Betonarme konutlar da son yıllarda artış göstermiştir. Buradaki meskenlerin şekillenmesinde başta jeolojik yapı olmak üzere, bitki örtüsü, topoğrafya ve iklim gibi fiziki coğrafya faktörlerinin yanı sıra sosyal ve ekonomik faktörlerinde biçimlendirici etkisi vardır. Ailelerin sosyo - ekonomik seviyeleri meskenlerdeki oda sayısı, kat durumu, iç konfor ve pek çok özelliği etkilemektedir. Ailelerin yaptığı ekonomik etkinlikler meskenlerdeki eklenti sayılarının artırılmasında ya da azaltılmasında da etkilidir. Geleneksel yaylacılık yapanların meskenleri basit tarzda inşa edilen klasik yayla evleri iken, rekreasyonel yaylacılık yapanlarda modern tarzda inşa edilmiş meskenler göze çarpmaktadır. Bu meskenler betonarme ve çağdaş yapı teknolojisine uygun olarak yapılmıştır. Meskenlerde ortaya çıkan bu dönüşüm, geleneksel yaylacılık ekonomisinin rekreasyonel faaliyetler çerçevesinde değişime uğraması ve yaylacı ailelerin yararlanma biçimlerindeki farklılaşmalardan kaynaklandığı ifade edilebilir. Yayla sahalarında barınma ihtiyacına yönelik oluşturulan meskenler oldukça donanımlı olabildiği gibi, zaman zaman iptidai şartlar da taşıyabilmektedir(Doğanay, Coşkun, 2014. Tunçdilek, 1967. Bakırcı, 2016. ve diğ.).

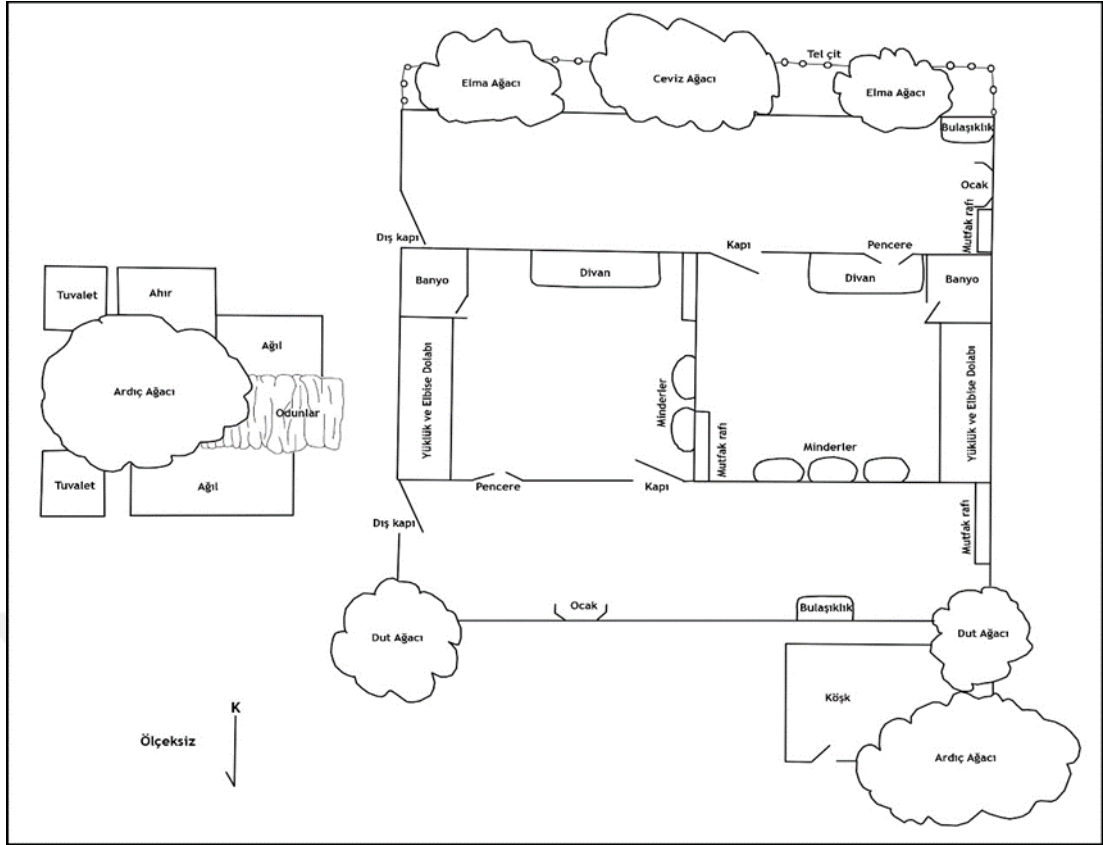
Araştırma alanındaki yayla konutlarında yer yer farklılıklar görülse bile genel olarak aynı şekilde yapılmaktadır. Geçmişten günümüze bölgenin şartları ve değişen amaçlar çerçevesinde basit kulübe ve çardaklardan, modern olarak yapılmış betonarme evlere kadar muhtelif tipte yapılmış konutlar bulunmaktadır. Yayla konutları, kullanılan yapı malzemesi ve planları bakımından farklılık göstermektedir. Bu

farklılık eski ve yeni yayla konutları arasında çok belirgindir. Ailenin sosyo-ekonomik yapısı, aile büyüklüğü, hayvan sayısı gibi faktörler konut eklentilerini ve büyüklüğünü etkilemektedir. Yayladaki eski tip meskenlerin hepsi hemen her yerde benzer özelliğe sahiptir. Konutlar genellikle tek katlı bir odalı ya da birbirine bitişik iki odalı evler şeklindedir. Evlerin kenarlarında ya da yakınlarında hayvanlar için ahır ve ağıl (çevirmeler) bulunmaktadır. Bu ağıl ve ahırlar, yakındaki bir ağaç altının tel çit, ağaç dalları, dikenli çalılar gibi bazı maddelerle çevrilerek (kapatılarak) oluşturulur. Ağıllar sadece yaz döneminde kalındığı için çok basit bir şekilde yapılmış, birçoğunun üstü bile kapatılmamıştır. At ve eşek gibi yük ve binek hayvanları için yapılan ahırlar biraz daha donanımlı şekilde yapılmış ve bazılarının üstü tamamen kapatılmıştır. Yayla evleri büyük taş kütlelerinin kenarında kurulmuşsa buradaki inler ve kaya kovukları da ağız kısmı çevrilerek ağıl olarak kullanılmaktadır. Eski yayla konutlarının yapımında kullanılan malzemeler, en yakından, kolay ve ucuz bir şekilde elde edilen malzemelerdir. Böylece yaylacı köylüler doğal ortamın sağladığı elverişli koşulları değerlendirerek meskenlerini oluşturmuşlardır. Yayla meskenlerinin ana yapı malzemesini yakın çevreden elde edilen ve kolay işlenebilen kalkerler oluşturmaktadır. Yeni yapılarda ise briket ve tuğla kullanılmaktadır. Ağaçların dal, gövde ve kabuklarından da yapı malzemesi olarak yararlanılmaktadır. Evlerin duvarları örülürken harç malzemesi olarak çamur (saman karıştırılarak) kullanılır. Ancak son yıllarda kum ve çimento kullanılmaya başlamıştır. Çatıların örtülmesinde genellikle ağaçların gövdelerinden oluşturulan tomruk kısmı kullanılmaktadır. Taş malzeme ile örülmüş olan meskenin iç duvarları çamurla sıvanarak hem daha korunaklı hale getirilmiş ve hem de daha estetik bir görünüm kazanmaları sağlanmıştır.

Tek oda olarak yapılan konutlar büyükçe bir odaya sahipken, bu odanın bir köşesi de mutfak görevi görmektedir. Mutfak olarak kullanılan köşede kap-kacak konulan yerden biraz yüksekçe bir raf (terek) ve duvarda asılı olan basit bir raf bulunur. Banyo odanın bir kenarına tahtadan çevrilerek basitçe yapılmıştır. Bu tür tek odalı konutların dış kısmı genellikle mutfak vazifesi görmektedir. Bir ocağın yer aldığı bu dış kısımda ekmek yapılır, yemek pişirilir ve bulaşıklar yıkanır(Şekil 3, Fotoğraf 20).

Fotoğraf 20: Dokuzalanı Yaylasında Betonarme Konut.

Şekil 3: İki Ailenin Kullandığı Ortadan Bölünmüş Yayla Meskeni (Ömer Yiğit ve Avni Yel’ in Yayla evi, 2016).

İki oda olan konutlarda ise ev ortadan ikiye ayrılmış, bir taraf mutfak diğer taraf ise gündüz oturma odası gece yatak odası olarak kullanılmaktadır. Bu odaların arası kilim ve halı gibi örtülerle bölünmüş olduğu gibi, bir kısmı da taş duvar ve ağaç dallarıyla da bölünmektedir. Mutfak olarak değerlendirilen odada yemek ve ekmek yapılan bir ocakta yer alır. Bu kısımda duvarlara monte edilmiş, kap-kacak konulan raflar bulunmaktadır. Bu oda aynı zamanda kiler vazifesi de görmektedir. Diğer odada ise yatak, giysi ve diğer eşyalar bulunmakta olup günün büyük kısmında kullanılır. Bu konutlarda su ve tuvalet yoktur. Tuvaletler daha çok konutun biraz uzağında etrafı taş ve ağaçlarla kapatılmış olan basit bir kulübeden ibarettir.

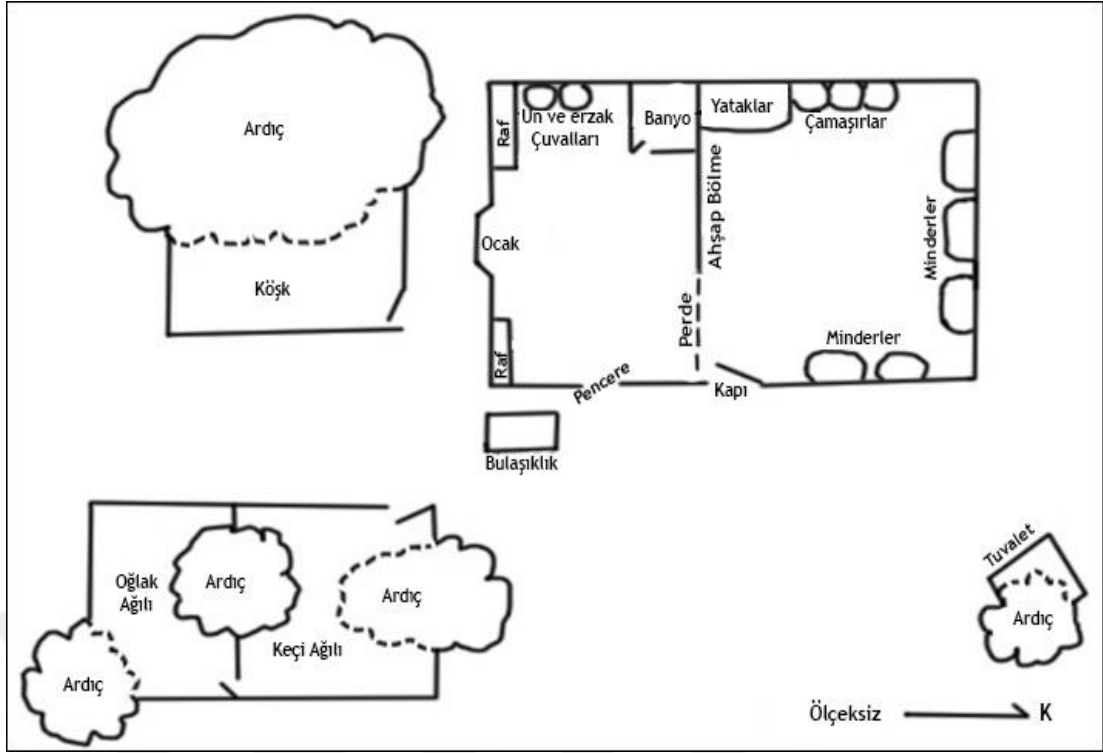
Araştırma alanında görülen bir diğer mesken tipi çardaklardır. Bu tip çardakları Somuncu çoban çardağı olarak isimlendirmiştir(Somuncu, 2005; 144). Çardaklarda büyüklüğüne göre tek ve iki odalı olabilmektedir. Evden daha basit bir şekilde yapılmış olan çardaklar yaylalardaki ilk yapılan sabit meskenlerdir. Yapı malzemeleri tamamen doğal çevreden elde edilen bu çardakların modern olarak yapılan türlerinde çatı örtüsü olarak galvanize saclar kullanılmaktadır. Çardağın yan duvarlarından ikisi yüksek olarak yapılır ve çatıyı taşıyacak olan ağaçların uç kısımları buralara yerleştirilir. Büyük olan çardakların ortasında çatıyı taşıyacak olan ağaçlara destek için birde direk bulunur. Yan duvarlardan ikisinin yüksekliği fazla değildir ve çatı iki yana eğimli olarak yapılır. Çardakların birçoğunda pencere bulunmaz ya da bulunan pencereler çok küçüktür(30x40 cm ebatlarında). Çatılarda örtü malzemesi olarak ardıç dalları ve ardıç ağacı kabukları kullanılır. Ardıç dalları çatıya sık bir şekilde döşenir ve bunların üstüne de ardıç ağacının kabuk kısmı yerleştirilir. Bu çatı örtüsünün ise

herhangi bir rüzgâr ve fırtınadan zarar görmemesi için üzerine *tandır* denilen düz tabakalı kireç taşları konulur. Çardaklar, az da olsa yazın meydana gelen yağışlardan ve güneş ışığından korunmak için genellikle bir ağaç altına yapılıır(Şekil 4,Fotoğraf 21-22). Sabit olan yayla meskenlerinin birçoğunun yanındaki eklentiden biri de köşk denilen yerden 1-1,5 metre yüksekliğindeki çok amaçlı olarak kullanılan basit yapıdır. Gölgesi koyu olan herhangi bir ağaç altına ahşaptan inşa edilen köşk genellikle dinlenme amacıyla yapılan bir eklentidir. Köşk, yemeklerin yenmesinden kışlık ürün olarak yapılan tarhanaların kurutulmasına kadar birçok amaçla kullanılmaktadır (Fotoğraf 23).

Yayla konutları dönemlik olarak kullanıldığı için çok özen gösterilmeden yapılmaktadır. Bu nedenle bunların büyük çoğunluğu sert kış koşullarından etkilenerek, yıpranmaktadır. Bunlar ilkbahar ve yaz başlarında tekrar tamir edilerek yaşanacak hale getirilmektedir. Özellikle çardaklar çetin kış şartlarından çok fazla etkilenmektedir. Evleri betonarme vb. tipte olan yaylacılar, yayladan ayrılırken eşyalarını yayla evlerinde bırakmaktadırlar. Bahçe tarımı ile uğraşan yaylacılar yayla evlerini kış döneminde depo olarak kullanırlar. Sonbaharda kesilen elmalar yayla evlerinin içine konulur ve ihtiyaç halinde köye götürülür ya da satışa çıkartılır. Çardaklarda oturanlar ise, yayladan dönüşte kap-kacak ve yatak yorgandan ibaret olan eşyalarını da beraberinde götürmektedirler.

Fotoğraf 21: Haçka Yaylasında Çardaklar.

Şekil 4: Çardak Planı

Fotoğraf 22: Oturulan ve Ahır olarak kullanılan çardaklar

Fotoğraf 23: Yayla Meskenlerinin Eklentilerinden Biri Olan Köşk.

1.5.4. Yaylaya Göç ve Yaylada Günlük Hayatın Seyri

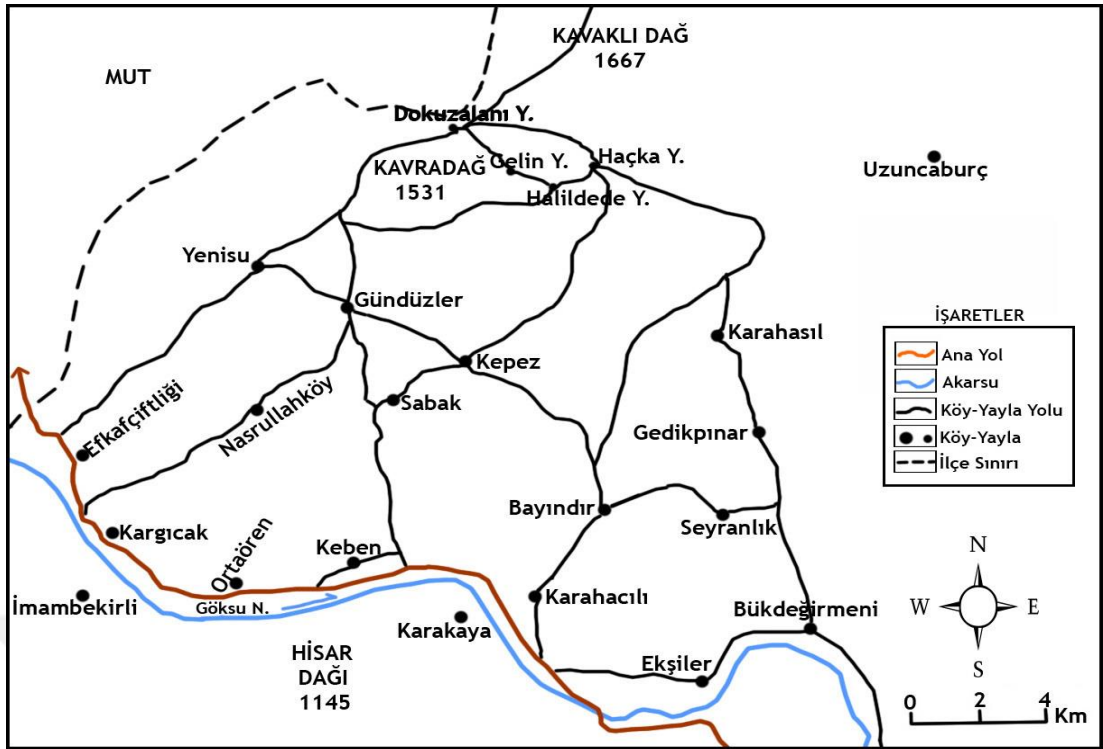
Araştırma alanındaki yaylalara iniş ve çıkış tarihleri köyden köye değişiklik göstermekle birlikte yaylacıların yaptıkları ekonomik faaliyetlere göre de farklılık arz etmektedir. Hayvancılık yapanlar genel olarak nisan sonu ve mayıs ayı başlarında hava şartlarına ve kar örtüsünün durumuna göre yaylaya çıkmaktadır. Yaylaya erken çıkmalarının nedeni yeşermiş haldeki otların kurumadan otlatılmasıdır. Hayvancılıkla birlikte tarımla uğraşanlar köylerindeki işi bitirdikten sonra yaylaya çıkarlar. Bu yaylaya çıkış işi de mayıs ayı sonuna kadar sürebilmektedir. Sadece tarımsal faaliyet için yaylayı kullanan kişiler ise mayıs sonu ve haziran başı gibi yaylaya çıkarlar. Yaylada ekilen arpa, buğday gibi tahıl ürünleri haziran ayı sonlarına doğru olgunlaşır, önce arpa sonra buğday hasat edilir. Art arda hasat edilen arpa ve buğday aynı zamanda patosa verilerek harman yapılır. Bu ürünlerin hasadı ve harmanı temmuz ayı içerisinde gerçekleşir. Nohut ekmiş olanlar ağustos ayında hasat eder ve eylül ayının başında köylere dönüş başlar. Çünkü köydeki üzümün hasat zamanı gelmiştir. Rekreatyonel amaçlı yaylaya çıkanlar tamamen hava şartlarına bağlı olarak göçlerine yön verirler. Havaların ısınmasıyla mayıs ayı başlarında yaylaya çıkarlar ve ekim ayı sonlarına kadar yaylada kalırlar.

Yaylalar ile köyler arasındaki mesafe kısa olduğu için yaylaya çıkış ve inişler uzun sürmez. Hayvanların göçü bazen yoldan bazen ise vadileri izleyen eski patikaları takiben birkaç saatte gerçekleşebildiği gibi sabah köyden otlatmak için çıkartılan hayvanların öğleden sonra yaylaya dönmesi şeklinde basitçe de gerçekleşebilmektedir(Yürüdü, 2006). Ailelerin Göçü ise genellikle Traktör veya kamyonetle yapılmaktadır. Nadiren de olsa hala at ve eşek gibi yük hayvanlarıyla da göçen vardır. Göç gerçekleşmeden önce yaylaya ilk eşyalar götürülür ve yayla konutları gözden geçirilir, varsa yıkık yerleri tamir edilir, iç sıvaları yenilenir,

önündeki otlar temizlenir, yakacak ihtiyacı (ekmek yapımı için) olan odunlar hazırlanır. En son göç tam olarak gerçekleşir ve yaylaya yerleşilir.

Yaylada günlük hayat oldukça yoğun geçmektedir. Bu yoğunluğun ana sebebi ekilen tüm mahsullerin yaz ayında arka arkaya hasat edilmesi, varsa hayvanların otlatılmasının ve bakımının yapılmasındandır. Rekreasyonel olarak yaylayı kullananlar ise hobi olarak oluşturdukları küçük çaplı bahçelerin bakımıyla ilgilenmektedirler. Tarım ile uğraşanlar sabahın erken saatlerinde kalkarlar, evdeki erkekler yakınlardaki ürünlerin toplanması ile uğraşırken, evde kalan kadın ya da kız çocukları, evde bulunan birkaç küçükbaş hayvanın sütünü sağlar ve kahvaltıyı hazırlar. Çocuklardan biri evdeki birkaç hayvanı yakın çevrede kuşluk vaktine kadar otlatır ve bütün aile bireyleri kuşluk vakti saat dokuz - on gibi sabah kahvaltısına toplanır. Kahvaltıdan sonra bütün aile ürün hasadı için tarlaya gider, öğleye kadar tekrar çalışma başlar. Saat on iki gibi gelinen tarladan, öğle yemeği, çay ve dinlenmenin ardından tekrar üç gibi tarlaya dönülür. İkinci vakti ise aile fertlerinin tamamı görevleri dâhilinde eve döner ve bir gün bu şekilde bitmiş olur. Yayladaki ürünlerin hasadı ve hayvanların otlatılması öğle sıcağından etkilenmemek için sabah ve ikinci vaktinin serinliğinde gerçekleştirilir. Tarım ve hayvancılığı birlikte sürdürenler biraz daha yoğun ve zahmetli bir yayla süreci geçirirler. Sabahın erken saatlerinde keçiler ve oğlaklar; koyunlar ve kuzular farklı kişiler tarafından otlatılmaya çıkarılır, kuşluk vakti getirilir. Yapılan kahvaltının ardından tarlaya ürün hasadına gidilir. İkinci vakti hayvanların sağımı ve otlatılması için saat üç gibi geri gelinir. Öğle yemeği için eve gelinmez tarlaya azık götürülür ve öğle arası tarlada geçirilir. Tarım ve hayvancılığın birlikte yapıldığı durumlarda, birden çok işin bir arada götürülebilmesi için ailedeki birey sayısının yeterli miktarda olması gerekmektedir. Hayvanların kırkımı, ürünlerin harmanın çekilmesi gibi işçiye ihtiyacın çok olduğu zamanlarda, işler komşu ve akrabaların da yardımıyla imece usulü yapılır.

Karahacılı, Değirmendere, Kargıcak gibi köylerden yaylaya çıkanlar yaz boyunca arada bir gidip köylerindeki bahçelerin sulamasını ve bakımını yapmaktadırlar. Yaylalarda cuma günleri çalışılmaz. Hem cuma namazını eda etmek hem de pazar alışverişini yapmak için merkezi konumdaki Gündüzler köyüne inilir. Yaylalarda yapılan tüm bu etkinliklerin yanında tarhana gibi kışlık yiyecekler yapılır, yeni çıkan buğdaylardan bulgur kaynatılır, kışın yakılacak olan odunlar hazırlanır, hasattan sonra tarlalar tekrar aktarılır (sürülür, havalandırılır) ve köye geri dönüş için hazırlıklar başlar. İlk olarak arpa, buğday, saman gibi yaz boyunca toplanan ürünler götürülür ve samanlıklar dolar. Sonrasında ise hayvanlar ve diğer eşyalar götürülerek yayladaki geçirilen süre nihayete ermiş olur. Hayvanların bir kısmı yaylada kasaba satıldığı için yayladan dönüşte hayvanları göçürmek fazla zahmetli olmaz. Yayla iyi değerlendirildiğinde köyün ekonomik yönden bir tamamlayıcısı olmasının yanında, bolluk ve bereketin de çok olduğu bir mekân halini alır.

Harita 9: Araştırma Sahasındaki Yaylalar ve Köylerin Ulaşım Haritası(Sarıbaş'tan yararlanılarak oluşturulmuştur).

1.6.Kavra Dağ'ı ve Çevresinde Göçebelik (Yörükler)

1.6.1.Göçebelik

Anadolu'nun güneyinde uzanan sıradağlar, bölgenin beşeri ve fiziki coğrafya şartlarının ortaya çıkmasında büyük etkiye sahiptir. Yükseltinin kısa mesafelerde değişmesi ve dağlık alanların fazlalığı, yaz ve kış mevsimleri arasında birbirinden farklı iklim değerlerinin görülmesine sebep olmuştur. Bu da bio-klimatik bakımdan farklı zonlar oluşturarak, hayvancılık açısından yıl içerisinde iki geçim sahası hazırlamıştır. Bunlardan birincisi alt zonda genellikle kışlak olarak kullanılan köyler ve arazileri, ikincisi ise üst zondaki dönemlik yerleşmeler ile yayla ve mera alanlarıdır(Tunçdilek, 1967; 20. Hadimli, Karakuzulu, Birinci, 2010). Göçebeler ise bu iki zon arasında mevsimsel farklılıklara bağlı olarak sürekli bir hareket halindedirler.

Göçebelik geniş kapsamlı bir kavramdır. Yaşamak için gerekli kaynakları elde edebilme faaliyetleri, avcılığa ve toplayıcılığa dayanan göçebe toplumlardan, çağdaş endüstriyel toplumlarda işçi olarak çalışan gruplara kadar pek çok yer değiştirme faaliyeti için kullanılır. Günümüzde ise göçebelik kavramı en tipik olarak, devamlı kalacak bir yeri olmayan ve genellikle hayvancılık yapan hareketli topluluklar için kullanılmaktadır. Bununla beraber değişen dünya şartları ve ekonomik modellere uygun olarak kavramın pek çok alt türü de ortaya çıkmıştır(Somuncu, 2005; 14. Hadimli, Karakuzulu, Birinci, 2010). Toroslardaki Yörük kültürü Akdeniz Havza'sındaki değişik ülkelerde bulunan coğrafi temelli transhüman kültürünün izlerini taşır. Yaylacılık kültürünün Anadolu'ya Orta Asya'dan göçen Türkler tarafından getirildiği ve Anadolu'daki göçer kültürün ana kökeninin Orta Asya olduğu

düşünülmektedir. Orta Asya'daki iklimin zamanla farklılaşması göçerliğin çevreye olan adaptasyonunu güçlü hale getirmiştir(Kavas, 2013). Toroslar çevresel ve kültürel özellikler bakımından kendi içinde tutarlı, tanımlı ve karakteristik bir bölgedir. Sonuç olarak Torosların bu karakteristik özelliği; küçükbaş hayvancılığı ve buna bağlı olarak ta göçebeliliği vazgeçilmez kılmıştır. Göçebelik en genel anlamıyla; hayvancılığa dayalı bir ekonominin belirlediği, konar-göçer, yarı-göçer ve yaylacı toplulukların geleneksel yaşama biçimidir(Kutlu, 1992).

Araştırma alanında göçebelik birçok yerde yaylacılıkla birlikte sürdürülürken, Kavra Dağ ve yakınlarında yarı göçebelik şeklinde sürdürülür. Dağ göçebeliliği ise sadece yöreyi kışlak olarak kullanan Sarıkeçililer tarafından devam ettirilmiştir. Alagöz(1993), göçebelerin devam ettirdiği bu yaylacılığı, Yörük (aşiret) yaylacılığı (veya Toros yaylacılığı) olarak tabir etmiş ve yerleşik Yörük yaylacılığı, yarı yerleşik Yörük yaylacılığı, göçebe Yörük yaylacılığı olarak üç alt bölümde ele almıştır.

1.6.1.1. Yerleşik Yörük Yaylacılığı

Yerleşik Yörük yaylacılığı araştırma alanında genellikle yayla yerleşmelerinin bulunduğu kesimlerde görülmektedir. Kutlu, yerleşik Yörük yaylacılığını şöyle tarif etmiştir: Ziraatın yanı sıra hayvancılık yapan, yaz aylarında hayvanlarıyla birlikte yaylalara çıkan dağ, orman ve ova köylülerinin ekonomik faaliyetidir. Yaylacılık olarak da nitelendiren bu yaşama biçimi, göçer hayvancılığın ülkemizde sürdürülen en son evresi ve en yaygın tipidir(Kutlu, 1992; 59). Bu Yörük grubunda meskenler sabittir, her yıl aynı yayla ve aynı kışlak kullanılır. Kışlak olarak köylerini kullanan bu Yörükler yayla olarak ise kendi mülkiyetlerinin bulunduğu yaylayı kullanırlar. Köydeki meskenleri modern olarak yapılmıştır ancak yayla meskenleri için aynı özen gösterilmemiş, sadece büyükçe bir çardak ve etrafındaki davar ağlarından oluşan birkaç eklentiden ibarettir. Hayvancılığın yanında azımsanmayacak derecede tarım da yapan bu Yörüklerde küçükbaş hayvan sayısı en fazla 50-60 civarındadır. Alagöz Kuzey Anadolu'da yaylacılığı anlatırken bunu Frödin'den, şöyle aktarmıştır: Hayvancılık amacı ile yaylaya çıkan ancak köyün etrafındaki tarlaları kendisine yetmeyen köylünün yaylada da ekin ektiğini belirterek bunu "*küçük yaylacılık*" olarak ifade etmiştir(Alagöz, 1993; 11). Haçka ve Dokuzalanı yaylasını kullanan Karahacılı köyü yörükleri ve Dokuzalanı yaylasını kullanan Kargıcak köyü Pamuklu Mahallesi yörükleri bu grubun en güzel örneklerini teşkil eder.

Bu tür göçebelik etkinliğinde iş gücüne fazlaca ihtiyaç duyulduğu için aile fertlerinin sayısı yeterli miktarda olmalıdır. Gittikçe iş gücünün azalması geride kalanların iş yükünü arttırır ve işleri azaltmak zorunda kalırlar. Bu azaltmayı da genellikle hayvancılıktan taviz vererek yapmaktadırlar. Çünkü yörede yapılan tarım faaliyetlerinin ekimi ve hasadı olmak üzere iki yoğunluk dönemi bulunur. Bunu da kendileri yapamaları bile işçiye yaptırırlar ya da tarlayı ortağına (yarıya) başkasına kiralarlar. Ancak hayvancılıkta böyle bir durum söz konusu değildir. Çünkü para ile çoban tutma âdeti yoktur ve herkes kendi hayvanıyla bireysel olarak ilgilenir. Haçka yaylasında oturan Karahacılı Köyü Yörüklerinden Hacı Tukur ve Musa Tukur kardeşler eskiden çok hayvanları olduğunu ve tarlalarının tamamını ekip biçtiklerini ifade ettiklerinde (2015 yılında) kocaman çardakları boşalmış, ağıldta 4-5 tane keçi kalmış ve sadece evin yakınındaki tarlayı ektiklerini geçmişini hatırlayarak üzüntü

içerisinde dile getirmişlerdir. Kendilerinin yaşlandığı için bu işi yapamaz hale gelmeleri ve çocuklarının da evlendikten sonra evden ayrılıp başka iş bulmaları (hayvancılık zahmetli olduğu için) atalarından gelen göçebeliliğin nihayetini belirlemiştir.

1.6.1.2. Yarı Yerleşik Yörük Yaylacılığı (Yarı Göçebelilik)

Yarı göçerlik; yerleşik düzende (köylerde) ekonomilerinin temelini göçer hayvancılığın oluşturduğu, göçebelikle yerleşiklik arasında bir ara tip olarak beliren köy-yayla hayatını yarı göçebe nitelikleri ağır basan biçimlerde sürdüren toplulukların yaşama biçimidir(Kutlu, 1992; 59). Bu göçebelilik tipinde tabir edilen, ekseriya hakiki göçebelerden farklı, ziraatle hayvancılığı birleştiren ve periyodik olarak sabit meskenlerde oturan tip kastedilir. Yarı göçebelerin birçoğunda kışlaklarda sürülerle devam ettirilen bir yaşam yoktur. Sürüler kış aylarını köyün dışında ve daha alçaktaki korunaklı alanlarda aileden birinin gözetiminde geçirirken, ailenin geri kalanları ise köydeki devamlı meskenlerine giderler. Yazın bütün aile fertleri hayvanlarla birlikte göç eder. Yazın hakiki göçebeler gibi çadırlarda, kışın ise daimi yerleşme yeri olan köylerde yaşanırlar. Hayvancılık geçimlerinin esasını teşkil eder, zirai faaliyetler talidir. Bütün bu özellikleri ile yarı göçebelerin yaşayış şekilleri, hem göçebelikten sedanter yaşayışa geçiş safhasına hem de ziraatle hayvancılığın kombine olduğu bir sisteme tekabül etmektedir(Denker,1960. Hadimli, Karakuzulu, Birinci, 2010). Dulkadir de yarı göçebeliliği şu şekilde tanımlamıştır: Konar-göçerlikten kısmen çıkmış, yarı yerleşik hale gelmiş olanlar vardır. Bunlar kışın köy kimliğindeki yurtlarında oturur, yaz aylarında ise yakın mesafedeki yaylağa çıkarlar. Bunların kışlakları ve yaylaları ya kendi mülkleri ya da devletçe intifa hakkı tanınmış, tasarrufa yetkili oldukları tahsisli yerlerdir(Dulkadir, 1997, 16). Sonuç olarak, yarı yerleşik haldeki göçebeler, hayvancılığın ağırlıklı olduğu ve bunun tarımsal faaliyetlerle desteklendiği ekonomik bir uğraşı içinde olmuşlardır(Somuncu, 2005, 217).

Bu göçebelilik türüne araştırma alanındaki her yerde rastlanılmaktadır. Ancak her köyün Yörüklerinin kullandığı mevkiiler ayrıdır. Gündüzler köyü Yörükleri Gelin Yaylası, Haçka Yaylası, Kavra Dağı ve yakınına kullanırken, Yenisu köyü yörükleri Ekisce mevki, Dokuzalanı Yaylası ve Toprak Tepe mevkiilerini kullanırlar. Yayla meskenleri çadırdan ibaret olsa bile hemen hemen her yıl aynı yaylak alanını kullanmaktadırlar. Hayvancılığın yanında tarım yaptıkları için tarım alanlarına ulaşım kolaylığı sağlaması amacıyla, yaylak alanları olarak kendi mülkiyetlerine yakın olan yerleri tercih ederler.

Araştırma alanında yaz - kış her hangi bir şekilde yer değiştirmeyip, aynı mekânı kullanarak hayvancılık yapan Yörükler de mevcuttur. Bunlar köydeki meskenlerini hemen hemen hiç kullanmazlar sadece kış döneminde okul çağındaki çocuklar ve bunlara bakan evin yaşlı kadını ya da büyük kızı kalır. Bunların kaldıkları meskenleri biraz daha profesyonelce yapılmış branda (naylon) çadırlar oluşturur. Yerleşme için dolin (koyak) gibi korunaklı alanlar ve su kaynaklarına yakın yerler seçilir. Mecbur kalmadıkları müddetçe yer değiştirmezler (göç etmezler). Yurtlarında bilinmeyen bir salgın hastalık vuku bulup hayvan kaybı yaşanmaya başlarsa, davar ağullarında tüketilemeyen pire meydana gelirse, kuraklık olup etraftaki otlak, çalılar ve su kaynaklarında azalma başlarsa çok uzak olmayan başka bir yurda göç ederek

hayatlarını orada devam ettirirler. Yıl boyunca yer değiştirmedikleri için bazı yıllarda kışın aşırı kar yağışları kendilerinin ve hayvanlarının hayatlarını olumsuz yönde etkileyebilmektedir. 2016 yılındaki yoğun kar yağışı ve iki metreye yaklaşan kar kalınlığı yörüklerin hayatını oldukça zorlaştırmış ve köyleri ile yurtları arasında bağlantıyı kesmiştir. Zaman zaman hayvanlar için yapılan kapalı ağılların çatısı karın ağırlığına dayanamayarak çökmektedir. Yağmurlu havalarda ağaç altındaki ağıllara yıldırım düşmekte ve birçok hayvan telef olabilmektedir. Yenisu köyünden Yörük Halil İbrahim atalarından gelen bu mesleği artık (15-20 yıldır) bu şekilde devam ettirdiğini ifade etmiştir. Gündüzler köyünden Yörük Halil Sezer de Keven Beleni mevkiindeki yurdunda yazı ve kışı geçirmektedir. Araştırma alanında bir elin parmağını geçmeyen bu Yörük grubunda tarımsal faaliyetler ya hiç yapılmaz ya da ailenin ihtiyacını karşılamaya yönelik olarak az miktarda yapılır. Hayvanların kışlık yem ihtiyaçları ve aile bireylerinin gıda ihtiyaçları güzden toplu bir şekilde alınır, kışa hazırlıklı başlanır. Çünkü kışın uzun süre köyelerine ve pazara inememe ihtimalleri vardır.

Asıl yarı göçebe gruplar daha çok Kavra Dağı çevresinde ikamet ederler. Her yıl aynı yurdu kullanan bu Yörükler, Kavra Dağı'nı yaylak olarak seçerken kışlak olarak ise kendi köyelerinin yakın çevresini, Kavurkalesi Tepe'nin güney yamaçlarını, Sakıztapırı Tepe'nin güney yamaçlarını, Köristen Mevkiini, Karakisle Mevkiini kullanmaktadırlar (Şekil 1). Köyelerine en fazla 3-4 km uzaklıktaki korunaklı vadi içleri de yine kışlak olarak seçilmektedir. Buralar kar yağışlarından ve soğuklardan çok az etkilenir. Bu vadi içleri maki türleri açısından da oldukça elverişli bir otlak sahasına sahiptir. Hayvanların kışlık yiyeceklerini sandal ve pınar oluşturur. Bu sayede hayvanların yemlenmesi azaltılarak masrafta düşüş meydana getirilir. Bir kişi hayvanlarla ilgilenirken ailenin diğer bireyleri köydeki işleri takip eder. Özellikle Gündüzler köyünde kış devresi de yaz mevsimi gibi yoğun şekilde geçer. Çünkü bağ ve bahçelerin budanması, sürülmesi gibi bakımları kış ve ilkbahar devresinde yapılır. Yine çocukların okula gidip gelmesi de evden sağlanır. Hatta çoğu günde hayvanların yanında kalan kişi de yemek için köydeki eve gelir. Kış mevsimini bu şekilde çıkaran yarı göçebe Yörükler, ilkbahar geldiğinde göç hareketlerine başlarlar. Gündüzler köyünde Mustafa Pınar, Sami Yel, Mustafa Atalay, Hulki Bodur, Muhammed Özel yarı göçebe Yörükleri oluştururken Yenisu Köyünde ise Tuncay Temel, Şuayip Temel, Durhasan Temel, Zeynel Yılmaz, Ayşen Akın yarı göçebe Yörükleri oluşturan başlıca ailelerdir. Yenisu köyü daha çok yarı göçebe hayvancılıkla uğraşırken, tarım faaliyetleri geri planda kalmaktadır. Ancak Gündüzler köyünde ise tarım faaliyetleri biraz daha yoğun olarak yapılmaktadır. Bunun nedeni tarım alanlarının yeterli olması ve ekonomik getirisi yüksek olan bağcılığın profesyonelce yapılmasıdır. Yenisu köyündeki tarım alanlarının dar olması halkın hayvancılığa yönelmesi için yeterli bir nedendir. Gündüzler köyü için bağcılık önemli bir geçim kaynağı olduğundan bazı yarı göçebeler yaylak olarak bağlarının yakınına kullanırlar. Güzün bağ bozumu zamanında sürülerini büyük bağ alanlarının yanında üzümler hasat edilinceye kadar (15-20 gün) konaklatırlar. Üzümler bittikten sonra ise asıl kışlaklarına dönerler.

Araştırma alanındaki Yörükler için ne kadar kışı köyelerinde geçiriyorlar desek de kışı köyelerinde değil, köyün yakınındaki kışlaklarda geçirirler. Sürekli meskenlerini bulunduğu köy ile sıkı bir ilişki içinde olan bu kışlak, köye yakın tutulmaya çalışılır. Sonbaharda sürünün kışlağa geldiği zamandan oğlakların doğumuna kadarki sürede

tek kişi sürü ile kalırken oğlaklar doğmaya başladıktan sonra aile fertleri sürünün yanına gelir. Çünkü sürünün çoğalması iş gücüne olan ihtiyacı artırır.

Yöredeki yarı göçebelik kendi içerisinde küçük farklılıklar arz etse de genel karakteristik özellikleri ile aynı ya da benzer bir yapıya sahiptir. Bu durumu, Somuncu Aladağlar' da göçebelikle ilgili yaptığı çalışmasında şu şekilde dile getirmiştir: “Yarı göçebelikte, gerçek göçebelikten yerleşikliğe doğru yönelmiş bir hayat tarzı söz konusu iken, araştırma alanındaki bu durum, yarı göçebelerin yaşantısının göçebelerinkine daha yakın olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak bu özellik, sözü edilen grupların gerçek göçebe oldukları anlamına gelmemektedir. Çünkü yukarıda kısaca değinildiği gibi, yarı göçebelerin köylerde sabit meskenleri ve tarlaları bulunmakta yılın belirli döneminde tüm aile bu evlerde oturmakta ve tarımsal faaliyetlerle uğraşmaktadırlar. Zaten bu özellik, onların gerçek göçebelere kesin olarak ayrıldıklarını göstermektedir. Alandaki yarı göçebelerin yaşam tarzının genel tanımlara tam olarak uymaması, Kutlu'nun da belirttiği gibi ülkemizdeki göçebe hayvancılık faaliyetlerinin (göçebelik, yarı göçebelik, yaylacılık) her bölgede ve her zaman, ideal formlarında olmadığını ya da bu özelliklerin tümüne sahip olmadığını göstermektedir(Kutlu, 1987; 28).”

1.6.1.3. Göçebe Yörük Yaylacılığı (Dağ Göçebeliği)

Araştırma sahasında tam olarak dağ göçebeliği görülmemektedir ancak yöreyi kışlak olarak kullanan Sarıkeçililer, dağ göçebeliğini sürdüren tek topluluktur. Konar-göçer bir hayat sürdüren bu toplulukların yaşamı, bütün yıl boyunca çadırda, kışın alçak kesimlerdeki düzlüklerde ve vadilerdeki korunaklı kışlaklarda, yazın ise yüksek dağlık alanlardaki yaylalarda geçmektedir(Somuncu, 2005; 165). Mevsime bağlı olarak yaylak ve kışlak arasındaki bu göç hareketini otlakların durumu ve hava şartları belirlemektedir. Genelde kışlak olarak Akdeniz Bölgesinin sahil kesimlerini (Gülнар, Aydınçık, Silifke üçgeni) kullanan Sarıkeçililer, araştırma alanında 6 çadır (aile) olarak tespit edilmiştir. Göksu Nehri kenarındaki 200 metre yükseltiden, 750-800 metreye kadar olan korunaklı vadi içlerini kullanan Yörükler ilkbaharın gelmesiyle nisan ayı ortalarında göçe başlarlar, Karaman ve Konya ili sınırları içerisinde yazı geçirdikten sonra tekrar kışlaklarına dönerler.

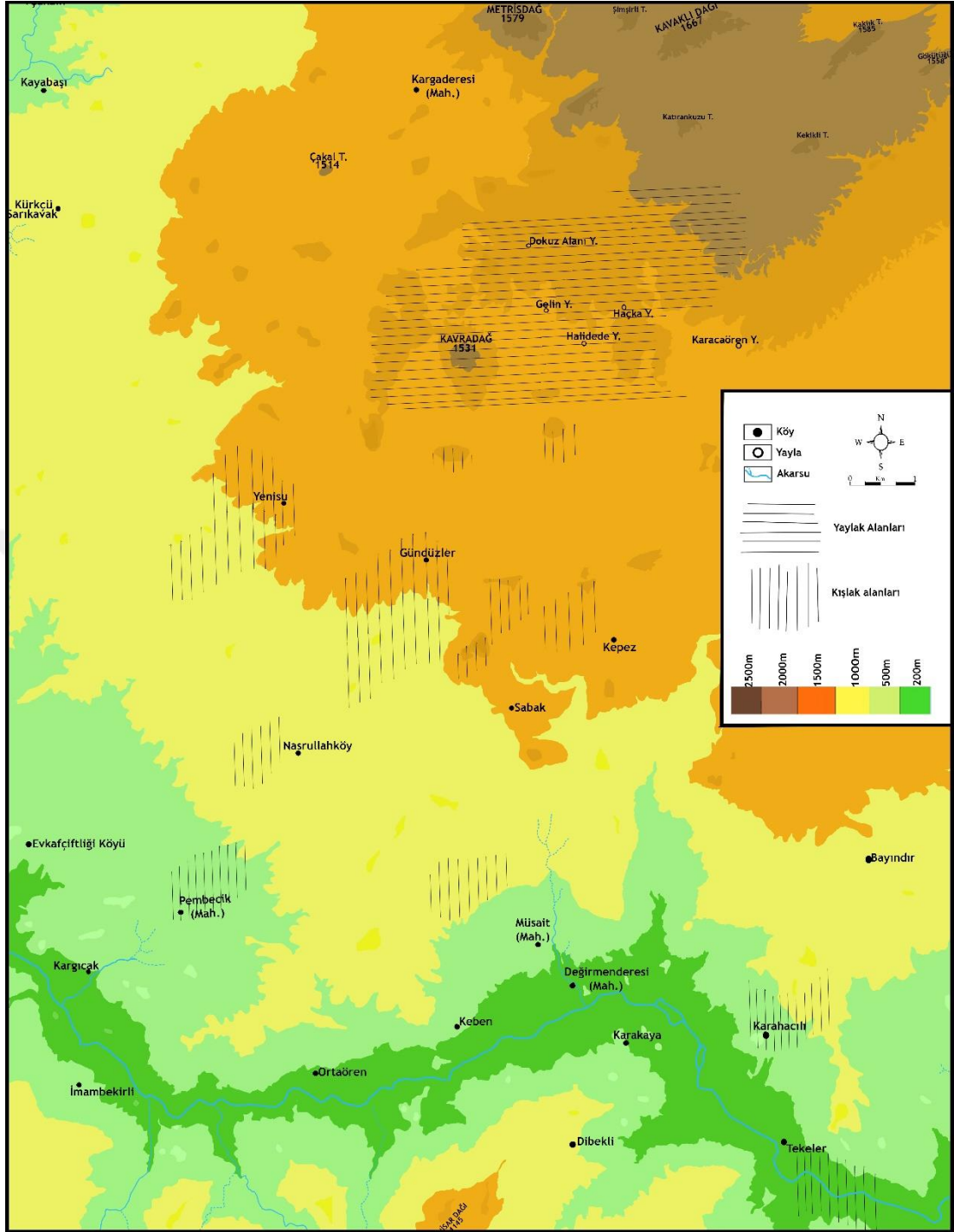
Yöredeki göçebeliği Hütteroth Güneydoğu Toroslarda göçebe hayvancılık çalışmasında tam olarak ifade etmiştir. Zira faaliyetlerle hiç ilişkisi olmayarak yalnız hayvancılığın temin ettiği ürünlerle geçinen, hayvanları ile birlikte etnik grup halinde, çadırını dağ otlaklarından istifade etmek üzere, yazın dağların yüksek mıntıklarına nakleden ve kışın karsız step mıntıklarına göç eden dağ göçebelerini teşkil etmektedir(Denker, 1960; 140). Nitekim Yenisu köyü güneyindeki Koçaş mevkiinde kışlayan Sarıkeçili İbrahim Öksüzoğlu'na bağı-bahçesi, tarlası olup olmadığını sorduğumuzda ağıldaki keçilerini göstererek “bizim her şeyimiz bunlar” diye cevap vermiştir. Karaman'daki evlerinde ise okuyan çocuklarının kaldığını dile getirmiştir. Dağ göçebeleri tarımsal faaliyetlerde bulunmasalar da geleceğe bir yatırım olarak Karaman, Silifke, Gülнар gibi şehirlerden konut almaktadırlar. Ancak aldıkları bu meskenlerine yıl boyunca neredeyse hiç uğramazlar. Geleneksel bir yaşam süren dağ göçebelerinin tarımsal etkinlikte bulunmamasının nedenlerinin başında, ekim ve hasat için gerekli olan süre boyunca, belirli bir yerde konaklamıyor olmaları gelmektedir.

Dağ göçebelerinin hayatları hayvanlarının doğal ihtiyacına bağlı olarak form almıştır. Tarih boyunca otlaklar ve hayvanlar, göçün şeklini ve güzergâhını da belirlemiştir(Büyükcan Sayılır, 2012; 565).

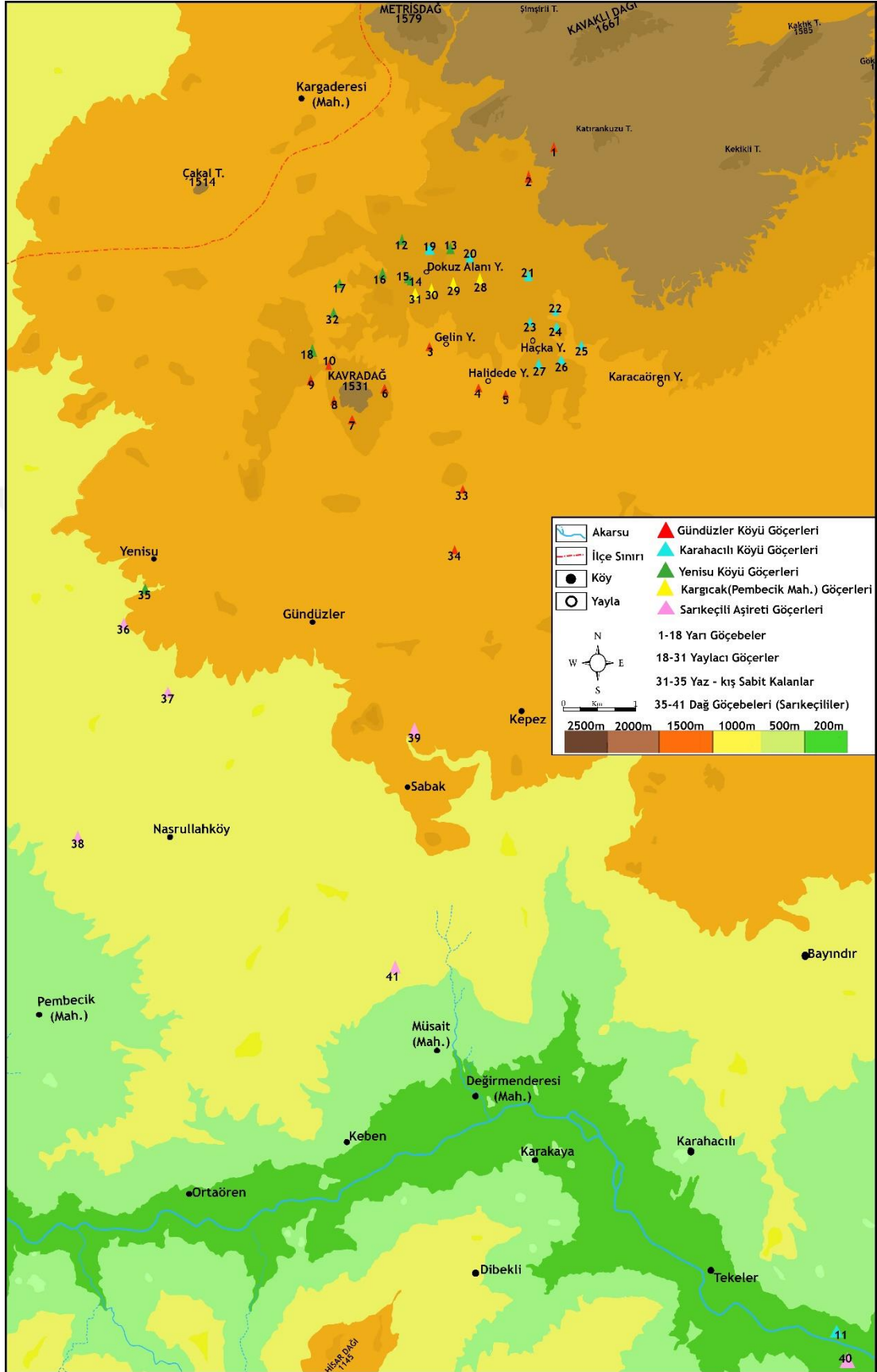
Genellikle “*döllük*” olarak adlandırdıkları kışlaklarında da, yaz aylarındaki gibi geçici tipteki meskenlerinde yaşayan dağ göçebeleri, kendilerine has yaşam karakteri ile sahadaki yarı göçebe ve yaylacı ailelerden kolaylıkla ayırt edilebilirler (Hadimli, Karakuzulu, Birinci, 2010; 354). Burada sözü edilen dağ göçebelerinin kışlakları Gündüzler köyü Karakisle ve Kaklık mevki, Yenisu köyü Koçaş mevki, Sabak köyü Tapır Tepesinin güneyi, Müsait mahallesi Kaş mevki, Nasrullah köyü yakınları ve Göksu vadisindeki Çoban çeşmesi mevkiidir. Yayla alanlarını ise Karaman ve Konya illeri sınırı içindeki bozkır alanları oluşturmaktadır. Kendilerine devlet tarafından tahsis edilen bu yaylak ve kışlaklar arasında yıl boyunca ritmik olarak hareket ederler. Yıl boyunca hareket halinde olan Sarıkeçililer yazın üç ay yaylada, beş ayda kışlakta oturdukları hesap edilirse yılın dört ayını da yollarda geçirmektedirler. Yaylak ve kışlaklarda yerleşik iki dönem, ilkbahar ve son baharda iki göç hareketi ile zaman olarak ayrı, sahada birbirine bağlıdır(Bazın, 1994, Dulkadir, 1997). 5 – 6 ay boyunca meşgul olunan kışlaklar yaylalara göre biraz daha düzenli bir hale getirilmiştir. Nisan ayına kadar herhangi bir şekilde konulan yerden, başka bir yere hareket edilmez ve hayat durağan şekilde devam eder. Kışlaklara genellikle kar düşmez olağan üstü kar yağışları felaketler doğurabilir. 2016 yılı kış mevsimi uzun yıllar görülmeyen kar yağışlarına sahne olmuş, Gündüzler, Yenisu ve Sabak köyü yakınlarına konan Yörükler zor anlar yaşatmıştır. Göksu vadisi ve Nasrullahköy yakınlarındaki Yörükler bu kış şartlarından çok fazla etkilenmemişlerdir. Ancak bu duruma tedbirli olan Yörükler, hayvanlarına saman, arpa ezmesi, çığit küspesi gibi ek yiyecek verirler. Kışlak, pastoral kaynakların azlığı ve keçilerin zayıf olduğu zor ve tehlikeli bir dönemdir. Sarıkeçili aşireti, ilkbaharın gelmesini ve güzel günlerin göçü başlatmasını sabırsızlıkla bekler(Bazın, 1994; 334).

Kışlak olarak her yıl aynı yere konmayan Sarıkeçililer genellikle bir önceki yıl konkladıkları yerlerin yakınlarına kış yurtlarını kurarlar. Bu yerler köylerin ve ilçenin yakınlarıdır. Çocukların eğitimi ve kendi ihtiyaçları yakınlarındaki bu yerleşmelerden temin edilir. Göksu vadisinde kışlayan Yörüklerin çocukları Silifke’de Tosmurlu ilköğretim okuluna giderken, Göksu vadisinin kuzeyinde kışlayanların çocukları da Keben köyü ilköğretim okuluna gitmektedir. Kendilerinin ihtiyaçlarını da çadırlarına yakın olan yerleşmelerden temin ederler. Yöreyi kışlak olarak kullanan bu Yörükler merkezi konumda olan Gündüzler köyüne her cuma günü gelirler, hem cuma namazını kılarlar hem de kişisel ihtiyaçlarını ve varsa hayvanlarının yem ihtiyaçlarını temin ederler.

Genellikle birkaç çadır (oba) halinde bir arada görülen Yörükler, söz konusu edilen araştırma sahasında ayrı ayrı oturmaktadırlar. İki ailenin çadırları arasında 4-5 km kadar mesafenin olduğu görülmüştür. Bunun nedeni ise kışlak için tarif edilen yerlerin kaymakamlık (orman genel müdürlüğü) tarafından, orman alanlarına zarar verilmemesi amacıyla bilinçli olarak belirlenmesindedir. Sonuçta hem orman alanları daha az zarar görecektir hem de orman altı örtüsü konumundaki maki çalılıkları daha az tahrip edilmiş olacaktır.

Harita 10: Araştırma Alanındaki Yaylak ve Kışlak Sahaları

Harita 11: Araştırma Sahasındaki Göçerler ve Göçebelik Türleri

1.6.2. Kavra Dağı ve Çevresinde Küçükbaş Hayvan Varlığı ve Buna Etki Eden Etmenler

Fiziki coğrafya şartları bölgelere göre ne kadar farklı ise, toplumların yaşayış biçimleri ve geçirdikleri aşamalarda o kadar farklıdır. Bazen doğal toplumsal gelişimler bir noktada zorunlu olmaktan çıkar; yaşam biçimi olarak tercih edilir(Büyükçansayılır, 2012; 565). Dolayısıyla coğrafya ve yaşayış uyumundan ortaya çıkan küçükbaş hayvancılık, benimsenen ve tercih edilen bir ekonomik faaliyet haline gelmiştir.

Araştırma alanındaki küçükbaş hayvan varlığını ve türünü de özellikle fiziki coğrafya şartları olmak üzere coğrafi şartlar belirlemiştir. Akdeniz Bölgesinin topoğrafik özellikleri ve büyük oranda bu topoğrafik özelliklerin etkisi altında bulunan iklim ve bitki örtüsü hayvancılık faaliyetlerinin temellerini hazırlamıştır. Silifke ilçesi geneline bakıldığında Göksu Nehrinin güneyinde kalan kısımda arazi eğiminin az olması ve toprakların verimli olması hayvancılığı geri planda bırakmıştır. Hayvan türü olarak ise daha çok büyükbaş hayvancılık tercih edilmiştir. Arazinin dağlık ve engebeli olduğu Göksu Nehrinin kuzey kesiminde ise daha çok küçükbaş hayvancılık (zorunlu olarak) tercih edilen bir ekonomik faaliyettir.

Kavra Dağ'ı çevresindeki köy ve yaylalarda küçükbaş hayvancılık büyük önem taşımaktadır. Doğal çevre şartları ile ekonomik faaliyetler arasındaki ilişki bunun başlıca nedenini oluşturmaktadır. Araştırma alanındaki köylerde, topoğrafya, iklim ve toprak şartları, tarla tarımını büyük ölçüde sınırlandırdığı için, bölge halkı geçim kaynağı olarak hayvancılığa yönelmiştir. Var olan tarım alanlarının ise sulanamaması tarımsal etkinliğin önündeki bir diğer engeldir. Gündüzler köyü ve Pamuklu Mahallesi tarım alanları yeterli olmasına rağmen sulama imkânının olmaması tarımsal faaliyetleri sınırlandırırken, Yenisu, Karahacılı, Kepez ve Sabak gibi köylerde ise arazinin dağlık ve engebeli olması tarımsal etkinlikleri sınırlandırmaktadır. Hayvancılığın önem taşımasındaki bir diğer neden ise, Ülkemizdeki kırsal kesimin genel karakterini yansıtmaktadır. Yani hayvancılık tarımı destekleyen bir yapıdadır(Somuncu, 2005; 145). Araştırma alanındaki köylerde her aile kendi ihtiyacı için hayvan beslemektedir. Özellikle dar gelirli aileler verimi yüksek olan 8-10 tane keçi besleyerek hem kendi ihtiyaçları olan tereyağı, peynir, yoğurt ve süt gibi ürünleri elde ederken, arta kalan kısımları da satarak aile ekonomisine katkı sağlarlar. Keçilerin oğlaklarının bir kaçı evin kurbanlık ihtiyacı olarak beslenir, diğerleri ise satılır. Evdeki bu hayvanlar fazla çoğaltılmaz. Evde beslenen bu hayvanların sayısı ailenin bakabilme durumuna göre artıp azalmaktadır. Ancak her aile kendi ihtiyacı için keçi beslemektedir. Bu hayvanlar çoğu zaman otlatmaya götürülmez, evdeki sebze, meyve ve ekmek artıklarını tüketirler. Aile bahçeye ve tarlaya gittiği zaman hayvanlara ot ve yeşil ağaç dalları getirir. Kışın hayvanlar saman, yem ve sandal dalları ile beslenir. Aile ekonomisinin bir parçasını oluşturan bu hayvanlar (keçiler), büyükbaş hayvanların çok az beslendiği araştırma sahasında ineklerin yerini tutmaktadır. Tabiri caizse *Keçi fakirin ineğidir* sözü tam da bu durumu ifade etmektedir. Hayvancılık yöre halkının geçmişini oluşturduğu için, bu faaliyetten kopmak biraz zaman almaktadır. Sürü sahipleri sürülerini satmış olsa bile evde beslemek amacı ile birkaç tanesini bırakmaktadır.

Araştırma alanında küçükbaş hayvancılığın yapılması ve beslenen hayvan türlerinin büyük çoğunluğunun keçilerden oluşması, hayvanlar ve doğal koşullar arasındaki ilişkiye bağlıdır. Koyunun genellikle kısa boylu ot topluluklarının ve arazinin düz olduğu alanlarda, nadas alanlarında otlatılmaya uygun olması araştırma alanındaki koyun varlığını sınırlandırmıştır. Arazinin düze yakın olduğu az eğimli alanlarda koyun sayısı fazla iken dağlık alanlarda koyun daha azdır. Sahada 2016 yılında en fazla koyun varlığına sahip köy 482 koyun ve 325 kuzu ile Kargıcak köyüdür(Pamuklu Mahallesi).

Keçiler ise, en dik ve sarp otlaklarda rahatlıkla otlarlar. Küçük cüsseli ve hareketli olan bu hayvanlar, dik yamaçlara ve kayalık yerlere kolayca tırmanır ve oradaki bitkileri de otlayarak değerlendirirler(Somuncu, 2005; 146) (Fotoğraf 24). Bölgedeki keçi varlığı bodur olan maki bitki örtüsüne bağlıdır. Karstik yapı sonucu toprak yüzeyinin kuruluğu ve toprak yetersizliği ot ve çayırların gelişmesini engeller(Kavas, 2013; 236). Bu durumda ise doğal olarak koyun varlığı kısıtlanırken keçi varlığı artmıştır. Yani araştırma alanında geleneksel yöntemlerle yapılan kıl keçisi yetiştiriciliği tamamen yer şekilleri ve bitki örtüsünün etkisi altında kalmıştır.

Geçmişte daha fazla olan kıl keçisi, Çevre ve Orman Bakanlığı'nın hazırlamış olduğu *kıl keçisi azaltma eylem planı* çerçevesinde azaltılmaktadır. Böylece kıl keçisi kademeli olarak azaltılıp, koyun beslenmesini teşvik edilerek İlçe Tarım Müdürlüğü ile sosyal yardımlaşma fonu tarafından koyun dağıtılması köylerde koyun sayısını arttırmaktadır. Ancak maki bitki örtüsünün bulunduğu engebeli arazilerde doğanın bir parçası haline gelmiş kıl keçisinin yasaklanarak koyun yetiştiriciliğinin teşvik edilmesi tabiatın kurallarını zorlayan bir durum arz etmektedir(Sarıbaş, Pınar, 2009; 375). Araştırma sahasındaki köylerde dağıtılan koyunların birçoğunun doğal şartlara uyum sağlayamayarak ölmesi bu alanların koyun yetiştirilmesi için uygun olmadığını gözler önüne sermiştir. Devletin küçükbaş hayvancılığa bir diğer etkisi ise veba aşılarının yapılması, anaç koyun ve keçiye maddi yönden destekleme yapılmasıdır. (2016 yılında hayvan başına 25 TL) devlet tarımsal alanda da destekler vermiştir. Fiğ tohumunun verilmesi ve fiğ ekenlere maddi destek verilmesi bunlardan bazılarıdır. Müracaat edenlere ihtiyaçları dâhilinde küçükbaş hayvan verilmesi devletin hayvancılığa desteklerinin başında gelir. Ancak bütün bunlara rağmen hayvan sayılarında artma değil azalma meydana gelmektedir.

Araştırma sahasının maki bitki örtüsü bakımından zengin olması, dağlık ve engebeli olması keçi yetiştiriciliğini zorunlu kılmıştır. Bunun yanındaki düz ve düze yakın alanlarda da koyun yetiştirmiştir. Koyun yetiştirilmesindeki bir diğer amaçta geçmişten gelen alışkanlıkların kolay terkedilmemesidir. Sahada 2016 yılında toplamda 4678 küçükbaş hayvan bulunmaktadır. Bunun 3166 başını keçi oluştururken, 1519 başını ise koyun oluşturmaktadır. Araştırma alanındaki en fazla küçükbaş hayvana 356 baş koyun ve 1070 baş keçi ile Gündüzler köyü sahiptir. Bunda Gündüzler köyünün nüfusunun fazlalığı ve doğal şartların hayvan beslemeye uygun olması etkilidir. En az hayvana ise 56 baş koyun ve 790 baş keçi ile Karahacılı köyü sahiptir(Tablo 8). Karahacılı köyünün arazilerinin sulanabilir nitelikte olması hayvancılığın gerilemesine yol açmıştır. İlçe Tarım ve Hayvancılık müdürlüğünden alınan bu veriler ve arazide yapılan gözlemler karşılaştırıldığında hayvan sayılarında tutarsızlıkların olduğu ortaya çıkmıştır. Çünkü ilçe tarım ve hayvancılık çalışanları

kayıt altına alma (küpeleme) işlemini aralık - nisan aylarında yapmaktadır. Bu tarihten sonra doğan oğlaklar ve özellikle güzün doğan kuzular kayıt altına alınmamaktadır. Evlerde beslenen keçiler de hiçbir şekilde kayıt altına alınmamaktadır. Bütün bunlar göz önünde tutulduğunda hayvan sayılarında kayda değer bir değişme söz konusu olmaktadır.

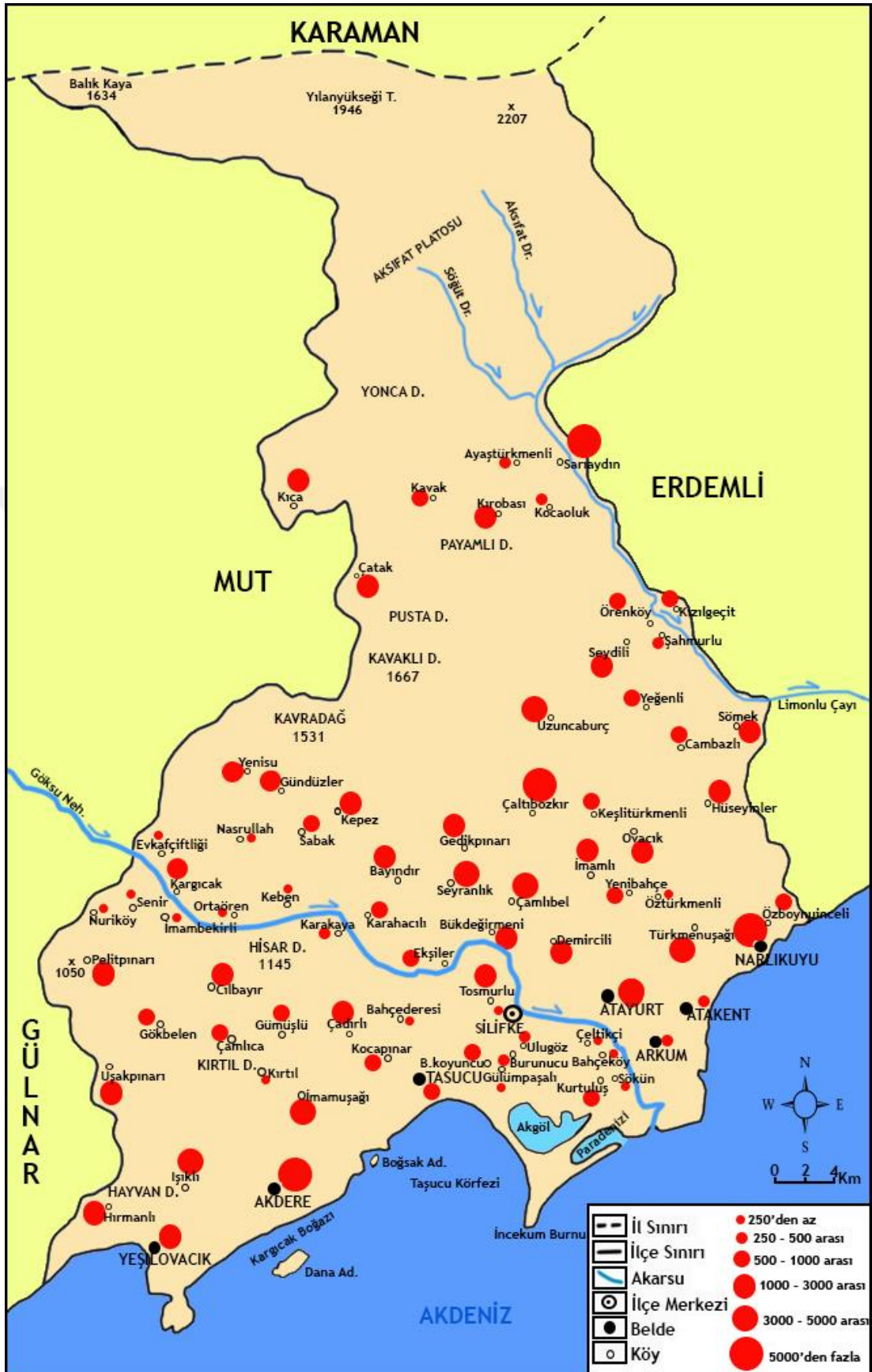
Tablo 8: Araştırma Alanındaki Köylerin Küçükbaş Hayvan Varlığı(2016)

Yerleşme Adı	Koyun	Kuzu	Keçi	Oğlak	Anaç	Toplam
Gündüzler Köyü	215	141	636	434	851	1422
Karahacılı Köyü	33	23	469	321	502	811
Kargıcak(Pamuklu)	482	325	303	207	785	1304
Yenisu Köyü	210	144	473	323	683	1141

Kaynak: Silifke İlçe Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü

Fotoğraf 24: Karstik Arazide Otlayan Kıl Keçileri

Harita 12: Silifke İlçesinde Köylere Göre Küçükbaş Hayvan Dağılışı (2016)

1.6.3. Yaylalarda Hayvan Sürülerinin Yapısı ve Otlatılma Düzeni

Yörüklerde hayvancılık hayati önem taşımaktadır. Esasen Yörüklüğün devamı için Yörük geleneklerine göre yaşamının anlamı bir bakıma hayvancılıkla meşguliyetin bir gereğidir. Yüzyıllardır hayvancılıkla geçimlerini sağlayan Yörükler ekonomilerinin temel ürünü olan keçi beslemektedirler. Bunu Deve, at ve eşek gibi yük ve binek hayvanları takip etmektedir. Araştırma alanında küçükbaş hayvan olarak keçi önde gelmektedir. Şartların uygun olduğu yerlerde ise koyun beslenir. Sonuçta hayvanların cinsi otlak olanaklarına ve arazi yapısına sıkı bir şekilde bağlıdır. Koyun ve keçi bir arada beslenmez, ikisinin bir arada görüldüğü enderdir. Diğer hayvanlardan genellikle at ve eşek görülürken deveye hiç rastlanılmamıştır. Genellikle dağ göçebelerinde görülen develer, göçün artık motorlu taşıtlarla gerçekleştirilmesi sonucunda ihtiyaç kalmadığı için satılmıştır.

Araştırma alanındaki küçükbaş hayvan sürüleri göçebelerin türüne göre değişmektedir. Yaylacı göçebelerde 30-60 baş arasında küçükbaş hayvan bulunmaktadır. Aynı zamanda azımsanmayacak derecede tarımsal etkinliklerle de uğraşan bu grup iki faaliyetin birlikte yapılması zahmetli olduğu için sürülerini çoğaltma eğiliminde değildir. Sürünün içerisinde en iyilerini seçip diğerlerini satarak sürüyü bakabilecekleri sayıda tutmaya çalışırlar. Yarı göçebelerde 100-150 baş arasında küçükbaş hayvan bulunmaktadır. Bu grupta tarımsal etkinlikler önemli bir paya sahip olmadığı için hayvan sürüleri ekonomilerinin temelini oluşturmaktadır. Bundan dolayı hayvan sayıları biraz fazla tutulmaya çalışılır. Dağ göçebeleri araştırma alanındaki en fazla hayvana sahip olan gruplardır. Hayvan sayıları en az 150-300 baş arasında değişmektedir. Bu grubun varı yoğu her şeyi besledikleri küçükbaş hayvan sürülerinden ibarettir. Beslenen hayvan sayılarını, göçebeliğin türünün belirlenmesinin yanında ailedeki kişi sayısı, otlakların ve tarım alanlarının durumu, ailenin ekonomik durumu ve bu işin zahmetli bir uğraş olması da etkilemektedir.

Küçükbaş hayvan sürüleri hayvan beslemedeki amaçlara göre farklı özelliklere sahiptir(Somuncu, 2005; 148). Sürüler, anaç koyun ve keçi sürüsü, kurbanlık için beslenen toklu ve seyis (bir yaşını bitirip iki yaşından gün alan erkek keçi) sürüsü, kuzu ve oğlak sürülerinden oluşmaktadır. Bu sürülerin her birinin otlatılması ve bakımı ayrı olarak yapılmaktadır. Kurbanlık olarak beslenen hayvanlar özel olarak yemlenir ve ayrı bir bakıma tabi tutulur. Yine aynı şekilde oğlaklara ve kuzulara da besin takviyesi olarak besi yemi verilir.

Küçükbaş hayvan sürülerinin otlatılma düzeni yaylada ve kışlakta farklı olmaktadır. Başta şunu belirtmek gerekir ki, araştırma alanındaki Yörüklerde sürüye çoban tutma âdeti yoktur, her aile sürü sayısı kaç olursa olsun kendi hayvanlarını otlatır. Yalnızca evde beslenen hayvanların (birkaç tane) güz mevsiminde yüğürlmesi (çiftleşmesi) için çobana (büyük sürü sahiplerine) katılır ve ilkbaharda kuzlamadan getirilir. Yaylada küçükbaş hayvan sürülerinin otlatılma düzeni şu şekildedir: Günlerin uzun ve havaların sıcak olduğu bu dönemde hayvanlar sabahın ilk saatlerinde serinlikte otlatılmaya çıkartılır ve saat 10:00 -11:00 gibi geri ağıla getirilir ya da çadırın yakınındaki bir koyakta günün en sıcak vaktini geçirirler. Sabahın ilk saatlerinden kuşluk vaktine kadar olan bu otlatmaya *kuşluklatma* denir. Oğlak sürüsü keçilerden sonra çıkartılarak emişmesi önlenir ve keçilerden önce ağıla getirilerek yemlenir.

Keçilerin sağımı öğleden sonra iki buçuk-üç gibi yapılmaya başlanır. Sağımdan sonra oğlaklar büyük bir itişip kakışma ile anneleri ile buluşup emişirler. Saat dört buçuk-beş gibi sürüler tekrar ayrılarak farklı yönlere otlatılmaya götürülür. Akşamüzeri yedi buçuk gibi ağıla getirilir. Hayvanların gece otlatılma işine *ördürüm* adı verilir. Hayvanın en yakın otlakta gece otlatılması olayına denir. Hayvanlar kendiliğinden kalkar ve yayılmaya çıkar, sürü sahibi ise hayvanların kalktığından haberdar olmak için sürünün önde gelen keçilerinden birinin ayağına ip bağlayarak bir ucunu da kendine bağlar, çadırın yakınında yatan bu keçi kalkınca çoban da kalkar ve hayvanlar otlatılır. Bu ördürüm işlemi araştırma alanında sadece dağ göçebelerinde kalmıştır. Diğer gruplarda ise hayvan sayıları az olduğu için bu işlem artık yapılmamaktadır, hayvanlar sadece gündüz otlatılmaktadır. Kışlaklarda, hayvan sürüleri güzden itibaren azaltıldığı için otlatılma düzeni biraz daha durgundur. Kışlaklarda davar kuşluklatılmaz sabah saat 8:00-9:00 gibi çıkan hayvanlar ikindi vaktine kadar yayılırlar. Hayvanlar çadıra geldiği zaman ağıla katılmaz serbest şekilde ağılın etrafında durur, akşam vakti ağıla katılır. Yazın olduğu gibi Kış mevsiminde de keçiler ve kasaplık için beslenen erkek hayvanlar ayrı otlatılır. Şubat ayına kadar sakin devam eden kışlaktaki hayat keçilerin kuzlaması ile birlikte yoğunluk kazanır. Kuzlayan keçiler 15-20 gün boyunca günde iki defa emiştirilir, oğlaklar otlatılmaya çıkartılmaz. Doğumundan bir ay sonra ise oğlaklara, ağaç dallarından ağıllarının içine yetiştirilecekleri yerlere asarak yedirilmeye başlanır ve ayrı bir sürü olarak otlatmaya çıkartılır. Kışın keçiler, sadece hayatlarını sürdürme bilecek kadar besleniyor olmaları ve oğlaklarını doyurmada zorluk çekmemeleri için hiç sağılmaz(Beşirli, 2007; 125).

Fotoğraf 25: Arpanın Hasat Edildiği (Firez) Tarlada Otlayan Kıl Keçileri.

Araştırma alanında yapılan küçükbaş hayvancılığın tamamında geleneksel yöntemler uygulanmaktadır. Küçükbaş hayvancılıkla uğraşan her vatandaş otlak alanı olarak genellikle kendi arazisi çevresini kullandığı için otlak ücreti ödememektedir.

Ancak sadece araştırma alanındaki dağ göçebelerini oluşturan Sarıkeçili yörükleri kışlak alanları için belli miktarda ücret ödemektedirler. Tüm göçerlerdeki asıl amaç, otlaklardan azami derecede yararlanmaktır. Bunun için yaylaya baharın gelişi ile çıkılır ve son güze (Kasım) kadar kalınır. Hayvancılığın yanında tarımla uğraşanlar ekinlerini biçtikten sonra anız ve başak kalıntılarını da (firez) başkalarının gütmesine izin vermezler, kendi hayvanlarını birkaç gün burada otlatırlar. Tarım alanları çadırdan uzak ise hasat bitinceye kadar çadır ve hayvanlar tarım alanı yakınına göçürülür bu sayede hem hasat için git gel yapılmaz hem de hayvanlar biçilen ekinlerin firezinde otlatılır(Fotoğraf 25). Yayladaki ürünlerin tamamı hasat edildikten sonra hayvanlar rahat şekilde otlatılır ve havalar soğuduğu zaman kışlağa inilir. Kışlakta hayvanların beslenmesi zayıf olduğu için yem (Küspe, arpa) ve saman ile hayvanlara besin takviyesi yapılır. Eğer hayvan sayısı azsa etraftan ağaç dalları kesilerek ve yazın kurutulan otlarla ahırdaki hayvanlar beslenir.

1.6.4.Yörüklerde Hayvanlara Verilen Adlar ve Hayvancılıkla İlgili Bazı Uygulamalar

Yörüklerde ekonominin temelini küçükbaş hayvancılık oluşturmaktadır. Küçükbaş hayvanlar içerisinde de keçi, koyundan daha çok beslenen bir hayvandır. Küçükbaş hayvanları deve, at ve eşek gibi yük ve binek hayvanları tamamlar. Ancak günümüzde deve yok denecek kadar azalmış, at ve eşek gibi binek hayvanları da gittikçe azalmaktadır. Bu azalmanın başlıca nedeni motorlu taşıtların hayvanların yerini hızlı bir şekilde almasıdır. Burada daha çok koyun ve keçi ile ilgili uygulamalar ve bunlara verilen adlardan bahsedilecektir.

Ülkemizin genelinde davar denildiği zaman keçi ve koyun sürüsü algılanmakla birlikte, araştırma alanında sadece keçilere davar denilmektedir(Gökşen, 2007, 136).

Koyunlara çeşitli yaş ve cinsiyetlerine göre verilen isimler:

- Kış kuzusu, Ası kuzu: kış ortasında doğan kuzular.
- Körpe kuzu: Mart nisan ayında doğan kuzular.
- Emlik: Koça gelemeyen (zayıf olduğu için) geç olarak koç tarafından aşılan koyunun mayısa doğru doğan kuzusu.
- Kuzu: Altı aya kadar koyunun yavrusunun adı.
- Toklu: Altı ayla bir iki yaş arası erkek koyun.
- Öveç: iki yaşından sonraki erkek koyun.
- Şişek: Altı ayla iki yaş arası dişi koyun.
- Marya: iki yaşından sonraki dişi koyun.
- Koç: yaşlı öveç (üç-dört yaş)

Keçilere çeşitli yaş ve cinsiyetlerine göre verilen isimler:

- Körpe: Yeni doğmuş keçi yavrusu.
- Oğlak: Altı aya kadar olan keçi yavrusu.
- Çebiç: Altı ayla bir yaş arası dişi ve erkek keçi.
- Yazmış: Bir yaşından sonraki dişi keçi.
- Keçi: İki yaşından sonraki dişi keçi.
- Seyis: Bir yaşından iki yaşına kadarki erkek keçi.
- Teke: İki yaşından sonraki erkek keçi.

Kart: Dört – beş yaşlı erkek keçi.

Erkeç: Hadım edilmiş erkek keçi.

Bunlar sadece genel olarak verilen isimlerdir. Bunlardan başka hayvanların renklerine, başlarına, alın renklerine, ayak renklerine, kulaklarının özelliklerine, boynuz durumlarına, huylarına, geldikleri yere göre, özel isimlerin, bitki isimlerinin de ad olarak verildiği görülmüştür. Yörüklerde hayvanları ayırt edici en önemli uygulamalardan biri de hayvanlara *iz* (en) vurmaktır. *İz* ler genellikle hayvanların kulaklarına (kesilerek, yakılarak) yapılır. Her Yörük çadırının *izi* farklıdır.

Koyun ve Keçilerde yapılan bazı uygulamalar:

Koç ve teke katımı, hayvanların çiftleşmesi için yapılan bir uygulamadır. Koç ya da teke dişi sürünün içine katılmadan ayrı bir yerde yemlenir ve özel bir bakıma tabi tutulur. Koç katımı cuma günü hariç her gün olabilir. Teke ve koçların katım zamanı eylül ayının 15-20'si ile ekim ayının 15-20'si arasındadır. Bu dönemde hayvanların gebeliğinin bozulmaması için tuz yedirilmez. Hayvanların hepsinin bir dönemde yavrulaması için dişiler ve erkekler ayrı olarak otlatılır ve zamanı gelince erkekler sürüye katılır. Bu işin yerli yerinde yapılması, sürü sahibinin kışın rahat etmesini ve kazanç bakımından verimli bir yıl geçirmesini sağlar.

Kuzulama: Koyun ve keçi beş ayda kuzular, koç ya da teke katımı erken olmuşsa hayvanlar kış ortasında yavrular bu da sürü sahibine hayli zor bir dönem yaşatır. Normal olarak hayvanlar şubat ayında kuzulamaya başlar ve 15 gün boyunca günde iki defa olarak sadece süt emerler. 15 günden sonra ise bir defaya indirilir ve yavaş yavaş otlatılmaya çıkartılır. Yeni doğan oğlaklar çadırın içine sobanın yanına getirilerek ısıtılır ve oğlaklar için ayrı olarak yapılmış oldukça korunaklı kuzluğa (ağıla) konulur. Oğlakların, kuzuların soğuk toprak üzerinde yatmaması için altlarına kuru çam yaprakları (çam pürü), yoksa kuru ot serilir ve birkaç günde bir değiştirilir. Kuzular, oğlaklardan daha önce süttten kesilir ve güzün her ikisi de analarından ayrılır. Yavrular süttten kesildikten sonra koyun ve keçiler bir iki ay kadar daha süt verir. Koyun keçiden daha önce yavruladığı için koyunun süttünün kuruması keçiden daha önce olmaktadır.

Koyun ve keçilerin kirkımı: Koyun, nisan ve ağustos olmak üzere iki defa kırkılır. Nisanda kırkılana yapağı, ağustosta kırkılana yün denir(Eröz, 1991, 136). Koyun ayakları bağlanarak yere yatırılarak kırkılır. Koyunun nisanda kirkımından elde edilen yapağı çepelli pis olduğundan genellikle satılır. Ağustosta kırkılan güz yünü ise temiz olduğu için ferdi ihtiyaçlarda kullanılır. Güz yünü kırkılmadan önce koyunların yıkandığı da görülmüştür. Keçi yılda bir defa olmak üzere koyunun tersine ayakta kırkılır. Haziran – temmuz dönemi keçilerin kirkım zamanıdır. Önce çebiçler ve seyisler, sonra da keçiler ve tekeler kırkılır. Keçi kırkılırken her tarafı kırılmaz arka ayaklarını olduğu yerler saçaklı (paçalı) olarak bırakılır. Göğsünü, dağda otlarken çalı çizmesin, güneş yakmasın diye böyle bir uygulamaya gidilmiştir. Tekeler ise biraz daha özenle şekilli olarak kırkılır. Kirkım işleri *kırklık* denilen makas görünümünde büyükçe bir aletle yapılır. Günümüzde modern kirkım makinaları çıkmış olsa bile araştırma alanındaki Yörüklerde elektrik olmadığı için bu alet kullanılmamaktadır. Kirkım için gelene herhangi bir ücret ödenmez, kirkım imece usulü olan yardımlaşma şeklinde yapılır. Hayvan sayısı az ise hane sahiplerinin kendisi

de kimseden yardım almadan hayvanlarını kırmaktadır(Fotoğraf 26). Büyük sürü sahiplerinde hayvanların kırkımı bittikten sonra, bir hayvanın kesilerek yenmesi adettir.

Fotoğraf 26: Keçilerin Kırılması.

Yörüklerde sürünün devamını sağlayacak olan oğlakların ve tekelik olarak ayrılacak olan oğlakların seçimi özenle yapılmaktadır. Her hayvan tekelik ya da keçilik olarak bırakılmamaktadır. Fiziki yapısı iri de olsa bir oğlak rasgele tekelik bırakılmaz. Oğlağın anası veya babası cins ise oğlak tekelik bırakılabilir, sonuçta sürünün devamını sürdürecektir ve kalitesini yükseltecek olan tekelemdir. Ayrıca sürü içerisinde az sayıda olan ala, beyaz, gök, kırmızı renkli veya geyik, halep, kilis çandır (melez), oğlaklar tekelik veya damızlık bırakılabilir(Gökşen, 2007; 134-148; Eröz, 1991; 133-142; Beşirli, 111-131; Dulkadir,1997; 75; Yalman(Yalgın),1.Cilt, 1993; 23; Meydan, 2016; 187,198).

Fotoğraf 27: Kıl Keçileri a) Özenle Seçilmiş Ala Keçiler. b) Kulağına En (iz) Vurulmuş Keçi c) Çadırın İçine Getirilen Yeni Doğmuş Oğlak (Körpe).

1.6.5. Hayvansal Üretim ve Ürünlerin Değerlendirilmesi

Eskiden günümüze Yörüklerin ekonomi üzerinde bazı etkileri söz konusudur. Günümüzde besi hayvancılığının yaygınlaşması bu durumu azaltmış olsa bile ekstansif şekilde yapılan küçükbaş hayvancılık yapıldığı yöreyi oldukça fazla etkilemektedir. Yörükler sahip oldukları geniş sürüler itibari ile birçok bölgenin et, yağ, yoğurt, peynir, süt gibi gıda ihtiyaçlarını karşılamaktadırlar. Yörüklerin ürettiği hayvansal ürünlerin çeşitleri ve yapıları bölgeden bölgeye değişmekle birlikte, günümüzde et ve peynir üretiminin başı çektiği görülmektedir. Bölgeler arasındaki bu ürün farklılığını yaşadıkları mekânlar ve besledikleri hayvanların çeşitleri belirlemektedir.

Araştırma alanındaki küçükbaş hayvancılık faaliyetlerinde en çok yarar sağlanan ürünler, süttten yapılan peynir türleri, tereyağı ve canlı hayvan ticaretidir. Bunları ise hayvanları kılları, (yün, yapağı) derileri ve gübreleri takip etmektedir. Hayvanların kuzulamaya başlamasıyla alınmaya başlayan süt, en çok mayıs ve eylül ayları arasında elde edilir. Hayvanların beslenme durumuna göre bu süre ve hayvanların süt verimi değişmektedir. Şubat - mart aylarında oğlakların büyük oranda annelerini emmeleri, kışlak alanlarındaki ot varlığının az olması bu mevsimde süt verimini düşürürken, oğlakların otukması (otları yemeye başlaması) ile yayla alanlarındaki ot veriminin yüksek olması, yaz aylarında süt verimini maksimum seviyeye çıkarır, koç veya teke katımıyla yüğülen hayvanlar eylül ayının ortaları gibi süttten kesilir.

Hayvanlardan alınan ürünler kısaca şu şekilde açıklana bilir: Ağız, hayvandan oğlak doğduğunda alınan kıvamlı (koyu) süte denir. Yoğurt, süttün iyice kaynatılması sonrasında ılıklaşınca mayalanması ile elde edilir. Bölgede maya olarak eski yoğurt (damızlık) kullanılır. Tereyağı, yoğurtun yanıkta (keçi derisinin bütün olarak çıkartılıp işlenmesinden sonra yapılır) bişşek denilen bir aletle usulüne göre karıştırarak (döverek) yağının yüzeye çıkartılmasıyla oluşur. Elektriğin olmadığı yerlerde bu uygulama devam ederken elektrik olan birçok yerde modern yayık makineleri ile tereyağı yapılmaktadır. Peynir; birçok türevi olmakla birlikte araştırma alanında en çok deri peyniri ve bez keselerde süzerek elde edilen ve bidonlara basılan peynir çeşidi yapılmaktadır. Peynirin ve tereyağının geri kalanından ise çökelek, lor gibi ürünler yapılır.

Araştırma sahasında süt ve yoğurt ticareti olmamakla birlikte diğer ürünlerin üretimi de zamana bağlıdır. Herkesin evinde kendisi için beslemiş olduğu hayvan süt ve yoğurt ihtiyacını karşılar. İlk olarak peynir üretilmeye başlanır. Hayvanlardan sağılan süttün soğumadan mayalanması lazımdır. Havanın soğuk olduğu zamanlarda ise süt biraz ısıtılarak peynir yapılır. İlkel olarak kullanılan maya yok denecek kadar azalmış, genellikle hazır olarak alınan mayalar kullanılmaya başlanmıştır. Yaklaşık olarak bir saat içerisinde tutan peynir bez keseye boşaltılarak süzülür ve üzerine taş bastırılarak suyunu iyice çıkması sağlanır. Bir gün bu şekilde süzülen peynir bidona ya da deriye basılarak saklanır. Peynirin arta kalan suyundan lor, lordan arta kalan sudan da tort elde edilir. Bu ürünler çökelekle karıştırılarak kışın tüketilir ticari amacı neredeyse hiç yoktur. Araştırma alanında peynirin ticari olarak getirisi büyüktür. Genellikle sipariş üzere çalışan Yörükler Kargıcak ve Gündüzler köylerindeki bakkallara da peynir vermektedir. Peyniri pazara çıkarma olayı yoktur. Keçi peynirinin

koyun peynirine göre daha az yağlı, kokusuz ve beyaz olması, keçi sayısının fazla olması ve halkın alışkanlıkları keçi peynirinin daha çok tercih edilmesini sağlamıştır.

Temmuz ayının sonunda süt yağlanmaya başladığı için, tereyağı yapım süreci başlamış olur. Tereyağı çok fazla ticarete konu olmaz aile kendi ihtiyacı ve yakınları için az miktarda yapar. Tereyağından arta kalan ayrandan elde edilen çökelek de az miktarda ticarete konu olur. Süt ve süt ürünlerini değerlendirilmesinde ilk olarak aile kendi ihtiyaçlarını temin eder, geri kalanını ise ticarete konu eder. Ticari olarak en çok yapımı zahmetsiz ve getirisi iyi olan (kg 15-20 TL, 2016) peynir üretilmektedir. Bu durumda ise elde edilen sütün tamamından tercihen peynir elde edilir (Bazın, 1994; 340). Sürüsü az olanlar birbirleri ile yardımlaşarak peynir ve tereyağı elde ederler. Bu uygulamaya *değişik* denir. Köylerde birkaç hayvanı bulunan ailelerin hayvanlarından elde ettikleri süt; peynir ve tereyağı yapımı için yeterli değildir, bu durumda ise birkaç ailenin sütü bir kişide toplanarak ihtiyaçları olan peynir ve tereyağı elde edilir. Bu işlem sırası ile tekrar edilir. Değişik ya da keşik de denilen bu yöntemde sütlerin ölçülmesi temiz bir çöpün işaretlenmesi (kertilmesi) ile yapılır. Elde edilen ürünlerin elektriğin olmadığı yaylalarda saklanmasında obruk denilen yere kazılmış çukurlar ya da in diye tabir edilen kaya kovukları kullanılır. Obruklarda ailenin sebze ve soğumasını istediği sular da saklanmaktadır.

Canlı hayvan ticareti de yörüklerin başlıca ekonomik kaynaklarından birisidir. Yaz boyunca yapılan bu hayvan ticareti için oğlaklar besiyeye tabi tutulur ve biraz daha gelişmeleri sağlanır. Araştırma alanındaki hayvanların satışa gelmesi için en az 5-6 aylık olması gerekmektedir. Kargıcak köyü ve Değirmendere mahallesindeki kasaplar kendi araçlarıyla çadır çadır dolaşarak hayvanları almaktadırlar. Hayvanların besilerinin iyi olması durumunda büyük ticari getiri (tek hayvan 400-500 TL, 2016) sağlamaktadır. Kurban bayramının yaz ayına denk geldiği dönemlerde ayakta hayvan ticareti daha elverişli olmaktadır. Birçok Yörük kurbanlık için satacağı hayvanı ayrı olarak beslemekte ve zayıflamaması için iğdiş (hadım) etmektedir. Kurbanlık olarak genellikle küçükbaş hayvanların tercih edildiği bölgede kurbanlık olan bu hayvanlar oldukça iyi fiyatlara satılmaktadır. (2016 yılında 750 TL den 1000 TL kadar kurbanlık satışı olmuştur). (Somuncu, 2005; 154; Meydan, 2016; 261; Eröz, 1991; 164-169; Bazın, 1994; 340-341; Yalman (Yalgın), 1993; 461-463; Soylu, 4; 1992).

Hayvanların kıl ve yünleri eskiden olduğu kadar kullanılmamaktadır. Kıl çadırların yerini naylon ve branda çadırların alması, çulların yerini (keçi kılından dokunan kilim) seri üretim ürünü olan halı ve kilimlerin alması zahmetli bir iş olan *ıstar* dokumayı sonlandırmıştır. Ancak bazı aileler koyunyününden yatak, yorgan ve yastık gibi ürünleri hala yapmaktadır. Elde edilen kıl ve yünler köylere gelen seyyar satıcılara satılmakta ya da herhangi bir ürünle takas edilerek ailenin ihtiyacı karşılanmaktadır. Hayvanların derisinden ise oldukça az yararlanılmaktadır. En çok peynirlerin basımı ve *yannık* (tereyağı yapılan deri tulum) yapımında değerlendirilir. Eskiden su doldurulan tuluk olarak değerlendirilen hayvan derileri günümüzde kullanılmamaktadır. Hayvanların gübresi de ticarete konu olmaktadır. Araştırma alanındaki bazı köylerde ve yaylalarda tarımın (özellikle bağcılık) sürekli olarak gelişme göstermesi gübreye olan ihtiyacın artmasını da beraberinde getirmiştir. Traktör hesabı (römork) satılan gübre çok fazla bir getiriye sahip olmasa da (1 römork 300 TL, 2016) hayvanların bütün ürünleri değerlendirilmiş olur.

1.6.6. Yörüklerde Göç, Göçün Yıl İçindeki Seyri ve Göç Yolları

Kışlak, yaylak, güzle arasında aşiret halkının hayvanlarına mera temin etmek ve kendilerini de iklim şartlarına uydurmak için bütün hayvanlar ile birlikte mevsimden mevsime muntazam şekilde yaptıkları harekete göç denir(Eröz, 1991; 86). Yaylaya göçün amacı kışın sahilde (alçak kesimlerde) bulunan aile fertleri ve hayvanların rahatlatılması, kışlağa göçün amacı ise yaylada havaların soğuması, su ve ot sıkıntısı çekilmeye başlamasıyla birlikte gene rahatlama isteğidir(Meydan, 2016; 176).

Araştırma alanındaki göç faaliyetleri, yarı göçebelerde durağan şekilde gelişirken, dağ göçebelerinde daha canlı olarak vuku bulmaktadır. Yarı göçebelerin yayla mesafelerinin kısa olması, hayvan sayılarının az olması, hayvancılıkla birlikte tarımla uğraşmaları, tarım ürünlerinin olgunlaşma zamanı ve devamlı yerleşmeleri olan köylerindeki işlerin durumu göçün zamanını ve şeklini oldukça değiştirmiştir. Köylerindeki işleri bitirmedikleri zaman yaylaya göçemeyecekleri gibi, yayladaki ürünlerin olgunlaşması yakın değilse de yaylaya göçemezler. Çünkü yayladaki otlak alanlarının bir kısmını ekin firezleri oluşturmaktadır. Yayladaki arazilerin büyük çoğunluğu ekilmişse hayvanların otlatılacağı alan (salan) daralmış olur, ekinlerin hasadıyla ise hayvanlar rahatlığa kavuşur. Dağ göçebelerinde ise tarımsal bir uğraş söz konusu olmadığı için mevsimin durumu (hava şartları) göçün zamanını belirlemektedir.

Yarı göçebelerde, kışın yağın miktarı, sıcakların erken veya geç gelmesi, kış yurdu yakınında ziyan veya ekinin azlığı veya çokluğu ılımlıkların (ekin) büyümüş ya da büyümemiş olması, bağların bakımının yapılmış olması kışlaktan yaylaya çıkışın (göç) zamanını belirlemektedir. Araştırma alanındaki köylerde tarımsal etkinliklerin ufak farklılıklar göstermesi göçün zamanında bazı değişiklikler oluşturmuştur. İlk olarak yaylaya çıkan yarı göçebeler Karahacılı köyü ve Pembecik Mahallesi Yörükleridir. Bu yerleşmelerin yükseltilerinin düşük olması sıcak havaların erken gelmesini sağlamış, bu da tarımsal faaliyetleri erkene çekmiştir. Hayvanların da sıcaktan bunalması göçü zorunlu hale getirmiş olur. Yenisu köyünde tarım faaliyetleri az olduğu için havaların ısınmasıyla yaylaya çıkışlar başlamaktadır. Tarım alanlarının çok olduğu Gündüzler köyünde ise göç, tarımsal faaliyetlerin bitmesinden sonra gerçekleşir. Ancak havaların erkenden ısınması hayvanları aşırı rahatsız ederse, kışlakta yayılım azalır erken göçülür. Köydeki tarım işleri ise yayladan gidış gelişle tamamlanır ya da aile fertlerinin bir kısmı köyde kalarak bu işleri bitirir.

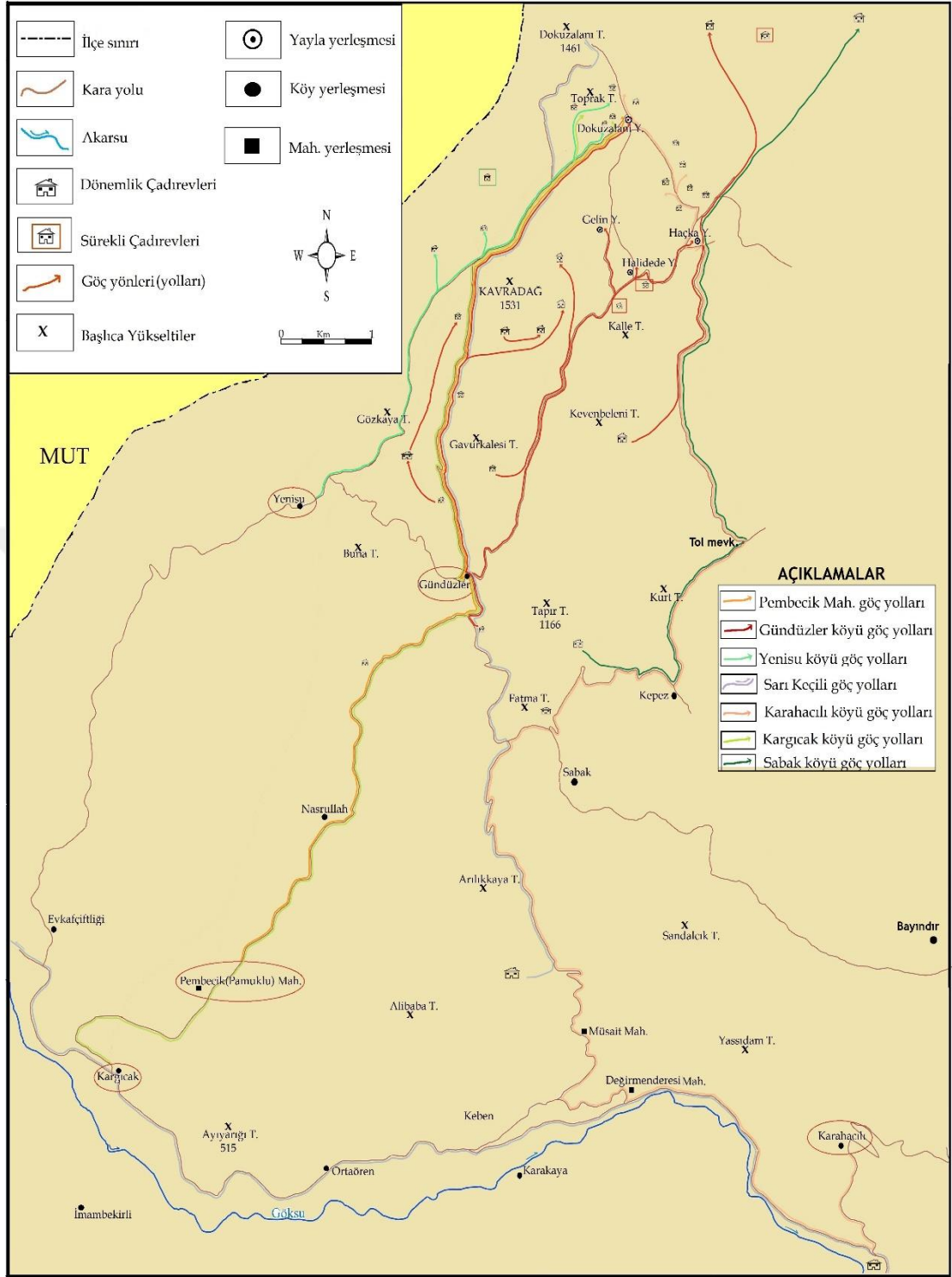
Sonuç olarak mayıs ve haziran ayı içerisinde bütün yarı göçebeler yaylaya çıkmış olur. Yaylaya ilk çıkanlar, otların taze ve çok olmasından dolayı diğerleri gelinceye kadar rahat eder. Ancak bu erken ve fazla otlatma toprak erozyonunu da arttırır. Yaylaya çıkılmadan önce aileden birkaç kişi giderek güzden terk edilmiş olan yurtlarını tamir ederler. Kara çadırın çok az kullanıldığı yarı göçebelerde ağaç iskeletler üzerine branda ya da naylon kapatılarak meskenler (Çadırlar – Çatmalar) oluşturulur. Hayvanların ağılı ise büyük ağaç altlarının tel çitlerle çevrilerek yapılır. Zaten tüm bu meskenlerin ağaçları (iskeletleri), güzün göçerken sökülmediği için ufak bir tamirattan sonra kullanılabilir düzene sokulur. Her hangi bir sıkıntı olmadığı müddetçe hemen hemen her yıl aynı yurt kullanılır. Göç için hazırlıklar yapılır,

eksikler alınır, oğlaklar için yem temin edilir ve göç başlar. Sürülerin az olduğu yarı göçebelerde göç traktör ve ya kamyonla gerçekleşir. Yaylada kullanılacak olan eşyaların tamamı hayvan yemleri vs. traktörle götürülür. Geriye kalan küçükbaş hayvanlar ve at, eşek gibi binek hayvanları ise yaya olarak götürülür. Ancak hayvan sayısı azsa ikinci bir tur dönülerek hayvanlarda araçla götürülmektedir. Hayvanların götürüldüğü yol ve araçların kullandığı yollar farklı olmaktadır. Hayvanlar kestirme bir dağ yolundan götürülürken araçlar anayolu takip ederek yaylaya ulaşmaktadırlar. Karahacılı köyü yörükleri hayvanlarını Karahacılı, Bayındır, Kepez, Tol, Gevenbeleni mevkiinden Haçka yaylasına ulaştırırken, araçlar ise Değirmendere, Müsait (Sabak), Gündüzler, Halildedede güzergâhından yaylaya ulaşmaktadırlar. Yenisu köyü yörükleri, Gözkaya mevkiinden geçerek Gölgeci mevkiinden Dokuzalanı yaylasına ulaşırlar. Pembecik mahallesi yörükleri ise Nasrullahköy, Karakisle mevki ve Gündüzler güzergâhını kullanarak Dokuzalanı yaylasına ulaşırlar. Gündüzler köyündeki göçerler ise zaten yakın olan yaylak alanlarına Halildedede ve Dokuzalanı yayla yollarını kullanarak ulaşabilmektedirler(Harita 13).

Kışlağa dönüş zamanını üzümlerin olgunlaşması, havaların erken veya geç soğuması, yayladaki otlakların durumu belirler. Bağcılık ile uğraşanlar ağustos sonu eylül başı gibi yayladan dönerken, diğerleri kasım başına kadar yaylada kalmaktadır. Kışlağa dönüşte de aynı yol izlenmektedir. Kışlağa göç daha kolay ve hızlıdır. Hayvanların bir kısmı (çebiçler) satılmış ve sürü azalmıştır. Hasat edilen tarımsal ürünler ve hayvanların kış yiyeceği için hazırlanan samanlar, otlar ara ara köye gidildiğinde (özellikle cumaya giderken) boş gitmemek için götürülmüştür. En son çadırın ve hayvanların götürülmesi kalmıştır. Çadırın brandası ve eşyalar toplanarak araçlarla, hayvanlar ise kestirme yollardan yaya olarak götürülür. Zaten kurulu bir düzenin olduğu kışlağa yerleşmek çok fazla zaman almaz. Bundan 30-40 yıl öncesine kadar yaylaya çıkışı ve yayladan dönüşü hava şartları (mevsimler) belirlerken, günümüzde yaylaların fonksiyonel yönden değişime uğraması göçün sebeplerinin değişmesini de beraberinde değiştirmiştir.

Fotoğraf 28: Yaylaya Göçen Sarıkeçili Yörükleri Silifke-Mut Karayolu (2014 Nisan)

Harita 13: Köylere Göre Göç Güzergâhları

Dağ göçebelerinde göç yaşamın bir parçası haline gelmiş ve yarı göçebelerden farklı olarak gelişmektedir. Dağ göçebelerinin göç planı mevsimsel iklim değişikliklerine göre şekillenmekte, yaylak ve kışlak arasında ilkbahar ve sonbahar dönemini kapsayan göç hareketi, toplumsal ve ekonomik hayatın temelini oluşturmaktadır. Doğanın mevsimsel döngüleriyle insan yaşamı arasındaki paralelliği kuran göç hareketi Yörük toplumunda ciddi bir organizasyona göre gerçekleşir(Kavas, 2013; 238). Nisan ayında başlayan ve eylül ayında sonuçlanan bu göç hareketi hayvanların beslenmesi için gerekli olan otlakların sağlanması için tarihsel bir süreçte belirlenen güzergâh boyunca gerçekleşmektedir(Büyükcansayılır, 2012; 576). Somuncu dağ göçebelerinin yıl içindeki seyrini kısaca şu şekilde açıklamıştır: “Göçebelerin yıl içindeki yaşam süreci, kışlaklarda konaklama; yaylalara göç; yaylalarda konaklama; kışlaklara göç şeklinde gerçekleşmektedir. Göçebe ekonomisinin temeli olan hayvancılık faaliyetinin gereği, bu hareket her yıl düzenli olarak tekrarlanmaktadır bu faaliyetler kışın kışlakta konaklama, baharda yaylaya göç, yazın yaylada konaklama, sonbaharda kışlağa göç olmak üzere dört ayrı mevsimde gerçekleşmekle birlikte, göçebeler için iki mevsim vardır: Yaz ve kış” (Somuncu, 2005; 177).

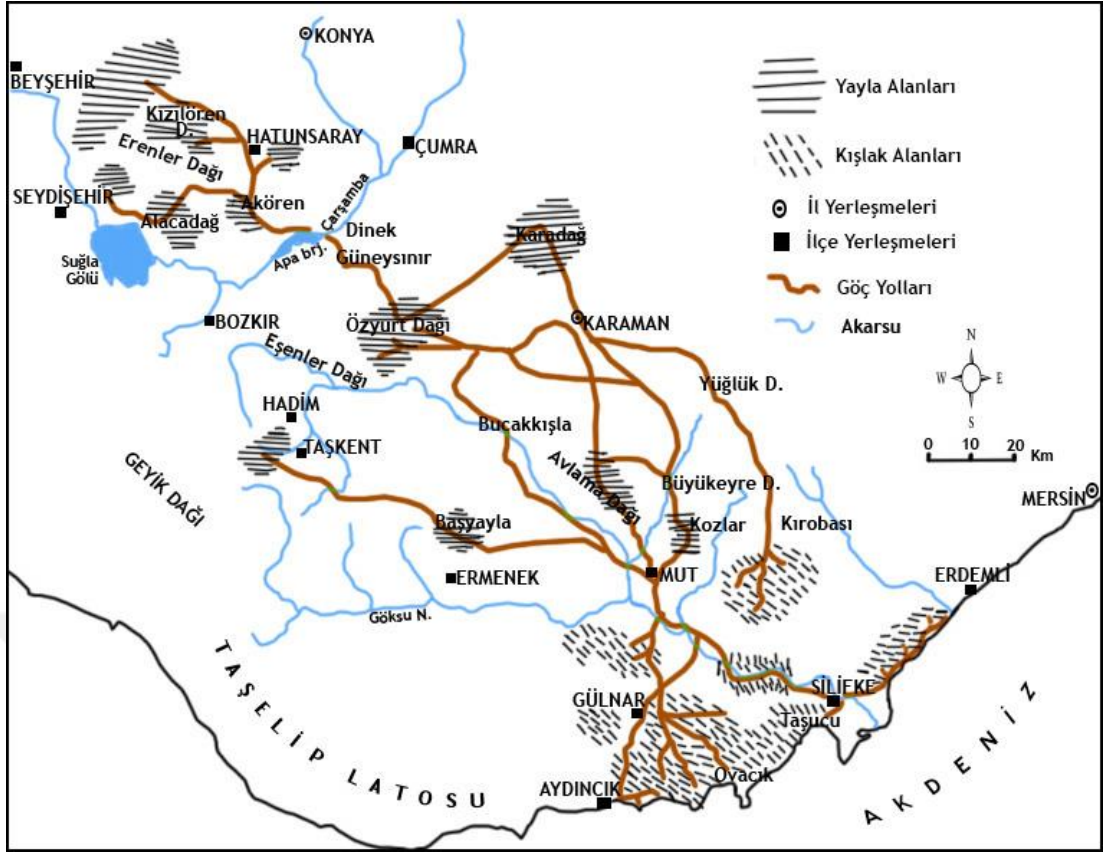
Araştırma sahasındaki Sarıkeçili Yörükleri(altı aile, çadır) kışlak olarak, Yenisu köyü güneyindeki Koçaş mevki, Gündüzler köyü güneyindeki Karakisle, Kaklık mevki, Sabak köyü yakınlarındaki Tapır tepesi mevki, Nasrullahköy yakınları ve Göksu vadisindeki Çoban çeşmesi mevkilerini kullanmaktadırlar. Buraların kışlak olarak seçilme nedenlerinin başında, kar tutmayan korunaklı alanlar olmaları, su kaynaklarının bulunması, hayvanların otlatma imkânlarının geniş olması (makilerin geniş yer kaplaması), belli ihtiyaçların giderilebilmesi için sürekli yerleşmelere yakın olması gelmektedir. Yaylak olarak da Karaman ve Konya'nın bozkır alanları kullanılmaktadır. Yörükler, bu yerler arasında uzun mesafeli ve uzun süreli göçten başka, kısa mesafeli ve kısa süreli olarak yaylalar (otlaklar) arasında gerçekleştirir. Bu göçlerin nedeni ot ve hayvanların beslenme imkânları ile ilgilidir(Somuncu, 2005; 193).

Sahada, neredeyse geleneksel anlamda göç yapılmamakla birlikte göçün seyri ve şekli yine geleneksel yöntemlerle belirlenmektedir. Havaaların ısınması yaylaya göç vaktinin geldiğinin göstergesidir. Teknolojinin gelişmesi, Yörük obalarına traktörü sokmuş bu da göç yollarını ikiye ayırmıştır. Eşyalar traktöre yüklenip, ana yollar takip edilerek yaylaya ulaşılırken, hayvanlar ise otlatılarak, konalgalarda (dinlenme yerleri) durularak yaylaya ulaşılmaktadır. Yörüklerin yük taşımada en büyük yardımcıları olan açlığa ve susuzluğa dayanıklı hayvanlar olan develer artık yerini traktör ve kamyonetlere bırakmıştır. Ancak çadırdaki yine de at ve eşek gibi hayvanlar bulunmaktadır. Göçe başlamadan önce komşu çadırlarla göçün zamanı kararlaştırılır, konalgalar belirlenir, konalga yakınlarındaki Yörüklere haber edilir ve göç hazırlıkları başlar. Göçe karar verildiği zaman herhangi bir olumsuz durum veya olumsuz hava koşulları göçü engelleyemez. Eskiden develere yüklenen çadırlar, çeşitli giysi ve erzak çuvaları, küçük çocuklar, yeni doğmuş oğlaklar traktörle taşınır. Traktör önden giderek konalga yerine önceden varır ve geriden hayvanlarla birlikte gelen aile bireyleri için hazırlık yapar. Konalga yeri yerleşme yerlerinden ve ekilmiş topraklardan uzak, çoğu kez boş alanlar üzerinde kurulur. Kışlaktan kalkan göç 4-5 saatlik bir yürüme ile ilk konalgaya varır ve burada dinlenilir. Konalgada fazla

kalınmaz ancak güç hava koşulları(sağanak yağmur, şiddetli rüzgâr vs.), konalga değiştirmekten kaçınma isteği ya da bol otlaklardan daha uzun yararlanma arzusu diğer konalgaya varışı bir veya iki gece fazladan uzatabilir(Bazın, 1994; 335). Bu şekilde birçok kez konaklamadan sonra asıl yayla alanına varılır ve burada biraz kalındıktan sonra yatay mesafede otlakların durumuna göre göç gerçekleşir. Sonbaharda kışlağa dönüş eylül ayı ortalarında havaların bozmasıyla başlar. Güzergâh olarak ise yine çıkış yolunun aynısı izlenir, fakat daha hızlı, çünkü fakirleşmiş otlar, gelişte olduğu gibi gecikmeyi asla gerektirmez(Bazın, 1994; 341).

Araştırma sahasında göçün iki güzergâhı bulunmaktadır; bunlardan biri Karaman - Sertavul - Mut üzerinden gelip Evkafçiftliği köyü yakınlarından Yenisu köyü kırsalına ve Nasrullah köy kırsalına ulaşan genellikle Konya - Mersin ana yolu güzergâhını takip eden yoldur. Diğeri ise daha çok köy yollarının oluşturduğu patika yolları takip eden güzergâhtır. Göksu vadisinden kuzeye yönelen bu yol Gündüzler köyü kırsalından Dokuzalanı yaylası, Kocayer mevki, Kavaklı Dağı, Top Boğazı, Mara köyü, Kozlubucak, Leleköy(Karaman), Karaman istikametinde devam etmektedir. Genellikle kırsal alanlardan geçen bu güzergâh zaman zaman ana yollarla kesilmektedir. Karaman Laleköy'de ana yolla birleşerek asıl yayla alanına kavuşur. Buradan da yatay yönde Beyşehir - Seydişehir dolanıp Karaman - Mut üzerinden kışlaklarına ulaşırlar. Kışlağa dönüş daha hızlı olduğu için bazen direkt olarak Mut yolunu kullanmaktadırlar. Kışlak alanlarını değiştireceklerse göç güzergâhlarında da küçük değişiklik olmaktadır(Harita 14).

Eröz son yıllardaki Yörük göçlerinin eski saltanat ve debdebe yerine iktisadi zorunluluğun ve fakirliğin yarattığı bir perişanlık olarak nitelendirmektedir(Eröz, 1991; 90). Göç, Yörük yaşamının en zor zamanlarından birisidir. Birkaç saatlik uyku ile kilometrelerce yol kateden, bu yolculuk esnasında ise sürünün bir yanından diğer yanına koşuşturarak hayvanları kontrol altında tutmaya çalışan insanlardan başkası, bu işin ne kadar meşakkatli olduğunu anlayamaz(Meydan, 2016;181). Göç esnasında yağmurun yağması rezilliği kat kat artırır ve Yörüğü çaresiz bırakır. Nitekim 2015 yılı nisan ayında göç eden Göksu vadisindeki yörüklerin yağmura yakalanması, geceyi Gündüzler köyü mezarlığındaki çinko ile kapalı alanda geçirmelerini zorunlu kılmıştır. Yine aynı şekilde toprağın çamurlaşması hayvanların geçtiği yerdeki köylülerin toprağını sertleştirmiş ve işlenmesini de oldukça zorlaştırmıştır. Tüm bu zorlukları yaşayan gençler, bu işi sürdürmeyi istemiyor, yaşlılarda bıkmış ancak *gözümüzü bunda açtık, elimizden başka iş gelmez* anlayışı hâkimdir. Sorulduğu zaman ise eski göçlerini büyük bir özlemle anlatırlar. Artık araştırma alanında da geleneksel anlamda göç tarzına oldukça az rastlanırken, motorlu vasıtalarla eşyaların ve insanların yaylaya taşınması, yalnız hayvanların otlayarak yaylaya çıkarılması devam etmektedir. (Meydan, 2016, 181; Doğan C., Doğan S., 2005, 76-81).

Harita 14: Sarıkeçili Yerleşim Alanları ve Göç Yolları(Bazın 1987’den değiştirilerek)

Modernleşme sürecinde göçerliğin birçok boyutu köklü bir şekilde değişmiştir (Yazıcı, 2016; 235). Teknolojinin hızlı bir şekilde gelişmesi göçebeliliği de etkilemiş, yer yer kullanılan alanları bile değiştirmiştir. Eskiden araçların gidemediği yerlere develerle ulaşılır ve buradaki otlaklardan yararlanılırken, günümüzde araçların ulaşabildiği yerlere kadar gidilir ve daha az alandan yararlanır bir duruma gelmiştir. Göçerlikte kullanılan araçlar ve yararlanan alanların değişmesinin yanında sosyal ilişkilerde ve göçerliğin amacında da bir takım değişimler meydana gelmiştir. Modern göçerliğin en belirgin sosyolojik özelliği, ekonomik bir faaliyet olmasına rağmen, geleneksel göçerliğin aksine, bir yaşam biçimi olmamasıdır. Günümüzde göçerlik bir yaşam biçimi olmaktan çıkmış, tamamen kar elde etmek amacı ile yapılan bir ekonomik uğraş (Hayvancılık) halini almıştır. Bunun için belli yöntemler geliştirilmiş, insan ve hayvan gücünün yanında çeşitli araçlardan da azami derecede yararlanılmaya çalışılmıştır(Yazıcı,2016; 236-242). Göçerlik faaliyeti, ister modern şekilde isterse geleneksel şekilde yürütülsün bölgenin coğrafi yapısının (özellikle iklim ve yeryüzü şekilleri) bir sonucu olarak gerçekleştirilmektedir.

Fotoğraf 29: Gündüzler Köyünden Geçen Yörük Kafilesi (2014 Sonbahar).

1.6.7.Yörüklerde Yerleşme Düzeni ve Meskenler

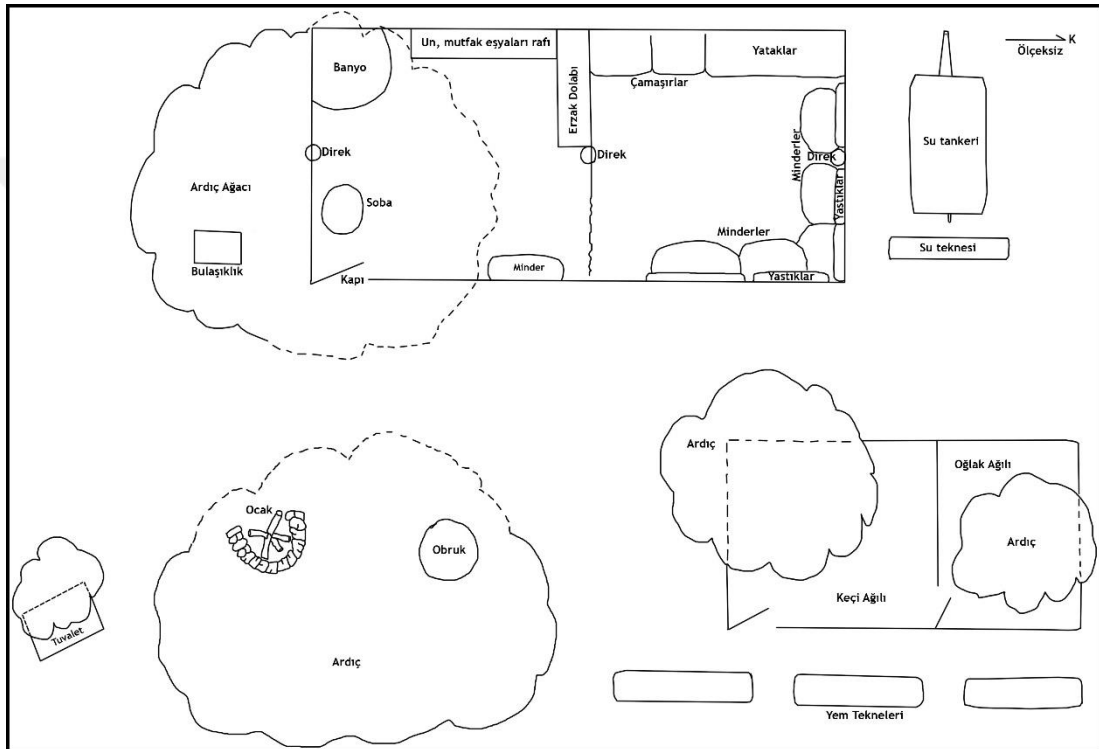
İnsanlığın yerleşik düzene geçmesi ile birlikte yaşamları ile ilgili bir düzen ve araziden faydalanma sistemi oluşmuştur. Ve bu olgu günümüze gelene kadar bir takım değişikliklere uğrayarak gelişim göstermiştir. Geçmişe eskiye dayanan bu düzen olgusunu yönlendiren, aslında insanın ihtiyaçları ile doğal çevre özellikleri olmuştur(Turoğlu, 2000; 201). Araştırma alanındaki doğal çevre özellikleri de göçebeliği çevreye adaptasyon bakımından yerleşiklikten daha üstün hale getirmiştir. İşte bu doğal çevrenin etkilediği konulardan biri de meskenlerdir. Hayvanları ile birlikte yaz ve kış otlakları arasında sürekli hareket halinde olan Yörüklerin meskenleri de beraberinde taşıdıkları, kendileri gibi göçebe mesken(çadır)lerdir. Bu meskenler göçebe çobanların yaşam biçimi, ekonomik faaliyeti ve doğal çevreyle bir bütünlük arz eder(Gürbüz, 1997; 187). Araştırma alanında yarı göçebelerin ve dağ göçebelerinin meskenleri farklılık göstermektedir. Bu farklılığın ortaya çıkmasında, Yörüklerin kat ettikleri mesafenin uzunluğu ve konaklama süreleri gelmektedir.

Yörüklerde meskenlerin(çadır) kurulup konaklanılan mekânlara yurt denir. Dar anlamda yurt çadırın kurulduğu yer iken, geniş anlamda bir Yörük ailesinin hayvanları

otlattığı, sulağa götürdüğü, su ve yakacak odun getirdiği tüm alanları kapsar(Meydan, 2016; 78). Her Yörük ailesinin yaz ve kış yurdu bellidir. Kimse kimsenin yurduna konmaz, herhangi bir zorunluluk olmadığı müddetçe yurt yeri çok fazla değiştirilmez. Bir zaman sonra o yurt, orayı kullanan Yörük ailesiyle özdeşleşmiş olur ve onun adı ile anılmaya başlar. Yurt tutulurken iklimin ve arazinin özelliklerine bakılarak yurt tutulur. Rüzgâr duldası yamaçlar (Kuytu bölgeler), yağın yağmurun çadırın içine girmemesi için korunaklı alanlar yurt olarak seçilir. Arazi karstik olduğu için su tutma potansiyeli zayıftır, bu bakımdan su kaynaklarına yakın yerlere oturulur yaz sonlarına doğru sular kurursa; ya erken kışlağa inilir ya da traktörle taşınan tankerlerle hayvanlara su takviyesi yapılır. Hatta Yenisu köyü Yörüklerinden Yörük Halil İbrahim yurduna küçük bir havuz yaptırmıştır. Tapulu arazilerini kullanan yarı göçebeler kendilerine ait su kuyuları yaptırmaktadırlar. Gündüzler köyünün bazı kışlak alanlarında tarihten kalma Roma sarnıçları da tamir edilerek yörüklerin su ihtiyacını karşılamada kullanılmaktadır. Yurt seçiminde otların ve çalılıkların varlığı da göz önünde bulundurulur. Yayılımın bol olduğu yerlere oturulur. Kuraklık gibi herhangi bir sıkıntı ile karşılaşılırsa yurt değiştirme yöntemine başvurulur. Kış yurtları hayvanların yavrulama yeri olduğu için daha dikkatli olarak maki çalılıklarının bol olduğu yerler seçilir. Günümüzde teknolojinin gelişmesi Yörüklere de rahatlık sağlamıştır. Kışın soğuklardan, yağmurdan, kardan hayvanlarını ve kendilerini korumak için branda ya da naylon çadır kullanılmaktadırlar.

Yarı göçebelerin yıl içinde köy-yayla ve kışlak olmak üzere üç farklı yaşama alanı bulunmaktadır. Yıl içerisinde en fazla konaklanan ya da yaşanan mekân kışlaklardır. Yarı göçebeler, dağ göçebelerinden daha az hareket ettiği için mesken olarak çatma diye tabir edilen ağaç iskeletler üzerine, naylon ya da branda örtülerek yapılan çadırları kullanırlar. İklim şartları gereği kış yurtlarında çadırların kurulmasına daha özen gösterilirken yaz yurtlarında çok fazla özen gösterilmez. Çatmalar oluşturulurken öne arkaya ve otaya yaklaşık 2 m. boyunda kalın direkler çakılır, yan direkler orta direklerden 50 cm daha kısa ve incedir. Bunların üzerine ise aralıklı olarak ince ağaçlar çakılır ve iskelet oluşturulmuş olur. Bu iskeletin üzerine kalın naylon ve ya branda atılarak (kapatılarak) çadır meydana getirilmiş olur. Çadırın tavan kısmı yağmur sularının aşağı akması için ortadan iki yana eğimli, gövdesi ise genellikle dikdörtgen biçimlidir. Çadırın tavan kısmından gelen suların içeri girmemesi için çadırın etrafına ark açılır ve çatıdan gelen sular buradan tahliye edilir. İçerisinin sıcak olmaması için(sera gibi) çadırın üzerine küçük ardıç dalları atılmaktadır ya da koyu bir örtü ile kapatılmaktadır. Çadırlar zaten genellikle büyükçe bir ardıç gölgesine yapılmaktadır. Bu da güneş ışığını ve yağışları bir nebze olsun engellemektedir. Bu çadırların standart bir ölçüsü yoktur isteğe göre, aile bireylerinin sayısına göre genişletilebilmektedir. Bazı aileler çadırı büyük kurarak mutfak ve oturlan (yatılan) kısım olarak ortadan ikiye bölmüşlerdir. Bölme işlemi yere konulan bir erzak dolabıyla olabildiği gibi, herhangi bir perde ya da büyükçe bir bezle de olabilmektedir. İki oda olarak kullanılan bu çadırlarda banyo mutfağın bir köşesine ağaç iskeletlere bezlerin kapatılmasıyla oluşturulur. Mutfak olarak kullanılan bölümde erzak ve kap kacak gibi eşyalar kenarlardaki raflara muntazam bir şekilde yerleştirilmiştir. Mutfağın içinde kurulu olan sobada ekmek ve yemek yapılır, sütlerin pişirilmesi ve peynirlerin yapılması ise dışardaki büyük ocakta kazanlarda yapılır. Gündüz oturma odası olarak kullanılan diğer kısım ise gece yatak odası olarak kullanılır. Kenarlara minderler

dizilmiş, bir köşeye de yataklar ve çamaşırlar yerleştirilmiştir(Şekil 5). Bazı aileler ise çadırlarını iki kısma ayırmak yerine iki tane ayrı çadır yapmaktadır. Bu çadırlardan birisi mutfak olarak kullanılırken diğeri oturmak ve yatmak için kullanılmaktadır. Çok uzun süre aynı yurdu kullanan aileler çadırların yanında çardak da yapmaktadır. Bu çardaklar bir köşesinde banyonun bulunduğu, genellikle süt ve süt ürünlerinin saklandığı yer, fazla alınan erzakların konulduğu kiler olarak kullanılmaktadır. Hayvanların ağılları ise tel çitten bir ağaç etrafına çevrilmiştir. Kış yurtlarında ağıllar biraz daha özenilerek yapılır, etrafı ve üstü naylon ya da brandalarla kapatılır. Özellikle yeni doğan oğlakların ve diğer hayvanların soğuktan, yağmurdan ve kardan etkilenmemesi için kışlık ağıl yapımına azami derecede özen gösterilir. Çünkü hayvanların soğuktan etkilenerek telef olma ihtimalleri vardır.

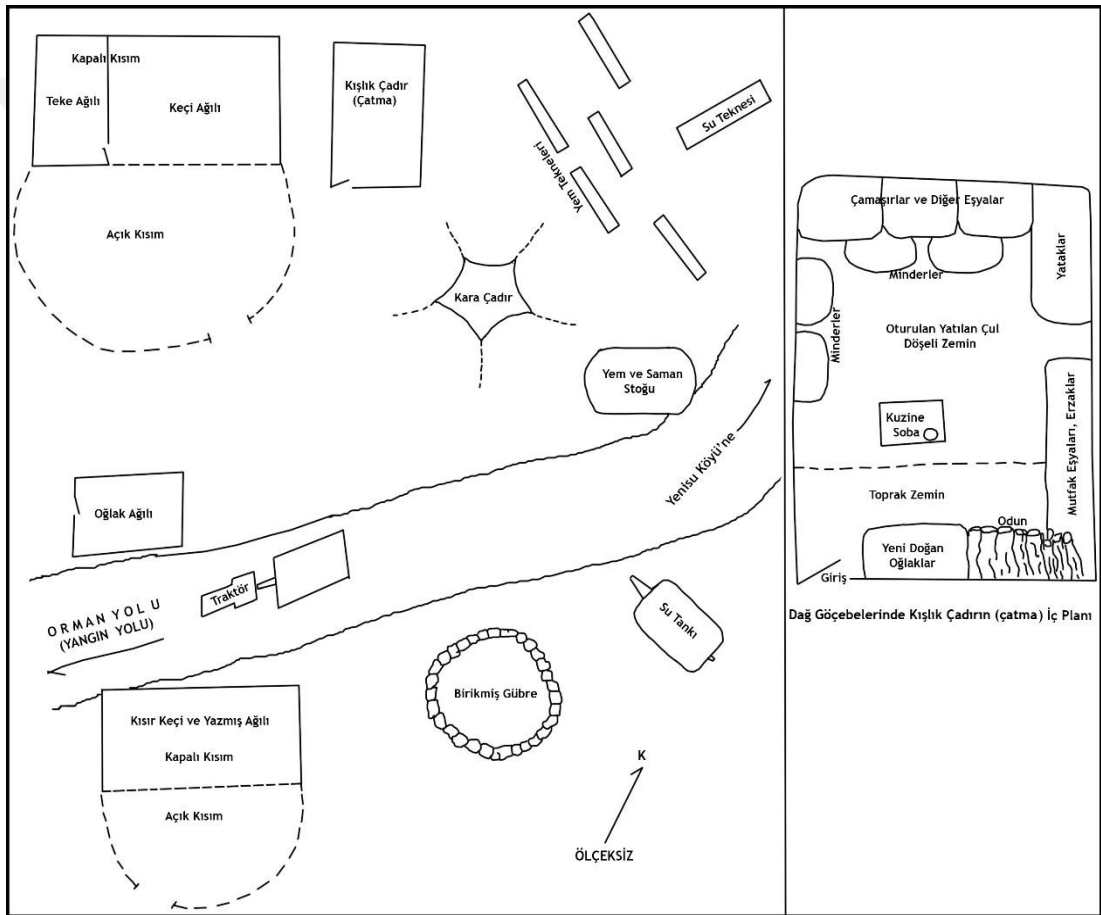

Şekil 5: İki Oda, Branda Örtülü Çadır ve yurt yerleşim planı (Dokuzalanı yaylası, Musluk Boğazı mevki, Zeynel Yılmaz'a ait çadır. 2016)

Dağ göçebeleri devamlı hareket halinde oldukları için meskenleri ve yerleşme düzenleri yarı göçebelere göre farklıdır. Araştırma alanındaki dağ göçebeleri kıl çadır (kara çadır) ve çatma (branda ve ya naylon örtülü çadır) olmak üzere iki tür mesken kullanılmaktadır. Bunlardan kurulması ve sökülmesi kolay olan kara çadırı, yazın sürekli olarak yer değiştirdikleri için kullanılırken, çatmaları kışın daha az yer değiştirdikleri için ve iklim şartlarından dolayı kullanılmaktadırlar. Çadırlarda yer alan eklentiler de yaylada ve kışlakta değişmektedir.

Kışın kullanılan çatmalar yarı göçebelilerin çatmaları gibidir ancak genellikle tek odalıdır. Büyükçe bir odadan meydana gelen çatmanın iç kısmı bütün amaçlar için kullanılmaktadır. Ortada yer alan kuzine soba hem odayı ısıtır hem de yemeklerin yapılması ve suların ısıtılması gibi amaçlarla kullanılır. Girişte sobanın yakınındaki 1,5 - 2 m²'lik alan yeni doğan oğlakların ısıtılması için ayrılmıştır. Hemen yanında bir miktar odun stoklanmış, odunların yanındaki boşluğa ise mutfak eşyaları olan kap

kacak ve erzaklar konulmuştur. Diğer köşelerde ise yataklar ve çamaşır çuvalları yer alır. Yazın kullanılan karacadır da aynı şekilde kurulmuştur ancak yağışlardan etkilenmemesi için üzerine naylon veya branda örtü çekilir. Kışın kurulan bu kara çadır mutfak işlevi görmektedir. Ekmekler ve yemekler buradaki ocakta yapılır, diğer çadırda (çatmada) yenilir. Kışın kullanılan meskenlerin eklentileri de fazladır. Yeni doğan oğlaklar için yapılan kuzuluklar, hayvanlara ilave besin için getirilen yem, saman ambarları, keçilerin ağılları ve kısır kalan keçilerle çebiçlerin ağılları bu eklentilerin başlıcalarıdır. Kışın 5 - 6 aylık bir zamanın geçirildiği bu meskenlerin yapımına, hayvanların iklim şartlarından etkilenmemesi için çok dikkat edilmesi gerekmektedir. Ağıllar yapılırken bir kısmının üstü kapatılır ve hayvanlar bu kısımda kalırlar. Oğlakların kaldığı ağıllar soğuk geçmeyecek şekilde her tarafı kapatılarak yapılır ve oğlakları sıcak tutması için atına çam ağacının ibreleri (çam pürü) serilir(fotoğraf 21).

Şekil 6: Dağ Göçebelerinde Kışlık Çadırın İç Düzeni ve Yurt Yerleşim Planı (Sarıkeçili İbrahim Öksüzoğlu'na Ait Kış Yurdu ve Çatma, Yenisu Köyü Güneyi Koçaş Mevkii, Ocak, 2017).

Dağ göçebelerinin yaylada kullandıkları meskenlerini kara çadır (kıl çadır) oluşturmaktadır. Araştırma sahasında kışlayan Sarıkeçililer yazın sürekli hareket halinde oldukları için kurulması ve sökülmesi kolay olan kara çadırı kullanmaktadırlar. Devamlı göç halindeki Yörüklerde kara çadırın mesken olarak tercih edilmesinin nedenleri:

- Yapı hammaddesi olan kılın teminindeki kolaylık,
- Yapım sisteminin kolaylığı (kolayca kurulup – sökülebilme),
- Yapıyı meydana getiren elemanların dürülüp katlanmaya imkân tanınması,
- Bünyesinde su tutmaması, çabuk kurumaması,
- Taşınmasının kolay olması (bütün parçaları toplamda 50-70 kg civarındadır.),
- İçinde yakılan ocağın dumanının kolayca dışarı çıkması,
- Komşuluk ilişkilerinde geçimsiz komşulardan uzaklaşabilme ve zaman içerisinde en iyi anlaştığı kişilere komşuluk edebilme,
- İhtiyaca göre genişletilebilmesi ve
- Kıl çadırda yılan ve diğer haşerelerin rahatsız olmasından dolayı güvenli olmasıdır.

Şekil, yapı malzemesi ve fonksiyonel özellikleri bakımından doğal çevreyle sıkı bir ilişki içinde bulunan kır meskenlerinden biri olan çadır, göçebelerin kendi yaşam biçimlerine göre şekillendirdikleri en uygun meskendir. Çoğu ihtiyaçlarını hayvanlarından, bir kısmını da doğal çevreden elde eden Yörüklerde meskenler için gerekli malzemede aynı şekilde temin edilir. Çadırın ana aksanı olan örtü malzemesi keçi kılından diğer kısımlar ise doğal çevreden sağlanır.

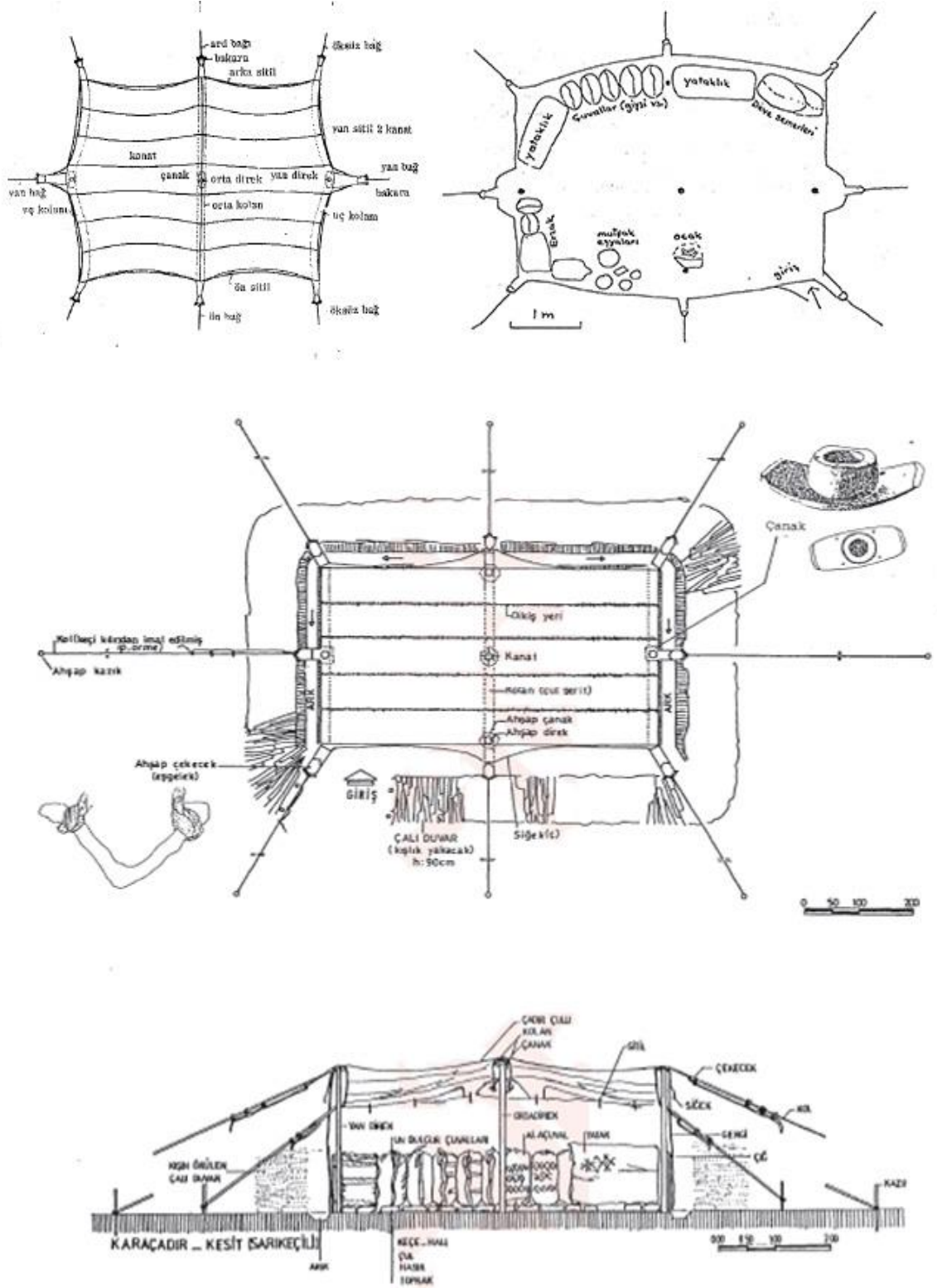
Keçi kılından dokunmuş çadır örtüsü; direkler ve kazıklar; çadır ile kazıkların bağlantısında kullanılan ip ve kolanlar; çadır ve çevresinde kullanılan stiller, çadırı oluşturan başlıca elemanlardır. Çadırın hammaddesi olan kıllar kirmende (eğirmeç) ip haline getirilir, *istar* adı verilen dokuma tezgâhında kanatlar halinde dokunur. Elde edilen kanatlar çuvaldız ile dikilerek çadır çulu elde edilmiş olur. Dikdörtgen olan çadırın uzun kenarına paralel olacak şekilde dokunan kolan çadırı tam ortadan ikiye ayıracak şekilde dikilir. Dikilen bu kolanı dik kesecek şekilde, direk sayısı kadar kolan dikilir. Çadırın bu kısmına direkler denk gelecek olduğu için direklerin çadırı yırtmaması için direk sayısı kadar çanak dikilir. Çadırın tavan örtüsü bu şekilde oluşturulmuş olur. Çadırın yan kısımlarını kapatmak için ise yine kıldan dokunmuş *sitil* adı verilen çullar kullanılır. Sitiller Sitil çöpü adı verilen ağaç çivilerle çadıra tutuşturulur. Sitil adı verilen bu bant çadırın dış duvarını oluşturmaktadır. Havanın sıcak olduğu günlerde sitillerden biri sökülerek çadırın içinin serinlemesi sağlanır. Çadıra giriş için sitilin 60-80 cm'lik bölümü bir birinden ayrılmıştır. Çadır örtüsünün iki başında ve ortasında yer alan çadır kolanlarının uzantılarına *bakara* adı verilen ahşap halkalar dikilir. Bu halkalardan geçirilen saç örgüsü (belik), kıl urgan veya kolanlar toprağa çakılı kazıklara gergin şekilde bağlanır.

Çadırın iç döşemesinde yer alan eşyalar bir takım çuvallardan oluşmakta ve çuvallarda bulunan eşyalar üzerlerindeki süslü motiflerden (yanış) anlaşılmaktadır. Çuvallar kara çadırın genellikle hâkim serin yayla rüzgârına dönük olan tarafına sıralanırlar. Böylece çadır soğuk hava etkilerine karşı korunmuş olur. Un ve diğer yiyecek maddeleri, çeşitli kap kacak ve yataklar çadırın dip köşesinde bir veya iki kenarına ve yan yana sıkıştırılmış, bir çeşit koruyucu duvar görevi yapmaktadırlar. Çadırın içinde birkaç taşın çevrelediği ocak, genellikle kapıya yakın bir konumda yer

alır. Ocak etrafındaki toprak zemin mutfak eşyaları ve kapların bulunduğu açığa kadar açık bırakılır. Çadırın diğer kısmı ise renkli dokuma çullar ve ya keçe serilerek kapatılır. Formu değişmeyen çadırın genişliği, aile fertlerinin sayısına göre değişmektedir.

Fotoğraf 30: Yeni Kurulmuş Olan Bir Kara Çadır (1. Foto: Hüseyin AKSOY).

Şekil 7: Kara Çadırın Çeşitli Şekildeki Planları (Sırasıyla Kademoğlu, 1978; Bazın, 1994; Bakır, 1995'ten alınmıştır).

Fotoğraf 31: a,b,c,d)Yarı Göçebe ve Dağ Göçebelerine Ait Çeşitli Yurtlar, e)Kışlık Çadırın (çatma) İç Kısmı, f)Kara Çadırın Kuruluşu (H. AKSOY), g)Kışın Mutfak Olarak Kullanılan Kara Çadır, h) Bazı Gıdaların ve Süt Ürünlerinin Saklandığı Obruk, ı)Yazın Su Depolamada Kullanılan Havuz, i)Çadırın İçine Getirilen Yeni Doğmuş Oğlak (Körpe), j)Yarısı Kapalı Kışlık Davar Ağılı, k)Kışlık Oğlak Ağılı

1.6.8.Yörüklerde Doğal Ortam ve Çevre İlişkisi

Bir topluluğun hayat tarzında, kültüründe ve tecrübelerinde coğrafyanın belirleyici bir rolü bulunmaktadır. Kırsal kesimde hayatlarını devam ettiren gruplar, büyük oranda doğal ortamın etkisi altında kalmışlardır. Özellikle tarım ve hayvancılığın temel geçim kaynağını oluşturduğu toplumlarda yerel coğrafi bilgi çok önemli bir yere sahiptir. Her sahanın kendine ait doğal unsurları, çevresine göre farklı ortamları meydana çıkarmış ve bunun sonucunda da farklı hayat tarzları ortaya çıkmıştır. Doğa ile iç içe hayatlarını devam ettiren Yörükler de kendilerine has bir yaşam sürdürmektedirler. Yaşadıkları yerlerdeki jeolojik, jeomorfolojik, biyocoğrafya ve klimatolojik özelliklerin etkisi, şehir alanlarından uzak olmaları, bazen de imkânların el vermemesi büyük oranda doğadan yararlanmayı gerektirmiştir. Yörükler bu doğadan yararlanma sonucunda bir hayli tecrübe sahibi olmuşlardır. Ağaçların meyvelerinden, hayvanların hal ve hareketlerinden, yıldızlardan, buluttan ve evrendeki diğer varlıklardan anlam çıkartarak hayatlarına yön verirler, kullanılabilecek nitelikte olanları da kullanarak hayatlarını devam ettirirler.

Araştırma sahasında karstik arazilerin geniş yer kaplaması, karstik şekillerden (uvala, polye vb.) tarım alanı, barınak (mesken), ağıl ve yiyeceklerin saklandığı (obruk) olarak yararlanmayı sağlamıştır. Yerleşmeye ve tarıma uygun olmayan mikro karstik şekillerin bulunduğu alanlar küçükbaş hayvanların otlatılması için önemli sahaları oluşturmaktadır.

Yörüklerde en çok hava olaylarına dikkat edilir, hayat buna göre şekillendirilmeye çalışılır. Çevredeki varlıkların durumundan, çeşitli tabiat olaylarından, bitki ve hayvanlardan gözlenen değişikliklerden, kısa ve uzun vadeli hava tahminleri yapılır. Tahminler yapılırken, ağırlık daima tabiat hadisesinin kendisine, hayvan ve bitkilere dayanmaktadır. Bilhassa hayvanlarla ilgili tahminler, onların bazı olayları önceden hissettiği ve davranışlarını bu hisse göre ayarladığı inancıyla ilgilidir (Cemiloğlu, 1990; 242). İklim özelliklerini bir bütün olarak algılayan ve etkilerini hayatında hisseden insanlar yüzlerce yıllık tecrübelerinden yola çıkarak atasözlerine bile konu olan isabetli hava tahminleri yapmışlardır. Yapılan tahminler yaz mevsimi olaylarından kışla ilgili, kış mevsimi şartlarından yazla ilgili sonuçlar çıkarmak şeklindedir (Cemiloğlu, 1990; 240). Tecrübelere dayalı olarak yapılan bu hava tahminlerinin hiçbir bilimselliği olmasa da bilimsel verilerle arasında dikkat çekici bir paralellik söz konusudur.

Yörüklerin yıl içindeki hareketinin (göçün) zamanını ve seyrini iklim ve hava olayları belirlemektedir. Genelde yaz ve kış olarak iki mevsim göz önünde bulundurulur ve buna göre hareket edilir. Kış mevsiminin başlangıcı olan Kasım bu günkü takvimle Kasım ayının 8'inde başlamakta, yaz mevsimi ise 6 Mayıs'ta Hıdırellez ayı ile başlamaktadır (Cemiloğlu, 1990, Özdemir-Bozyurt, 2006.). İlkbaharın gelmesi ve cemrelerin düşmesi ile havalar ısınmaya başlar ve göç vakti yaklaşmış olur. Göçmen kuşların kuzeye doğru yol alması da göç vaktinin habercisidir. Ancak hemen yaylaya göçülmez yaylak alanlarındaki karların erimesi ve otların canlanması beklenir. Otların büyümesi köklerinin canlanması toprak erozyonunu da önlemde etkili olur. Yaylaya zamanından önce çıkılırsa otlar tam olarak yetişmediği için hayvanlar aç kalır ve toprak erozyonu da hızlanmış olur. Son baharda da havaların sertleşmesi, kuşların sıcak iklimlere doğru göç etmeye başlaması kışlağa göç zamanı geldiğinin habercisidir. Hava olaylarından korunma kış mevsiminde daha önemlidir. Bundan dolayı kışlak mekân seçimi için daha korunaklı, karın düşmediği, otlağın (yayılımın) bol olduğu yerler tercih edilmektedir. Hem yazın hem de kışın çadır kurmak için daha çok güney yamaçtaki korunaklı alanlar tercih edilmektedir. Rüzgârın esiş yönü ve hızı, bulutların rengi ve hareket yönü, yağmurun ne zaman yağacağını, yağış şiddetini ve süresini de belirler. Hayvanlar da havanın bu durumuna bakılarak otlatılır, sağılır veya ağıla katılır. Çadırların içine su girmemesi için etrafa ark yapılır, açık eşyaların üstü, ekin harmanları, üzüm sergileri vs. mahsullerin üstü örtülür. Kuzey ve kuzeybatı yönünden (Kavra Dağı, Kavak Dağı, Kocayer Tepe yönü) kabaran bulutların yağmur getireceği tahmin edilir ve yağmura hazırlıklı olunur. Göksu Irmağı üzerinden kabaran bulutların yağmur bulutu değil çiy bulutu olduğu tahmin edilir.

Mevsimlik yapılan hava tahminleri;

Yazın ilk ayı olan Hıdrellezde ilk hafta sıcak ve kurak geçerse, kışın ilk ayı olan Kasımın ilk haftasında soğuk ve yağış olacağı tahmin edilir(Cemiloğlu, 1990; 241).

Kuşburnu çok olursa kış mevsiminin uzun süreceği ve çok sert geçeceği tahmin edilmektedir.

Alıç ağacının meyveleri çok olursa kış mevsiminin çok soğuk ve kar yağışının fazla olacağı tahmin edilmektedir.

Kermes meşesinin (pirnar) pelidi (palamutları) çok olursa kışın uzun ve sert geçeceği tahmin edilmektedir.

Kavak ağacı yaprağını tepe kısmından dökmeye başlarsa kışın sert geçeceği, alt kısmından dökmeye başlarsa kışın daha sakin geçeceği tahmin edilir.

Kış mevsiminin uzun ve kar yağışlı olarak geçmesi halinde, yaz mevsiminin iyi geçeceği; kış mevsiminde kar ve yağmurun az yağması durumunda ise yazın kurak geçeceği tahmin edilmektedir.

Buhur günlerinin (12-25 Eylül arası) birinci günü hava bulutlu olur ve batı rüzgârı eserse, eylül ayı yağmurlu ve çift ayı olarak geçer(Yalman Yalgın, 2000;56).

Hayvanlar yazın çok otlarsa, çok yatarsa kışın uzun olacağı; çok otlamazsa kışın kısa süreceği tahmin edilmektedir.

Hayvanlar temmuz, ağustos aylarında birbirine sokularak yatarsa kışın uzun olacağı, serbest şekilde sere serpe yatarsa kışın az olacağı tahmin edilmektedir.

Köpek, ağustos ayının ilk günlerinde uzunca boylu, ayağını uzatarak yatarsa kışın hafif geçeceği, ayaklarını toplayarak yatarsa kışın sert geçeceği tahmin edilmektedir.

Tesbih çalısının giliğinin ağacın başında şakıldak gibi olduğu yıllarda kışın sert geçeceği tahmin edilir(Meydan, 2016; 294).

Köstebekler geçtikleri yerlerde toprağı dürterek, iterek yüzeyde iz bırakır. Bu izler düz şerit halinde ilerlerse kışın az olacağına, karışık haldeyse kışın sert geçeceğine hükmedilir(Dişkaya, 2010, 80).

Karıncalar yuvalarını halka biçiminde yaparsa kışın çok sert olacağı şiddetli kar yağacağı düşünülür.

Günlük olarak yapılan hava tahminleri;

Hayvan ota sarmaz ve yem yemezse hava açık olacağı tahmin edilir.

Hayvanlar çok gezinir ve ota fazlaca sararsa havanın yağış getireceği tahmin edilir.

Keçi kuyruk sallar, gaz çıkarır ve kuyruğunu kıstırırsa havanın bozacağı tahmin edilir.

Bulutlar, sabahleyin güneş doğarken(tanyeri) kızarıklık ise havanın kötü olacağı, akşam vakti (grup) kızarıklık ise ertesi gün havanın iyi olacağı tahmin edilmektedir.

Ayın çevresi daire şeklinde (hale, ağıl çevirme) olursa ertesi gün yağışın olacağı tahmin edilmektedir(Yalaman Yalgın, 2000; 56).

Kış mevsiminde gökyüzünde fazla yıldız olursa havanın soğuk olacağı, yaz mevsiminde gökyüzünde fazla yıldız olursa ertesi gün havanın açık olacağı tahmin edilmektedir.

Kış mevsiminde havanın bir gün önceden acıması (sertleşmesi) karın yağacağını habercisidir.

Keklikler akşam saatlerinde öterse ertesi günün yağışlı ve soğuk olacağı tahmin edilmektedir(Dişkaya, 2010, 80).

Yörede yapılan hava durumu tahminlerinde genellikle yabancı bitkilerin belli dönemlerdeki özellikleri göz önünde bulundurulur. Hayvanların hareketlerine, rüzgârın, bulutların ve gökyüzünün durumuna göre, hava akımlarının geldiği yöne göre de hava durumu tahminleri yapılmaktadır. Tahminlerin yapılmasında hicri yıl esas alınmaktadır. Özellikle tarımsal etkinliklerin yapılmasında ayın doğuş ve batış zamanı (evreleri) önemli bir yere sahiptir. Ağaçların ve bağların budanması, fidanların dikilmesi, ağaçların aşılması, kerestelik ağaç kesimi vs. ayın eskisinde (hilal evrelerinden sonra) yapılmaktadır. Tarımsal faaliyetler üzerinde etkili olan, ayın evrelerine dayalı bu halk takvimi hayvancılıkta pek fazla etkili değildir.

Yörükler içinde buldukları ortam gereği bitkilerle iç içe bir hayat sürdürürler. Hayvanların otlatılmasından, çadır ve çatmaların direklerinin elde edilmesine ve ağılların yapımına kadar birçok alanda ağaçlardan yararlanılır. Güz sonunda otlakların azaldığı dönemde ardıç ağacının dalları kesilerek hayvanlar otlatılır. Kışın karlı ve yağmurlu dönemlerde ise kışlak sahalarındaki sandal ve pınar çalıkları kesilerek hayvanlar doyurulmaktadır. Pınar ve sandal Yörük yaşamında kışlak alanlarındaki en önemli iki çalı türüdür. Kışlağa inildikten sonra yaylaya çıkıncaya kadar hayvanların beslenmesi pınara bağlıdır. Pınarların ilkbahar sürgünleri (kavlak) fazlaca tüketilirse gelecek kış sıkıntı çekilebilir. Bu durum göz önünde bulundurularak pınarlar dengeli bir şekilde otlatılmalıdır. Yörükler hayvanlarını beslemek için ağaç dalı kestiklerinde de dalların hepsini bir ağaçtan kesip ağacı telef etmek yerine azar azar birkaç ağaçtan keserek (inançlarına göre) ağacın kendini yenilemesini sağlamaktadırlar. Yaz aylarında ise otsu formasyon hayvan sürülerinin neredeyse tek beslenme kaynağını oluşturmaktadır. Çam ağaçlarının ibreleri (pür) oğlakların üşmemesi için ağıllara serilir. Kışlak alanlarında yakacak olarak da genellikle çam ağaçları kullanılmaktadır. Yörüklerin kullandığı bu yakacak odunları kuru çam dalları oluşturur. Ağaçları kesip getirmek yerine, hayvan otlatmadan dönerken kucaklarında ya da sırtlarında getirdikleri kuru çalılarla soğuk günleri geçirmektedirler. Bu yöntem de ormana verilen zararını azaltmaktadır. Keçiler her ne kadar orman düşmanı olarak görülseler de yörüklerin inancına göre ormanı tahrip etmezler, bilhassa yenilenmesini sağlarlar. Göçebe Yörüklerde ormana çok fazla zarar verilmez. En çok zarar köydeki evlerde beslenen hayvanlar için ormandan kesilen ağaç dallarının oluşturduğu bilinmektedir. Güzün ve kışın hayvanları beslemek için kesilen ağaç

dalları da ormanın tahrip edilmesinde etkilidir. Ormanda otlayan hayvanlar ağaçların sadece yapraklarını yerler ve ertesi yıl tekrardan buradan ağaçlar sürgün atar. Ağaçların dalları kesilerek evlerdeki hayvanların beslenmesi ormanın yenilenmesinden çok tahribatına yol açmaktadır. Yörede orman tahribatının en küçük kısmını hayvanlar yapmaktadır. Büyük kısmını ise tarla açma, yakacak odun temini, orman yangınları vs. gibi insanların etkili olduğu faaliyetler oluşturmaktadır. Bütün bu yapılan orman tahribatlarının hepsinin sebebi olarak keçiler gösterilmektedir. Bu durum doğaya, özellikle ormana zarar veren insanoğlunun işlediği suça bir suçlu bulma gayretinin ürününden başka bir şey değildir(Meydan, 2016; 297). Doğal kaynaklardan olan ormanların ve meraların küçülmesi, geçimlerini hayvancılıkla sağlamaya çalışan bu insanların yaşamını daha da zorlaştırmaktadır. Yörüklerle, keçilerin ormanı tahrip edip etmediğini sorduğumuzda verdikleri şu cevap çok düşündürücü olmuştur: *İnsanoğlu var olduğu günden bu yana kıl keçisi de var orman da var, eskiden keçi çokken orman alanları daha fazla idi. Devlet orman için keçiyi azalttı bu sefer orman artması gerekirken orman da azalmaya başladı. Çünkü Yörükler keçilerinin temel yiyeceği olan orman alanlarını geçimlerini devam ettirebilmek için korumak zorunda idiler.*

Fotoğraf 32: Evde Beslenen Hayvanlara Getirilmek İçin Kesilen Ağaç Dalları

SONUÇ VE ÖNERİLER

Orta Torosların doğusunda küçük bir alanı kapsayan çalışma sahası, Akdeniz bölgesi genelinde yapılan yaylacılık ve göçebe hayvancılık faaliyetlerini örneklendirmesi açısından seçilmiştir. Dar alanda değişen fiziki coğrafya şartlarının insan yaşamı üzerindeki etkisi ve bu etkinin gelecekte nasıl değişeceği ve gelişeceği üzerinde durulmaya çalışılmıştır.

Özellikle 1990'lı yılların başlarından itibaren yöre insanının sosyo ekonomik ve sosyo kültürel yapısındaki iyileşmelere bağlı olarak, hem yaylacılık faaliyetlerine katılanların sayısı azalmış hem de tarım ve hayvancılığa dayalı geleneksel yaylacılığın yapısında önemli değişiklikler meydana gelerek yaylacılık daha çok bağ ve bahçe tarımına bağlı olarak yapılmaya başlamıştır. Göçebe hayvancılık olarak sürdürülen yaylacılık faaliyetleri ise daha çok yarı göçebe halde yapılmaya başlamıştır.

Çalışma sahasını oluşturan Kavra Dağı ve yakın çevresi karstik bir yapı özelliğine sahip olması sebebiyle, arazi kullanımı açısından insanlara doğal olarak sınırlamalar getirmiştir. Bu sınırlamalar ise insanları dar alanlarda (dolin, uvala) tarım yapmaya yönlendirirken, tarıma elverişli olmayan geniş alanlarda hayvancılığa mecbur bırakmıştır. Ancak son zamanlarda teknolojinin gelişmesi ile tarıma elverişli olmayan alanlar, iş makinalarıyla müdahale edilerek tarıma kazandırılmaya başlanmıştır. Yapılan bu çalışmalar hayvancılık sahalarını daraltmaktadır. İş makinalarının doğaya olan müdahalesi planlı ve dengeli bir şekilde yapılmazsa gelecekteki doğal afetlerin önüne geçilemeyecektir.

Kırsal kesimde yaşayan insanlar tek bir ekonomik faaliyetle uğraşmamaktadırlar. Büyük bir kısım tarımla meşgul olsa da bunun yanında evinin ihtiyacı için belli sayıda hayvan da (keçi, koyun) beslemektedir. Tarımsal faaliyet olarak tek tip bir ürün yetiştirilmemekte üzümünden zeytine kadar birçok ürün yetiştirilmektedir. İntansif şekilde yapılan bu tarımsal etkinliklerin modernleştirilmesi yoluna gidilmeli, yetiştirilen çeşitli tarım ürünleri hakkında halk bilgilendirilerek, gerekli kontroller yapılmalı, üreticiye yeterli destek ve pazar sağlanmalıdır.

Kavra Dağı ve çevresinde çalışmaya dâhil olan dört köy yerleşmesi bir mahalle yerleşmesi(Gündüzler, Yenisu, Karahacılı, Kargıcak köyleri ve Pembecik Mah.) ve dört yayla yerleşmesi(Dokuzalanı, Gelin, Haçka ve Halildedede) bulunmaktadır. Köylerin jeomorfolojik, hidrografik ve biyocoğrafik özelliklerine göre çeşitli ekonomik faaliyetler gelişmiştir. Köylerde yapılan hayvancılık faaliyetlerine bu özellikler göz önünde bulundurularak yön verilmelidir. Devlet tarafından verilen (destekleme) hayvan türleri kırsal kesimin coğrafi özellikleri göz önünde bulundurularak planlanmalıdır.

Çalışma alanındaki köylerin tamamındaki nüfusta geçmişe oranla bir azalma söz konusudur. Gündüzler ve Yenisu gibi köylerde genç ve çocuk nüfusun oldukça az olması gelecekteki köy nüfusunun daha da azalacağını gözler önüne sermektedir.

Çalışma alanındaki köylerin nüfusunda kışın azalma yazın ise artış meydana gelmektedir. Eskiden daha fazla nüfusa sahip olan köylerin 50 seneye kadar sürekli yerleşme konumundan düşüp, gelecekte sadece yazın serinlemek ve dinlenmek

amacıyla emeklilerin çıktığı dönemlik bir yerleşme konumunu alacağı tahmin edilebilir.

Kırsal kesimdeki nüfus azalmasının (göçün) önüne geçmek için gençler besisi ve kümes hayvancılığı gibi modern yöntemlerin kullanıldığı hayvancılık faaliyetlerine ve modern tarım yöntemlerinin kullanıldığı tarımsal etkinliklere teşvik edilmelidir.

Araştırma sahasındaki yaylacılık faaliyetlerinin temelinde ekonomik olduğu kadar iklim şartlarının uygunluğu, geçmişten gelen alışkanlıklar, dayanışma, geleneksellik, temiz ve serin hava, kentlerin itici güçleri, doğa ile baş başa kalma ve rekreatif eylemlerde bulunmak yatmaktadır. Bundan dolayı yaylacılık faaliyetlerinin, modern teknoloji imkânlarıyla doğaya ve yaşam alanlarına zarar vermeden, gelenekselliğini bozmadan devam ettirilmesi daha faydalı olacaktır.

Çalışma alanındaki yaylaların fonksiyonel özellikleri tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Turizm fonksiyonlu yayla yerleşmesi olmamakla birlikte rekreasyonel amaçla yaylaya çıkan aileler mevcuttur. Yaylaların fonksiyonel özelliklerinde hayvancılıktan tarıma doğru bir geçiş söz konusudur.

Yaylaların daha verimli kullanılabilmesi için yayla yollarının geliştirilmesi, mevcut su kaynaklarının düzenli kullanılması, yayladaki insan ve hayvan barınaklarının ıslah edilmesi, vejetasyon döneminin ve yaylaya göç zamanının iyi ayarlanması gerekmektedir.

Bölgedeki yaylalarda yaşayan nüfusun büyük çoğunluğunu yaşlılar oluşturmaktadır. Bu yaşlı aile büyüklerinin vefatının ardından yeni nesil gençliğin burada yaşama isteği azalmaktadır. Sadece hafta sonu, tatillerde ve tarımsal ürünlerin hasat zamanında yaylalar kısa süreli olarak kullanılmaktadır. Yaylaları kullanan nüfusun azalmasının en önemli sebeplerini makineli tarımın geliştirilmesi, tahıl tarımı için kullanılan alanların artık bağ ve bahçe alanlarına dönüştürülmesi, ulaşım imkânlarının gelişmesi ile günlük gidiş gelişlerin yapılabilmesi oluşturmaktadır.

Yörede yapılan yaylacılık faaliyeti kendine özgü bir özelliğe sahiptir. Yapılan yaylacılık tanımından da anlaşılacağı gibi sadece iklimsel özelliklerin değil ekonomik ve geleneksel özellikleri de yaylacılık faaliyetlerinde azımsanmayacak bir yeri vardır.

Yayla yerleşmelerinde meskenler, genel olarak bölgenin özelliklerini yansıtırlar ve birçoğu basitçe (çardak) inşa edilmiştir. Yeni yapılan meskenlerde modern yapı malzemeleri kullanılmaktadır. Meskenlerin yapımında kullanılan yapı malzemeleri, meskenin eklentileri ve türü, yaşayan kişinin gelir durumu ve geçim kaynağıyla da alakalıdır. Son yıllarda yaylalara elektriğin verilmesi bazı konutlarda değişimi de beraberinde getirmiştir. Eskiden derme çatma olan çardaklar daha korunaklı ve düzgün olarak onarılmaya başlamış ve betonarme konutların sayısı artmıştır.

Yaylalara gidiş geliş süreleri (göç) önemli ölçüde kısalmıştır. Eskiden daha çok yaya ya da at, eşek gibi binek hayvanlarıyla gidilip gelinen yaylalara son 15 yıldır motorlu taşıtlarla ulaşım sağlanmaktadır. Bu da yaylalara olan göçü azaltmıştır. Günümüzde ise göçülmeyen yayla konutları üretilen elmaların depolandığı yer olarak kullanılmaya başlamıştır.

Yaylalara ulaşımı geliştirmek amacı ile ana yollar dışındaki tali yolların bakım ve onarımı yapılmalı, Dokuzalanı yaylasının kuzeyinden Karaman istikametine giden stabilize yolun bakımı yapılarak işler hale getirilmelidir.

Yaylalarda yapılan tarım faaliyetlerinde organik tarım yöntemleri yaygınlaştırılmaya çalışılmalı ve teşvik edilmelidir. Bu nedenle hayvancılık ve tarım ürünlerinin organik tarım yöntemleri ile üretilmesi için verilen destek artırılmalı ve gerekli eğitimler verilmelidir.

Yaylada üretilen ve Pazar olanakları düşük olan ürünlere karşı alternatif tarım ürünleri teşvik edilmeli ve pazar ihtiyacı karşılanmaya çalışılmalıdır. Tohum ıslahı yapılmış buğday, arpa ve nohut gibi ürünlerin ekim alanı genişletilmeli ürünlere verilen devlet desteğinin artırılması ile alakalı çalışmalar yapılmalıdır.

Araştırma sahasında göçebe hayvancılık, yarı göçebe hayvancılık ve yerleşik Yörük yaylacılığı olarak farklı türlerde küçükbaş hayvancılık faaliyetleri yapılmaktadır. Hayvancılığın yoğun olarak yapıldığı yerler Kavra Dağı etekleri, Dokuzalanı yaylası, Haçka yaylası ve Kocayer Tepe'dir. Düz ve düze yakın alanlarda koyun yaygın iken, engebeli alanlarda keçi ön plandadır.

Yapılan hayvancılık faaliyetlerine maddi yardımın yanında yem, ilaç ve veterinerlik yardımları da yapılmalıdır. Günden güne azalan hayvancılığı düzenli şekilde arttırmaya yönelik teşvikler verilmelidir.

Sahadaki keçi ve koyun sayısı dengede tutulmalı, arazi kapasitesinin üzerinde olatmaya izin verilmemeli, yaylaya çıkışlar ve yayladan inişler vejetasyon süresi göz önünde bulundurularak ayarlanmalıdır. Bu şekilde toprak erozyonu ve ormanların tahribatı bir dereceye kadar azaltılabilir.

Yaylada üretilen süt ve süt ürünlerine yeterli pazar olanakları sağlanmalıdır. Başta kasaplık ve kurbanlık olarak beslenen hayvanların ve diğerlerinin temizlik ve hijyenlerine (bit, pire, kene olmamasına) dikkat edilmeli ve aşılarının zamanında yapılması sağlanmalıdır.

Araştırma alanındaki hayvancılık faaliyetlerinde geçmişe oranla önemli bir azalma meydana gelmiştir. Ülkemiz hayvancılığının kriz yaşadığı son yıllarda hayvancılığın geliştirilmesi önem taşımaktadır. Hayvancılık ve hayvansal ürünler açısından dışa bağımlılığın azaltılması ve yerel üretimin artırılması isteniyorsa, bazı düzenlemelere gidilerek, göçerlere belli teşvikler uygulanmalı ve gerekli yardımlar yapılmalıdır.

Araştırma sahasındaki Yörükler eskiden göç esnasında develeri kullanırken, günümüzde kamyon ve traktör gibi motorlu taşıtları kullanmaktadırlar. Bu nedenle ulaşımın (yolun) olmadığı yere göçülmemektedir, böylece göçün güzergâhında ve göçülen mekânlarda da değişiklikler meydana gelmiştir.

Özellikle asıl göçebelerin göç zamanında yöre halkı yardımcı olmalı, böylece hayvanların geçtikleri istikametteki bağ ve bahçe alanlarına verdikleri zararlar en aza indirilmelidir. Göç kfilesi anayol istikametine indiğinde kolluk kuvvetleri trafiği denetlemeli ve kazalar sonucunda oluşan hayvan ölümlerinin önüne geçilerek yörüklerin bu durumdan zarar görmesi engellenmelidir.

Araştırma alanındaki göçebeler yatırım olarak Karaman, Gülnar, Silifke gibi şehirlerden ev ve arsa satın almaktadırlar. Geliri az olanlar ise kışlaklarındaki (köylerindeki) evlerini, bağ ve bahçe alanlarını daha bakımlı hale getirmektedirler. Bu da kendilerinden sonra gelen neslin hayvancılık yapmayacağı anlamına gelmektedir.

Bölgedeki hayvancılığın gittikçe gerilemesinin en önemli sebeplerinden birisi emeğin karşılığının alınamamasıdır. Yem fiyatlarının pahalı, hayvan fiyatlarının ucuz olması en önemli problemlerden biridir. Bunun için hayvan ithalatının durdurulması, yerli hayvan üreticilerinin desteklenmesi gerekmektedir.

Yörükler kışlak olarak tahsis edilen yerler, yörüklerin ailevi durumları, ulaşım, iletişim ve çocuklarının eğitimi vs. göz önünde bulundurularak verilmelidir.

Sahadaki Yörükler ve yaylaları kullanan vatandaşlar orman yangınları konusunda bilinçlendirilmeli, olası bir yangın ihtimaline karşı müdahaleye hazır olunmalıdır.

Bütün bu problemlerin yanında göçerlerin karşılaştıkları eğitim, sağlık, güvenlik, kooperatifleşme; meraların ve kışlak alanlarının kullanımı, orman tahribatı, iskân politikaları gibi problemleri de vardır. Bunların çözümü için yerel ve ulusal ölçekte bir araya gelinmeli, bazıları için ise hukuki düzenlemeler yapılmalıdır.

Fotoğraf 33: Kara Çadırın Önünde Arazi Çalışmalarından Bir An(Ocak 2017).

KAYNAKÇA

- Aksoy, H., (2012). *Göçebelikten Yerleşikliğe Geçiş Sürecinde Sosyo Kültürel Bağlamda Sarıkeçili Yörükleri*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Türk Halk Bilimi Bilim Dalı Basılmamış Yüksek lisans Tezi. Ankara.
- Alagöz, C. A.,(1944). *Türkiye Karst Olayları Hakkında Bir Araştırma*. Ankara: Türk Coğrafya Kurumu Yayınları. Sayı 1.
-, C. A., (1993). Türkiye’de Yaylacılık Araştırmaları. Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Türkiye Coğrafyası Dergisi, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- Apak Tikbaş, F., (2013). Rize- Çamlıhemşin- Yazlık Köyü Örneğiyle Mevsimlere İlişkin İnanç, Bayram ve Ritüeller. Kültürümüzde İklim ve Mevsimler. Acta Turcica Dergisi, Yıl:V, Sayı:1, s. 1-15.
- Atalay, İ., (2011). *Toprak Oluşumu Sınıflandırılması ve Coğrafyası*. Bornova İzmir: 4. Baskı, Meta basım.
-,İ., (2007). *Genel Coğrafya*. Bornova İzmir: Meta basım.
- Atlay, D., (1991). Mut Folklorundan Damlalar A-Yayla Barınağı “Çatma”. İçel Kültür Dergisi, Yıl: 5, Sayı: 14, s. 6-7. Mersin.
- Arınç, K., (2011). *Türkiye’nin Kıyı Bölgeleri*. Erzurum: Biyosfer Araştırmaları Merkezi, Coğrafya Araştırmaları Serisi No:102.
- Artun, E., Çukurova Yörüklerinin Gelenek ve Göreneklere. Birinci Akdeniz Yöresi Türk Toplulukları Sosyo Kültürel Yapısı (Yörükler) Sempozyumu Bildirileri, s. 25-62. Ankara.
- Avcı, M.,(2005). Çeşitlilik ve Endemizm Açısından Türkiye’nin Bitki Örtüsü. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü Coğrafya Dergisi, Sayı: 13, s. 27-55, İstanbul.
- Avşin, N., Göksu Nehri Vadisinin Flüvyal Jeomorfolojisi (Mut-Silifke Arası). Uluslar Arası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 7, Sayı: 34, s. 314-334.
- Bakırcı, M., (2016). Avacık Yaylası (Gerger/Adıyaman) Örneğinde Değişen sosyo Ekonomik Şartların Mesken Farklılaşmasına Etkisi. Türk Coğrafya Dergisi,

Sayı: 67, s.51-59, İstanbul.

- Bakır, İ., (1995). *Batı Toroslarda Göçerlerin Yerleşme ve Mekân Sorunlarının Çözümü Üzerine Bir Deneme*. Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Ana Bilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Konya.
-, İ., (1990). Toroslarda Göçebe Mimarisi. Türk Halk Mimarisi Sempozyumu Bildirileri (5-7 Mart 1990). Kültür Bakanlığı Halk Kültürünü Araştırma Dairesi Yayınları: 148, Seminer Kongre Bildirileri Dizisi:30, Ofset Repromat Matbaası, 1991, s.17-30, Ankara.
- Bazın, M., (1994). Orta Toros Yörüklerinden Sarıkeçili Aşireti. Çeviren: Hamdi Kara. Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, Sayı:3, s.141-160, Ankara.
- Beritanlı, H., (1991). Konar-Göçer Aşiretlerin Barınağı “Kon”. İçel Kültür Dergisi, Yıl:5, Sayı:20, s. 26-27, Mersin.
- Beşirli, H.,(2007). Sarıkeçili Yörüklerinde Hayvancılık. *Anadolu’da Yörükler Tarihi Ve Sosyolojik İncelemeler*. Editör: Hayati Beşirli-İbrahim Erdal, Ankara: Phoenik yayınları, s. 111-134.
- Birgili, Ş., Gedik, A., Yılmaz, H., Yoldaş, R., (1979). Mut-Ermenek-Silifke Yöresinin Jeolojisi ve Petrol Olanakları. Türkiye Jeoloji Kurumu Bülteni, e. 22, s. 7-26.
- Birinci, S., Hadimli, H., Karakuzulu, Z., (2010). Akseki İlçesindeki Göçebe Hareketler. Uluslararası Sosyal Araştırmalar dergisi, Sayı: 3/10, s. 348-359.
- Bulduk , Ü., (2008). Sosyal Yaşayış, Konar-Göçerlik ve Etnisite. Uyan Türkiye’ m II. Yörük-Türkmen Büyük Kurultayı ve Bilim Şenliği(3-4 Mayıs 2008), s.216-223, Ankara.
- Buldur, A. D., Pınar, A., Başaran, A., (2007). 05-07 Mart 2004 Tarihli Göksu Nehri Taşkını ve Silifke’ye Etkisi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Dergisi Sayı 17, s. 139-160, Konya.
- Büyükcansayılır, Ş., (2012). Göçebelik, Konar-Göçerlik Meselesi ve Coğrafi Bakımdan Konar Göçerlerin Farklılaşması. Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi XII/1, s. 563-580, İzmir.

-, Ş., (2013). Türkiye’de Konar Göçerlerin Sosyo-Tarihsel Yapıları. Hacettepe Üniversitesi Türkiyat araştırmaları Dergisi, Sayı: 19, s. 23-38. Ankara.
- Bulut, İ., Hadimli, H.,(2008)Karstik Alanlarda Arazi Kullanımı, Sorunları ve Planlaması. Ankara Üniversitesi DTCTF Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi V. Ulusal Coğrafya Sempozyumu, Bildiriler Kitabı, 2009, s. 39-48, Ankara.
- Bulut, İ., Özdemir, F., (2010). Erzurum Palandöken Kayak Merkezindeki Son Kom Yerleşmesi: Beri Piri Komu. Türk Coğrafya Dergisi, Sayı:55, s.25-33, İstanbul.
- Cemiloğlu, M., (1990). Keles Folklorunda Yörük Takvimi ve Meteoroloji. Türk Kültürü Dergisi, Sayı:324, s.239-242, Ankara.
- Creswell, W.J., *Araştırma Deseni Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları*. Çeviri Editörü: Selçuk Beşir Demir, Eğiten Kitap, Ankara.
- Çelik, Ş., (2000). XVI. Yüzyılda İçel Yörükleri Hakkında Bazı Değerlendirmeler. Anadolu’da ve Rumeli’de Yörükler ve Türkmenler Sempozyumu Bildirileri (14 Mayıs 2000) Tarsus, Yörtürk Vakfı Yayınları No:3, 1. Baskı, Ankara.
- Çetin, B., (2012). Alan Yaylasında (Kırıkhan/Hatay) Fonksiyonel Değişimin Coğrafi Özellikleri. Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı: 27, s.129-150, Erzurum.
- Çiçek, A., (2013). Türklerde İskân Siyaseti. İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:2, Sayı:2, s.29-46.
- Çiçek, İ., (2001). Mut ve Yakın Çevresinin Jeomorfolojisi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:11, Sayı:2, s.1-20, Elazığ.
- Daşcı, M., Çomaklı, B., (2006). Yaylacılık ve Tarımsal Açından Önemi. Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, Sayı: 37 (2), s.275-280, Erzurum.
- Demir, Ö., Bakar, N., (2014). Silifke Yörüklerinde Doğum, Evlenme ve Ölüm Gelenekleri Üzerine Bir Araştırma. Selçuk Üniversitesi Türkiyat araştırmaları Dergisi, Sayı:35, s.111-134, Konya.
- Denker, B., (1960). Güneydoğu Toroslarda Göçebelik. Türk Coğrafya Dergisi, Cilt:16, Sayı:20, s.136-142, Ankara.
- Dişkaya, K., (2010). Daralan Göç Yolları. National Geographic Dergisi, Sayı:116,

s.20-28.

- Dulkadir, H., (1997). *İçel'de Son Yörükler Sarıkeçililer*. Mersin: Çağlar Ofset
-, H., (1994). Sarıkeçili Yerleşim Alanları. *İçel Kültür Dergisi*, Sayı: 3, s.39-44, İçel.
- Doğan, M. S., Doğan, C., (2004). Tarihsel Gelişim Sürecinde Yörükler. *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, Cilt: 30, s.15-29, Ankara.
-, M. S., Doğan, C., (2005). Yörüklerin Hayat Tarzı. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, Sayı:49, s.677-708, İstanbul.
-, M. S., Doğan, C., (2005). *Yörüklerin Sosyal ve Kültürel hayatı (Antalya Örneği)*. İstanbul: Kızıl Elma Yayıncılık/31, Akademik Dizi/1.
- Doğanay, H., Coşkun, O., (2013). Türkiye Yaylacılığındaki Değişme Eğilimleri ve Başlıca Sonuçları. *Doğu Coğrafya Dergisi*, Yıl:18, Sayı:30, s.1-28, Erzurum.
-, H., (2014). *Türkiye Beşeri Coğrafyası*. Erzurum: Genişletilmiş ve Güncellenmiş 4. Baskı, Pegem Akademi Yayıncılık.
- Duran, C., (2013). Türkiye'nin Bitki Çeşitliliğinde Dağlık Alanların Rolü. *Biyoloji Bilimleri araştırma Dergisi*, Cilt:6, s.73-76.
-, C., (2012). Mersin İli Orman Alanlarının Fizyografik Özelliklere Göre Dağılımı. *Uluslararası İnsani Bilimler Dergisi*, Cilt:9, Sayı:1, s.7-16.
- Erdal, İ., (2007). Anamur'da Yerleşik Yörük Türkmen Aşiretleri ve Kıbrıs'a İskânları Konusu. *Anadolu'da Yörükler Tarihi ve Sosyolojik İncelemeler*. Editör: Hayati Beşirli-İbrahim Erdal, Ankara: Phoenix yayınları, s.92-107.
- Erden, A., (1994). Günümüz Toros Yörüklerinden İzlenimler. I. Akdeniz Yöresi Türk Topulukları Sosyo-Kültürel Yapısı (Yörükler) Sempozyumu Bildirileri (25-26 Nisan 1994). s.139-147.
- Eken, G., (2015). Sarıkeçililer Sonsuz Göç. *Magma Dergisi*, Ağustos Sayı: 6 s.68-87. İstanbul.
- Erdal, T., Barış, T., (2013). *Jeomorfoloji ve İnsan Uygulamalı Jeomorfoloji*. İstanbul: Yeditepe Yayınları.
- Erinç, S., (1997). *Vejetasyon Coğrafyası*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, No:2276, Coğrafya Enstitüsü Yayınları No:92.

-, S., (1996). *Klimatoloji ve Metotları*. İstanbul: Genişletilmiş 4. Baskı, Alfa Basım Yayın ve Dağıtım.
-, S., (1953). *Doğu Anadolu Coğrafyası*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Yayınları.
- Erol, O., (1983). Türkiye'nin Genç Tektonik ve Jeomorfolojik Gelişimi. Türkiye Jeomorfolojlar Derneği Jeomorfoloji Dergisi, S.11, s.13 Ankara.
- Eröz, M., (1991). *Yörükler*. İstanbul: Türk Dünyası araştırmaları Vakfı Yayınları.
-, M., (1965). Türk Köy Sosyolojisi Meseleleri ve Yörük-Türkmen Köyleri. Sosyoloji Konferansları Dergisi, Sayı:6, s.119-154, İstanbul.
- Eyüboğlu, İ. Z., (1998). *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*. s.285, İstanbul.
- Gazel, A. A., (2006). İçel Mutasarrıfı İbrahim Behçet Paşanın İçel Sancağına (Anamur, Gülnar, Ermenek, Gazipaşa) Dair Bir Raporu (1892). A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Sayı: 31, s.119-133, Ankara.
- Genç, M., (2007). Silifke Yörük Çuvallarının Teknik ve Boyarmadde Analizleri. 1.Uluslararası Türk El Dokumaları Kongresi Bildirileri (01-02 Kasım 2007). Editör: Ahmet Aytaç, Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Merkezi Başkanlığı Yayınları, s. 197-211, Konya.
- Gelekçi, C., (2004). Türk Kültüründe Oğuz-Türkmen-Yörük Kavramları. Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Sayı:1, s.9-18, Ankara.
- Gökşen, C., (2007). Sandal Köyü (Tarsus) ve Çevresinde Keçilere Verilen Adlar ve Davarcılıkla İlgili Bazı Uygulamalar. Milli Folklor Dergisi, Yıl:19, Sayı: 76, s.134-148.
- Güner, İ., Ertürk M., (2005). Fethiye'de Yaylalar ve Yaylacılık. Doğu Coğrafya Dergisi, Cilt: 10, Sayı: 14, s.141-174, Erzurum.
- Güneş, Y., Reif, A., Huss, J., (2016). Türkiye Orta Toroslar Bölgesinde Peyzaj ve Arazi Kullanımı Değişikliği. İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, Sayı:66, s.184-187, İstanbul.
- Güney, E., (2004). *Türkiye Hidrocoğrafyası*. Diyarbakır: Çantay Yayınevi.
- Gürbüz, O., (2000). Göksu Deltası Özel Çevre Koruma Bölgesine Coğrafi Yaklaşım. Coğrafya Dergisi, Sayı: 8, s.133-144, İstanbul.

-, O., (1997). Türkiye’de Göçebe Mesken Örneği: Çadır. Türk Coğrafya Dergisi, Sayı:32, s. 185-195, İstanbul.
- Gürtürk, S., (1987). *Silifke Tarihi*. İstanbul: Can Matbaa.
- İnandık, H., (1969). *Bitkiler Coğrafyası*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Yayınları, 2. Baskı, No:930-32.
- İzbırak, R., (1991). *Yerbilimi Bilgileri*. İstanbul: Öğretmen Kitapları Dizisi, MEB Yayınları No: 158.
- Kademoğlu, O., (1974). Yörüklerde Üç Direkli Karaçadır. 1. Uluslararası Türk Folklor Seminerleri Bildirileri (8-14 Ekim 1973).Ankara Başbakanlık Basımevi s.269-304, Ankara.
- Karaman, R., (2005). *İkibinli Yılların Başında Mersin ve İlçeleri*. Ankara: Berikan Yayınevi.
- Kavas, K.R., (2013). Mimariyi Dokumak: Anadolu-Batı Toros Göçerlerinde Çevre Kültür İlişkisi. Bilig Dergisi, Sayı:64, s.231-258.
- Kılıç, T., (2014). Karacadağ’da Göçebe Hayvancılık ve Göçerler. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:12, Sayı:2, s.1-12, Elazığ.
- Koçman, A., (1993). *Türkiye İklimi*. İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No:72.
- Koç, T., Keskin, N., (2001). Uzunköprü’de Halk Takvimi ve Sıcaklık İlişkisi. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:5, s.1-15.
-, T., (1996-97). Batı Karadeniz Bölümünde Atasözleri ve İklim Özellikleri. Marmara Coğrafya Dergisi, Sayı:1, s.187-197, İstanbul.
- Koday, S., (1999). Hınıs İlçesinde Kom Yerleşmeleri Üzerine Bir araştırma. Türk Coğrafya Dergisi, Sayı:34, s.357-382, İstanbul.
- Kutlu, M., (1992). Yaşayan Bir Alt-Kültür Geleneği Anadolu Göçer Kültürü. IV. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri, Genel Konular, Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları, Cilt:1, No:164, Seminer Kongre Bildirileri Dizisi:34, Ankara.
- Mamıkoğlu, N.G., (2007). *Türkiye’nin Ağaçları ve Çalıları*. Ankara: NTV Yayınları.
- Memişoğlu, R., (2004). İçel Adının Değiştirilmesinin Düşündürdükleri ve İç-İl (İçel)

- Türkmenleri. Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi, Sayı:151, s.71-104.
- Meydan, A., (2016). *Dünden Bugüne Sebil Yörükleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Okumuş, O., (2013). Anadolu Coğrafyasında Ticari Hareketlilik: Osmanlı Devletinde Türkmen ve Yörüklerin İktisadi Hayatları. Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, Cilt:5, No:2, s.379-392.
- Özgüç, N., (1984). *Beşeri Coğrafya'da Veri Toplama Ve Değerlendirme Yöntemleri*. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No:2511, İstanbul.
- Özgül, N., (1976). Torosların Bazı Temel Jeolojik Özellikleri. Türkiye Jeoloji Kurumu Bülteni, C.19, s.65-78, Ankara.
- Özdemir, M.A., Bozyurt, O., (2006). Afyonkarahisar Halk Takviminin Sıcaklık Verileri ile Karşılaştırılması. Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı:15, s.53-82, Erzurum.
- Öztürk, M., (2014). *Coğrafya Eğitiminde Araştırma*. Güncellenmiş 2. Baskı, Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.
- Pınar, A., Sarıbaş, M., (2009). Silifke'de Yerşekilleri İle Bitki Örtüsünün Küçükbaş ve Büyükbaş Hayvan Varlığına Etkisi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı:2, s.367-382, Konya.
-, A., Sarıbaş, M., (2013). Silifke Göksu Vadisinde Yer Alan Köylerin Beşeri Coğrafya Özellikleri. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı:29, s.207-221, Konya.
-,A., (1990). *Göksu Nehri Sol Mansabının (Silifke-Susanoğlu-Akarsu Ağzı) Fiziki Coğrafyası*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Sarı, C.,(2013). Batı Toroslarda Yaylaların Fonksiyonel Değişim Süreci ve Yayla Şenlikleri. Marmara Coğrafya Dergisi, Sayı:27, s.242-261, İstanbul.
- Sarıbaş, M., (2009). *Silifke İlçesinin Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Saydam, A., (2009). Sultanın Özel Statüye Sahip Tebaası: Konar- Göçerler. Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:20,

s.9-31. Isparta.

- Selen, H.S., (1949). Türkiye’de Köy Yerleşmeleri ve Şehirleşme Hareketleri. Türk Coğrafya Dergisi, Sayı:7-8, Yıl:3, s.97-106, Ankara.
-,H.S., (1948). Strabon’a Göre Eski Çağda Güney Anadolu Taşeli ve Çukurova. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Cilt:3, Sayı:3-4, s.305-313, Ankara.
- Sevgi, C., (1984). Adana İlinin Kuzeydoğu Kesiminde Yaylacılık: Kozan, Feke, Saimbeyli, Kadirli, Ceyhan ve Osmaniye. Ege Coğrafya Dergisi, Cilt:2, Sayı:1, s.177-197, İzmir.
- Seyirci, M., (1994). Batı Akdeniz’de Yörükler. 1. Akdeniz Yöresi Türk Toplulukları Sosyo-Kültürel Yapısı (Yörükler) Sempozyumu Bildirileri (25-26 Nisan 1994), Kültür Bakanlığı Yayınları, s.191-202, Antalya.
- Somuncu, M., (2005). *Aladağlar: Yaylacılık ve Dağ Göçebeliği Hakkında Bir Araştırma*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Soylu, S., (1992). Mut Yöresi Folklorundan Üç Güzel Sözcüklü Üç Güzel Gelenek: Keşik-Değişik-Emişik. İçel Kültür Dergisi, Sayı:21, Yıl:6, s.14, İçel.
- Şenesen, R., (2011). Osmaniye/Düziçi’nde Dünden Bugüne Yaylacılık ve Varsak Türkmenlerinin Yayla Göçü. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt:20, Sayı:1, s.267-286.
- Şengör, A.M.C., Yılmaz, Y., (1983). Türkiye’de Tetis’in Evrimi: Levha Tektoniği Açısından Bir Yaklaşım. TJK. Yerbilimleri Özel Dizisi, No:1, Ankara.
- Tanoğlu, A., (1969). *Nüfus ve Yerleşme*. İstanbul: Taş Matbaası.
-, A., (1954). İskân Coğrafyası Esas Fikirler, Problemler ve Metot. Türkiyat Mecmuası No:11, s.1-33, İstanbul.
- Tapur, T., (2003). *Anamur Silifke Arası Kıyı Bölgesinin Coğrafi Etüdü*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Konya.
-, T., (2008). Barcın Yaylası (Karaman/Sarıveliler). Türk Coğrafya Dergisi, Sayı:51, s.33-52, İstanbul.
- Tarhan, T., (2014). İki Göksu. Atlas- Aylık Coğrafya ve Keşif Dergisi, Sayı:259, s.60.
- Tunçdilek, N., (1967). *Türkiye İskân Coğrafyası Kırsal İskânı (Köy Altı İskân Şekilleri)*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No:1283,

Coğrafya Enstitüsü Yayınları No:49.

....., N., (1984). Türkiye Köylerinin Yapısal Özelliklerine Toplu Bir Bakış. İstanbul Üniversitesi Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü Bülteni, Cilt:1, Sayı:1, s.23-39, İstanbul.

....., N., (1980). Türkiye’de Kır Yerleşmelerinin Gelişimi ve Evrimi. İstanbul Üniversitesi Coğrafya Dergisi, Sayı:23, s.1-25, İstanbul.

Turoğlu, H., (2000). Doğal Ortam Analizi ve Düzenleme Planlama Çalışmaları. Coğrafya Dergisi, Sayı:8, s.201-212, İstanbul.

Tümertekin, E., Özgüç, N., (2009). *Beşeri Coğrafya İnsan Kültür Mekân*. İstanbul: Çantay Kitapevi.

Uçar, A., (2009). *Temettuat Defterlerine Göre 19. Yüzyılda Silifke*. İstanbul: Fazilet Neşriyat Yayınevi.

Yalman (Yalgın), A.R., (2000). *Cenupta Türkmen Oymakları I-II*. Hazırlayan: Sebahat Emir. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 3.Baskı.

Yazıcı, M., (2016). Modern Göçerlik. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:15, Sayı:56, s.235-252.

Yılmaz, A., Telci, C., (2010). Türk Kültür Terminolojisinde Göç Kavramı Üzerine. Modern Türklük Araştırmaları Dergisi, Cilt:7, Sayı:2, s.14-33, Ankara.

Yücel, T., (1983). Türkiye’nin Kır Yerleşmeleri ve Tipleri Üzerine Yeni Görüşler. Türk Kültürü Araştırmaları Dergisi, Cilt:31, Sayı:1-2, s.148-169, Ankara.

Yürüdü, E., Bulut, İ., Kazancı, H., (2013). Artova Yöresinde (Tokat) Yerel İklim Bilgisi ve Halk Takvimi. Türk Coğrafya Dergisi, Sayı: 61, s.21-30, İstanbul.

....., E., (2006). Yakın Mesafeli Yaylacılık Faaliyetlerine Bir Örnek: Yaylacık Dağı’nda (Tokat) Yaylacılık. Doğu Coğrafya Dergisi, Cilt:11, Sayı:16, s.247-272, Erzurum.

Zaman, M., Birinci, S., (2012). Orta Asya’dan Anadolu’ya Yaylacılık Kültürü. 1. Ulusal Coğrafya Sempozyumu Bildirileri Kitabı (28-30 Mayıs), s.753-767, Erzurum.

....., M., (2010). *Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya-Yerleşme Coğrafyası*. Editör: Cemalettin Şahin. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

Zaman, S., (2007). *Fonksiyonel Değişim Sürecinde Antalya Bey Dağları Yaylaları*.

Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları No:967, Kazım Karabekir Eğitim

Fakültesi Yayınları No:125, Araştırmalar Serisi No:50, Eser Ofset Matbaacılık.

- 2011 Yılı Mersin İli Çevre Durum Raporu Mersin 2012 (Mersin Valiliği Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü).

- <https://tr.wikipedia.org/wiki/Mersin> (14.10.2016)

- www.hgk.msb.gov.tr/images/urun/il_ilce_alanlari.pdf (14.10.2016)

- <http://dergipark.ulakbilim.gov.tr/esosder> (01.02.2017).

- <http://www.turktoresisi.com/viewtopic.php> (2. 13. 2017).

- 1:25 000 Ölçekli Silifke İlçe Haritası O-31-c4, O-31-d3, P-31-a2, P-31-b1 paftaları.

- Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü 1:500.000 Ölçekli Adana Paftası, 2002

